

22 2 74

S. 621-B

VERHANDELINGEN
UITGEGEVEN DOOR DE
HOLLANDSCHE
MAATSCHAPPYE
DER
WEETENSCHAPPEN,
TE
H A A R L E M.

IX. DEELS II. STUK.

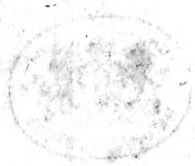
VERHANDELINGEN
UITGEGEVEN DOOR DE
HOLLANDSCHE
MAATSCHAPPIE
DER

WETENSCHAPPELIJKE

S. 621. B. 11.

WETENSCHAPPELIJKE

WETENSCHAPPELIJKE

VERHANDELINGEN
UITGEGEVEN DOOR DE HOLLANDSCHE
MAATSCHAPPYE

DER
WEETENSCHAPPEN,
TE HAARLEM.

IX. DEELS II. STUK.

Vervattende Vyf Antwoorden op de VRAAGE:
*Hoe moet men het Verstand en het Hart der
Kinderen bestieren, enz.*

DOOR DE HEEREN
FORMEY, HULSHOFF, CHATELAIN,
VANDER PALM, EN * *.

Den Eerften met eenen GOUDEN, de overigen met
ZILVERE Gedenkpenningen vereerd.

TE HAARLEM,
By J. BOSCH,

Drukker van de Hollandf. Maatsch. der Wetensf.

Met Privilegie der Ed. Gr. Mog. Heeren Staten
van Holland en Westvriesland.

VERHAANDLINGEN

UITGEGETEN DOOR DE HOLLANDSCHE

MAATSCHAPPIJ

DE

WETENSCHAPPEN

TE HAARLEM

IX DEELS N. 200.

Verzamelde Vijf Antwoorden op de Vraag:
Hoe moet men het Verstand en het Hart der
Kinderen bejaven, enz.

DOOR DE HEER

TORMEY, INSHOF, CHATELAIN,

VAN DER PALM, EN *

Dez. Verhandl. zijn te koop bij de uitgeverij van
de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem.

TE HAARLEM

BY J. D. O. W.

Verkoop van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen

aan de uitgeverij van de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem.

De Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem heeft de eer te vermelden dat de

verhandelingen van de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem

(II.)

VERHANDELING

OVER DE

Z E D E L . Y K E
O P V O E D I N G ;

A A N D E

HOLL. MAATSCH. DER WEETENSCH.;

ter beantwoording der Vraag:

HOE MOET MEN HET VERSTAND EN HET HART
VAN EEN KIND BESTUUREN, OM HET, TE
EENIGER TYD, EEN GELUKKIG EN NUTTIG
MENSCH TE DOEN WORDEN ?

D O O R

A. H U L S H O F F,

A. L. M., Phil. Doct., *Leeraar by de Doopsgezinden
te Amsterdam.*

---

*Naturâ tenacissimi sumus eorum, quae rudibus
annis percipimus; ut sapor, quo nova imbuias,
duras; nec lanarum colores, quibus simplex ille
candor mutatus est, elui possunt.*

QUINTIL.

Zynde op dit ANTWOORD de Prys toege-
weezen eener Zilveren Medaille, met den
naam en het jaartal op den rand, eeven-
eens als met de Goude geschiedt.

IX. Deel.

A

CICERO, de Divin. L. II. c. 2. •

Quod enim munus Reipublicae afferre majus meliusve possemus, quam si docemus atque erudimus Juventutem, his praesertim moribus atque temporibus?

VERHANDELING
 OVER DE
 Z E D E L Y K E
 O P V O E D I N G.

I N L E I D I N G.

Die Vermogens en Indrukzels, welke den mensch bekwaam moesten maaken, om een dierlyk leven te leiden en zyn geslagt voort te planten, zouden, door de Natuur, van zelve gelukkig voortkoomen. Die Wildeman zou de kloekste zyn, in wien men de geheele natuur aan haar eigen beloop hadt gelaaten, zonder de geringste Bezorging. Maar, om tot redelyke, gezellige en Godsdienstige Schepzels op te groeijen, — brengen wy slegts rustende Geschiktheden mede ter waereld, die Opwekking noodig hebben, die, van de geboorte af, by allen, niet eeven mild en ruim schynen te weezen,

en welker voortkomst grootendeels afhangt van de omftandigheden des levens. Hiertoe moet de Opvoeding en het verkeeren in de Maatschappy ons brengen; zonder welke de Reden en het Zedelyk Gevoel in haare Zaadten fterven, en wy alleenlyk gedreven worden door grove eigenliefde, zinnelyke gewaarwordingen en *instincten*. Lochent de *Geneeffche Burger* deeze eedele Gefchiktheden; dan vraakt hy de Bevinding. Wat de Bezorging vermoge, kan hy niet tegenspreken: maar, wil hy het Voordeel van dezelve twyfelagtig maaken; zo antwoorde hy op de Vraag, — of *Zwitsers* en *Nederlanders* geene meerdere innerlyke Waarde bezitten, dan een gelyk getal der allerwoefte *Afrikaanen*? Ik zwyg van de Schikking tot een onfterfelyk bestaan. De Maatschappy en Befchaaving voeren, 't is waar, veelerlei bederf in, naar maate ze ons, in fommige opzichten, doen afwyken van de oorfpronkelyke Eenvoudigheid. Alles wordt meer ingewikkeld en famengesteld, de natuur verzet, de nadeelige lusten en konftige behoeften vervroegd en vermenigvuldigd; terwyl de bedagtzaam-

zaamheid en de invloed der Reden doorgaans, naar eevenredigheid, wat agterlyker blyven. Welke is nu de gevolgtrekking? Is die mensch-maakende opvoeding te verwerpen? Geenzins: maar dit vloeit 'er uit voort, — opvoeden is nu een zwaarwichtig Werk, waartoe eene uitgestrekte oplettenheid vereischt wordt. De konstige Mensch verkrygt inderdaad ligtelyk Gebreken naar de Ziel, welke den Natuurlyken zo niet aankleeven; eeveneens gelyk onze Lighaamen scheef worden, door Bezorging en Kleeding; terwyl de verwaarloosde *Amerikaanen* geen éénen Keurslyf-maaker voor eene geheele Naatsie zouden voeden. 'er Zyn, derhalven, Gebreken af te wenden en te herstellen; en dan zyn nog de daadelyke Be-gaafdheden in te boezemen, welke'smenschen waardigheid veelvoudig verdubbelen. — Dit groote Werk kan niet volmaakt goed worden over het algemeene Volk, voor dat 'er eerst één wel-opgevoed Geslagt in wezen is: en dan zou het bestuur eevenwel nog verre afwyken by sommigen, om de innerlyke en uiterlyke Beletzelen. Met de geboorte van een Kind, wordt de

50974, of *Instinct*-liefde by de Ouders geboren. Zy, die zig daar tegen niet wapenen met eene scherpe oplettendheid en kennis van hun zwak, vergeeten doch de Toepassing hunner wyze maatregelen, of latenze fomtyds geheel over aan de wysgeerige Schryvers, waar van de meesten en besten niet in 't geval geweest zyn. Wordt dit beginzel niet bestuurd; dan komt 'er die beguicheling, welke niet ongevoeglyk Aapen-liefde wordt genoemd. De Ouders zien in hunne Kinderen dat geen niet, 't welk ieder mensch, buiten hen, kan merken. De *Instinct*-liefde zoekt het tegenwoordig oogenblikkelyk genoeg, om maar de naaste rust te bezorgen en te vreedden te stellen; ze wil niet luisteren naar de aanmerkingen der onzydigen, noch naar de onderregting der beredeneerde Liefde, welke doelt op de duurzaame gevolgen. Deeze twee beginzels stryden fomtyds derwyze, dat het ééne Wreedheid noemt, 't geen Bermhartigheid is by het andere. Daarenboven zyn de uiterlyke Beletzelen van kostwinning, levenswyze, verdeeldheid der egtelingen, ommeegang met familie en huisge-

genooten oneindig verscheiden. — Dit alles vermeedert de Noodzaakelykheid van goede Voorschriften wegens de Opvoeding; dewyl Verstand en Deugd in 't algemeen nog niet toereiken tot dit byzonder stuk, 't welk afzonderlyke Overweeing vereischt, zelfs ten behoeve der bekwaamsten. In eene aanwyzende Schets over de Zedelyke Opvoeding, zal het best zyn, alle Deugd, Verstand, ja zelfs Geleerdheid in de Ouders of Opvoeders te onderstellen, en zig de verhevenste oogmerken met den Kweekeling voor te houden; op dat het algemeene voorschrift de Volkoomenheid behelze; want dus zal elk het voorgestelde nog best kunnen wyzigen, en den vereischten Afflag maaken, in de byzondere toepassing op zyne eigene Omstandigheden. Zal dit Ontwerp beknopt zyn, en slegts de algemeene *Theorie* bevatten, welke dienstig blyft zelfs in de grootste Ongelykheden, — dan kunnen wy niet afdaalen tot de Byzonderheden, tot taalen, by voorbeeld, het reizen, deeze en gene Weetenschappen, en nog veel minder tot de burgerlyke welgemanierdheden. Het Onderscheid van sekse, van stand,

van uitzigten des beroeps en der levenswyze — kan hier ook niet in aanmerking koomen. De tydperken zyn niet juist te onderscheiden ; en, zo wy dezelve tot eenen grondslag der Hoofd-verdeelingen wilden leggen, zouden wy, met ROUSSEAU, eenen Levensloop moeten ontwerpen. Dit alles vereischt — of eene groote uitvoerigheid, of afzonderlyke opstellen. Ik zal de Verdeeling volgen, welke in de Vraag ligt opgesloten. Het goede, dat overal by de Schryvers voorkomt, zoek ik te bekorten of voorby te gaan ; hoewel dit niet altoos heeft kunnen geschieden ; dewyl ik de hinderende gaapingen ook moest vermyden.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Bestuur des Verstands.

Alle persoonlyke voortreffelykheid behoort of tot het Verstand, of tot de gesteldheid des Harten. Dit wettigt de Hoofd-verdeeling. Schoon nu de beteekenis van Zedelyke opvoeding uitgestrekter is, dan die van Godsdienstige; maakt deeze egter een aanmerkelyk Gedeelte van het Bespiegelynd Onderwys, en laat zig, in dit Hoofdstuk, onderscheiden van de oefening des verstands in 't algemeen; terwyl het Zedelyke en Godsdienstige meer ineensmelt in het bestuur des Harten.

EERSTE AFDEELING.

De Grondslag van alles is zeekerlyk het ophelderen en verryken des Verstands in 't algemeen. Het bezorgen van dit eedele Vermogen is eigenlyk het vormen tot redelyke Schepzelen,

of tot Menschen; en dit hangt grootendeels af van den Vlyt der Ouderen. De Bedenkingen moeten hier meer vallen op de Wyze, dan op de byzondere Stoffen; want, in dit kort berigt, is het werk niet zo zeer, om te spreken over de byzondere Kundigheden, die verkregen moeten worden, ter bereiking van byzondere oogmerken; als wel over de wyze, om het Vermogen zelve in den grond algemeen bekwaam, het Hoofd gezond en sterk te maaken; om eenen goeden zwaai, eene behoorlyke wending aan het Verstand by te zetten, en het zelve de regte en wenschelykste Vaardigheden te doen verkrygen tot alles, waarop men de aanwending verkiest te maaken. Het voornaamste kan men brengen tot de volgende stukken; gelyk te merken is uit het voorgestelde doel.

I. Van jongs af, moet men den Weetlust opwekken, de Kinderen gewennen, te vraagen naar de Beteekenis en Gesteldheid der voorkoomende dingen, en hen aanzetten, door verstaanbaare en aangenaame berigten. Deeze Weetlust kan onnadenkelyk veel inkrimpen of

of uitgezet worden , zo ten aanzien van de Zaaken , voorwerpen en stellingen , als van derzelve Redenen en bewyzen. Ook kan de Weerlust , naderhand , ontaarden tot enkele Nieuws-gierigheid , die ons het grootste belang doet stellen in zeggingen en gebeurtenissen , welke niets om'tlyf hebben , dan alleen — datze nieuw zyn , en menschen betreffen , welker naamen en woonplaatzen men weet. Men moet zig , daarom , gestaadig toeleggen , om de Kinderen Bezef te doen krygen van het Onderscheid tusschen klare en duistere begrippen van zaaken , en eene Begeerte om van alles de Redenen te begrypen ; op datze gewinnen , het niet regt begrepene in twyfel te trekken , zig met het duistere niet te vergenoegen , en eene Gezetheid verkrygen om alles te willen overeenbrengen met het onvervalscht natuurlyk goed verstand , of de *sensus communis*. Ten dien einde , moet men tragten , hun vraagen te doen invallen , en veel met hen verhandelen by wyze van ondervraaging. Men moet hen aandryven , om , buiten het Historische , of de *res facti* , niet te berusten op het en-

enkel zeggen , of by het eerste voorkoomen , hen geheel vry laten in het oordeelen , hen waarfchuwen tegen dwaalingen en vooroordeelen ; om onpartydig uit hunne eigene oogen te zien.

— Weetgierigheid , het belang ftellen in de kennis der dingen , die niet onmiddelyk tot lighaamelyk gemak en vermaak behooren , verdient altoos lof , en moet opgekweekt worden , door het aangenaam en treffend maaken der fraaije en opfcherpende kundigheden. En de kundigheden , welke men hun mededeelt , moeten van gewigt gerekend worden — niet flegts volgens derzelve innerlyke waardy en byzonder gebruik op zig zelve ; maar inzonderheid volgens haare gefchiktheid om den algemeenen Weetluft aan te moedigen , de denkbeelden helder te doen worden , en de opmerking te flypen. Nooit moet gy uwen Zoon verdrietig befchaamd maaken over het kinderlyk vraagen. Doe hem niet bloozen door een fchimpdend gelach , als hy Galnooten wil planten , of dezelve aanziet voor Aarde-werk , of als hy niet weet , van welk Deeg men Rozynen bakt : zeg ten minften , dat
gy

gy zulks niet opneemt als een blyk van Zotheid. Hy is een Nieuweling: dus is hy — of een Druiloor, of anders moet hy alles aanmerken, wat hy ziet en hoort, natuurlijk veele stoffen tot verwondering vinden, en zyne onkunde geduurig te kennen geeven. Opmerken en vraagen is zyn hoofdwerk, zo het zal gelukken met het uitkoomen van zynen Geest. Dus voorspelt het by my altoos wat goeds, als hy toeziet op de gemeenzaamste zaaken, als hy, by voorbeeld, aanmerkt, dat het zekerlyk eene uitsteekende uitvinding is, Ruiten van Glas te maaken, die de buiten-lugt affluiten, en het licht egter doorlaaten, en Kaarsen te hebben wanneer het dag-licht ontbreekt; of als hy, onder het warmen, praat over het Vuur, en hoe het gevoed wordt, door turf en hout; of als hy vraagt, waarom menschen en dieren van tyd tot tyd juist zo moeten slaapen; — en als hy veele zulke dingen waarneemt en onderzoekt, waar over de meesten geene invallende gedagten krygen, alleen om dat de Gewoonte de merkwaardigheid voor hen heeft weggenomen. Deeze geschiktheid moet

gy

gy uithaalen en koesteren op allerhande manieren ; om alzo meerdere Roering te brengen in de geheele uitgebreidheid van het verstandelyk Vermogen. Is het Avond ; vraag hem , of doe hem vraagen , waar de Zon nu zy , of de Aarde plat zy , een einde hebbe , met steile kanten en steun van onderen ; en meld hem dan de Ronde en Hoegrootheid van onzen Kloot. Regent het ; zeg dan in zyn bywezen , — hoe is 't toch mogelyk , dat het Water in de Wolken heeft kunnen hangen ? Noemt hy Vogels ; vraag terstont , hoe dezelve in de Lugt kunnen vliegen ; meld de byzondere konstgreepen in dit werk ; verhaal , datze de vleugels tegen den Wind houden , om eerst te beginnen , en een bogt maaken in hunnen weg , om niet over te koomen in den vollen vaart. Zo ook over het zwemmend geslagt. Het een en ander kan u tevens aanleiding geeven , om te spreken van de Dampen , van de Veerkragt en Zwaarte der Lugt ; en hy zal geduld hebben om te luisteren , vooral zoo gy 'er eenig konsje by doet , gelyk de bekende Proeve wegens de drukking , met

met een omgekeerd bier-glas vol water, slegts bedekt met een los papier. Plukt hy een Blad; gy vindt het aanmerkelyk, hoe zulke welgeschikte deelen zig ontwikkelen uit een Zaad. Ziet hy een Schip; dan is, onder anderen, de vraag — waar toe dient het Roer? en dan — hoe doet het den gemelden dienst? Beschouwt hy, voor de eerstemaal, een stroomend Water; dan moet gy hem eenigzins bekyven, indien hy niet vraagt, — waarom loopt het Water, van waar kooft het, en waar blyft het? Oneindig veel valt 'er op te merken, waarop de meesten niet denken. By een Molen, Werktuig of Fabriek, moet gy hem doen letten op het maakzel, gebruik en bestuur. Vertel hem, welke veranderingen en bewerkingen Vlas, Wol, Metaalen ondergaan, om tot Kleederen en Gereedschappen te worden. In den Tuin moet geen Zonnewyzer of Fontein weezen, of hy moet u lastig vallen met vraagen over het hoe. Spreekt hy van 't Jaargetal, van de Hondsdagen, van de Feesten der Christenheid; overval hem met de vraag, wat ze beduiden; op dat hy zig schaame over de onkunde omtrent het

het geen dagelyks verpraat wordt. Kykt hy naar 't Stadhuis; vraag hem, waarom 'er Stadhuizen, waarom 'er Burgemeesters moeten weezen? of ze overal zyn, en van alle tyden waren? Willekeurige Gebruiken moet hy niet aanneemen volgens fleur: den Hoed af te neemen is beleefd; maar ook den Tulband op te zetten. Waarom maakt men een *compliment* by het niezen, en niet by het geeuwen? Hy moet de afkomst van Spreekwoorden en Gebruiklykheden nader willen weeten. Kortom, de vraagen, — wat? waarom? kan dit niet anders? moeten ontelbaar zyn, in zynen mond, en dagelyks weder koomen; inzonderheid de vraag, — is dat juist noodig op die wyze, en kan het niet anders? op dat hy onderscheid maake tusschen 't geen willekeurig of by toeval, en 't geen noodwendig verbonden is; op dat hy het Wezen der zaaken van Byvoegzels onderscheide, en alzo gewenne tot eene vrye en beredeneerde *Associatie* van Denkbeelden (a). Staart hy, by voorbeeld, op de Plank van een

(a) *Fordyce's Dialogues concerning Education*, Dial. X.

een Barometer ; neem een loffe buis , vulze met kwik , zetze in een thee-kopje , plaats een papier op de hoogte van de fchaal , en zeg — deeze Barometer is eeven goed ; en zo zyn 'er duizend dingen , in welke de omflag meer figuur maakt , dan de zaak zelve. — Slaat hy niet behoorlyk agt op fommige niet begrepene dingen , alleenlyk om dat hyze reeds dikwils heeft gezien ; dan moet gy hem verraffen : neem , by voorbeeld , een Spuitje , en bekyk het met ongemeene aandagt ; of , 't geen nog beter is , geef hem een glaaze Pyp ; laat hy door dezelve Melk zuigen ; zeg dan , dat het zuigen u byna zo onbegrypelyk fchynt , als de Konften van den Poolfchen Meester. Dunkt het hem niet zo vreemd ; zeg dan , dat gy niet weet , wat 'er uit zyn mond is gereisd , om aan de melk te boodfchappen , dat dezelve zal gelieven op te klimmen. Vraag hem insgelyks , — waarom het gefmolten Smeer zo aartig opvliege , in kleine blaasjes , door de buisjes en tusfchenruimten der vezelen van het pit eener brandende kaars. Mogelyk geeft dit wederom eene gunftige gelegen-

heid, om de Zwaarte van de Lugt te doen begrypen. Of ook; kyk in de Lugt; verwonder u, datze blaauw fchynt; dewylze zwart moest fchynen, zo ze volmaakt doorzigtig ware, en 'er niets in dreef. Of, dring op hem aan, met te zeggen, dat gy niet bezint, waarom hem niet veele vraagen infchieten wegens de Huishouding van zyn eigen Lighaam, dat hem zo van naby betreft; de spysverteering, by voorbeeld, den polsflag of ademhaaling. — Aldus krygt hy de regte Hebbelykheid, word fnug, en kan tevens veele nutte dingen, als fpeelende, leeren; en, indien gy de dingen maar gemeenzaam, vermaakelyk en treffende kunt maaken, zal hy zelfs vry diepzinnige leeringen bevatten: doch hiertoe is eene groote helderheid des Verftands in den Onderwyzer noodig. Laat ik hiervan nog een voorbeeld geeven. Zeg, dat de Zwaarte der Lighaamen zeer wonderlyk is. Hy begrypt niet, waarom gy u verwondert; want elk agtelooze ftelt vast, dat de Zwaarte zo eigen is aan het Wezen van een Lighaam, als de Uitgebreidheid; en dat een lighaam nedervalt

valt , alleen om dat het een Lighaam is , en niet genoeg ondersteund wordt. Dus bezeft hy niet , wat gy meer kunt begeeren te weten. Neem dan een Globe ; toon , hoe de Lighaamen , onder en boven de Aarde , zo als hy het noemt , naar elkander toevallen. Dan begint de aandacht gewekt te worden. Stel hem daarop deeze vraag voor : — in een Put , gaande regt door het middenpunt des Aardryks , uitkoomende in *Europa* en in *Amerika* , wordt , door een Amerikaan , een Gewigt van lood geworpen , terwyl gy , van deezen kant , in dien Put kykt ; vraage , — waar zal dat vallende gewigt blyven ? Hy bedenkt zig ; brandt van begeerte om het te weten ; maar is verlegen ; want het Lighaam valt gestaadig voort ; om dat het Zwaar is ; en het kan egter hier naar boven niet koomen opvliegen. Help hem antwoorden , — dat het Lood , door den verkreegenen Vaart , verre voorby het middenpunt snelt ; doch , over de helft gekoomen , vertraagt in het vliegen naar het oppervlak van *Europa* ; dat het , daarna , een oogenblik stilstaat , dan weder te rug valt naar *Amerika* , allengs-

kens kortere reizen doende , en , ten
 laatsten , rustende in het middenpunt,
 rondom los en vry zynde. Stel hem
 voor , dat het , derhalven , op die
 plaats , byna zonder eenig aanraaken ,
 heen en weder is te dryven ; — en
 dat het , gevolgelyk , ook wel zo kon-
 de geschapen weezen , dat het , boven
 de oppervlakte der Aarde , insgelyks
 zou kunnen rusten , zonder zwaarte,
 en eevenwel een lighaam van smeltbaar
 Lood blyven. Dan beschouwt hy de
 Zwaarte-kragt als iets merkwaardigs ;
 en hy zal 'er een bewys uit willen af-
 leiden voor Gods onmiddelyk Bestuur.
 — Zulk opwekken en weetgierigmaa-
 ken is , naar myne gedagten , de Wortel
 alles goeds ten aanzien van dit eedel
 Vermogen. Dit wordt nogthans by
 weinigen als zo gewigtig aangezien ;
 daarom heb ik 'er langer op stil gestaan ,
 en zo veele Voorbeelden bygebragt ;
 welke voorbeelden ik met voordagt
 heb gekozen tot een gemeen gebruik ;
 om den trant en algemeenen toeleg wel
 te doen vatten ; niet , om een ieder
 Jongeling juist op te voeden tot ee-
 nen Wysgeer of Natuurkundigen ; maar
 om zyne hersenen wel te leggen , en
 om

om dat'er, met zulk een goed verftand, alles te maaken is, wat gy begeert; zo dat de byzonderheden zig dan zeer gemakkelyk laaten vinden. — Als zyn Verftand ongekrenkt in zulk eene vrye beweeging is gebragt, zal hy, in het bezien deezer Waereld, de fchrandere Vreemdelingen navolgen, die de Merkwwaardigheden der Landen en Steden veel naauwkeuriger bezigtigen, dan de Inlanders zelve, en die'er zeer fraaije, onzydige en ongehoorde aanmerkingen over weeten te maaken. Dit maakt hem bekwaam, om alles beredeneerd te verrigten, en het veel verder te brengen, dan hy het heeft gevonden. Het geen hy aanneemt, zal de Monftering eerst moeten doorgaan: dus gevoelt hy, in dat nazien, dat alles niet eeven goed, niet eeven klaar en zeeker is te houden. Hy fchort zyn Oordeel fomtyds op; hy drukt de regte Merken van meerdere of mindere Blykbaarheid op zyne aangenomene gevoelens; hy bergtze by voorraad; weert alle zotte ftyfzinnigheid, en blyft gereed, om het opgelegde altoos af te ftaan, en het met iets beeters te verwiffelen. Deeze is

de *Genie*, die groote Meesters en oorspronkelyke Uitdenkers voortbrengt, Vinders en Hervormers in huisselyke, burgerlyke en Godsdienstige zaaken, en in alle de hoogere Weetenschappen. De tegengestelde Inborst en Opvoeding is zo nadeelig, als algemeen. Daardoor blyven de Kinderen verzuft en sluimerende, de Geest wordt vadzig en verdoofd, ze loopen alles onagtzaam voorby, of pakken het op in hunne herfenen, zonder uitzoeken en schiften, worden voor altoos onbekwaam tot oorspronkelyke Vindingen, en verstyven alzo in de gemeene Vooroordeelen. 't Geen het meest toebrengt om het Vernuft te verstikken, de Uitvindingen te beletten, en den mensch te rug te houden van het bereiken dier Volmaaktheden, voor welke hy andersins vatbaar zou weezen, — is dat onagtzaam voorbyflenderen, zonder, van vooren af, te verneemen naar den Oorsprong en de Redenen der dingen; want dan wordt het ongevoelig een algemeene stokregel, — dat het gewoone altoos zo geweest is, dat het waaragtig, dat het heilig, dat het best is, en niet anders

ders kan of moet weezen , 't zy in tydelyke , 't zy in geestelyke zaaken ; — en de Inborst blyft slaasch , styf en kruipende (*b*). Die zelfde Traagheid in iets nieuws te verzinnen of aan te neemen , welke men bespeurt in de Boeren en gemeene Handwerks- lieden , die Gezetheid om niet af te wyken van 't geen overgeleverd is door de Vaderen , die vadzige Geest — verspreidt zig ook over de hoogere Standen. — — Ten besluite , moet ik ééne Zwaarigheid oplossen ; te weeten : wanneer men de Kinderen van jongs af aldus gewent ; stelt men zig bloot aan ontelbaare Vraagen , welke men niet altoos gevoeglyk kan beantwoorden , en wikkelt zig in geduurige re-

(*b*) Dit stelt VAN EFFEEN voor in een byzonder geval : maar het is algemeen.

*Klaas vroeg aan Jas , waarom hy was
Van 't Roomsche geloof : Ey kyk , zey Jas ,
Wel weetje dat niet , plumpe beest !
Myn Vaar en Moer zyn Roomsche geweest ,
En al myn' Voorvaars meê , God lof !
Zelfs van 't begin der wurreld of.*

Holl. Spect. N. 91.

dentwisten. Doch deeze Zwaarigheid wordt weggenomen, als de Ouders ééne algemeene Voorbehouding hebben, waarmede ze zig dekken, ééne Wykplaats, waartoe ze kunnen vlugten in allerlei Verlegenheden. Ten dien einde, moeten ze de Kinders ook deeze stelling wel uitdrukkelyk doen aanneemen, — dat 'er, namelyk, zekere zaaken zyn, welker Waarheid de Kinders moeten erkennen, schoon ze 'er de Redenen nog niet van begrypen; datze, deswegen, moeten beruften op het zeggen der Ouders, wanneer deeze 'er byvoegen, — dat zy nog te jong zyn, om de redenen te onderzoeken; weshalven zy nog geene vrugtelooze moeite willen aanwenden, om het hun te beduiden. Om nu te weeg te brengen, datze, met een goed geloof en overtuiging, aflaan, zo dikwils de Ouders zig beroepen op dien grondregel, — heeft men hen slegts een en andermaal af te schrikken, door eenige proeven. Maak, by voorbeeld, uwen Zoon nieuwsgierig naar het gebruik van den Slinger-veer in een Zakhologie, of, liever, naar de werking van den Slinger

ger in een staand Werk : zeg , dat gy hem zulks nog niet kunt beduiden , en het moet uitstellen ; laat hy evenwel aanleiding krygen om nog eens te vraagen . Daarop moet gy hem noodzaaken , om geduldig neder te zitten ; en hem dan schrikkelyk verveelen , door verwarde lange berigten wegens de werking der gewigten ; die de raderen schieelyk en ongestaadig zouden doen omdraaijen ; wegens de matigende tegenwerking van den slinger , die de wet der vallende lighaamen moet volgen , enz . Naderhand zal hy u gelooven op uw woord , zo dikwils gy verkiest , het navraagen afteraaden ; zonder dat dit blindeling beruften omtrent weinige Uitzonderingen , zyne algemeene Weetlust eenigzins zal verdooven ; te meer naardemaal gy hem anderzins geduurig aanmoedigt om te denken , dat dingen , die van menschen uitgevonden en gemaakt zyn , doorgaans ook wel te begrypen zyn , als men maar iemand heeft , die het ons beduidt , en als men 'er zyn hoofd maar wat wil byleggen .

II. Men moet, wyders, meer toezien op Bondigheid, Zuiverheid en Vastheid van Oordeel, dan op Getal van verkreegene Kundigheden, of ook op de Geestigheid en Levendigheid. Dit schynt insgelyks niet genoeg waargenomen te worden. De Geestigheid en het veel weeten zyn niet te veragten; maar ze moeten de aandagt der Opvoeders niet te zeer aftrekken, noch aangezet worden, ten koste of met verzuim van het doordringende en mannelyke in het Oordeel. Vaardige Invallen, te pas-brengingen en geestige gelykenissen doen ons lagchen, en vermaaken zeer; ze versieren inzonderheid de fraaije Sekse, by welke de Verbeelding doorgaans vroeger ontluikt en levendiger wordt; en dus zyn die vernuftige slagen wenschelyk, indienze het gezond Verstand verzellen; ook behoeft men de Geestigheden, welke geen en steek houden, niet schamper nederteslaan, noch der Jeugd' blooheid aantējaagen; also men die uitvallen, door den tyd, wel kan zuiveren. Maar het gezond Oordeel is ondertusschen nog geheel iets anders. De Snappers, die zig vroeg doen

doen verwonderen , worden meermaalen oppervlakkig , in de hooger jaaren ; terwyl de langzaame en peinzende Makers hen , door den tyd , verre boven 't hoofd groeijen. De Aartigen zyn fomtyds zo vroeg gereed , door stoutheid in het waagen , en door onnaauwkeurigheden in het Oordeel ; want , in de meeste Gelykenissen , is doch iets , 't welk van de juistheid afwykt , en door de vingeren druipt , by een dieper onderzoek. Dus wordt , in geestige Kinderen , de Verbeelding dikwils voortgedreven , ten nadeele van het Verstand , 't welk onbekwaam wordt , om iets langzaam te peilen ; en hunne vorderingen houden op , als de verbeelding niet meer groeit. Alfchoon de Kinderen wat loomer fchynen , moet men egter den moed niet verliezen , mitsze genoegzaame bevatting hebben om het aartige te merken , om op de regte plaats te lagchen , en om zaaken te begrypen , die wat moeilijker zyn. Hun goed Oordeel gaat dikwils traager voort , de invallen zyn niet zo gereed by hen in den loop van het praaten , zy ftaan wat twyfelende by het ingewikkelde , en vertoonen

ee-

eenigen ſtilſtand , die 'er hen doch doet indringen ; terwyl de Vluggen ten eerſten waagen , 'er ſtout op toe te ſtormen , met zulke ophelderende kwinkſlagen , die geheel niet te pas koomen , en ontwyfelbaar doen blyken , dat zy het fyne niet zullen vatten. Ondertuffchen groeijen de Denkers aan , worden veel ſchranderer , en , op den duur , ſchoon wat laater , dikwils ryker in wezenlyke aartigheden , dan de geeſtigen zelve , die in de gezelfchappen veel vroeger ſchitterden ; indien , namelyk , die Denkers ook veel in Praat - gezelfchappen verkeeren. — Dus moet men zig vooral toeleggen op het juifte , het onderſcheidene , doordringende , en vaſte. Let uw Zoon niet op Onderſcheidingen ; zo moet gy hem toetſen , door Beſchryvingen te doen geeven van Hoedanigheden , die zeer naauw aan elkan deren grenzen ; om hem het Verſchil te doen bezeffen. Verwonder u ſomtyds , hoe hy ſtellingen kan verduwen , zonder 'er been in te vinden , welke gy niet gemakkelyk kunt knoopen , — wikkell hem in redentwiſten , ſluit hem in den vaart , en overtuig hem , dat hy
din-

dingen niet verstaat , welke hy sedert lang waande te bevatten : — zo zal hy bezadigder peinzen , en scherper toezien , na dat hy het hoofd heeft gestoten. Behalven dat het onderwys in de Reken- en Wis- kunde een goed middel is , om het inspannen der aandacht en het diep denken te leeren , — moet men ook nog byzonderlyk bedagt zyn op het voorstellen van zulke vraagen , redentwisten en stoffen , waar door men de Bondigheid- van het oordeel kan beproeven en oefenen. Voorbeelden zullen wederom myne meening ophelderen. Stel hem voor de Drogrede van ZENO , wegens *Achilles* en den *Schildpad* : staat hy 'er van verzet ; zo is zulks een teken van eenig doorzigt ; want de Oplosfing behoeft hy , zonder uwe hulp , nog niet te kunnen vinden. Voor dat hy nog eigenlyk Meetkunde heeft geleerd , moogt gy hem ondervraagen , hoe hy de Evenredigheid zou schatten van Oppervlakten of Inhouden der lighaamen van dezelfde Gedaante , doch van ongelyke Grootte. Verneem , of hy begrypt , hoe twee menschen , op den zelfden dag geboren , waarvan de een om den

Ooft

Ooft en de ander om den West de Aarde rondreift , naderhand twee dagen kunnen verschillen. Vraag hem , of wy het zouden kunnen merken door de Ondervinding , dat 'er Verandering was voorgevallen , — indien wy zelve en alle dingen rondom ons , de Eevenredigheid bewaard blyvende , duizendmaal grooter of kleiner wierden gemaakt : — of een Blindgeboorne , die de hond en kat , zeer wel kon onderscheiden , door het Gevoel , naderhand ziende wordende , diezelfde dieren , door het Gezigt , ook schieglyk zou kennen : of die blinde , terstont na de geneezing , wel eenig Voordeel zou trekken van zyn Gezigt , iets weten van Afstanden , of veiliger kunnen wandelen , zonder zig te stooten ; — dan of hy het Gebruik der Oogen nog eerst zou moeten aanleeren. Beproof , of gy hem tot Verwondering kunt brengen over het Vermogen der Spraake , waardoor wy , op eenigen afstand , elkanderen den staat ontdekken van onze onstoffelyke Zielen ; — en over de byna Goddelyke Uitvinding van het Schrift , waardoor wy alles uitdrukken met zulke willekeurige en zo weinige

Teke-

Tekenen, het Geluid als zichtbaar maaken, en den Afstand van tyd en plaats vernietigen. Wilt gy verder gaan, en ontdekken, of hy een uitsteekend Vermogen zal krygen; zo moet gy iets kiezen uit die stoffen, welker begrip de uiterste grenspaal is van het menschelyk Verstand, en die evenwel zeeker en waaragtig zyn. Dat de zinnelyke Hoedanigheden der Lighaamen slegts Verschynzels zyn; zo dat 'er niets buiten ons bestaat, 't welk eene eigenlyke Overeenkomst heeft met derzelve Gewaarwording in de Ziel, — dit, zeg ik, is een voorstel, waarvoor de Sneede van het verstand der meesten, inzonderheid der geestigen, doorgaans gaat omliggen: — daarom, na dat de Jongeling de afgescheidene koleuren, door een glazen *prisma*, op zyne hand heeft gehad, het ronddraaijen van den gekoleurden schyf, het beeld voor den hollen spiegel, benevens de proeve wegens het geluid in den lugt-ledigen klok gezien, en eenige natuurkundige denkbeelden gevat; — zo moet gy hem voorstellen, dat het letterlyk waar is, dat 'er geen Geluid is, zonder Ooren, gee-

geene Koleuren, in het Donker, of op plaatzen, alwaar geene Oogen zyn, geene Hitte of Koude, zonder gevoelige Schepzels, enz. Als mede, dat wy, wegens elkanders zinnelyke Gewaarwordingen, niet weeten, ofze wel overeenkoomen; schoon wy, by dezelfde Gelegenheden, dezelfde Woorden bestendig gebruiken: dat wy, by voorbeeld, voor ons zelve flegts weeten, wat het zy — rood te zien, enz. Kan hy begrypen, dat zulks geene Scherts of Wartaal is, maar wezenlyk Ernst; kan hy bevatting maaken van de Pynen in de afgezette Ledemaaten, welke veelen zo ongehooflyk agten, — dan zal hy het ook verder kunnen brengen. — Zulke en dergelyke foorte van Onderregt maakt ftevige koppen. — Het ware te wenschen, dat de Heeren *Gouverneurs* wat meer in dien trant vielen, en aan zulke zaaken wat meer tyds besteedden, al moestenze deswegen eenige uitweidingen in de Romeinsche Oudheden besnoeijen. Doch men vindt gemakkelyker zulke lieden, welke bevragt zyn met dorre Geleerdheid, dan die zulk eene Helderheid van Geest bezit-

zitten , als 'er vereifcht wordt tot Onderwyzingen van deezen aart.

III. Iets , maar kortelyk , moet ik melden , wegens het doen letten op Doelwit, Verband en Schikking in verftandige Opftellen. Die tot de Letteren opgeleid worden , behooren dit inzonderheid te verftaan : maar ook anderen moeten desaangaande eenigzins onderwezen worden. Ontwerpen op te ftellen , met Deelen en Onderdeelen , is dienftig , mits men het pedantsch fnipperen myde. Dit kan gefchieden na het hooren van wel opgeftelde Redevoeringen. 't Is heilzaam , datze vroeg in de noodzaakelykheid gebragt worden van lange Brieven te fchryven ; vooral om eenige Uittreksels mede te deelen van gelezene ftukken ; waarvanze doorgaans eenig verflag dienen te geeven : want , behalven dat dit hun de bekoorlyke gaaf byzet van hunne gedagten , vaardig en in eenige Orde , uit de pen te laten vloeijen ; — zo oefent het hen ook , om het hoofdzaakelyke van het minbedoelde te onderscheiden. Daarom moet men hen ook mondeling lange

Vertellingen laten doen ; op dat men gelegenheid vinde , om hen te beduiden , wat ter zaak diene , waarop de nadruk moet vallen , wat men moete aanmerken als eene afweiding , en hoe men kan verdoolen in bypaden , of zig verwarren in herhaalingen. Dit is eene der beste en gemeenzaamste middelen , om Geschiktheid in de denkbeelden te brengen ; want eene Vertelling is doch de klip , waarop alle zwakverstandigen stooten.

IV. Ik kan deeze Afdeeling niet besluiten , zonder nog ter loops iets by te brengen aangaande het wel onderscheiden der Jaaren en Bekwaamheden ; om het Onderwys naar dezelve eenigzins te schikken : doch de byzondere Regels hieromtrent kan ik thans niet uitwerken. 't Is hier te doen om de Natuur eenvoudig te volgen , en geenerlei Geweld te pleegen. Het Geheugen moet , daarom , in de eerste jaaren , naar gelang , het meeste werk hebben ; vervolgens , de Verbeelding , en , ten laatste , allengskens het zuiver Verstand. Dus ziet men , dat alle onze gegevene voorbeelden niet passen op denzelf-

zelfden Tyd. De Taalen, by voorbeeld, de staatkundige Aard-beschryving, de algemeene Historie, die der Jooden en van het Vaderland, benevens de Penning-, Wapen- en Geslagt-kunde, zo men deeze van belang keurt, — moeten vroeger geleerd worden, dan de Wiskunde, Redeneer- en Natuur-kunde, of de stellingen en stoffen, welke Boven-natuur-kundige genoemd worden. Vadzige, druilloorige Kinderen mogen somtyds wat sterker en met veranderingen aangezet worden, zoze vry zyn van de onge-neeslyke kwaale der natuurlyke Stompeheid: anderzins moet men de Saaisoenen nooit trachten te vervroegen. ROUSSEAU heeft dit Eenvoudige ten overvloede aangeprezen; Hy heeft zeekerlyk fraaije bedenkingen, en kan nuttig zyn voor hen, die de *Emile* met oordeel weeten te leezen; want 's mans bestendig karakter is — altoos over te slaan in die Uitersten, welke het tegengestelde zyn van de in zwang gaande Vooroordeelen; en dus heeft hy, in zyne uitspoorigheden zelve, gemeenlyk eenig *origineel bon-sens* aan zyne zyde. Wanneer men de Kinders te vroeg

schrandter wil maaken, heeft men dikwils dit uitwerkzel; namelyk, — dat de Ouders zig zelve bedriegen, door te meenen, datze de Kinders waarlyk iets geleerd hebben; daar deeze inderdaad niets wezenlyks begrypen; maar enkel naklappen. Heeft het knaapje van vyf jaaren het Gebruik der Globe geleerd, en schynt hy eenig denkbeeld te hebben van onzen Aardkloot; zo blykt het egter, by nader onderzoek, dat de *meridiaan* by hem steeds is en blyft die kopere ring, welke de Aarde van bord-papier omvangt. Dit uitwerkzel is nog beter, dan het te schie-lyk en te vroeg inspannen en ryp maaken van het Verstand. Ik durf niet bepaalen, of het een louter bygeloo-vig zeggen zy, dat jonge Kinders te vroeg wys, ernstig en aandoenlyk kunnen zyn om oud te worden; dewyl wy de Overeenkomst van den staat der Ziele met dien van het Hersen- en zenuw-gestel niet doorzien: maar ik geloof, dat gelyk-tydige Veranderingen heilzaamst zyn, en dat de natuur zig niet ongestraft laat verkragten. Kinders, die de *axun*, of Volwassenheid des Verstands vroeg bereiken, voldoen

op

op den duur zelden aan de verwagting, ze geraaken onverhoeds tot staan, en de minder aangedrevene Verstanden kruipen hen eindelyk voorby. Planten, die uitgebroeid zyn, door sterk stookten, lighaamen, die welig en ontydig volgroeijen, zyn de kloekste niet, en hebben geene duurzaame Vastigheid. Iets dergelyks schynt 'er plaats te hebben omtrent de Vermogens der Ziele. Als de Natuur de aanwyzing doet, moet men haar te hulp koomen, en, met alle magt, haare beveelen uitvoeren, zig schikkende naar de Zwakheden en Kinderlykheden, die eigen zyn aan elk Tydperk, en natuurlyk behooren tot eene gesteldheid, die kloekst blyft, en het best kan goedmaaken op den duur; zo dat men daartegen nooit heftig moet aanwerken, of de orde omkeeren. —

— Schoon ik eigenlyk naderhand zou moeten spreken over den Leeslust, aangemerkt als eene byzondere en gezette Liefhebbery, die, in de mannelyke jaaren en den Ouderdom, Vermaak, Nut en Sieraad moet aanbrenge; — zal ik egter, om de stoffen niet te veel te scheiden, hier nog

iets voordraagen over de Orde en Keuze in het Leezen, en het vormen van den Smaak tot het zelve, voor Kinderen en aankoomende Jongelingen. Als een Kind van zes of agt jaaren, niet ongeduldig wordt onder het leezen der *Courant*, of het langwylig spreekken over een Schriftuurtekst, — als het niet liever wil springen, of de *Vertellingen van Moeder de Gans* hooren; maar zo deftig kykt als een Ziekentrooster, — wordt het dikwils geprezen: in plaats dat de Ouders moesten denken, dat het zotte Kind ziekelyk is naar Ziel of Lichaam, of dofgeestig en ongezonder zal worden. Wil men hetzelfde dien onbedrieglyken Leeslust inboezemen, welke vastgroeijen zal en voor altoos byblyven, door alle veranderingen heen, — dan moet men bedenken, dat het naaste Oogmerk is — te weeg te brengen, dat Kinders het leezen aanmerken als een werk van *Plaisier*; bevindende, datze het vermaak zo wel door de Oogen, als door de Ooren kunnen innemen. Om dit te doen gelukken, en de goede Natuur voort te helpen, moet men den uitspruitenden mensch bestudeeren en onderzoeken, wat aan
Kin-

Kinders van een goed , wakker en woelig gestel , omtrent de agt , de tien of twaalf jaaren , van zelve moet behaagen ; om dan iets te geeven , dat voor hunnen smaak , voor hunne harts-togten en verbeelding *interessant* is , dat eigenaartig moet bevallen , en tevens onschadelyk is. Dwaas handelen de Ouders , hoe wel en vroom zy 't ook voor hebben , die de Ziel van een Kind naar de haare willen schikken , en het leezen altoos maaken tot een werk van eene ontzaggelyke Ernsthaf-tigheid ; want dan maakt het denkbeeld van leezen en van lyden eenerlei on-uitwischbaare Indrukzels. Zo de smaak overeenkoomt in het leezen ; dan zyn of de Ouders of de Kinders ongesteld ; en zo de Kinders naar de Ouders ge-wrongen worden , is het hoogstwaar-schynlyk , dat 'er geene egte Leezers , maar Afvalligen , of schraale Boek-uilen uit zullen opgroeijen. Doch hier be-klaag ik het gebrek aan boeken , in 't midden van den bezwaarenden over-vloed , en de gebergten van logge fo-lianten. ROUSSEAU pryft de *Robin-son Crusoë* , met zyne gewoone uitspoo-righeid ; en nogthans meldt hy alle de

de redenen niet , waarom het eerste Deel van dat boek zo zeer is aan te pryzen. In *Gullivers Reizen* zyn beelden , die den Kinderen behaagen ; doch veel 't welk hun niet dient. Van de *Fabelen* , van den *Telemaque* , den *Cyrus* , de Schriften van *Mad. BEAUMONT* , van *MILLER* , *TESSIN* , *MASSUET* , *MARTIN* , en meer anderen , kan ik niet spreekken met de vereifchte korthed. In 't algemeen ontbreeken goede Vertellingen , voor Kinderen van agt en van twaalf jaaren. *GLAZEMAAKER* heeft eenige verzameld , onder den titel van *Toneel der Waereldfche Veranderingen* ; en zo is 'er ook eene lengte van *Tragedifche Hiftorien* ; doch alles loopt over heftige hartstogten en minnaryen : gelyk dit doorgaans de fout is. Ik zal my niet inlaaten of verftouten om de Vereifchten op te geeven van gepafte Vertellingen ; maar merk flegts aan , dat het wel uitvoeren van dit werk weinigen is toebetrouwd , en nooit van éénen man verwagt moet worden (c). Een fchrander Genoodfchap

ZOU

(c) Engelsche *Pamela*, Deel IV, Brief 64.

zou een groot en roemwaardig nut kunnen doen , met het opstellen van eenige honderden *interessante* , leerzaame en zedelyke verdigte Geschiedenisfen , voor zulke Kinderen : als mede — met een beredeneerd Register van Boeken , in de vier meest bekende leevende taalen , van Hoofd - stukken en uitgezogte Plaatzten in dezelve , ter geleide van Ouderen , voor Kinderen beneden de zestien of agtien jaaren ; eenigzins in de manier van de aanwyzende *Bibliotheque* , door den Heer FORMEY geschreeven , ten dienste van zulke meerderjaargen , welke hun hoofdwerk niet maaken van de letteroefeningen. — Na de twaalf of veertien jaaren , moet de lust tot de letteren zig eigenlyk eerst vastzetten. Men heeft veel uitgevoerd , wanneer men het daartoe gebragt heeft , dat de Jongeling het leezen aanmerkt , als iets , waartoe men zig kan begeeven uit Verkiezing ; zo dat hy 'er zig geduldig kan by houden , zonder naar Gezelschap of Spel te hunkeren , of zyne kamer als eene Gevankenis te beschouwen. Hierdoor , beweer ik , heeft men het reeds verre gebragt , schoon't my

niet onbekend zy, dat deeze leertrant, by ongeluk, ook zodanigen voortteelt, die, met graauwe haairen, nog Roman-leezers blyven; want het getal van deezen is doch honderdmaal kleiner, dan dat der zulken, die geheel niets leezen; zynde dit gevaar zeer gering. Men heeft, wyders, maar toe te zien, om te weeg te brengen, dat de smaak, met de jaaren, allengskens meer valle op het nuttige, zaakelyke, waardige en ernstige; doch, alles met langzaame schreeden; op dat die smaak hem nimmer verlaate. Ten dien einde moet men zeer veel inschikken. Dat een boek slegts niet schaadelijk is — moet somtyds tot genoegzaame aanpryding dienen, indien het zynen Leeslust maar kan voeden; zelfs alschoon nuttere boeken, daarom, eenigen tyd moeten agterstaan. Gedenkt, dat de Natuur een weinig moet darten in deeze jaaren, of naderhand kwynen. Hierover moet ik nog breedvoeriger spreekken; doch ik verzoek, dat men indagtig blyve, dat ik niet handel over het opvoeden tot eenige byzondere Weetenschappen en Bedieningen; maar slegts over 't geen, buiten

ten de *Studie*, dienstig is voor een ieder, als Mensch, om hem eene algemeene en goede Liefhebbery in te boezemen, die hem ook bekwaamer kan maaken tot alle meer bepaalde oogmerken, 't zy hy een Godgeleerde, Regtsgeleerde, Artz of Koopman zal worden. Een Jongeling van veertien of zeftien jaaren, die, uit vrye Verkiezing en tot Tydkorting, niets leeft dan magere Oudheden, welke geene Hartsogt roeren, de Verbeelding niet uitzetten, noch het Oordeel flypen, — en die zig daarin meer vermaakt, dan wanneer hy de Engelsche *Pamela*, de *Clariffa* of *Grandison* leeft, — is zeerlyk van den weg af, heeft den regten klank niet, en zou, door bykoomende Geleerdheid, slegts een droog en ouwerwets Schoolvernunft worden, dat tot de keel toe opgevuld is met zulke nietige Onderscheidingen, door welke het zou hebben kunnen blinken in de donkere Midden-eeuw. Zonder uitstel, tragte men eenen lenigen zwier van het eedele en groote aan zyne Verbeelding by te zetten, door hem TASSO en MILTON te geeven, benevens een bekwaam Keurmeester der

Ta-

Tafereelen , een oordeelkundig Opwekker der gepaste Hartstogten. Zelfs zo die Jongeling niets anders verkiest te leezen dan Godgeleerde Schriften , breedvoerige Uitleggers , en boeken van *devotie* ; zo hy inmiddels de Schriften van LE PLUCHE en FONTENELLE volftrekt laat liggen ; — zo zulks geschiedt uit Verkiezing , zeg ik ; (en dit moet men in 't oog houden ; om my niet verkeerd te beschuldigen) zo hy , in die jaaren , zulke Godgeleerden niet leeft met eenige Moeite en Geduld-Oefening ; — niet zo zeer uit de overweeging , dat het pligtmatig is , den Godsdienst aldus te onderzoeken ; maar indien hy het enkel doet uit *humeur* ; — zo hy de vrolyke en zinryke Schryvers laat rusten , niet uit eenigen Schroom des Gewetens ; maar alleen om dat hy geen Vermaak kan vinden in zulk leezen ; dewylze hem geheel niet smaaken of verlustigen ; — dan , beweer ik , is zyn Gestel niet wakker , of de eigenartige Gepastheid en *harmonie* tusschen Smaak en Jaaren is verwrikt ; dan beloof ik my niet veel goeds van hem ; en ik zou zyn smaak vooreerst nog wat zoeken

ken om te zetten, en het Veld van zyn Gezigt wat ruimer te maaken; dewyl hy andersins zal verzuuren, miltzugtig voor zig zelve, wrang van aart omtrent anderen worden, en, zo hy op den duur tot het Godsdienstige mogt neigen, merkelyk gevaar zal loopen van te dweepen. Weinigen, 't is waar, behoeven deeze Waarschuwing; om dat de Leeslust zeldzaam is; doch het kwy- nen van denzelven ontstaat grooten- deels uit het verkeerd Bestuur. Hier zal ik sommigen, met den eersten opslag, aanstoot geeven: doch dezulken ge- lieven te overweegen, dat wy alleen- lyk verschillen omtrent het Middel; en dat hunne Aanstoot en myne Voor- schriften inderdaad spruiten uit denzelf- den Yver voor de bevordering van nut- tige kennis, en wel inzonderheid voor de dierbaare kennis der heerlyke waar- heden van den Christelyken Gods- dienst; by my althans uit yver voor eene redelyke en doorwrogte Kennis, werkdaadig in het voortbrengen van malsche, bekoorlyke en aanpryzende Vrugten. Ik zoek de Jeugd te be- schouwen, niet in het afgetrokken; maar zo als de ondervinding haar op-
geeft

geeft in den grooten hoop en by de uitkomst. Ik keer weder tot de zaak. De gemelde Jongeling zal het , dus doende , nooit verre brengen in doorzigt ; hy zal zukkelende blyven , en het zal hem , met allen vlyt , vergaan , gelyk sommigen der zulken , die jaarlyks honderd en vyftig Predikaatsien hooren , en die , na dit eene vierde van eene Eeuw gedaan te hebben , nog niet weten te oordeelen over zulke Opstellen , en den zaakelyken inhoud niet in orde kunnen melden van ééne dier Redevoeringen. — Nog eens : wanneer een Jongeling , op zyn agttiende of twintigste jaar , onverdroten kan leezen in BOR, REID, VAN METE-REN en AITZEMA , zonder eenen byzonderen toeleg te hebben , alleenlyk maar om dat hy vrye uren heeft ; en indien hy dan tevens getuigt , dat de Schriften van STEELE hem elendig verveelen ; — denkt dan vry , dat het hoog noodig of reeds te laat is , hem om te zetten. Zyne ziel is of zal dor worden ; zyn leeslust zal waarschyglyk niet beklyven , dezelve kan eensklaps verdwynen ; zo dat hy mogelyk zyn gantsche overige leven zal doorbrengen , zonder

der gebruik van boeken, of 'er in omzwerven zonder Oogmerk, en dapper voortlezen zonder eenige Vrugt. En, waarlyk! het strekt der Vaderlandsche Jeugd geenzins tot Eer, dat ze zig tot hier toe heeft kunnen verzadigen met maar twee of drie drukken van den Engelschen *Spectator* en *Guardiaan*. — Ware het gestel van den Jongeling natuurlyk frisch en wakker, dan moest hy eenige Verandering beminnen; hy zou moeten bekennen, dat het leezen der vernuftige Opstellen en der Verhandelingen over fraaije Weetenschappen hem natuurlyk vermaakelykft viel op zig zelve, terwyl hy geene verdere oogmerken bedoelde; dat hy de ernstige Schriften las, uit overweeging van Pligt en Nuttigheid, ter bereiking van eenig byzonder oogmerk; en dat het lang agtereen aanhouden hiervan hem wel wat kon afmatten en eenig geduld kosten. Dus is zyn Geest gezond en jeugdig; dus verbetert hy zyne zedelyke Vermogens in 't geheel, dus kan hy het uithouden, en een verstandig Beminnaar worden, een getrouw Voorstander blyven der gewigtigste Weetenschap-

schappen , tot aan zynen gryzen Ouderdom. — Daaron dient men niet te straf en te stug met de Jeugd te handelen , het vermaakelyke niet te betwisten , langzaam voort te gaan tot gewigtige onderwerpen , en flegts de nadeelige leezingen te beletten ; doch in alles egter met een zorgvuldig toevorzig ; op dat de smaak niet verbaftere , door die armhartige Prulschriften van *Romans* , welke hier dikwils saamgeflanft worden door hongerige huurlingen. —

— De verkeerde Leeswyze is , myns agtens , zo algemeen en tevens zo schaadelyk , dat ik hierover verder heb uitgeweid , dan ik my zelve voorstelde ; om toch aan goedmeenende Ouderen , die zelve geheel anders zyn opgetrokken , te doen begrypen , dat zy het geen Verlies moeten agten , iets uit te schieten , ter bevordering van Leven , Lust en Vaardigheid in 't algemeen ; dewyl zy die uitgaaven , met den *interest* , op den duur zullen wedervinden , zelfs omtrent het ernstigste , mits zy de geheele Leiding maar verstandig weeten in te rigten.

TWEE.

TWEEDE AFDEELING

Het Godsdienstig Onderwys behoort tot de goede Opvoeding van elk mensch, als eene zeer voornaame Hoofdzaak. Eene breedvoerige Onderregting, behoorlyk opgemaakt, zou van eene onbetaalbare waarde zyn. Doch ik koom schoorvoetende tot de verhandeling van dit Stuk, zal dezelve bekorten, en geen Schryvers aanhaalen; om dat de begrippen myner Landgenooten ten deezzen opzigte zo zeer uit elkanderen loopen; en dewyl ik moet tragten, alleenlyk dat geen voor te stellen, 't welk aanneemelyk of aanleidelyk is voor de Gemaatigden onder allerlei Gezindheden.

I. Het Beloop der Stoffen zal het eerste zyn, waarover ik zal spreken. Zo men het voorige hierop toepast, en eene natuurlyke Leiding volgt, kan men, myns oordeels, hier mede reeds vry vroeg beginnen: doch dan meen ik, dat men, eenige jaaren lang, slegts kundigheden moet aanraaken, die, volgens de gewoone Verdeeling, behoo-

ren tot den Natuurlyken Godsdienst; om den Leerling eerst naderhand tot een Christen te maaken, wanneer de Mensch reeds merkelyk is ontlooken; want de kundigheden, die eigen zyn aan den Geopenbaarden Godsdienst, zyn altoos meer saâmgesteld. Dat God zynen eeniggeboornen Zoon heeft gezonden, om het Menschdom te verlossen — onderstelt reeds, dat God is, het onderstelt de Voorzienigheid, het onderstelt onze Schikking tot den Godsdienst, de Roeping tot eenen volgenden staat, benevens meer andere Waarheden. — Jongen Kinderen kan men een bezef geeven van een Opperwezen, als zynde de Maaker der zichtbaare Waereld, de Schepper en eerste Oorsprong van het menschelyk Geslacht. Men blyve slegts by het weinige en eenvoudige; en 'er zal geen gevaar zyn, dat 'er op den duur schaa-delyke wangevoelens uit zullen voortspuiten. Het *Anthropomorphismus*, waar door het denkbeeld wegens God naar het menschelyke en stoffelyke trekt, is hier niet te vreezen, of men zou zulks ook kunnen tegenwerpen omtrent het Onderwys der meeste Volwas-

wassenen. De Bevatting zal veeleer gebrekkig, dan verkeerd worden, zo men het gezegde maar in agt neemt: en dan kooft de Verbeetering allengskens van zelve; terwyl de Kinders, ondertuffchen, reeds groote Voordeelen trekken van de *praktikaale* Indrukzels, die inmiddels vastgroeijen. Indien men vroegtydig eenige Bewyzen wil aanroeren voor het Leerftuk van Gods Bestaan; moet zulks zeer gemeenzaam gefchieden, door te vraagen, by voorbeeld, of het Ey voor het Hoen, het Zaad voor de Plant 'er moet geweest zyn. Door het bekende voorbeeld, wyders, van WOLLASTON wegens den hangenden Keten, kan men hen opleiden tot den eerften Oorfprong: ook kan men zig bedienen van de gelykeniffen van een Uurwerk, Huis of Boek; om van het Uitwerkzel tot de Oorzaak te besluiten. Men moet hen doen letten op de voorwerpen in de natuur, op de Zon en Maan en derzelve Beweegingen, en met hen fpreken over de Zaaden des Koorns, welke geen fterveling kan namaaken. Men moet hen doen begrypen, dat de Onzichtbaarheid Gods de Zeekerheid van

zyn Bestaan en tegenwoordigheid geenzins om verre stoot ; dewyl wy de Zitplaats van elkanders gedagten of de Ziel zelve ook niet kunnen aanschouwen ; dit voorbeeld zal het onnoodig maaken , toevlugt te neemen tot de gelykenis van den Wind. — Vervolgens , moet men den Kinderen eenig denkbeeld byzetten van Gods Almagt , Wysheid , Heiligheid en Goedertierenheid ; en die stoffen gepastelyk zoeken op te helderen : over de twee eerste Eigenschappen spreekende , kan men gewag maaken van de grootte der Aarde , de menigte van menschen en verschillende dieren ; om de Uitgestrektheid van Gods Heerschappy te doen bezeffen. By de Alweetenheid , kan men narigt geeven van groote Boekeryen , van de kennis , die 'er vereischt wordt , om alles , wat 'er in staat , gelykelyk te weeten ; en hoe weinig die kennis nog zyn zou by Gods Weetenschap. — Daarop , moet men koomen tot de Leere van Gods Voorzienigheid en Toevoorzigt ; doende hen letten op de blyken van dat Bestuur in het geen wy dagelyks genieten ; en hen inzonder-

derheid beduidende , dat God niet altoos zo ſchielyk beloont en ſtraft , als de menſchen ; maar dit meeſtendeels uitſtelt tot een volgend leven. — Ter gelegenheid van het overlyden eens bekenden , dient men hen by het Lyk te brengen ; om nadruk te verwekken ; want andersins gewen- nenze aan de dagelykſche Bekendmaa- kingen , en kunnen bykans volwaffen worden , zonder zig het ſterven ern- ſtig voor te ſtellen als iets , dat hun ook zal overkoomen : maar breng 'er hen by ; en verſcheidene vraagen zul- len hun van zelve invallen , die u ge- legenheid zullen geeven , om te ſpree- ken van het aſſcheiden en overblyven der Ziel en derzelve Onſterflykheid. Zy zullen dan in eenen aandagtigen luim weezen , u hooren met geduld , met luſt en ernſt , en heilzaame ge- dagten verkrygen , die zeer diep in- dringen , en kragt verleenen aan alle uwe ſtigende Vermaaningen. —

Het gemeene begrip van de Opſtan- ding der Dooden en het laaſte Oor- deel valt zeer wel in Kinderen , wan- neer men dezelve aſſchetſt door le- vendige en gemeenzaame Beſchryvin-
D 3 gen.

gen (*d*). — Op de Eeuwigheid dient men stil te staan, omze hun te doen bezeffen op eene treffende wyze, door het afmeeten by zeer verbaazende Getallen, by een Zand-berg, by voorbeeld, zo groot als de Aarde, waarvan, alle duizend jaaren, flegts één Zandkorentje wordt afgenomen; welke, tyd nog geen Gedeelte van de Eeuwigheid kan uitmaaken. — — — Deze biespiegelende Gronden zyn in den beginne genoegzaam; zo dat men, vervolgens, de Pligten kan beredeneeren, hun voorhoudende, dat Gods Welbehaagen medebrenge, dat wy ons zo gedraagen, als meest bevorderlyk is tot onze eigene Voortreffelykheid, benevens het Best en genoeggen onzer Medemenschen; op dat wy onzen Maaker' gelykvormiger worden, en naar onzen Hemelschen Vader eenigzins

(*d*) Dit Leerstuk breng ik hier by; dewyl het flegts historiefch is, fchoon anders tot de Openbaaring behoorende. Dit ontzaggelyk Tooneel en meer andere bybelfche zaaken in Printverbeeldingen te vertoonen -- is zeer dienftig, indien de printen verftandig zyn ontworpen. LUIKEN heeft het Oordeel voorgesteld. Zyne *actie* is onnavolgbaar en zyne verbeelding groot; doch hy is nooit ryker in vindingen, dan in het vertoonen van Duivelen. Elk kent de bybel-printen van HOET, HOUBRAKEN en PICART,

zins mogen zweemen, in Kennis, in Heiligheid, Regtvaardigheid, Vergeeflykheid en Goedertierenheid: — dat wy, in zulk een Gedrag, ook in 't byzonder moeten erkennen de Majesteit Gods en onze Afhankelykheid, door Eerbied in het spreken over God en Godsdienst, door Bidden en Danken, mitsgaders door een goed Gebruik der ontfangene Geschenken. Dit alles kan hun ingeboezemd worden zelfs in de gedaante van billyke Verplichtingen, onderscheiden van willekeurige Beveelen, die alleen aangedrongen worden door Eigenbelang, door Hoop en Vreeze. De Schryver der *Emile* meent, dat men altoos in een Rond loopt, wanneer men Regt en Pligt aan Kinderen wil beduiden: doch hy stelt, myns oordeels, de menschelyke natuur kwaalyk voor; dewyl ik meen, dat wy van natuure een Zedelyk Gevoel, of Geweeten hebben, 't welk onderscheiden is van het bloote Verstand, en den Onderwyzer te gemoet komt (*e*). — — — Deze Leeringen

(*e*) Zy, die denken, dat het noodig is, vroegtijdig te begrypen, dat het Verbond der Werken, door den Val, is vernietigd, moeten egter toestaan, dat

gen zyn , volgens myn inzicht , de eerste Beginzelen , die vroeg ingang kunnen vinden. Naderhand , wanneer deeze reeds diep zyn ingeprent , — kan men allengskens overgaan , om , met Kinderen van tien of twaalf jaaren , te handelen over den Oorsprong deezer kundigheden , en hoeze aan 't Menschdom bekend zyn geworden. Dan komt de Onderregting wegens de Goddelyke Huishouding in het openbaaren , en wegens den Geopenbaarden Godsdienst. Dan moet 'er narijgt gegeven worden wegens het vermaarde Boek , hun reeds lange verwardelyk bekend onder de benaaming van *Bybel* , verslag doende van de verschillende Stukken , welke het uitmaaken , van derzelver Oogmerken , Inhoud , Gelegenheid en Gezag ; alle welke boeken nu verzameld zyn , in éénen Band samengevoegd , en *Bybel* , of *Oude* en *Nieuwe Testament* genoemd worden. Dan kan men ook spreken van den Uiterlyken Godsdienst,

de opgenoemde denkbeelden , volgens de eenvoudige leiding der natuur , vooraf moeten gaan , en dat het geopenbaarde eenig uitstel kan lyden ; ja zelfs behoort uitgesteld te worden , zo de Kinders de meening ooit te régt zullen vatten.

dienst , den Zondag , de instelling van eene afzonderlyke Orde van Mannen , en het bouwen van Kerk-gestigten , om aan veele menschen tevens , van tyd tot tyd , hunne belangen in eenen volgenden staat indagtig te maaken , en een ieder , 't zy ryk of arm , deswegen te onderwyzen ; schoon men het onderwys in andere Weetenschappen overlaat voor de hooge en laage Schoolen , of de byzondere Gezelschappen der Weetgraagen. ———

Wegens het Onderwys in den geopenbaarden Godsdienst , moet ik nog melden , dat het best schynt , den voornaamen Inhoud der Heilige Schriften en derzelver Leeringen , eerst , by wyze van Historien te verhaalen. Eindelyk , na de veertien of zestien jaaren , als het verstand zyne rypheid begint te verkrygen , zou ik overgaan tot dat Stuk , 't.welk ROUSSEAU zo bezwaarlyk heeft zoeken te maaken , door de laffe vitteryen van zynen *Savoyard* , die hem gehaat en veragt gemaakt hebben , zelfs by veelen der zulken , die hem andersins nog zagmoedig zouden beoordeelen , — tot de Bewyzen , namelyk , voor de Waar-

heid van den geopenbaarden , inzonderheid den Christelyken Godsdienst. Dan is het de tyd , om de voorige Leerstukken verder op te helderen , de Bewyzen voor dezelve , uit de Reden en de Schrift, dieper te doorgronden : en , tot deeze laatste Onderwyzing , zou ik ook verschoven willen hebben de Verborgenheden en het Onderzoek der Geschillen onder de Christenen , zelfs van die Geschillen , welke by sommigen gesteld worden op den lyft der noodzaakelyke Grond-waarheden. — De Hulp der verstandigen blyft altoos heilzaam ; doch dezelve bestaat , na dien tyd , ten grooten deele in het aanwyzen van goede Schryvers ; en de verdere Oefening begint dan meer te beruften op de Jongelingen zelve.

II. Eenige Aanmerkingen over de Wyze van deeze onderregting heb ik nog gespaard , om dezelve hier byeen te plaatzen. Doorgaans , zelfs by vry verstandige lieden , vergeet men die platte Eenvoudigheid , welke zo volstrekt noodig is , en men klimt terstont veel te hoog ; waardoor de Kin-
de-

deren, of geheel geene, of verkeerde denkbeelden verkrygen; gelyk men meermaalen ontdekt, als men, in het navraagen, wat afwykt van den gewoonen weg, en zig bedient van andere uitdrukkingen. Het bovengemelde moet hier herroepen worden. Men moet wel bedenken, dat alles den Kinderen voorkomt, of moet voorkomen als Nieuw en Vreemd; men moet zig, in de Verbeelding, te rug zoeken te brengen in hunne Gesteldheid; om zig te schikken naar hunne enge bevattingen. Daarom is het dienstigst, dat de bekwaame Ouders zelve de Kinderen hierin onderwyzen, door gemeenzaame gesprekken; hun niet alleen Vryheid geevende tot Tegenwerpingen; maar hen zelfs geduurig vraagende, ofze het voorgestelde niet vreemd vinden, en ofze geene tegenbedenkingen weeten. Het bezwaarlykste is maar, dat men zelve zyne Stellingen dan eerst moet verstaan, en een welgesteld brein hebben. Doch hoe zeer ontbreekt dit dikwils by lieden, die nog niet tot de laagste klassen behooren! Daarom wenschte ik wel, dat het zo gemakkelyk ware, iets beeters aan te wy-

wyzen , als het is , de gewoone Catechizeermeefters uit te jouwen. Het van buiten doen leeren van Antwoorden en Gebeden , het Bybel - leezen en ter Kerk brengen zyn byna het eenige , dat plaats kan hebben onder het gros der minft - geoeffende menfchen : dus willen wy deeze dingen niet volftrektelyk afkeuren ; maar alleenlyk aanmerken , datze op verre na de beftte middelen niet zyn , en althans met onderfcheiding gebezigd moeten worden. De Vraagboeken zyn doorgaans in Schikking onnatuurlyk ten aanzien van het ontluikend verftand , en dus zeer onbevattelyk en duifter. In de Heilige Schrift zyn ook niet zeer veele plaatzen , welke den zeer jongen Kinderen dienen. Dus moet men hen niet te zeer belaften met eenen verveelenden taak , die zo veel minder nuttig is , dan het eenvoudig famenpraaten. Die het voorige nadenkt , merkt van zelve , dat twee Catechismen en twee verkorte Bybels , ten gebruike voor Kinders van agt en van twaalf jaaren , by my nog gerekend worden onder de *defiderata*. De Opftellen der Gebeden , der Smeekingen en Dankzeggingen
fmaa-

smaaken gemeenlyk te veel naar het byzonder famenstel der Ouderen; daar ze nogthans vervat moesten zyn in Bewoordingen, welke de jonge Kinderen klaarlyk begrypen, en zelve zouden uitvinden, om eenige Gunst of Verschooning van hunne Ouders te verzoeken, of hen blymoedig te danken voor een ongemeen Geschenk. Hen, nog zeer jong zynde, geduurig ter Kerk te brengen — is veeleer welmeenend dan voordeelig. Men dient hen eerst natuurlyk onderregt te hebben aangaande den Oorsprong, de herkomst en Beteekenis des Bybels, der Leeraaren, Kerkgebouwen en openlyke Aanspraaken. — Eene averegtsche Behandeling van dit alles brengt niet alleen te weeg, datze een denkbeeld van Ongemak hegten aan zulke Oefeningen; maar is mede eene oorzaak, waar door 'er zo veele onverstandigen en ernsteloozen in het Christendom opgroeijen. Men wordt vroeg gewend aan den uiterlyken omflag en aan bloote klanken; men vormt zig in de kindschheid een denkbeeld van het hooren der Predikaatsien, als bestaande in zoet stil te zitten, en het gemoe-

gemoedelyk Kerk-gerugt ftigtelyk over 't hoofd te laten vliegen. Een Prediker is alsdan in geen en deele gelyk aan eenen Man, die onder vier oogen zynen Naaften aanspreekt, en men behoeft op die wyze naar hem niet te luisteren. Dus wordt men ook gemeenzaam met woorden en stellingen, die altoos gehoord zyn, zonder 'er ooit eenig denkbeeld aan te heften; gewoon aan klanken, die niet verstaan worden; maar egter zo aanhangen, datze naderhand als aangeboren schynen. Daardoor vervalt men vervolgens tot een onnatuurlyke dommelykheid van gantsch onaandagtig te blyven, geheel niet na te vraagen, niet op eigenlyk doelwit, verband of bewyzen te letten; zo dat 'er nimmer heldere begrippen en hartelyke indrukzels meer opkoomen. Dus vallen sommigen naderhand geheel af, zig niet bemoeijende met den Godsdienst. Dit is het rampzalig lot van veelen onder hen, die, door uiterlyk fatzoen en ongemeene schranderheid, willen uitblinken. Eenigen belyden de waarheden, uit Sleur en Vooroordeel; en anderen dryven wederom de geringste Byzonderheden, met

met eene styve partyzugt en verstandeloozen yver: — zodat het sommigen misschien heilzaamer ware geweest, dat men alles maar geheel aan zyn be- loop hadt gelaaten, en alleenlyk toe- gezien op hunne Zeden en Daaden; want dan zou het nog hebben kunnen gebeuren, zo ze in rypere jaaren in goede handen kwamen, dat zy, dee- ze groote zaaken nieuwelyks vernee- mende, door Wakkerheid en Verwon- dering, aangedreven werden tot het fcherp navraagen en ingespannen on- derzoeken; — terwyl nu alles ontze- nuwd en kragteloos is geworden, door eene Hebbelykheid, om te hooren, te leezen en te spreekken over 't Gods- dienstige, zonder eenig*werkzaam Be- zef. — Weshalven men altoos moet toeleggen op het natuurlyke, eenvou- dige, en op dat Eerbiedige, 't welk duurzaame Indrukzels kan laten over- blyven: men moet, namelyk, tevens eene Eerbiedigheid, eene zekere Aan- doenlykheid omtrent het Godsdienstige tragten in te boezemen; zonder eeven- wel deeze zaaken zo Ontzaggelyk te behandelen, dat de Kinderen te bedeesd en vervaard gemaakt worden; want dit bluscht

blufcht de Vrymoedigheid , en maakt hen fchaamagtig ; zo datze dan hierover nooit fpreeken , uit eigene beweging , en fchuw worden omtrent alles , wat daarop doelt ; gelyk , by voorbeeld , datze nooit overluid durven bidden by de maaltyd , uit hunne eigene gedagten , ten aanhooren der Ouderen , alſchoon deeze hen verzeeken , dat het Gebed niet te kort of te eenvoudig kan weezen. Ja , ik geloof , dat dit gebrek aan Gemeenzaamheid in het Onderwys , dit ontzaggelyke en befchaamende eene oorzaak is , waarom veelen derzulken , die niet openlyk bekend zoeken te ſtaan voor Fynen , byna niet durven fpreeken over 't Godsdienſtige op eene ſtigtenden trant ; als of een Chriſten nog eenig byzonder Karakter moeft hebben , om zulks , met Welvoeglykheid , te kunnen doen , onder zyne goede bekenden. Daarentegen kan eene gefchikte vrye Behandeling te weeg brengen , dat de Kinderen ten aanzien van zulke zaaken , niet fchaamagtiger worden , dan in burgerlyke Eerbewyzen omtrent agtbaare Perſoonen , of in het opzeggen van eene *gratiarum actio* in de latynſche ſcholen ;

len ; en , in hunne volwaffene jaaren , *raisonnabelen* worden , met eenen gevoelligen Ernst voor de goede Zaak , en inderdaad Gemoedelyk , zonder huichellen , zonder eenige gemaaktheid , of walgelyke Bygeloovigheden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het Bestuur des Harten.

Met deeze Stoffe is het anders gesteld , dan met de voorige ; dewyl een Bespiegelend Onderwys dit werk niet kan afdoen , zonder een Daadelyk Bestuur : dus zullen wy , eerst , de Voorschriften mededeelen ; en , daarna , nog afzonderlyk moeten handelen van de Hulpmiddelen.

EERSTE AFDEELING.

Een Mensch , die de Kennis en Overtuiging wegens het *praktikaale* reeds
 IX. Deel. E voor-

vooruitheeft , wordt over 't algemeen welgesteld van Hart , — als het Zedelyk Gevoel behoorlyk opgewekt , — en als het Gebied des Redelyken Vermogens zo gesterkt is , dat het geleerd heeft te regeeren over de laagere Neigingen , dan is de grond bereid , waaruit alle Deugden spruiten. Dus zullen wy , vooraf , het een en ander melden , wegens dat te regt brengen van het Gemoed in het algemeen ; en , daarna , de byzondere pligten ontvouwen.

I. Hier zyn twee Hoofdzaaken , die het alles afdoen. Eerstelyk : de Zedelyke Gevoelens en Neigingen moeten opgewekt , gemaatigd en in een behoorlyk evenwigt gebragt worden ; want dan zyn de Smaak, Begeerten en Aandoeningen doorgaans te regt : — dan wordt 'er , ten anderen , maar vereischt , dat de Mensch die Zedelyke Vryheid , die Kragt van Geest bezitte , waardoor hy de Logheid overwint , de Hindernissen te boven kooft , kloekmoedig tot het goede kan besluiten , en het geduldig uithouden in de goedgekeurde Werkzaamheden. Deeze zyn de algemeene Roersels van een welgesteld Zedelyk Karakter.

i. Men

1. Men moet den Smaak zuiveren en eenige Aandoenlykheid inboezemen. Behalven de zinnelyke Lusten en dierlyke Neigingen, die van zelve opkoomen, hebben wy in ons ook de aangeboorne Geschiktheden tot fynere en hoogere Beweelingen; benevens de Vatbaarheden voor Vermaaken, die eenigen Smaak ondersteunen, gelyk de Smaak voor de fraaijheden der Vrye- of Midden konsten; — doch welke Geschiktheden en Vatbaarheden eenige koesterende Verwarming en Opkweeking behoeven, om gelukkig te voorschyn te koomen. — Het Zedelyk Gevoel of de Smaak voor het Deugdelyke is hierin het voornaamste. Diewegen moet men hen leeren, te letten op het Vermaak en de Onrust van het Geweeten; men moet tragten, de Verwondering en Eerbied te verwekken by gepaste Gelegeneden en Voorvallen, en dus dat Zedelyk Gevoel, of het Geweeten te verlevendigen; zo dat de Zielen der Kinderen getroffen worden door schoone, lofwaardige en heldhaffige Bedryven; een Afgryzen en Verontwaardiging gevoelen van het tegendeel; zig gelegen laten liggen aan merk-

waardige Lotgevallen; behaagen fcheppen in de Belooning der Deugd; zig verblyden over het redden der Onfchuld, over de Bekeering der Eerloozen, over Edelmoedigheid, Standvastigheid en Getrouwheid, — en gewigt hangen aan alles wat redelyk en billyk is te agten, ook daar het niet raakt aan hunne eigene belangen. Als men hen dus niet wat ontnugtert, en niet doet bekoomen uit de Sluimering der Kindfchheid, — dan blyven de neigingen, zo de natuur niet zeer vorderlyk is, genoegzaam bepaald tot bekrompene Eigenliefde en lighaamelyke Gewaarwordingen. Wanneer zy maar geene pyn gevoelen, wanneer het wel ftaat met hun eeten, drinken en fpeel; — dan bekreunenze zig niet over andere zaaken; het hart wordt ftram, en blyft bedolven onder eene koude en grove Onverfchilligheid, die naderhand ligtelyk overflaat tot Gevoelloosheid, Lafhartigheid en Laagheid. Om dit te voorkoomen, wilde ik zulke Vertellingen gebezigd hebben, als waarvan hier boven is gefproken; en hier toe dienen zulke Aanmerkingen over de voorkoomende Gebeurteniffen

en

en dagelykfche Voorvallen des Levens, die vermaakelyk zyn en tevens aandoenlyk en beweeglyk. — Wyders is de Smaak voor het Schoone op te wekken en te befchaaven, en eenige Liefhebbery in te boezemen, 't zy van tuinieren, timmeren, draaijen, mufiek, het verzamelen van *naturalien* en het bywoonen van natuurkundige Proefneemingen, — 't zy van Print- en Schilder- konft. Het Teekenen, zo de Onderwyzer fmaak heeft, verfraait meer, dan Onkundigen denken. Doch bovenal bedoelen wy hier de Liefhebbery tot eenige Letteroefeningen; welke waardige Liefhebbery zig moet vaftzetten in de Jongheid, door, in de eene of andere foorte van Schriften en Kundigheden, eenige meerdere Bedreevenheid te verkrygen; zo dat men zig bekwaam maake, om die begunftigde ftudie altoos voort te zetten, met eenige bepaalde oogmerken; want indien deeze grondslag van eigenlyke en belang- ftellende liefhebbery niet gelegd wordt in de Jeugd, dan kan men 'er zig naderhand niet aan overgeeven met drift en vermaak, met gemak en voordeel; dewyl men doch,

met de jaaren , hoe langer hoe loomer wordt , en , zonder dien vroegen aanleg , geen bepaald doelwit heeft , niet weet , wat men zal ophaalen op den wyden Oceaan van boeken , en alles eeven duifter vindt. Dus wil deeze oefening zig naderhand niet zetten ; te meer , dewyl men dan geen tyd , geene genoegzaame kalnte van geeft , geen geduld , aandrang en naaryver heeft , tot het doorworstelen van die eerste Moeijelykheden , welke 'er in den weg staan , voor dat men gemeenzaame kennis kan maaken van de verwaarloosde Weetenschappen ; verliezende dan volstrekt alle Vatbaarheid , om het voorgestelde te beproeven , famen te knoopen en zig toe te eighen ; en , in den hoogeren ouderdom , vervallende door kwyning ; vermits men niets meer vindt , 't welk de aandagt *engageert* , zo men niet eenig werk opraapt , om de zuffende Ziel in eenige beweeging te houden. — De verdere Aanmerkingen over dit gewigtig stuk zyn hier boven te vinden. —

— Dit vestigen en inplanten van fraaije Liefhebberyen dient wel in 't algemeen om den Geest te versieren en
te

te verryken ; en daarom moet men tragten , de keuze te doen vallen op de waardigfte en befte ; om eenen goeden en zuiveren fmaak te doen verkrygen , en dus het meefte Nut met het Vermaak te paaren ; — volgens 't geen wy reeds aangeduid hebben. En , ach ! dat de lieden van aanzien , in onzen gemaatigden Landaart , zig zo mogten onderfcheiden , door befchaafden Smaak , door keurige Geleerdheid en gegronde Kennis van den redelyken Godsdienft , — als het *bel-air* in andere Landen zig doet afteeken door driefte Vrygeeftery en lugtige Zedeloosheid ! Men zou zig eenmaal *gefatureerd* agten met uitheemsche Zeden , en het geringe overfchot der goede Natuur voortaan zoeken te behouden ! — Doch , dewyl dit inboezemen van Liefhebberyen niet gelukt met een ieder , in die gewenfchte Volmaaktheid ; zo moet men wat weeten toe te geeven aan de byzonderheid van des Jongelings Aart en Inborft ; om toch althans eenige onfchaadelyke Liefhebbery te doen wortelen. Men heeft hierin , namelyk , nog op andere Inzigtèn te letten , behalven het verfieren en

verbeeteren van den Geest; Inzigten, die ook strekken om het Hart te behoeden, om het Geluk des Jongelings te bevorderen, of zyne Ramp te voorkoomen: te weten: de gemelde Liefhebberijen moeten ook dienen tot het maaken van Afwendingen van flegtere Tydverdryven en van Ondeugden. Buiten de Bezigheden des Beroeps, fchiet'er voor hem tyd over tot Uitspanning: in dien ledigen tyd en ftilte, worden de menfchen gepikt door het *hypochonder*, wanneer ze geene begunftigde Liefhebberijen hebben, om zig daarin bezig te houden, of zo ze geene Gezelfchappen, Verftrooijingen en *divertiffementen* zoeken. Dit laafte gefchiedt gemeenlyk ten overvloede: en, door vergelyking, merkt men terftont, hoe heilzaam het ware, door fraaije en befchaavende Liefhebberijen, eenige afwenning te maaken van de gewoone *divertiffementen*. Vinken, viffchen, jaagen, haane-vegten, harddraaven, wedloopen en dergelyke verwilderende of geheel vrugteloofe bezigheden — maaken eene groote vervulling in deeze Gaaping: de geduurige zogenoemde vrolyke Partyen, in
en

en buiten de Steden, doen hen zulke Makkers aanwinnen, met welke zyniet bekend moesten zyn. Daarenboven versmyten veele jongelipgen jaarlyks vyf of zes honderd vrye uuren met de Kaart: en dan spreeken de Ouders nog van Geluk, als het hen kan afhouden van Dronkenschap, Hoerery, en de schaadelyke *Collegien*, die zo veele karakters geheel doen mislukken. Weshalven het inboezemen van eenige fraaije Liefhebbery, welke hen daarvan af trekt, van eene uitsteekende nuttigheid is. En welk eene hervorming zou 'er uitgewerkt zyn, indien men een merkelyk gedeelte dier vernielde uuren kon trekken tot goede Leezingen! welk eenen zegen zou men hun toebrengen, door hen te verlossen uit de Armoede en Onrust van Ziel, en in staat te stellen, om waarlyk Genot te hebben van het Leven; om Waarde te kunnen vinden in alle vrye tusschentijden, en niet langer te kunnen bezeffen, hoe een gezond mensch te moede zy, die verlegen is met zynen tyd! De Ouders moeten, ten dien einde, de byzondere *genie* bestudeeren; om de verkeerde wending te be-

letten, de gebrekkige te verbuigen, en 'er dan zo veel goeds van te maaken, als mogelyk en bestaanbaar is met Toegeefflykheid; want, door te veel te begeeren, kan men alles verliezen. —

— Het zou hier de plaats wel wezen, om te toonen, datze deezen byzonderen Inborst ook moeten raadpleegen, om voor de Kinderen zulk een Beroep en Levens-stand te kiezen, waartoe de natuur hen schynt te schikken, en waarin zy best zullen slaagen en uitmunten: ik zou hier kunnen voorstellen, hoeze zig behooren te verledigen, tot het bespieden der Kinderen, als deeze zig in de grootste vryheid meenen te bevinden, en hoeze zig moeten wagten voor Vergiffingen omtrent den byzonderen inborst en verkiezingen; om het toevallige en veranderlyke van het wezenlyke en bestendige te onderscheiden: — doch dit is dikwils door anderen gedaan (*f*); en is gemeenlyk van weinig vrugt. Ouders schikken de Kinderen tot dat geen, 't welk, naar het uiterlyk voor-

koo-

(*f*) COLLYER, *over de Pligten der Ouderen*: by STEELE, *Godsdienst van een Koopman*, pag. 275 enz.

koomen , aan hen en de familie het grootſte Aanzien en den meeſten Rykdom ſchynt te belooven : de Ouders zyn ſlegts éénmaal in 't geval van Kinderſ ergens toe te bevorderen ; zy hebben altoos byzondere verwagtingen van hun eigen Krooſt , en worden hierin zelden wyzer , door de ondervinding van andere geſlagten.

2. De andere algemeene voortrefelyke Hoedaanigheid is het Meeſterſchap over zig zelve. Men moet het redelyk Beginzel , van jongs af , zoeken te beveſtigen in het Beſtuur over de laagere Luſten , door hunne Kloekheid te harden en te beproeven ; gelyk , by voorbeeld , by het doen inneemen van onaangename Geneesmiddelen ; en inzonderheid , door hen , hoe langer hoe meer , te gewinnen tot eene geregelde Werkzaamheid en Bepaaling. Dit is een werk van groote Weldaadigheid. ROUSSEAU is egter voor het ſlaaken der banden : doch den ſleutel van deeze en meer andere buitenspoorige wonderſpreuken meen ik te vinden , in het begin des tweeden Boeks van de *Emile* , alwaar hy be-

beweert , dat men , in het opvoeden , moet onderstellen , dat het Kind de mannelyke Jaaren en den Ouderdom doch niet zal bereiken ; zo dat men zyn Tegenwoordig Vermaak bovenal moet bedoelen. Dit te melden is — hem te wederleggen. De Algemeene Regels , 't is waar , kunnen in het stuk van Opvoeding , niet zeer wyd uitgestrekt worden , ofze stooten tegen elkanderen : doch dan moeten ze elkanderen bepaalen , gelyk in andere zaaken ; men gebruike verstand in 't maaken van de noodige Afwykingen. Schoon men den Kinderen veele Vervrolyking en Uitspanning moet vergunnen , behoort dezelve egter niet te staan aan hunne eigene Verkiezing ; en , met overleg , door de Ouders bestuurd te worden. Men moet hen , trapswyze , en dus in alles niet eeven vroeg , die Wuftheid leeren beteugelen , waardoorze zig ten eersten overgeeven aan alle invallende lusten , en geduurig van het een op het ander springen : om , met Geduld en Regelmatigheid , de Aandagt te vestigen , en , met Vergenoeging en Bestendigheid , zig te zetten tot de behoorlyke

lyke Oefeningen. De Werkzaamheid is niet vermoeijend, indien men dezelve maar verftandig weet te fchikken en aftewiffelen, het hoofdbreeken, by voorbeeld, vervangende door lighaams-oefeningen. Zy zyn doch altoos werkzaam en woefagtig; dus kan men het Onderwys ten grooten deele tot een Spel maaken, en hen tevens leeren, zig te onderwerpen, zonder eenen bezwaarenden Laft te gevoelen. Zulk eene Werkzaamheid en aanhoudende Bepaaling doet hen eene Sterkte van Geest verkrygen, waardoor hun geheele Karakter ten goede wordt gebogen; zo datze, in vervolg van tyd, bekwaam worden tot een wakker en geregeld Zelfs - bestuur, in het Burgerlyke leven en bedryf, in de Letteroefeningen, en in alles, waartoeze zig willen begeeven (g). Vooral is het dienftig, datze, na de veertien

(g) Laat LOCKE hier ook eens fpreeken. „Gelyk de fterkte des Lighaams (zegt de Wysgeer) voornamelyk bestaat in Bekwaamheid om Ongemakken te kunnen uitftaan, aldus is't ook met de Ziel. En het groote Grondbeginzel en de Grondslag van alle Deugden en Volmaaktheden zyn hier in gelegen, dat een Mensch bekwaam is, zig zelve en zyne Begeerlykneden te verzaaken, zyne Neigingen te doo-

tien jaaren , veel met den Geest werken ; dewyl zulks , behalven de gemelde algemeene nuttigheid , dan ook nog dient , om de opkoomende lusten te vertraagen , en derzelve geweld te breeken. — Wanneer dit alles wordt verzuimd , wanneer zy aan de Ledigheid worden overgelaaten , en ten prooije gegeven aan de dierlyke hartstogten , — dan verflapt al het goede ; ze worden los en verwilderd , overgegeeven aan grillige Zinnelykheden , slaaven der dartele Lusten , die naderhand dat geen niet werksellig kunnen maaken , 't welk zy zelve met hun verstand best keuren , niets volstandig uithouden van 't geen ze beginnen , die zig terstont vermoeijen , wien alles , wat regelmatig is , spoedig bezwaart en verveelt , die de stille genoegens nooit kunnen smaaken van het noefte en huiffelyke leven ; maar geduurige Veranderingen en woelige Vermaaken noodig hebben ; om maar eenigzins te vreed en lustig te blyven : geheel

on-

dooden , en alleen te volgen wat de Reden als het beste leert , schoon de Hartstogten eenen anderen weg willen inslaan. „ *Over de Opvoeding* , §. 33.

onvatbaar zynde voor alle zulke Bezigheden en oefeningen, welke den mensch voortreffelyk moeten maaken, en voor zulke Verlufftingen, welke verdubbeld worden, door de goedkeuring van ons eigen Geweeten.

II. Voorts zyn 'er ook nog Byzondere Deugden en Pligten, behalven de verhandelde algemeene Voorbereidingen, op welker Inprenting men zig vooral in het opvoeden moet toeleggen: zynde dit stuk mogelyk van de grootste aangelegenheid, van de meeste uitwerking en het algemeenste nut, zelfs voor hen, wien de fynfte beschaaving, ten aanzien van het voorige, in alles zo niet mag gebeuren. Hierin dient men inzonderheid te letten op die Aandoeningen, welke doch gemeenlyk te sterk of te zwak worden in de volwassenen; — op de Verzoekingē der Jeugd, en op de onderscheidene Geartheden; want de nadruk moet meer op het een of het ander nederkoomen, volgens den verschillenden temper. Dit is genoegzaam af te leiden uit het voorige. Doch omtrent allen in 't algemeen is het noodig of dienstig, dit volgende
in

in agt te neemen. — Tot een algemeen Sieraad en eene groote Nuttigheid in alle bedryven des levens — strekt de Geest van Orde , zorgvuldige Bedagtzaamheid en Omzigtigheid. Men moet het Kind behagen doen vinden in geregelde Netheid : hy moet het speeltuig , de boeken en papieren niet over den hoop en verstrooid laten liggen ; maar alles zelf op zyne plaats brengen. Het breeken , verwaarloozen en verwoesten moet men nagaan en opmerken ; om 'er hem de gevolgen van te doen gevoelen. Het opgelegde werk mag niet altoos tot het uiterste verschoven worden ; en , dewyl de Opmerking doch eene der Deugden is , waarin hy agterlykts blyft en die langzaamst geleerd worden ; zo moet men , zonder strafheid , hem egter altoos beschaamd maaken , en in eene ongemakelyke beteutertheid brengen , zo dikwils hy zig in de noodzaakelykheid heeft gebragt van te moeten zeggen , dat hy iets verlooren , vergeeten en niet bedagt heeft ; 't welk doch eevenwel ontelbaare maalen zal moeten gebeuren. — Vergenoegzaamheid en Zelfs-verlochening zyn van groote aangelegenheid ; te weten :

ten : na het afslaan van eenig verzoek , en het weigeren of beletten van eenig plaifier , moet hy zig leeren voegen naar zyn Lot , en het overschietend Vermaak , dat nog voor handen is , gretig aanneemen , en welgetroost genie- ten. Toont hy Misnoegen ; gy moet het niet vergoelyken , of hem troosten ; maar een oogenblik tyds gunnen , om zig te herstellen van de Hartstogt , 'er u dan regtstreeks tegen aankanten , en , daarna , geene de geringste blyken van Ongeneugte meer gedoogen : of , ander- fins , moet gy 'er geheel geen agt op slaan ; zo dat hy merke , dat hy niemand kwelt , dan alleen zig zelven. Ten dien einde , moet men zig ook wagten van het inwilli- gen der ongepaste Grilligheden , waarvan hy zelf geen wezenlyk nut of vermaak kan verwagten , als hy het onzydig be- schouwt ; want hoe meer dit toegege- ven wordt , hoe meer hy ook noodig zal krygen , om te vreedden te blyven , en hoe meer teleurstellingen en ver- drietelykheden hem te wagten staan , in 't vervolg , als zyne begeerten zig ver- der uitstrekken , en hy met vreemden moet deelen. Op het voorstellen van eenige byzondere begeerte , eenige

voorkeuze of tegenzin , — moet men altoos vraagen — waarom ? Hy mag geene Walging huisvesten , of dezelve moet zig laten beredeneeren. Zindelyk en rein te zyn over zyn Lichaam is noodig ; maar noodiger is het — tegenstand te bieden aan grillige Viesheden in iets te eeten of aan te tasten : door Kloekheid van Ziel , moet hy die zwakheden te boven koomen , voor datze inwortelen en zo lastig als onverwinnelyk worden. — De Eerzugt moet niet geheel verdoofd en somtyds zelfs opgewekt worden ; dewyl men ze kan leiden tot eene Aanprikkeling ten goede , die eedel is , in vergelyking van veele andere beweegredenen ; doch , alsze reeds vry sterk is , moet menze niet al te zeer aanblaazen ; dewylze dan eene bronwel van hartzeeren kan worden , in de volgende tydperken , waarin het dikwils kan gebeuren , dat hy onverdiende smaadheden moet draagen , welke den eerzugtigen kunnen vernielen , als hy den loopenden praat niet kan agterhaalen , en geene gelegenheid vindt om zig by een ieder te regtvaardigen. Men moet zeer zorgvuldig inteugelen den inwendigen

Hoog-

Hoogmoed , en de Trotsheid omtrent anderen. Hy moet niet zo geduurig toegejuicht worden , dat hy altoos over alles , voorbaarig en besliffchend , durft medepraaten : veeleer moet hy nu en dan nedergezet worden ; op dat hy zyn oordeel leere wantrouwen , en zig niet aanmerke als zeer uitfteekend in verftand ; maar verneeme , dat anderen , in verfcheidene opzigten , hem nog voorbyftreeven. Als hy wat verder opklimt , is het hem zeer goed , te verkeeren met dezulken , tegen welke hy opziet , welker meerderheid hy erkent , en die hem niet fpaaren. Ook moet hy befcheidene Vernederingen bezadigd kunnen ondergaan ; op dat hy vooral niet ftyfzinnig zy in altoos gelyk te willen hebben ; maar zig gereedelyk overgeeeve ; want dan zal zyn gemoed naderhand niet doorpriend en van fpyt verteerd worden , als hy zig min bevallig heeft aangefield , of het ongeluk gehad van zig iets belagchelyks te laaten ontvallen , waarover hy fcherps moet hooren : welke gefteeldheid hem zeer veele smarten en twiften kan befpaaren , en groot gemak aanbrenge ; terwyl de prikkel ondertuffchen nog fcherp genoeg kan

blyven. Om de Trotsheid omtrent anderen voor te koomen , en de Partydigheid in het onderscheiden , — moet men eene goede Verknogting maaken van Denkbeelden en Gevoelens , omtrent het waare Voortreffelyke en Veragtelyke ; om de Eedelheid van Geboorte niet te verwarren met Eedelheid van Karakter , om de agtbaarheid van Perfoon te vinden by iemand , die zyne Goederen of Schoonheid van Lighaam heeft verloren ; om de innerlyke Waardy regt te stellen, den prys af te wenden van toevallige Omhangzels, de agting en naar- yver te plaatzen op de wezenlyke Verdienften , en die verdienften te eerbiedigen zelfs in de geringste menschen ; hem den Oorsprong aantoonende der verschillende Rangen onder Schepzelen van dezelfde Natuur. — Het beginzel van Gerechtigheid, Bilykheid en Eedelhoedigheid moet zeer kiesch en sterk gemaakt worden. In het Spel, het uitdeelen der Portien , moet hy volkoomen eerlyk zyn : geene stille Bedriegeryen , hoe gering ook , moeten voor Klugten gehouden worden. De Winzugt , die hier te lande doch wel wil aarden , moet zuiver blyven :
het

het behendig verkloeken der Medemakkers moet nimmer aangemoedigd worden. Is 'er, door ruiling, handel of geschenk, iets bemagtigd; — terstont moet de Regtvaardigheid der Verkryging eene stoffe worden van zorgvuldig onderzoek; om het eerlyke en eedelhoedige altoos te doen zegpraalen. Hiervan schiet my een behaaglyk voorbeeld te binnen, 't welk dit, in de Uitvoering, kan ophelderen. Een Zomer of twee geleden, hadt ik myn intrek genomen by goede Vrienden buiten de Stad. Op zekeren middag, zag ik, van myn kamer, een fraaije groote Vlieger over het huis nedervallen. Dit Speeltuig was aldaar toenmaals niet in gereedheid; doch, sedert eenige dagen, sterk begeerd van het Zoontje, zynde omtrent agt of negen jaaren. Hy hadt den prooi reeds vroeger in het oog; kwam 'er op toefschieten; men haalde de lyn tot zig, en 'er ging een groot gejuich op. Een half uur daarna, liep ik naar beneden, 'er heet op zynde, om daar van een fraai historietje te helpen maaken, door het aantoonen van den regten Eigendom, tegen de Regtsgeleerdheid der

Knaapen , en door het opwekken van eedelhoedige gevoelens. Doch *Sophia* hadt alles reeds afgedaan , juist gelyk ik voorhadt : zy hadt haaren *Jacob* aldus overtuigd ; en hem , door dergelyke redeneeringen , zonder byvoeging van eenige beloften , volkoomen bereidwillig gemaakt , tot het betoonen van de braaffte Heufchheid. De bedrukte Eigenaar , namelyk , was 'er geweest , door den Tuinman weggezonden , doch door de Moeder te rug geroepen : de jonge Heer hadt den Prys , met een zefthalf tot noodig herftel , aan den armen Jongen , met de grootfte bevalligheid , eigenhandig afgeleverd. Het nakyken gefchiedde met be- traande oogen ; doch zonder eenigen zweem van Onluft wegens de uit- fpraak van de Moeder. Over den maaltyd , deden onze toejuichingen de blyde voldoening op zyn gelaat , en tevens zulke zedekundige aanmerkin- gen uit zynen mond koomen , die ons allen een genoeg doen fmaaken , 't welk de keurigfte fpyzen niet kon- den geeven. — — Mildaadigheid dient ook vroeg geplant te worden ; doch dan moet 'er tevens eenige Spaarzaam- heid

heid plaats hebben. Het Kind moet eenige Waarde ſtellen in geld en goederen : daartoe behoort men hem te vertellen , hoe veele moeite van bewerken een ſtuk geld of eenig geredſchap gekoſt heeft , voor dat het dus is geworden ; hoe veel arbeids ſommige menſchen nog zouden doen , om het te verdienen ; hoe veele kleinen één groot maaken. Van alles , wat hy begeert , moet hy niet altoos Overvloed hebben ; zelfs dient men het meeft gewaardeerde opzettelyk te bezuinigen en op prys te houden , om gelegenheid te hebben tot het oefenen zyner mildaadigheid in die zaaken. In dit aan te zetten , moet men zig van zyne Eerzugt bedienen , hem voorhouden , dat die uiterlyke goederen , ſchoonze die waarde hebben , eevenwel niet zyn te vergelyken by de waardy van de inwendige Heuſchheid des Gemoeds : dewyl de affchuwelykſte Booswigten zulke goederen ook wel magtig kunnen worden : hem verder beduidende , dat God eenen genoegzaamen Voorraad heeft geſchapen , om alle monden te voeden en alle lyven te dekken ; maar dat dezelve on-

gelyk verdeeld is onder de menschen, die in dezelfde betrekking staan tot God; op dat de overvloed des eenen de behoeften des anderen zou vervullen; tot welke mededeeling men te gereeder moet zyn, door te overweegen, hoe veelvoudig de waarde wordt verdubbeld van het geschenk, als het overgaat in de handen der nooddriftigen. — Bovenal moet men het Medelyden indrukken, en de Wreedheden vervolgen in alle haare schuilhoeken; zo dat de Kinders dezelve verfoeijen, op allerhande wyzen. en 'er geen deel in willen neemen, zelfs omtrent de onaangenaamste der bezielde schepzelen. Vliegen, Torren of Vogels nutteloos te plaagen — moet Zonde heeten: zy moeten begrypen, dat Pyn, by alles wat leeft, hetzelfde betekent, 't geen zy 'er door verstaan, en letten op de Leekenen van die gewaarwording in de spraakelooze Dieren. Zy moeten dus leeren, tederlyk begaan te zyn met eens ieders rampen, en zig gulhartig te verblyden in de genoegens van anderen. — Dit moet gepaard gaan met lessen over de algemeene Goedhartigheid, over de Zugt
om

om aan elk , en in alles , naar vermogen , genoeg toe te brengen: deeze Neiging moet men aanpnyzen , als de schoonste Hoedanigheid van eene redelyke Ziel ; en hen doen bezeffen , dat men zig geduurig moet toeleggen , om verdriet te verminderen , en elkander het leven zo zagt te maaken , als mogelijk is ; daar 'er doch altoos kwellingen en zorgen ten overvloede opkoomen , vooral wanneer men wat ouder begint te worden. — Ter bevordering van deugdzaame Vriendelykheid en van Ruste des Gemoeds , is het ook zeer noodig , dat men de Kinderen , door gepaste aanmerkingen , gewenne tot het zagtmoedig , goedaartig en gemaatigd Oordeelen ; om de gebreken der menschen , en de mishandelingen , welke zy ons toebrengeu , niet , haastig en met eene wrange verbittering , toe te schryven aan moedwillige Kwaadaartigheid en baldaadigheid ; maar veel te stellen op rekening van hunne verkeerde wyze van denken en algemeene Zwakheden , — en deswegen gereed te zyn , om Verschooningeu op te zoeken en aan te neemen. Deeze plooi van denken

geeft een zeer groot gemak in het door-
gaande beloop des levens; dezelve
bewaart de kalmte des gemoeds; en
alle braave en verftandige menfchen
bevinden, hoe langer hoe meer, dat
de Gemaatigdheid zeer heilzaam is,
in eene Waereld, vervuld met aller-
hande Wanbegrippen en bedorvene
Zeden, welke wy egter vreedzaam
moeten doortrekken. — Gelyk men
de Kinderen in 't algemeen moet fter-
ken tegen Bloôhartigheid, Vreeze en
Kleinzeerigheid, en hen de Ongemak-
ken gering leeren agten; — zo is het ook
ten hoogften noodig, de Ligtgeraakt-
heid te voorkoomen of te geneezen,
en hen te harden tegen Verongelykin-
gen: doch, om dit Oogmerk te berei-
ken, moet men hunne beuzelende
Klagten niet haaftig verwerpen, noch
hen ongehoord afzetten en maar in
het ongelyk ftellen: want, hoe vuuri-
ger en groothartiger de ziel is der Kin-
deren, hoe het hun ook harder valle,
zulk een onbillyk vonnis op te krop-
pen, hoe gemelyker zy worden, en
de agting tot de Ouders te ligter ver-
liezen. 't Is niet om de Knikkers te
doen, maar om de Gerechtigheid —
wordt

wordt meermaalen tot een Voorwendzel gebruikt ; maar , zo de Kinders niet bekrompen zyn van Ziel , is het egter ook dikwils de Waarheid : zy zouden het Leed of de Schaade wel dulden ; maar begeeren flegts eene Verklaaring , welke zy kunnen overeenbrengen met het gezond Verftand , en met hunne zedelyke gevoelens van Braafheid en Regtmatigheid. Deeze Gezetheid moet men niet lomp aantasten ; maar zig verledigen , om hun langmoedig uit te hooren , om het geval te ftellen zo als het waarlyk is , en dan , na eene billyke uitspraak , eerft ernftig aantoonen , hoe fchoon , hoe edel en bekoorlyk het nu eevenwel ware , dat geringe lyden te veragten , en zig vergeefflyk te betoonen ; hoe hoogwaardig , hoe beminnelyk het zou zyn , de fchulden voorbedagtelyk te vergeeven , en kwaad door goed te overwinnen ; — hoe lafhartig , daarentegen , hoe bekrompen en laag het zou weezen , zig aan hoofdigheid over te geeven. By zulke Gelegenheden , kan men hun , na dat alles gefild is , voorhouden , dat men over alle kleinnigheden zo veel gerugts niet moet

maa-

maaken ; dewyl men alle menschen , met welke wy te doen hebben , niet altoos kan overtuigen van de billykheid onzer eischen ; en , alschoon men hen overtuige , dat het evenwel niet in onze magt staat , hen altyd tot het redelykste over te haalen : weshalven men , in zulke gevallen , maar gemakelyk moet toegeeven , zig vergenogende met de getuigenis van het eigen geweeten , 't welk dan zegt , dat wy ons wyzer en beter gedraagen , dan anderen ; — 'er byvoegende , dat zulks dan tevens bekend is by den Allervoogsten , en , deswegen , niet altoos behoeft bekend te zyn by de Menschen.

— Dus moet men nimmer eenen slependen Haat , of Wraakzucht gedoogen ; maar denzelven met den wortel uitrukken ; schoon men de opvliegende Toorne wat geduldiger kan behandelen , en de wederkomst des Verstands afwagten. Doch , in deezen , moet men tevens onderzoeken , of de Haat eene eigenlyke Kwaadwilligheid zy , dan of 'er slegts Verontwaardiging schui-
le ; want , by de Verontwaardiging , is het noodiger , wat breeder te redeneeren , ter Overtuiging , dat de Belediging

diging is voortgekoomen uit Oorzaken, die Verſchooning toelaaten, of Deernis vereiſchen: terwyl men, by den eigenlyken Wrevelmoed, geenen arbeid moet ſpaaren, om het ſtyve dier gevoeligheid ſpoedig te doen ſmelten, door eenen zuiveren gloed van overwinnende Goedhartigheid, die veel kragtiger is, en ook bevalliger uitblinkt, dan de natuurlyke Zagtheid der Ongevoeligen; hen, daarby, inzonderheid wapenende tegen de valſche Schaamte, die ſommigen tegenhoudt in het verzoenen; dewyl dit, by de medemakkers, voor Lafhartigheid wordt gehouden, ſchoon zy het inderdaad Grootmoedigheid moeſten noemen. — Op dezelfde wyze, dient men te waaken tegen alle Afgunſt, inzonderheid tuſſchen Broeders en Zusters; terwyl de Vaders en Moeders zelve zig zeer naauwkeurig moeten wagten voor allen ſchyn van Naamzugt en allerlei eenzydige Onderſcheidingen. — — Eindelyk, moeten de Ouders zig zeer ſterk verzetten, en eene groote Opſchudding maaken over alle Laagheden, valſche Ontſchuldigingen, Veinzeryen en Leugens; want het geringſte

ste jokken , ten aanzien van het onderwerp , heeft altoos de natuur van Eerloosheid en Leugen , in jonge Kinderen ten opzichte van hunne volmagtige Ouderen , wanneer deeze , in goeden Ernst , vraagen , om de Waarheid te verneemen. En , om dit werk te bevorderen , moet men wederom eene groote Inschikkelijkheid betoonen , op eene openhartige Belydenis van Schulden.

TWEEDE AFDEELING.

Over alle deeze Zaaken , kan men gemakkelyk eenige Zedelessen voordraagen ; doch daarmede zyn de Kinderen nog geenzins gewonnen. Zeer veele Arbeid en Geduld moet men befteeden , om dit alles kragtdaadig in te scherpen : en hiertoe zyn eenige Hulpmiddelen noodig , welke wy nu nog afzonderlyk zullen voorstellen.

I. 't Is de voornaame Zaak , dat de Ouders de Harten der Kinderen aan zig naauw verbinden , en de twee groote Werktuigen van Ontzag en Liefde op

op hunne zyde trekken. Doorgaans wordt een van beide, Ontzag of Liefde, gewonnen, ten koste van de andere, naar den verschillenden Inborst en de Zeden der Ouderen: en het is bezwaarlyk te bepaalen, welk verlies nadeeligst zy te agten. Die agterhoudende wrange Strafheid, welke alle Lugthartigheid wegjaagt, en de Ouders altoos tot eenen Overlast maakt voor de Kinderen, schynt nogthans erger te zyn, dan de al te groote Gelykstelling: doch die stuursche Styfheid schynt ook thans meer ouwerwets te worden; zo dat beschaafde lieden, hoe langer hoe meer, tot milde Zagtheid neigen. Ontzag en Liefde zyn egter beide noodig; doch de groote en bezwaarlyke Konst bestaat — in ze wel te temperen, naar de verschillende tydperken. Eerst, moet het Ontzag meest werken; daarna, de Liefde; en, wanneerze volwasfen beginnen te worden, moet de gebiedende en gezag-voerende Vader de gedaante en het aanzien zoeken te verkrygen van eenen hoog-agtbaaren, overlegenden, raadgeevenden en aangenaamen Vriend; hy moet gedenken, dat zyn *humeur* nu reeds zo veel verscho-

schoten is , dat hy zig zelve somtyds wel een weinig mag wantrouwen , in byzondere geschillen met de Kinderen ; vooral , indien hy zig anderzins overtuigd houdt , dat het deezen over 't algemeen niet ontbreekt aan Verstand en Deugd : doch , voor dien tyd , moet men het Ontzag en de Liefde zorgvuldiger te samen zoeken te houden. Gedurende de eerste Kindſchheid , moet 'er zeekerlyk groot Ontzag weezen ; doch , naar maate zy verder koomen in jaaren en beſcheidenheid , moet het veeleer bestaan in Agting , dan in Bevreeshed : en dus is het Ontzag bestaanbaar met de vertrouwelyke , gemeenzaame Genegenheid der Kinderen , die insgelyks ongekreukt moet blyven. In het ernstige , moeten de Ouders , deswegens , altoos ernstig blyven , zonder ooit , door smeeken , hunne waardigheid te verzaaken ; en zy moeten hunne eens - gegeevene Beveelen of Voorstellen onverzettelyk vasthouden , zonder , daarin , immermeer eenige moeite te ontzien ; hoe nietig ook de onderwerpen , en hoe ongenegen zy mogten zyn tot het verwekken van beroerten. Nooit moeten Kinders ondervinden , datze ,

datze, door huilen, dwingen, of zelfs door onheusch aan te houden met verzoeken, iets verwerven: maar het behoort eene onschendbaare Wet te zyn, dat zulks alleen genoeg is, om alle Hoop volstrekt te vernietigen. Maar dan moeten de Ouders ook tevens zorg draagen, dat de Kinderen hen nimmer angstig vreezen, dan alleenlyk in 't geval van moedwillige Ongehoorzaamheid; op dat hunne Eerbied teder zy, en zy zeer aandoenlyk mogen worden wegens het Genoegen of Misnoegen, de Vrolykheid of Droefenis van hunne dierbaare Ouderen. Om zig, nu, tot zulke geliefde Vertrouwelingen te maaken van hunne eigene Kinderen, — behooren zy hen duidelyk te overtuigen, datze hen niet behandelen volgens een willekeurig Gezag: daarom is het best, alle onsmakelyke beveelen ten minsten éénmaal, te beredeneeren, althans na dat de zes of agt eerste jaaren zyn verstreken; om de Bilykheid der Geboden te doen merken, indien zulks gevoeglyk kan geschieden; en, wanneer de zaak het niet toelaat, zig, by de Kinderen, daarop te beroepen, datze nog niet bekwaam en bevoegd zyn,

om de redenen te begrypen; welke be-
 tuiging de Kinderen , die dus gewend
 zyn , in de byzondere gevallen , by
 wyze van Uitzondering , zeer wel zullen
 gelooven. Ook is het beft , zig doorgaans
 niet te weigeragtig te betoonen. Het vol-
 ftrekt weigeren kan men dikwils befpaa-
 ren , alsze iets begeeren , dat niet zo
 zeer onbehoorlyk is , als wel eene
 dwaaze Zinnelykheid , door hen , op
 eene vrolyke manier , vaft te zetten
 wegens het niet kunnen aanwyzèn van
 zulke redenen , als hun verzoek zou-
 den behooren te billyken: dit kan men
 inrigten op zulk eene wyze , datze zig
 fchaamen , daarop verder aan te hou-
 den , en van zelve van het ftuk geraa-
 ken. Dus heb ik een Jongetje van ze-
 ven jaaren , door een vry langduurend ,
 geduldig en vriendelyk praatje , ge-
 lukkig ontheven van de reeds inge-
 wortelde noodzaakelykheid om altoos
 een brandend licht op zyne kamer te
 hebben , om geruft alleen te kunnen
 flaapen , zonder vreeze voor yslyke
 nagtgezigten. De fchaamte van daar-
 over langer te redentwiften , drong hem
 cindelyk , zyn beft te doen , om de
 zotte benaauwdheid te overwinnen ;
 'tgeen ,

't geen , in weinige weeken , geheel was afgeloopen. Men behoort , met Onderscheiding , door de vingeren te zien , 't geen eigen is aan de natuur , in de vroegere jaaren ; om het Kinderlyke in te schikken , de schuldelooze vermaaken niet ruwelyk te stoorren ; maar somwylen voort te helpen , en in dezelve deel te neemen. De Berisp-zugt is ten uitersten onbehoorlyk ; want , behalven dat het geduurig bedillen de Kinders somtyds gemelyk , en somtyds neerflagtig maakt , — verbreekt het die kragt , welke zo zorgvuldig gespaard moest worden ; de invloed wordt gespild ; de Kinders worden gewend aan dat eentoonig Getalm , en verliezen de agting en liefde tot de Ouderen. ——— Het blykt deswegen , dat zy behandeld moeten worden met eene voorzigtige Vriendelykheid ; om te weeg te brengen , datze nergens zo vrolyk , zo geruft , zo vry en min schaamagtig zyn , als in het byweezen der Ouders ; datze zulke groote Vertrouwelingen niet vinden , zelfs onder hunne Eevenjaaringen , datze geenerlei Geheimen by zig

houden ; maar alle innerlyke gedagten en dwaaze bewegingen onbeschroomd durven blootleggen ; — want het is van zeer groot belang , dat die Opwellingen , eerst , tot de Ouders gebragt worden , die dus altoos kunnen zien in de zielen der Kinderen , en aldaar tydig leezen , welke nuttige maatregelen zy dienen te beraamen.

II. Dit Middel in de hand hebbende , zal men de Jeugd ligtelyk kunnen leiden , en weinig moeite vinden , om zig wel te bedienen van den aandrang der Belooning en Bestraffing. De Redelykheid , namelyk , van eenig bevel overtuiglyk getoond zynde , moet men hen nimmer bekoopen , schoon men hen wel onverbonden mag beloonen ; en men moet hen zeer zelden bedreigen ; maar het eerbiedend Ontzag en de Liefde doen werken. 't Is eene gewoone misflag , dat de Ouders zig te zeer gewennen tot den styl van Grootspraak , Ophef en gemaakte Verwondering , by allerhande onverschillige dingen , versierfelen en spelen. Dergelyke Uitroepingen moesten dus niet afgebezigt , maar meer gespaard wor-

worden voor hun Zedelyk Gedrag , waarin niets ongemerkt of koelzinnig moet overgeslagen , maar het goede van het kwaade , het eedelhoedige van het laaghartige zeer kragtig onderscheiden worden. Kwytenze zig lofselyk , daar het hun moeite kost ; zo kooft de Vertooning van ongemeene Blydschap te pas , als over eene zaak van groote Aangelegenheid ; en , by het wangedrag , moet men zig bedienen van Droefenis , van bitter Beklag , en het magtig middel van Beschaaming aangrypen , 't welk traanen kan uiterpen van een ongeveinsd Leedwezen (h). — Zo de Ouders waarlyk wenschen het beginzel van Deugd te verheffen ; zo ze hartelyk verlangen , dat 'er allengskens ook regte indrukzels van werkzaame Godzaligheid by hun krooft mogen huisvesten ; — dan behooren zy , onder het pryzen en laaken , voor hunne Kinderen , het altoos aan te merken als
het

(h) *Pudore & Liberalitate Liberos retinere
Satius esse credo , quam Metu.*

het allervoornaamste, dat alle die handelingen ook van God gezien worden. By het ernstig pryzen, is het uitstee- kend heilzaam, dat de Ouders zig, hunnentwegen, zeer verheugd toonen wegens de Goedkeuring van den Hemelschen Vader; terwylze hun, in de Beschuldiging, voorhouden, hoe uitermaaten slegt het zy, eenig Misnoegen te geeven aan het hoogste Wezen, hunnen Schepper, hunnen Weldoener en Zaligmaaker; en hoe zy zig over hen zouden bekommeren, indienze niet van gedrag veranderden. Dit zal aldus, niet alleen in de byzondere gevallen, een allerkrachtigst drangmiddel geeven tot gehoorzaamheid aan de begeerte der Ouderen; maar ook de kennis aangaande den Godsdienst *praktikaal* maaken; het zal hun die vereischte hebbelyke Gevoeligheid des Gewetens toebrengeu, welke hen, in 't vervolg, moet wapenen tegen de drogredenen der Vrygeesten ten aanzien van het *praktikaale*; — en alzo, onder de menschelyke middelen, onvergelykelyk meer uitwerken, dan het van buiten leeren van verscheidene

Cate-

Catechismen : mits men zig ondertuffchen onthoude van zogenoemd heilig bedrog en van alle bygeloovigheden , die het goede naderhand wankelbaar zouden kunnen ftellen. — Deeze zagte Middelen zullen doorgaans voldoen , indien de Ouders dezelve maar vlytig en verftandig aanwenden ; en , zo lange deeze toereiken , zyn alle andere middelen geheel verwerpelyk. — Ondertuffchen kan het , nu of dan , te pas koomen , dat de Ouders moeten overgaan tot Bedreiging en Tugtgingen : doch dit moet alleenlyk gefchieden over eene Hardnekkigheid , die onbuigzaam blyft , in weêrwil van volkoomene Overtuiging ; nooit over reeds gepleegde Boosheden , zo 'er geene Bedreiging is voorafgegaan ; en niet dan zeer zeldzaam over eene Agteloosheid , welke niet is te geneezen , door herhaalde waarfchuwingen. In deeze verdrietige Gevallen , moeten alle Ouders zig gewaarfchuwd houden , datze nimmer onbedagtzaam dreigen ; maar wel degelyk vaft ftaan in hun voorneemen , om het gewiffelyk te volvoeren , — en datze nooit be-

ginnen met de straffe, zonder een onwrikbaar besluit om zeekerlyk te overwinnen; want andersins is het kastyden niet alleen vrugteloos; maar ook veragterend en ten uitersten nadeelig. Voorts, moet dit geschieden zonder eenige Gramschap, en met de betooning van Droefheid; op datze merken, hoe het ouderlyk hart hier over kerme; terwyl men tevens zorg draagt, dat de Kinderen dan nergens Heul, vertroosting of beteren Toevlugt kunnen vinden, dan by hunne eigene Ouderen. — LOCKE heeft hierover breed, op verscheidene plaatsen.

III. Maar, wyders, om den Invloed te behouden, en de Volgzugt ten goede te wenden, moeten de Ouders zelve goede Voorbeelden geeven, zig somtyds eenig bedwang opleggen, en vooral zorg draagen, dat de Kinderen geene onderlinge Verdeeldheden merken. 'er Moet eene groote Deftigheid, in veele opzigten, bewaard worden, in de tegenwoordigheid der Kinderen; en, daar zulks niet kan geschieden, dient men dezelve te rug te hou-

houden of weg te zenden. Men loopt groot gevaar en heeft ongelyk meer te vreezen, deeze kleinen te ergeren, dan agtbaare bejaarden (i). Daarom moet men, in hun bywezen, sommige Vryheden beteugelen, zig onthouden van lugtige Aanmerkingen over 't geen de Kinderen moeten beschouwen als eerwaardig en Godsdienstig, voor zo verre zy nog niet juist kunnen onderscheiden, en men behoort niet te schertzen over Ondeugden, welke zy bedeesdelyk moeten verfoeijen. In de Zeden, moet men naauwkeurig op het Eerbaare letten; om alle wellustige denkbeelden, zo veel mogelyk is, te vertragen, en de kuische schaamte ongeschonden te bewaaren, zo wel in de Zoonen als in de Dogters; en zekere kwistige Overdaadigheden opzettelyk myden; dewyl de Kinderen dezelve meermaalen tot Tegenwerpingsen omkeeren, en dewyl de agtervolgende Geslagten doch gestadig verder in Weelde vooruitspatren.

IV. Ein-

(i) *Maxima debetur Pueris Reverentia. Si quid Turpe putas, ne tu pueri contempseris annos.*

JUVEN. Sat. XIV.

IV. Eindelyk. Dit alles zou fomtyds vry wel kunnen gelukken en toereiken, indien de Kinderen altoos verkeerden onder het oog der Ouderen, — indien deeze hunne Veranderingen van stap tot stap konden natreeden, en niets anders te doen hadden, dan alleen de Opvoeding te bezorgen. Doch hieromtrent zyn de Uitzonderingen en Gebreken menigvuldig; en dus moeten wy, ten aanzien der algemeenste Afwykingen, nog gewagen van eenige te-regt-brengingen en Tegenkomsten. Hoe meer de Ouders zig verledigen, om hun Krooft te houden onder hun eigen opzigt, — hoe heilzaamer het zeekerlyk is voor de Kinderen. In 't voorbygaan, heb ik wegens de Kost - Schoolen alleenlyk te zeggen, datze my beeter voorkoomen, dan de Ouderlyke huizen, zo als dezelve by de meesten metterdaad gesteld zyn; maar zeer veel slegter dan dezelve, indien de Ouders zig gedraagen volgens goede Voorschriften. Dat de Kinders zeer vroeg met Speelmakkers verkeerden, zelfs die minder deugdzaam zyn en krakkeelzug-

zugtig , heeft zyne nuttigheid , om hun de Eigenzinnigheid te ontwerpen , en hen buigzaam infchikken te leeren : doch , zonder toevoorzigt , loopen zy altoos gevaar van Ontfteeking ; dewyl een ieder der Makkers zyne onbehoorlyke kundigheden en gevoelens kan mededeelen ; waardoorze de befmettingen op elkanderen overplanten. De Vaders moesten Vrienden voor hen tragten op te fpeuren , en na te vorfchen , hoe ze den tyd te zamen doorbrengen. Zy behoorden Oppaffers te hebben , tot dat hunne eigene beginzels gezet zyn , die de fchaamte , het afgryzen en de verontwaardiging opwekken , alsze gemeenzaamer bekend worden met de Ondeugden ; zynde dan reeds voorzien met wapenen , die de aanvallen der Verleidingen kunnen tegenhouden. ——— Doch het is onmogelyk , dit alles altoos zo effen te bezorgen en naauwkeurig te beletten. Ook kunnen de Ouders hen niet onttrekken aan de Huisgenooten en hun eigen Maagfchap ; aan de genen , die koomen en gaan , wier Bermhartigheden niet zelden
wreed

wreed zyn en hen bevleeken ; — zo datze dikwils toevallig iets verneemen , 't welk geweerd moest worden. Insgelyks mag men wel staat maaken , dat de Dienstboden hen nu of dan ontstellen , door vertelzels van Spookten , zelfs alschoon men daarop de straffe van Wegjaaging heeft gedreigd ; zo dat de Kinderen onderhevig worden aan Schrik , aan naare Droomen en Verbeeldingen , waarvan de Verstandigsten zelve duurzaame Overblyfzels behouden. — Het beste , dat in deeze Verlegenheden nog kan geschieden , is — de Kinderen maar rondborstig te onderhouden over de heerschende Misvattingen en Zwakheden van alle zulke personen ; om derzelve nadeelige Raadgevingen , Inboezemingen en Voorbeelden verdagt te doen worden by de Kinderen ; en om hun eigen aanzien en geloofwaardigheid te staaven ; zynde het doch nuttigst , dat jonge Kinders hunne Ouders aanzien voor de wyften en besten der Stervelingen. Doch , voor zo verre dit ondertuschen aanleiding zou kunnen geeven

tot

tot een liefdeloos Oordeel en het veragten der naaften ; zo moet men de Deugden dier menfchen insgelyks verheffen , en de aangewezenen gebreken wederom wat bewimpelen , dezelve toefchryvende aan gebrekkig onderwijs , eenen ongelukkigigen ftand of geaartheid ; zo dat die medemenschen veel eer beklag dan verfmaading verdienen ; terwyl zy zelve veel onverschoonlyker zouden weezen , indien ze zig den zulken gelykftelden of hen navolgden , voor zo verre zy het voordeel van betere onderregting ontfangen. — Dit alles moet men nog verder trekken , wanneer ze veertien of vyftien jaaren bereiken. Is uw Zoon natuurlyk zagt , ftil en fchuldeloos van Inborft , zo dat hy de Aanvegtingen naauwelyks gevoelt ; of blyft hy geduurig onder uw oog en aan uwe zyde , zonder in vryheid losgelaten te worden ; — dan vindt zig alles gemakkelyk , uit het reeds verhandelde. Maar , heeft het tegengeftelde hiervan plaats , dan kan hy niet langer een Kind blyven in het verftand ten aanzien van het booze : daarom moet gy zelf hem het Bederf maar ont-

ontvouwen , 't welk in de waereld is ; hem sterken en behoorlyk uitrusten tegen die Smaadheden , welke hy , uit hoofde zyner eenvoudigheid en onnozelheid , nu en dan , te wagten heeft van de baazen in guiteryen , de doorleerden in ondeugd , en de welsprekenden in flordige taal. ——— De meergemelde Schryver der *Emile* heeft zeer wel aangemerkt , dat de verkeerling in de beschaafde maatschappy de Lusten der Seksen , doorgaans twee of drie jaaren , vervroegt , dat de Verbeelding vooruitloopt , en alzo het Gevoel ontydig opwekt ; in plaats dat het traager natuurlyk Gevoel de nog slaapende Verbeelding behoorde wakker te maaken. Dus beginnen de heimelyke Lusten op te wellen , voor dat veele Ouders het weten. Deeze zaak vereifcht , daarom , eenige bedenking ; vooral , naardemaal de Ontugt , in deeze tyden , althans niet schynt af te neemen ; schoon de Dronkenschap meer geweeken is naar de laagste standen. Stellen zy de vraag — van waar koomen de Kinderen ? — te vroeg voor ; dan moeten de Ouders hen uitstel-

stellen, zo als reeds is gemeld, en hun meteen voorhouden, dat niemand hen zo zeer bemint, dat niemand zo bekwaam en gewillig is, om hen, wanneer het tyd wordt, te verlichten, als zy zelve; weshalven zy dienen te begrypen, datze niemand, buiten de Ouders, daarover moeten vraagen; te meer, wylze dan ook nog voor bespottung hebben te vreezen. Alsze wat verder koomen, vermenigvuldigen de Verzoekingeng; en de Ouders moeten, ten deezen opzichte, hunne Oplettenheid verdubbelen; om hen te wapenen tegen de ongekende Gevaaren. 't Is somtyds bezwaarlyk te bepaalen, of en wanneer het heilzaamst zy, de Verzoekingeng bekend te maaken; dan of men dezelve tot het uiterste zorgvuldig moete bedekken. Dit is zeekerlyk onderscheiden, naar de Bekwaamheid der Ouderen, en de Gesteldheid der Kinderen. Doch, over 't algemeen, schynt het zeer verre veiligst, dat verstandige Ouders zelve die zaaken ontvouwen, welke doch eerlang ten vollen gemerkt zullen worden. Zelfs zyn sommigen van gedagten,

ten, dat men alle Verborgenheden moet ontsluiten, en dat men, in de waarschuwendende Verwittigingen, zyne Vooruitzichten niet te verre kan uitstrekken. Over't geheel, is, dan, het openbaaren best; dewyl de Ouders alles kunnen voordraagen met de vereischte Deftigheid en op eene geschikte Wyze; 't welk hierin van merkelyk gewigt is; want men bevindt dikwils, dat de redeneeringen der Ontleed- of Vroedkundigen de Verbeelding zo niet ontvonken, als de snaakfche Dubbelzinnigheden. Ook worden 'er dan tydige Vermaaningen en gepaste Waarschuwingen bygevoegd, die nadruk kunnen behouden, en bezwaarlyk van elders verwagt kunnen worden.

BESLUIT.

B E S L U I T.

Met traagen gang , is myne penne , eindelyk , tot hier gekoomen , hebbende ik haar meermaalen opgehouden , nooit door gebrek aan invallen , die waaragtig en nuttig scheenen ; maar door de moeijelykheid der Verkiezing uit de talryke schaaren der denkbeelden , en het beschroomd - maakend bezef van het gewigt der zaak ; dewyl , in de Jeugd , die gedugte *Crises* geschieden , welke de uiterste Omzigtigheid in de Bediening vereischen , zelfs wanneer men zeer geruft is wegens de Deugd der Geneesmiddelen , — de ontzaggelyke Uitwyzingen of Ontscheidingen , welke veele hoedanigheden besliffchen , van welke het Lot , in den geheelen Leeftyd , en mogelyk in de Eeuwigheid zelve , grootelyks zal afhangen ; — en dewyl de Opvoeding daaromtrent wel veel kan afdoen ; maar egter zo zeeker niet gaat ,

als de bewerkingen der lydende Lighaamen, welker inwendige gesteldheid genoeg bekend en bestendig is. —

Zeekerlyk is 'er, volgens de opgaafe, gehandeld over het Bestuur van Verstand en Hart; het Doelwit is wel te zien, in al het voorgestelde, en geen twyfel, of het Kind, dus metterdaad opgeleid, is gelukkig voor zig zelve, en nuttig voor anderen.

Aristus is wakker, weetgierig, *origineel* in het onderzoeken, als een Nieuweling onder de Aard-burgers. Hy weet de dingen in den grond, of hy begrypt, hoe veel 'er aan zyne Kennis ontbreeke: hy is doordringend, onbelemmerd van oordeel, rijk in vindingen, en weet orde te brengen in zyne gedagten. Deeze begaafdheden zyn zo verre gebragt, als de Menschelykheid toelaat; om datze langzaam groeiden, volgens de saaisoenen der wyze Natuur, altoos geëerbiedigd door de dienstbaare Konst. Buiten de slaafagtigste standen, kunt gy geen werk, geen bedryf, geen beroep of levens-staat aanwyzen, waarin dit hem geen voordeel kan geeven.

Hy

Hy is wezenlyk ervaaren in de dierbaare kennis der Godsdienstige Waarheden: deeze pryzen zig by hem aan, naar gelang van haare innerlyke waarde: hy denkt 'er over met lust, met ernst, met gevoel, als een belanghebber. Het verwaarloozen van dezelve, de bittere Partyzugt en de halstarrige Vooroordeelen zyn onder die Verschynzels, welke hem meer versted doen staan, dan alle andere Verkeerdheden onder de Zonne. De zedelyke Schoonheden bekooren zyne aandoenlyke Ziel boven alles. De Smaak is doorgaans keurig en zuiver. Zyn Geest is bekwaam tot werken, in staat om veel af te doen, zonder zig te verslyten. Hy vervangt zyn hoofdwerk door Uitspanningen, die der menschelyke natuure waardig zyn, altoos onschuldig en veelyds nuttig; — en deeze fraaije vermaakelykheden bieden ziggeduurig aan, in zulk eenen overvloed, dat hy gevaar zou loopen van te zeer bevangen te worden door Geldzugt, indien hy, voor geld, eenen nieuwen aankoop konde doen van vrye uuren, — en, hy wordt staag ryker in

uitgezogte Kundigheden, met de toenemende jaaren. Zyn Hart, zyne Neigingen en zedelyke Gevoelens hebben dien Zwaai, die Kragt, dat Evenwigt, die Evenredigheid en Onderfchikking, welke 'er vereifcht worden, om, onder goede niet alleen, maar ook onder min volmaakte, en zeer verfchillende Menfchen, gedurende het grootfte gedeelte van ééne eeuw, zo te verkeeren op Aarde, als meeft gefchikt is ter bevordering van het onderlinge Welzyn; terwyl het gantfche beloop van alles zyne eigene Ziel inmiddels oefent en voorbereidt tot eenen onfterflyken Staat. Die gunftige merken werden ingedrukt, toen de Ziel nog geheel week was; ze groeiden zoetvoerig, en werden bevestigd, te gelyk met den aanwas zyner vermogens; eeveneens als de Letteren, die gefneden worden in de jonge Boomen. Hy ontving, als 't ware, eenen natuurlyken Afkeer van de Ongeregtigheden, eenen vaftegegroeiden Schroom voor het Kwaade, en eene kiefche Tederheid des Geweetens, gepaard met

met Kloekmoedigheid ; — welke de beste Behoedmiddelen zyn , tegen alles , wat ontreinigt. Hy verkeeg eenen hebbelyken , en als aangeboorenen Aandrang tot de Deugd , die best geschikt maakt tot het voortbrengen van veelerlei gewenschte Vrugten ; want de Menschen worden doch meer bestuurd , door gewoon - gewordene Aandoeningen des Harten , dan door koele Begrippen des Verstands , die doorgaans los blyven , zonder dit steunzel ; maar kragt bekoomen , door die Geschiktheid van Ziel , welke de Opvoeding moet geeven , en welke Geneigheden zig , by *Aristus* , nu uitspreiden in duizend minzaame byzonderheden , in den ommegang en alle betrekkingen ; welke byzonderheden onmiddelyk in het oog loopen , en waarvan de beknopte aanwyzing ons te verre zou vervoeren. Zyne Neigingen hebben , van jongs af , geleerd , zig zelve te buigen naar den wil van anderen : nu staanze altoos gereed , om te gehoorzaamen aan haare eigene Reden , welke thans opvolgt in die Heerschappy ; zy bevestigt zig ligtelyk op haa-

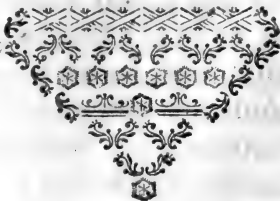
ren wettigen Zetel, terwyl de Onderdaanen reeds onderwerpelyk zyn geworden, en zy brengt alles tot dien Bloei en Volmaaktheid, welke, by mogelykheid, in den Mensch kan vallen. ————— Dus twyfel ik niet, of 'er is ter zaak geredeneerd over de bedoelde Stoffen. Maar het Voorstel was inderdaad, — om, uit eene onnoemelyke menigte van goede Bedenkingen, de allerbeste uit te zoeken, die tevens onderling bestaanbaar zyn, met de meeste mogelykheden en de minste strydigheden in de aanwending, — om diezelfde bedenkingen, in het opstel, welvoeglyk te schikken, en dan te samen te dringen binnen de paalen eener Verhandeling tot eene Proeve. — Is het Bestek hier goed? Is de Stand en Afmeeting van elk Deel afgelyk naar zyn gebruik, en evenredig aan zyn gewigt? Is het toelaaten en verzuimen der Stoffen, het uitwerken en slaauw aanleggen — met oordeel geschied? en is alles evenwel nog meest bezwangerd gebleven met toepassende Afleidingen, voor het grootste Getal der Leezeren? —

Dit

Dit moet uitgewezen worden , door de faamgevoegde beoordeelingen der bedrevene en onpartydige Mannen. — Ik heb het bezwaarlyke gevoeld, in dit alles te ontwerpen. Ik zie duidelyk, dat een Huisvader, die zynen taak van naby befchouwt, die denzelven *in concreto*, omtrent de *Individa*, overziet, beraamende, hoe hy de kundigheden te pas zal brengen, in de voorkoomende gevallen, omtrent zyne kinderen, — en die alles geleezen heeft, wat ooit is gefchreven, — dat zulk een Huisvader — nog zeer zou wenfchen om een uitvoerig Gefchrift, gepaft naar zynen Levensftand en zyne byzondere Oogmerken. En ik ben verzeekerd, dat hy, na zulk eene nadere Onderregting, eevenwel nog een groot Uitvinder zou moeten blyven, en fomtyds byna mismoedig kunnen worden; ten minften indien hy zig, in zyne Gebeden, niet opbeurde door de hoop, dat God den Wasdom zal geeven. Dit vermindert geenzins de Nuttigheid deezer algemeene Opftellen; maar het toont, dat verfchillende Hoofden hier
over

over moeten blokken ; dewyl elk zyne eigene Plaatzing heeft , en het voorwerp beschouwt , uit eenen byzonderen Oogftand. De verfcheide- ne Schikkingen , het verzetten van den Nadruk , en alle de Ongelykhe- den van het gezond verftand der ver- fchillende Schryvers — moeten elkan- deren helpen in de toepafing. — Daar- om , gelyk ik hoop , dat het voor- geftelde anderen zal kunnen dienftig weezen ; — zo wensch ik ook , gee- ne mindere Verlichting te mogen ont- fangen , over een Onderwerp van zulk eene uitgestrekte Aangelegenheid , van die Medarbeiders , welke hunne be- fchouwingen thans der Maatschappy overleveren.

Amft. 31 Dec. 1764.

(III.)

A N T W O O R D

OP DE

V R A A G:

Voorgesteld door de *Hollandsche Maatschappij*
der Weetenschappen, te Haarlem:

HOE MOET MEN HET VERSTAND, EN
HET HART VAN EEN KIND BESTIE-
REN, OM HET, TEN EENIGEN TYDE,
EEN NUTTIG EN GELUKKIG MENSCH
TE DOEN WORDEN ?

DOOR

H. A. CHÂTELAÏN.

Wien, op dit Antwoord, ten blyke van agting,
eene Zilverre Medaille is toegewezen.

R É P O N S E

à LA

Q U E S T I O N,

proposée par la

SOCIÉTÉ DE HAARLEM,

eù égard à la Maniere

dont on doit cultiver l'Esprit & le Cœur des
Enfans, pour qu'ils deviennent des Hommes
utiles & heureux. Par

H. A. CHÂTELAÏN.

&c.

IX. Deel, 3. Verb.

A

THE ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

VERHANDELING
OVER DE
ZEDELYKE
OPVOEDING.

't **G**een de Opvoeding der Kinderen
betreft, is van de algemeenste,
zoo wel als grootste nuttigheid. Ver-
handelingen over deeze stoffe zullen
nog-

R É P O N S E

à L A

Q U E S T I O N

proposée par la *Société de Haarlem*, eù
égard à la Maniere

*dont on doit cultiver l'Esprit & le Cœur des
Enfans, pour qu'ils deviennent des Hommes
utiles & heureux.*

Ce qui concerne l'Education des Enfans, est de
la plus générale, comme de la plus grande uti-
lité. Des Ouvrages sur cette matière ne seront né-

nogthans alleen geleezen worden door die soort van luïden , in allerlei Staa- ten , die weeten te denken. Voor zulke luïden nu behoeft men niet uitvoerig te zyn. 't Is genoeg hun een ontwerp van Opvoeding aan te bieden , bestaande uit raadgeevingen , die elk verstandig Leezer zal *toepassen* , *ploojen* of *inkorten* , *volgens de jaaren* der Kinderen , die opgevoed moeten worden , *hunne bekwaamheid* , *hun karakter* , *hunnen toestand* , en de oogmerken , die men zig met hun voorstelt. Deezen voet heb ik derhalven gehouden in dit Antwoord , op de Vraage , voorgesteld door de *Maatschappye te Haarlem* , noopens de manier , waarop men het verstand en 't hart der Kinderen moet bestieren , op dat zy nuttige en gelukkige Menschen moogen worden.

Dan ,

an moins lûs que par cet ordre de gens , dans tous les états , qui savent penser. Pour de telles gens , de grands détails ne sont pas nécessaires. Il suffit de leur présenter un Plan d'Education par voye de Conseils , que chaque Lecteur intelligent appliquera , ou modifiera , ou reduira selon l'âge , la capacité , le caractère , la situation , & la destination des Enfans qu'il s'agira d'élever. C'est la méthode , que l'on a suivie dans cette Réponse à la Question , proposée par la Société d'Haarlem , eù égard à la Maniere , dont on doit cultiver l'esprit & le cœur des Enfans , pour qu'ils deviennent des Hommes utiles & beureux.

Mais

Dan , voor zoo veel , aan den eenen kant , de bestiering van het verstand en 't hart der Kinderen vooraf eenige kundigheden en geschiktheden vordert in de Perfoonen op welken deeze gewigtige zorg rust ; en dewyl , aan de andere zyde , de verhandelingen over de Opvoeding , die het licht zien , luttel zeggen van derzelve aanhang en vervolg , heeft de begeerte , om nuttig te zyn , my bewoogen , hier deeze verscheiden voorwerpen in aanmerking te neemen. Zonder eene nette kennis van 't geen 'er tot eene goede Opvoeding vereischt wordt in hun , dien dezelve betrouwd is , zullen de Kinders kwalyk opgevoed worden , en hunne Opvoeding zou niet voltooid zyn , indien derzelve aanhang en vervolg verwaarloosd wierden.

Ik

Mais , comme d'un coté , la culture de l'esprit & du cœur des Enfans demande préalablement des lumieres & des dispositions dans les Personnes chargées de ce soin important ; & que d'autre part , les Ouvrages sur l'Education disent peu de chose de ses dépendances & de ses suites , le desir de se rendre utile a engagé à considerer ici ces divers objets. Sans une connoissance exacte de ce qui est requis , pour la bonne Education , en ceux qui s'en chargent , les Enfans seront mal élevez ; & leur Education ne seroit pas achevée , si on en négligeoit les dépendances & les suites.

6 III. VERHANDELING OVER

Ik beschouw derhalven de Opvoeding in drie verscheiden betrekkingen:

- I. IN BETREKKING TOT DE PERSOONEN , WELKEN ZY BEVOLEN IS.
- II. IN BETREKKING TOT DE PERSOONEN , WELKEN ZY TEN VOORWERP HEEFT.
- III. IN BETREKKING TOT EENIGE ZAAKEN , DIE EEN VERVOLG VAN DEZELVE ZYN.

I. DE

On considère donc l'Education sous trois faces différentes :

- I. RÉLATIVEMENT à CEUX QUI EN SONT CHARGEZ.
- II. RÉLATIVEMENT à CEUX QUI EN SONT LES OBJETS.
- III. RÉLATIVEMENT à CE QUI EN EST UNE SUITE.

I. L'EDU-

I.

DE OPVOEDING

*beschouwd in betrekking tot de Perso-
nen, welken zy bevolen is.*

---

1. *De Zorg van de Opvoeding der Kinde-
ren is een onvermydelyke pligt.*

Is iemand Vader? Hy moet de pligten
van een Vader *willen* volbrengen.

Hy moet zyne Kinders toewyden aan
God, het Vaderland, en de Maat-
schappye.

Hy moet zig benaarftigen ter verkry-
ging van de noodige kundigheden
en begaafdheden.

Hy

I.

L'É D U C A T I O N

*considérée relativement à ceux qui en
sont chargez.*

I.

*Le soin de l'Education des Enfants est un
devoir indispensable.*

Est-on Pere? Il faut *vouloir* en remplir les devoirs.
On doit consacrer ses Enfants à Dieu, à la Patrie, &
à la Société.

Il faut travailler à acquérir les lumieres, & les ta-
lents requis.

Hy moet, ten dien einde, boeken lezen, die over de Opvoeding handelen,

— spreekken met luiden, die dit stuk verstaan,

— de ondervinding raadpleegen,

— 't geen hy anderen, omtrent de Opvoeding, ziet doen, en hoort zeggen, in de schaal der gezonde reden weegen,

— geene valsche vooroordeelen aanneemen,

— de in zwang gaande gebruiken onderzoeken,

— zyne eigen overdenkingen en waarneemingen by het licht voegen, dat hy langs deeze verscheiden wegen verkreegen heeft.

Hy

Il faut ; pour atteindre ce but , lire des Livres qui traitent de l'Education ,

- - - - - converser avec des personnes qui entendent cette matiere ,

- - - - - consulter l'expérience ,

- - - - - peser au poids de la saine raison , ce que l'on voit faire aux autres , & ce que l'on leur entend dire au sujet de l'Education ,

- - - - - ne pas admettre de faux préjugés ,

- - - - - examiner les usages établis ,

- - - - - joindre ses propres réflexions & ses observations aux lumières acquises par ces différentes voyes.

Hy moet zyne eigen gedagten niet volgen, dan met een verftandig miftrouwen.

Om 't meefte nut te trekken uit alles, wat men over de Opvoeding gedagt, gelezen en gehoord heeft, behoort men hetzelve by een te verzamelen. En

De befte wyze is een uitvoerig ontwerp van Opvoeding op te ftellen.

2. *Welke Perfoonen de Zorg der Opvoeding al betreft.*

Deeze zorg raakt eigenlyk den VADER, welken de natuur daar toe verpligt; en deeze verpligting is meer of minder fterk, naar maate hy tyd en begaafdheden heeft.

Dee-

Il faut ne fuivre fes propres idées qu'avec une défiance raifonnable.

Pour retirer la plus grande utilité de tout ce que l'on a penfé, lu, & entendu dire fur l'Education, il convient de le recueillir: Et

La meilleure Méthode eft de dresser un PLAN détaillé d'Education.

2.

Qui font ceux, que le foïn de l'Education concerne.

Ce foïn concerne proprement le Pere, à qui la nature en impofe l'obligation: & cette obligation eft plus ou moins étroite, à proportion de fon loifir & de fes talents.

Deeze zorg betreft ook de Moeder. Zy begint de Opvoeding, en behoudt op dezelve eenen grooten invloed.

Deeze zorg raakt, gedeeltelyk, de Minnen, de Baakers, de Dienstbooden, en de Leermeefters. Deeze verfcheiden Perfoonen, loon trekkende van hun, welken zy dienen, zyn gehouden de pligten, hun, ten aanzien der Opvoeding, bevoelen, waar te neemen.

Byzonderlyk raakt deeze zorg de *Gouverneurs* en *Gouvernantes*. Die aanvaarden dezelve vrywillig; 't is hun byzonder beroep, en zy ontfangen 'er vergelding voor.

3. Van

Ce soin concerne auffi la Mere. Elle commence l'Education; elle y conferve une grande influence.

Ce soin concerne, en partie, les Nourrices, les Gardes, les Domestiques, les Maîtres ou les Précepteurs. Ces diverses Personnes étant aux gages de ceux qu'elles fervent, font tenues de remplir les devoirs, relatifs à l'Education des Enfans, qui leur font impofés.

Ce soin concerne particulièrement les Gouverneurs & les Gouvernantes. Ces Personnes s'en chargent volontairement, c'est leur profeffion particuliere, & elles retirent une retribution.

3. *Van de Pligten der geenen, die Kinders opvoeden moeten.*

Deeze pligten zyn tweeërlei. Sommigen zyn allen gemeen. Anderen raaken elk in 't byzonder.

De pligten, aan Vader, Moeder, en *Gouverneur* gemeen, zyn onderwys, voorbeeld, en een bestendig oogmerk, om 't meeste nut des Kinds te bezorgen.

Byzondere pligten van den Vader.

't Geen ontbreekt aan de bekwaamheid der Perfoonen, die in de Opvoeding zyner Kinderen gebezigd worden, moet hy 'er byvoegen.

Hy

3.

Des Devoirs qu'ont à remplir ceux qui ont des Enfans à élever.

Ces devoirs sont de deux sortes. Il y en a de communs à tous. Il y en a de particuliers à chacun.

Les devoirs communs au Pere, à la Mere, & au *Gouverneur*, sont l'instruction, l'exemple, & une intention constante de procurer le plus grand bien de l'Enfant.

Devoirs particuliers du Pere.

Il doit suppléer à l'incapacité de ceux qui sont employez dans l'Education de ses Enfans.

Hy moet dezelfen onderwyzen , vormen en verbeteren.

Hy moet hun 't ontwerp van Opvoeding , dat hy zig voorgesteld heeft , smaaklyk maaken , en hen 't zelve doen volgen.

Hy moet den voortgang der Opvoeding geduurig gadeslaan.

Hy moet de uiterste omzigtigheid gebruiken in 't verkiezen van een *Gouverneur* , aangezien 't groot belang deezer verkiezing , en de misflagen , die , gemeenlyk , daaromtrent , begaan worden.

Hy moet de handen in een slaan met den *Gouverneur* van zyn Zoon , 't onaangenaame van zynen staat wegneemen , hem tot zyn vrind maaken , voordeel doen met zyne kun-

Il doit les instruire , les former , & les corriger.

Il doit leur faire goûter , & leur faire suivre le Plan d'Education qu'il s'est proposé.

Il doit avoir constamment l'œil sur la marche de l'Education.

Il doit donner une extrême attention au choix d'un *Gouverneur* , vû l'importance de ce choix , & les fautes , que l'on commet d'ordinaire à cet égard.

Il doit agir de concert avec le *Gouverneur* de son Fils , lui rendre son état agréable , en faire son

Ami ,

kundigheden , en zyne dienſten vergelden.

Byzondere pligten van de MOEDER.

Die beſtaan , zoo lang zy haaren Man behoudt , alleen hierin , dat zy met hem wel overeenſtemme omtrent het ſtuk der Opvoeding , en 't gebruik der middelen daar toe dienende.

Byzondere pligten van den *Gouverneur*.

Dikwils by zyn Opvoedeling zyn.

Geene bezigheden noch liefhebberien hebben , die aan deſzelfs Opvoeding eenig nadeel kunnen doen.

4. *Van*

Ami , profiter de ſes lumieres , récompenser ſes ſervices.

Devoirs particuliers de la Mere.

Ils ſe bornent , tant qu'elle conſerve ſon Epoux , à être bien d'accord avec lui ſur l'article de l'Education , & ſur l'emploi des moyens.

Devoirs particuliers du Gouverneur.

Etre fréquemment avec ſon Eleve.
N'avoir ni occupations , ni goûts qui puiſſent porter quelque préjudice à ſon Education.

4. *Des*

4. *Van de noodige Geschiktheden en Be-
gaafdheden, om eene goede Op-
voeding te geeven.*

Een *Gouverneur* (*) moet een verlicht
verstand en teder hart hebben.

Hy moet de kunst bezitten, om zig
van zyne kundigheden en aandoe-
ningen te bedienen.

Hy moet, eenigerwyze, tot de Opvoe-
ding eene byzondere roeping heb-
ben.

Hy moet iets groots verwagten van de
Kinderen, die hy zal opvoeden.

Zyn

(*) 't Is klaar, dat de meesten deezer raadgeevingen
ook de Ouders betreffen.

4.

*Des Dispositions & des Talents nécessaires
pour donner une bonne Education.*

Un *Gouverneur* (*) doit avoir des lumieres dans l'es-
prit, & des sentimens dans le cœur.

Il doit posseder l'art de se servir de ces sentimens, &
de ces lumieres.

Il doit avoir, en quelque sorte, une vocation mar-
quée pour l'Education.

Il doit concevoir de grandes espérances des Enfans
qu'il a à élever.

Sa

(*) Il est clair, que la plupart de ces conseils concer-
nent aussi le Pere & la Mere.

Zyn beroep vereifcht ongemeene oplettendheid ,

- groote voorzigtigheid ,
- veel buigzaamheid in 't verftand ,
- veel zagtheid in 't karakter ,
- beredeneerd geduld ,
- groote genegenheid voor de Kinderen ,
- yver voor hunne belangen ,
- gevoeligheid omtrent hunne vorderingen ,
- volharding in zyne zorgen .

Om *de genegenheid* zyner Opvoedelingen te winnen , moet een *Gouverneur* dikwils by hen zyn , niet altoos eene gebiedende houding en taal gebruiken , hen niet bedillen over beuzelingen ,
hun

- Sa Profession exige une extrême attention ,
- - - - beaucoup de prudence ,
  - - - - de la fouplesse dans l'esprit ,
  - - - - de la douceur dans le caractère ,
  - - - - une patience réfléchie ,
  - - - - de l'attachement pour les Enfans ,
  - - - - du zèle pour leurs intérêts ,
  - - - - de la fenfibilité à leurs progrès ,
  - - - - de la perfévérance dans fes foins .

Pour fe concilier *l'affection* de fes Eleves , il faut qu'un Gouverneur foit souvent avec eux , n'aye pas toujours l'air & le ton impérieux ,

hun niet, zonder reden, lastig vallen,
 hen voorkomen in 't geen zy be-
 geeren,

zig met hun weten te vermaaken,
 hun vrindschap bewyzen,
 geen onderscheid tusschen hen maa-
 ken,

hen somtyds als verstandige men-
 schen behandelen,

hen meer bestraffen by wege van raad-
 geeving, dan by wege van gezag,
 somtyds hun oordeel afvraagen.

Om *het vertrouwen* zyner Opvoedelin-
 gen te winnen, moet een *Gouverneur*
 hen nooit bedriegen,
 altoos naar waarheid en met wysheid
 tot hen spreken,

ne les chicane pas sur des riens,

ne les gêne pas sans raison,

les prévienne dans ce qu'ils souhaitent,

fache s'amuser avec eux,

leur témoigne de l'amitié,

ne fasse aucune distinction entre eux,

les traite quelquefois en personnes raisonnables,

*les reprene plus par voye de conseil, que par
 voye d'autorité,*

demande quelquefois leurs avis.

Pour gagner *la confiance* de ses Eleves, il faut qu'un
 Gouverneur

ne les trompe jamais,

*qu'il leur parle toujours raisonnablement & avec
 sagesse,*

qu'il

altoos bereid zyn , om hen te helpen , en spoedig te helpen ,
 hunne moeilykheden verligten ,
 met bescheidenheid gebruik maaken van de geheimen , die zy hem toevertrouwen ,
 hen niet neerflagtig maaken door spotternyen of berispingen in 't openbaar.

Om *den eerbied* zyner Opvoedelingen te verwerven , moet een *Gouverneur* zig niets in hunne tegenwoordigheid inwilligen , dat hem verlaagt ,
 hen by gelegenheid den op reden gegronnen voorrang , die hem toekomt , doen bemerken ,
 zyne gemeenzaamheid met eene verstandige deftigheid maatigen ,
 fom-

qu'il soit toujours disposé à les aider & à les aider promptement ,
 qu'il les soulage dans leurs peines ,
 qu'il use discrettement des confidences , qu'ils lui font ,
 qu'il ne les intimide pas par de railleries , ou par des censures faites en public.

Pour s'attirer *le respect* de ses Eleves , il faut qu'un Gouverneur
 ne se permette devant eux , rien qui l'avilisse ,
 qu'il leur fasse sentir dans l'occasion , la prééminence sur eux , fondée en raison , qui lui revient ,
 qu'il tempere sa familiarité par une gravité raisonnable ,

somtyds blyken van agting vorde-
ren , en daarop , als 't noodig is ,
weeten aan te dringen.

Om zyne Opvoedelingen *Gehoorzaam-*
heid te leeren , moet een *Gouverneur*
de reden en billykheid volgen in 't
geen hy gebiedt en verbiedt ,
zyne Opvoedelingen gewennen , om
zig de dingen maar eens te laten
zeggen ,
hen spoedig leeren gehoorzaamen ,
zig onthouden van dreigementen , die
niet uitgevoerd zullen worden ,
hun toonen , dat schreien , pruilen ,
en dwingen , niets by hem ver-
moogen ,
geenerleie grilligheid van hun in-
schikken ,

hen

qu'il exige quelquefois des égards & qu'il fache y
insister quand il le faut.

Pour former ses Eleves à l'*Obéissance* , il faut qu'un
Gouverneur

suive la raison & l'équité dans ses ordres & dans
ses défenses ,

qu'il accoutume ses Eleves à ne se faire dire les
choses qu'une fois ,

qu'il les habitue à obeïr promptement ,

qu'il s'abstienne de menaces non exécutées ,

qu'il leur montre , que les larmes , les bouderies ,
& les importunités ne gagnent rien sur lui ,

qu'il ne leur passe aucune fantaisie ,

qu'il

hen gewennen te ontfangen zonder
vraagen ,
hun niet toestaan 't geen hun eens
geweigerd is ,
niet dulden dat anderen 't hun toe-
staan ,
de verbinteniffen van vrindfchap ,
die zyne Opvoedelingen met an-
deren moogen hebben , gebrui-
ken , om hen zulke dingen te doen
verrigten , waar in zy anders een
weezin zouden hebben.

In het *Kaflyden* moet een *Gouverneur*
bedagt zyn ,
om nooit fchaadelyke kaflydingen
te gebruiken ,
om tot flagen , en vooral tot de
geeffeling , zelden te kômen ,
om

qu'il les accoutume à recevoir fans demander ,
qu'il ne leur accorde point ce qui leur a été refusé
une fois ,
qu'il ne permette pas que d'autres le leur accor-
dent ,
qu'il se ferve des amitez que leurs Eleves peuvent
avoir pour d'autres , pour leur faire exécuter ce
à quoi ils auroient de la repugnance.

Dans l'infliction des *Châtiments* , un *Gouverneur* doit
obferver
de n'ufer jamais de châtimens nuifibles ,
d'en venir tres rarement aux coups , fur tout au
fouët ,

om nooit met drift te slaan ,
 om zyne Opvoedelingen nooit te
 schelden ,
 om met hun te redeneeren in de tus-
 schenpoozen ,
 om hun te kennen te geeven , dat
 hy hen niet kastydt , dan met te-
 genzin en alleen ten hunnen bes-
 te ,
 om de straffen evenredig te maaken
 aan de misdaden ,
 om die foort van straffe te gebrui-
 ken , waar van zyn Opvoedeling
 't meeste gevoel heeft ,
 om , in geval van hardnekkigheid ,
 de kastyding niet te doen ophou-
 den , voor dat hy dezelve getemd
 heeft ,
 om niet straks na de kastyding te
 vergeeven.

In

de ne frapper jamais avec passion ,
 de ne dire jamais d'injures à ses Eleves ,
 de raisonner avec eux dans les intervalles ,
 de leur témoigner qu'il les châtie à regret & pour
 leur bien ,
 de proportionner les punitions aux manquements ,
 de se servir de la sorte de punition , à la quelle son
 Eleve est le plus sensible ,
 de ne pas faire cesser le châtiment , en cas d'opi-
 niatreté , qu'il ne l'aye domptée ,
 de ne pas pardonner d'abord après le châtiment.

Dans

In het uitdeelen van *Belooningen* moet een *Gouverneur* in agt neemen,
 om niet al te dikwils betooningen toe te staan,
 om niet te beloonen met wisjewasjes,
 om zyne Opvoedelingen hunne belooningen te doen vinden in de betragting van hunnen pligt,
 om hen te beloonen met vermeerdering van vriendschap en vertrouwen.

5. *Denkbeeld, welk de Ouders van de Opvoeding moeten maaken.*

Opvoeding is de kunst van de beste middelen te gebruiken, om 't Lighaam

Dans la distribution des *Récompenses*, un Gouverneur doit observer
 de n'en accorder pas trop fréquemment,
 de ne point récompenser par des bagatelles,
 de faire trouver, à ses Eleves, leur récompense dans l'acquit de leurs devoirs,
 de les recompenser par plus d'amitié & de confiance.

5.

Idée que les Parens doivent se faire de l'Education.

L'Education est l'art d'employer les meilleurs moyens
 B 3 pour

haam gezond en sterk te maaken , den Geest te verlichten en met aangename en nuttige kundigheden te versieren , 't Hart te zuiveren en deugdzaam te maaken , en eene welvoegende , ongedwongene en bevalige Uitwendigheid te bezorgen.

't Oogmerk der Opvoeding is de Natuur te helpen , te verbeteren en te volmaaken.

De Opvoeding moet de Natuur ten voorbeelde neemen.

Zy moet , meestal , langzaam geschieden.

Somtyds moet zy versneld worden.

Altoos moet zy geschikt zyn naar de jaaren der Kinderen , hun verstand , hun vernuft , hunnen staat , en de oogmerken , die met hun bedoeld worden.

De

pour rendre le Corps sain & vigoureux , pour éclairer l'Esprit & l'orner de connoissances utiles & agréables , pour purifier le Cœur & le rendre vertueux , & pour procurer un Extérieur décent , de l'aifance & des graces.

Le but de l'Education est d'aider , de corriger , & de perfectionner la Nature.

L'Education doit prendre la Nature pour modele.

Elle doit se faire , pour l'ordinaire , lentement.

Quelquefois elle doit être accélérée.

Toujours doit elle être assortie à l'âge , à l'esprit , au génie , à la condition , & à la destination des Enfans.

Les

De wetten der Opvoeding moeten in zekere maate gerigt worden naa de beginsels van het Staatsbestier.

't Gewigt en de noodzaaklykheid eener goede Opvoeding worden beweezen uit derzelve Gewrochten. Zy dient, om de gezondheid te bewaaren, 't gestel te versterken, en natuurlyke gebreken voor te komen, of te verbeteren: Zy verlicht het verstand, breidt het vernuft uit, en ontzwagtelt de begaafdheden: Zy stelt ons in staat, om te behaagen, en om bemind te worden, terwyl wy ons beminne lyk maaken: Zy buigt den wil ten goede, doet deugdzaame hebbelykheden verkrygen, maakt de moeilykste pligten gemakkelyk, en boezemt verheven gevoelens in.

't Ge.

Les Loix de l'Education doivent être, jusqu'à un certain point, relatives aux principes du Gouvernement.

L'Importance & la nécessité de la bonne Education se prouvent par ses effets. Car elle contribue à entretenir la santé, à fortifier le tempérament, à prévenir ou à corriger les défauts naturels: Elle éclaire l'esprit, étend le génie, développe les talents: Elle forme à plaire, & à être aimé en se rendant aimable: Elle plie la volonté au bien; fait contracter des habitudes vertueuses, rend legers les devoirs les plus pénibles & inspire de grands sentimens.

't Gewigt en de noodzaaklykheid eener goede Opvoeding worden bewezen uit de jammerlyke gevolgen eener kwaade. Deeze gevolgen kunnen zyn , verzwakking van de beste gefteltenis , eene fchandelyke onweetendheid , uitdooving des vernufts , begraving der bekwaamheden , fchaadelyke denkbeelden , kwaade manieren , verderflyke hebbelykheden , ondeugende neigingen , eigenlyk zoo genoemde ondeugden , hartzeer , en elènde.

Eene goede Opvoeding heeft voor hun , welken de zorg daar van is toevertrouwd , haare zwaarigheden , ontftaande uit het geen men noemen kan de natuurlyke gebreken der Kinderen , gelyk *botheid* , *losheid* , *onbedagt-*

L'Importance & la néceffité de la bonne Education fe prouvent par les funeftes fuites de la mauvaife. Ces fuites peuvent être , l'affoibliffement de la meilleure conftitution , une ignorance honteufe , l'extinction du génie , l'enfouiffement des talens , de pernicieufes idées , de mauvaifes manieres , de funeftes habitudes , des penchans vicieux , des vices proprement dits , des chagrins & des malheurs.

La bonne Education a fes difficultez pour ceux à qui le foïn en eft confié , les quelles naiffent de ce que l'on peut nommer les défauts phifiques des Enfans , comme la *ftupidité* , la *légereté* , l'*inapplication* : & de ce que

dagtzaamheid, en uit het geen men hunne zedelyke gebreken kan noemen, gelyk *luiheid*, *een agterhoudende aart*, *ongevoeligheid*, *boosaartigheid*, *hardnekkigheid*.

De zwaarigheden, die zy, welken de zorg der Opvoeding betrouwd is, ondervinden, zyn, in 't algemeen gesproken, niet onoverkomelyk.

Men verkrygt de vereifchte kundigheden, ongevoelig.

Oeffening en gewoonte maaken alles gemakkelyk.

De pligten worden beurt om beurt waargenomen.

De dingen fchynen minder moeilyk, als men 'er zyn pligt en vooral zyn lust van maekt.

De

que l'on peut nommer leurs défauts moraux, comme la *pareffe*, un *caractere caché*, l'*insensibilité*, la *méchanceté*, l'*opiniatreté*.

Les difficultez, qu'éprouvent ceux à qui le soin de l'Education est confié, ne font, généralement parlant, pas infurmontables.

Les lumieres s'acquierent infensiblement.

l'Exercice & l'habitude rendent tout aisé.

Les devoirs s'observent tour à tour.

Les choses paroissent moins difficiles, lorsque l'on s'en fait un devoir, & sur tout un plaisir.

De waarschynlykheid van een goeden uitflag doet de hinderpaalen uit den weg ruimen.

Men heeft aanmoedigende beweegredenen.

Men heeft magtige hulpmiddelen.

De Opvoeding kan niet te vroeg begonnen worden.

De zorg voor de Kinderen behoorde zelfs hunne geboorte voor te gaan.

Welken zyn niet de nadeelen, die het verwaarloozen der eerste Opvoeding na zig sleept!

6. *Men*

La probabilité du succès fait surmonter les obstacles.

On a des motifs encourageants.

On a de puissants secours.

L'Education ne sauroit commencer trop tôt.

Les soins pour les Enfans devroient même précéder leur naissance.

Quels inconvénients n'entraîne pas après soi une première Education négligée!

6. *On*

6. Men moet even zoo veel zorg draagen voor de Opvoeding der Meisjes, als voor die der Jongens.

De Opvoeding der Meisjes wordt verwaarloosd.

Belang van haare Opvoeding.

De Meisjes moeten een verlicht verstand, en een deugdzaam hart hebben.

Zy zyn geschikt, om de gezellinnen der Mannen te worden.

Zy hebben veel vermoogen op hen.

Haare zeden hebben een grooten invloed op de zeden der Mannen.

Zy zullen zelven, ten eenigen dage, Kinders opvoeden.

't Be-

6.

On doit avoir autant de soin de l'Education des Filles que de celle des Garçons.

L'Education des Filles est négligée.

Importance de leur Education.

Les Filles doivent avoir des lumieres dans l'esprit, des vertus dans le cœur.

Elles sont destinées à être les compagnes des hommes.

Elles ont beaucoup d'empire sur eux.

Leurs mœurs ont une grande influence sur les mœurs des hommes.

Elles élèveront elles-mêmes, un jour, des Enfans.

Ujm-

't Belang van de Opvoeding der Meisjes kan nog afgeleid worden uit verscheiden gebreken , haare kunne , in 't algemeen gesproken , eigen ; gelyk onbestendigheit van karakter , beschroomdheid , veinzerye , kunstenaarye , nieuwsgierigheit , trotschheit , regeerzugt , jaloerschheit , haastigheit , en hevigheit van hartsogten.

Deeze gebreken der Meisjes ontstaan meer of min

uit de tederheit van de werktuigen haarer lighaamen ,

uit de natuur van haare bezigheden ,

uit haare ongezette leevenswyze ,

uit de gezelschappen , waar in zy verkeereren ,

uit de schouwspelen ,

uit

L'Importance de l'Education des Filles se déduit encore de plusieurs défauts , généralement parlant , ordinaires à leur sexe ; tels que la foiblesse de caractère , la timidité , la dissimulation , l'artifice , la curiosité , la vanité , l'envie de dominer , la jalousie , la vivacité , l'ardeur dans les passions.

Ces défauts des Filles proviennent , plus ou moins ,

de la délicatesse de leurs organes ,

de la nature de leurs occupations ,

de la dissipation ,

des compagnies qu'elles fréquentent ,

des spectacles ,

Des

uit de beuzelagtige of fchaadelyke
fchriften , die zy leezen.

Algemeene middelen , om deeze ge-
breken voor te komen , of te ver-
beteren ,

het lighaam en de ziel der Meisjes
verfterken ,

dezelfen haare gezelfchappen doen
verkiezen ,

haar een verftandigen fmaak in de
eenzaamheid inboezemen ,

haaren geeft bezig houden met nut-
tige dingen ,

haar alleen de beſte boeken doen
leezen ,

haar fomtyds doen deelen in de be-
zigheden der Mannen.

7. Welke

des lectures frivoles , ou pernicieufes.

Moyens généraux de prévenir ces défauts , ou de
les corriger :

fortifier le corps & l'ame des Filles ,

leur faire choifir leurs ſociétéz ,

leur inspirer un gout raifonnable pour la retraite ,

occuper utilement leur eſprit ,

ne leur laiffer lire que les meilleurs Livres ,

leur faire partager quelquefois les occupations des
Hommes.

7. La

7. *Welke Opvoeding meest te verkiezen zy, eene openbaare of byzondere.*

De openbaare Schoolen zyn , in zig zelveu , nuttig.

Zy zyn noodzaaklyk voor sommige Kinderen , en in zekere jaaren.

Voordeelen der openbaare Schoolen :

De Kinders arbeiden daarin met vermaak.

Deeze Schoolen ontsteeken den naver.

Zy stellen de bekwaamheid der Kinderen , in alle haare deelen , op de proef.

De Kinders verkrygen 'er eene zekere vryheid van denken en spreken.

Zy

7.

La quelle , de l'Education publique , ou de l'Education particuliere , est préférable.

Les Colleges publics sont utiles en eux mêmes.

Ils sont nécessaires pour certains Enfans & à un certain âge.

Avantages des Colleges publics :

Les Enfans y travaillent gayement.

Ces Colleges excitent l'émulation.

Ils éprouvent toute la capacité des Enfans.

Les Enfans y contractent une certaine liberté de penser & de parler.

Ils

Zy verkrygen 'er eene zekere veragting voor 't gevaar.

Zy leeren 'er lyden.

Zy hebben 'er gelegenheid om menschen te leeren kennen.

Zy kunnen 'er duurzaame verbintenissen van vriendschap aangaan.

De openbaare Schoolen zyn bekwaamer, om Redenaars en groote Staatsmannen voort te brengen, dan de byzondere onderwyzingen.

De Meesters spreekten 'er met meer vuur en levendigheid, dan zy t'huis zouden doen.

Nadeelen der openbaare Schoolen, en voordeelen der byzondere Onderwyzingen :

De openbaare Schoolen zyn alleen voor het verstand, en byna geheel niet

Ils y acquierent un certain mépris pour le danger.

Ils y apprennent à souffrir.

Ils y ont occasion d'apprendre à connoître les hommes.

Ils peuvent y contracter des amitez solides.

Les Colleges publics sont plus propres à former des Orateurs & de grands Hommes d'Etat, que n'y sont propres les instructions particulières.

Les Maîtres y parlent avec plus de feu & de vivacité, qu'ils ne le feroient dans le particulier.

Inconvénients des Colleges publics & avantages des Instructions particulières.

Les Colleges publics ne sont que pour l'esprit, & pres-

niet voor 't hart. t'Huis draagt men zorg voor 't een en 't ander.

De leerwyze , die men in de openbaare Schoolen volgt , stuit , en kan de Kinders niet aan zig verbinden. t'Huis verkiest men de aangenaamste leerwyze.

De leerwyze der openbaare Schoolen is zig zelve al te gelyk , ten minsten wordt zy niet genoeg veranderd , naa den aart en de gesteltenis des verstands van elk Kind. t'Huis verkiest men die leerwyze , welke best voor de Kinderen voegt.

In de openbaare Schoolen zyn de voortgangen langzaam. t'Huis , zullen zy de jaaren der Kinderen dikwils voorby loopen.

Men

presque point pour le cœur. Dans le particulier , on a soin de l'un & de l'autre.

La Méthode que l'on suit dans les Colleges publics est rebutante & n'attache pas les Enfans. Dans le particulier , l'on choisit la Méthode la plus agréable.

La Méthode des Colleges publics est trop uniforme , du moins pas assez diversifiée selon le génie ou le tour d'esprit de chaque Enfant. Dans le particulier on choisit la Méthode la plus convenable.

Dans les Colleges publics , les progrès sont lents. Dans le particulier ils dévancent souvent l'âge des Enfans.

On

Men verliest veel tyds in de openbaare Schoolen. t' Huis wordt elk oogenblik ten nutte aangelegd.

De Kinders loopen veel meer gevaar van bedorven te worden in de openbaare Schoolen.

De huiffelyke *goede* opvoeding weet zig alles, wat in die der openbaare Schoolen best is, eigen te maaken, en zy is altoos veiliger voor de zeden. Zou zy derhalven niet te verkiezen zyn ?

II. DE

On perd beaucoup de temps aux Collèges publics.
Dans le particulier, chaque moment est mis à profit.

Les Enfans sont beaucoup plus exposés à se corrompre dans les Collèges publics.

La *bonne* Education particuliere sçait s'approprier ce qu'il y a de meilleur dans celle des Collèges publics, & elle est toujours plus sûre quant aux mœurs. Ne seroit-elle donc pas préférable ?

II.

DE OPVOEDING

beschouwd in betrekking tot de Personen , welken zy ten voorwerp heeft.

De Opvoeding, die zig het grootste geluk der Kinderen ten oogmerk stelt, moet byzonderlyk tot haar voorwerp hebben *hun* LIGHAAM, *hun* VERSTAND, *hun* HART, *hunne* UITWENDIGHEID OF MANIEREN.

Ik

II.

L'ÉDUCATION

considérée relativement à ceux qui en sont les Objets.

L'Education se proposant pour but le plus grand bien des Enfans, doit avoir particulièrement pour objet *leur* CORPS, *leur* ESPRIT, *leur* COEUR, *leur* EXTÉRIEUR OU *leurs* MANIERES.

Je

Ik gaa terftond over tot het gedeelte, dat het verftand betreft, aangezien het geen de *lighaamlyke* Opvoeding der Kinderen raakt, reeds het onderwerp geweest is van eene Vraage, door de *Maatschappye te Haarlem* voorgesteld, welke de Heer BALLEXSERD, op eene overwinnende wyze, beantwoord heeft in 't jaar 1762.

De OPVOEDING beschouwd ten aanzien van het verftand.

1. Men moet zig benaarftigen, om het verftand der Kinderen te kennen.

Let vooreerst op de wyze, waarop de Kin-

Je paffe tout de suite à l'article, qui concerne l'esprit, vù que ce qui a rapport à l'Education corporelle des Enfans a fait déjà le fujet d'une Question, proposée par la Société de Harlem, à la quelle Mr. BALLEXSERD a répondu d'une maniere victorieuse, en 1762.

L'EDUCATION *confidérée en égard à l'esprit.*

1.

On doit travailler à connoître l'esprit des Enfans.

Commencez par faire attention à la maniere, dont les

Kinders zamengesteld zyn , en beschouw hen van hunne geboorte af.

Let vervolgens op den aart van hun verstand , en onderzoek , waar voor het zelve vatbaar is.

Beschouw ook de wyze , waarop de denkbeelden in 't verstand der Kinderen komen.

Beschouw daarenboven de verscheiden beweegraden van 't verstand , en de wyze , waarop zy bewoogen worden. Deeze beweegraden , als men zig zoo mag uitdrukken , zyn *de inbeelding* en *het gevoel* , die *de aandacht* en *het geheugen* opwekken , welke wederom *de overweeging* en *het oordeel* voortbrengen , waarby eindelyk komt *de ondervinding*.

Draag

les Enfans font composés , & confiderez-les dès leur naissance.

Faites , ensuite , attention à la nature de leur esprit , & à ce dont il est capable.

Confiderez aussi la maniere dont les idées s'introduisent dans l'esprit des Enfans.

Confiderez , de plus , les differents ressorts de l'esprit , & la maniere dont ils sont mûs. Ces ressorts , s'il est permis de s'exprimer ainsi , sont *l'imagination* & *le sentiment* , qui excitent *l'attention* & *la mémoire* , les quelles , à leur tour , font naître *la reflexion* & *le jugement* , au quel se joint enfin *l'expérience*.

Obfer-

Draag zorg , om de verscheiden beweegraden van het verstand der Kinderen niet te gelyk te beweegen , maar beweeg dezelve na elkanderen , en in die order , waarin zy werken.

Let op den invloed , welken de werktuigen van het lighaam der Kinderen op hun verstand hebben , en op de verscheiden wyze , waarop de uiterlyke voorwerpen eenen dubbelen indruk maaken op hun verstand en hart.

Beschouw in hoe verre de meerdere of mindere tederheit van de werktuigen des lighaams oorzaak is van de verscheidenheit der Karakters van het verstand der Kinderen , en hoe de verscheiden voorwerpen ,
die

Observez de ne pas mouvoir ces différents ressorts de l'esprit des Enfans à la fois ; mais remuez les successivement , & dans l'ordre dans le quel ils agissent.

Faites attention aux influences , que les organes des Enfans ont sur leur esprit , & à la maniere différente , dont les objets extérieurs font une double impression sur leur esprit & sur leur cœur.

Considérez jusqu'à quel point le plus ou le moins de délicatesse des organes est cause de la variété des caracteres d'esprit des Enfans , & combien les différents objets , qui environnent les Enfans , augmen-

die de Kinderen omringen, deeze verscheidenheid nog vermeerderen.

Onderscheid het algemeene karakter van het verstand der Kinderen, en zie of zy een *traag verstand* of *vlug verstand* hebben, of wel een *verstand*, waarin het goede van deeze beiden *vereenigd is*.

Ontdek, welke in de Kinderen die byzondere foort van verstand zy, die elk deezer drie algemeene karakters kan aanneemen of voortbrengen.

Het traage Karakter kan voortbrengen een verward, besluitloos, ligtge- loovig verstand, een bekrompen ver- stand, een plomp of bot verstand, een laataankomend verstand.

Het

mentent encore cette variété.

Discernez le caractère général d'esprit des Enfans, & observez s'ils ont un *esprit lent*, ou un *esprit vif* ou bien un *esprit qui réunisse ce qu'il y a de bon dans l'un & dans l'autre*.

Démêlez quelle est, dans les Enfans, la forte particulière d'esprit, dont chacun de ces trois caractères généraux est susceptible, ou que chacun de ces trois caractères peut produire.

Le Caractere lent peut produire un esprit embarrassé, irrésolu, crédule, un petit esprit, un esprit grossier ou stupide, un esprit tardif.

Le

Het vlugge Karakter kan voortbrengen een oppervlakkig verstand , een valsch verstand , uitsteekende begaafdheden.

Dat Karakter van verstand , welk deelt in de voordeelen der vlugheid , zonder te deelen in de nadeelen der traagheid , en welk ik een bedaard verstand noeme , kan voortbrengen een goed verstand , een gezond , net , overweegend , uitgebreid en diependenkend verstand.

Om de zwaarigheden voor te komen , of te vermeesteren , die men in de Opvoeding , ten aanzien van het verstand , ontmoet , en om wel te slaagen in de moeite , die men wil neemen , om het zelve te vormen , moet

Le Caractere vif peut produire un esprit superficiel , un esprit faux , des talents.

Le Caractere d'esprit qui participe aux avantages de la vivacité , sans participer aux inconvéniens de la lenteur , & que je nomme un esprit posé , peut produire un bon esprit , un esprit sensé , juste , méditatif , vaste , profond.

Pour prévenir ou pour surmonter les difficultez , que l'on rencontre dans l'Education eù égard à l'esprit , & pour réussir dans le soin que l'on veut prendre de le

moët men de voorgemelde aanmerkingen bestendiglyk in 't oog houden.

2. *Men moet zig benaarstigen , om 't verstand der Kinderen te vormen.*

Zyne poogingen aan te wenden , om de verscheiden vermoogens van het verstand der Kinderen te volmaaken , door zulke middelen , als meest dienen kunnen , om hen van die vermoogens dat gebruik te doen maaken , waar toe dezelve geschikt zyn , is zig te benaarstigen , om hun verstand te vormen. Om dit oogmerk te bereiken ,

(a.) *Zoo*

former , il faut une constante attention aux considérations précédentes.

2.

On doit travailler à former l'esprit des Enfans.

Chercher à perfectionner les diverses facultez de l'esprit des Enfans , par les moyens les plus propres à leur faire faire , de ces facultez , l'usage , auquel elles sont destinées , c'est travailler à former leur esprit. Pour atteindre ce but ,

(a.) *Pre-*

(a.) *Zoo draag zorg voor de INBEELDING der Kinderen.*

Men moet de Inbeelding der Kinderen *oeffenen, versterken en uitbreiden*, door hen in den eersten opslag te onderwyzen door dingen, die onder de zinnen vallen, door hun de voorwerpen eenvoudig voor te stellen, zonder hun te kennen te geeven, dat zy 'er op letten moeten, door zig by hen te bedienen van gelykenissen, printen, enz., door voordeel te trekken uit de nieuwsgierigheid, den Kinderen eigen, die nieuwsgierigheid op te wekken, en dezelve, by alle gelegenheden, ten nutte te maaken,

door

(a.) *Prenez soin de L'IMAGINATION des Enfans.*

Il faut *exercer, fortifier & étendre* l'Imagination des Enfans ;

en commençant à les instruire par le sensible, en leur présentant simplement les objets, sans leur donner à connoître qu'ils doivent y faire attention,

en se servant, auprès des Enfans, de comparaisons, d'estampes, &c.,

en tirant avantage de la curiosité, naturelle aux Enfans ; en excitant cette curiosité, & en la mettant, en toute occasion, à profit.

door de Kinders niet te stooren ,
als zy bezig zyn , voorraad van
denkbeelden op te doen ,
door de Kinders te gewennen , om
't geen zy hooren zeggen te her-
haalen , en om de woorden even-
eens uit te spreekken , als zy die
hooren uitspreekken ,
door stil te staan op de onderschei-
dende hoedanigheden der din-
gen , en de Kinders te gewen-
nen , om de denkbeelden der din-
gen bestendiglyk te stellen in de
plaats der woorden , die dezel-
ven uitdrukken , of der tekenen ,
die dezelven aanwyzzen.

Men moet de Inbeelding der Kinde-
ren *vestigen* ,

door

- en n'interrompant point les Enfans , lorsqu'ils
font occupés à faire provision d'idées ,
- en accoutumant les Enfans à répéter ce qu'ils
entendent dire , & à prononcer les termes de
la même maniere , dont ils les entendent pro-
noncer.
- en insistant sur les qualitez distinctives des cho-
ses , & en accoutumant les Enfans à substituer
constamment l'idée des choses aux termes ,
qui les expriment , ou aux signes , qui les
dénotent.

Il faut *fixer* l'Imagination des Enfans.

en

door de voorwerpen , die men hun
 voorftelt , niet al te ras te doen
 verſchynen en verdwynen ,
 door hun maar één voorwerp te
 gelyk voor te ſtellen ,
 door hen dikwils tot een zelfde
 voorwerp weder te brengen ,
 door hen te beweegen , om ſtil te
 ſtaan op zulke denkbeelden , wel-
 ken zy niet verkrygen kunnen ,
 dan op zekere tyden , en in ze-
 kere gelegenheden.

Men moet de Inbeelding der Kinde-
 ren *verſieren* ,

door zig te bedienen van het ver-
 maak , welk zy ſcheppen uit al-
 les , dat het gezigt op eene aan-
 genaame wyze aandoet ,

door

en ne faiſant pas paroître & diſparoître trop promp-
 tement les objets qu'on leur préſente ,
 en ne leur préſentant qu'un ſeul objet , à la fois ,
 en les ramenant fréquemment vers un même
 objet ,
 en les engageant à s'arrêter ſur les idées , qu'ils ne
 peuvent acquérir que dans de certains temps ,
 & en de certaines occaſions.

Il faut *embellir* l'Imagination des Enfans ,

en ſe prévalant du plaisir qu'ils prennent à ce
 qui flate agréablement la vue.

en

- door hunne inbeelding te vervrolyken met bevallige en aangenaame schilderyen ,
- door hen dikwils te onderhouden over fchoone en groote voorwerpen ,
- door hen altoos de fchoone zyde der dingen te doen opmerken ,
- door hen alleen te laten verkeeren met befchaafde luiden , die hunne wereld verftaan , die wel denken en wel fpreeken ,
- door wel zorg te draagen , om hun geene affchuwlyke voorwerpen te toonen.

Men moet de Inbeelding der Kinderen *regelen* ,

door

- en égayant leur imagination par des peintures , riantes & agréables.
- en entretenant fréquemment les Enfans , de beaux & de grands objets.
- en faifant toujours faifir aux Enfans le beau côté des chofes.
- en ne laiffant fréquenter aux Enfans que des gens polis , qui ont l'ufage du monde , qui penfent & qui parlent bien.
- en évitant fur tout avec foin de faire voir aux Enfans des objets hideux.

Il faut *regler* l'Imagination des Enfans ,

en

door hen vroegtydig nette denkbeelden te doen vormen van de dingen, die zy gewaar worden, door altoos op eene klaare en verstandige wyze met hun te spreken,

door zorgvuldig toe te zien, dat hun geene zotte of romanagtige vertellingen gedaan worden,

door hen dikwils weder te brengen op zulke denkbeelden, van welken hun verstand noodzaaklyk moet voorzien zyn,

door hen niet op te houden by dingen, welker kennis met den tyd luttel zal beduiden, is 't niet door zig zelve, ten minften, om dat men deeze dingen altoos voor oogen heeft, of dat zy dikwils
we-

en leur donnant, de bonne heure, de justes idées des choses qu'ils apperçoivent,

en parlant toujours aux Enfans clairement & raisonnablement,

en veillant avec soin à ce que l'on ne leur fasse aucun conte ridicule ou romanesque,

en ramenant fréquemment les Enfans aux idées dont leur esprit doit nécessairement être fourni,

en n'arrêtant pas les Enfans à des choses, dont la connoissance devient une bagatelle, sinon par elle même, du moins parce que l'on a toujours ces choses sous les yeux, ou parce qu'elles vien-

wederkomen, of dat men zig de-
 zelveu gemakkelyk kan te binnen
 brengen ,
 door hun geloof te weigeren , en
 geene de minfte aandacht te ver-
 leenen , wanneer zy de dingen te
 breed uitmeeten ,
 door hen geene Fabels te laten
 leezen , dan met veel omzigtig-
 heid ,
 door zorg te dragen , dat hunne in-
 beelding hen niet vreesagtig en
 kleinmoedig maake , en een moei-
 lyk toekomende doe vervroe-
 gen.

Deeze verscheiden middelen ter vol-
 maaking van de Inbeelding der Kin-
 deren gebruikende , zal men *botheid* ,
dorheid en *afwykingen* voorkomen.

b. *Draag*

viennent souvent , ou qu'on les rappelle faci-
 lement ,
 en refusant de croire les Enfans , & en ne leur
 prêtant aucune attention , lorsqu'ils outrent
 les choses ,
 en ne faisant lire des Fables aux Enfans , qu'avec
 précaution ,
 en prenant garde , que l'imagination des Enfans
 ne les rende craintifs & pusillanimes , & ne
 leur fasse anticiper sur un avenir fâcheux.

En employant ces divers moyens pour perfectionner
 l'imagination des Enfans , on préviendra la *stupidité* ,
 la *sûchereffe* , les *écarts*.

b. *Pré-*

(b.) *Draag zorg voor 't vermoogen , dat de Kinders hebben , om te letten op het geen hunne Inbeelding trest.*

Men moet zyne poogingen aanwenden , om de Kinders van dit vermoogen gebruik te doen maaken , en om hen eene hebbelykheid te doen verkrygen van *op alles en altoos* oplettende te zyn ,

door in den eersten opslag hunne oplettendheid te trekken door alles , wat hun behaagen kan , gelyk houding , spraak , gebaarden , enz. ,

door hun in den beginne geene oplettendheid af te vorderen , dan voor 't geen dezelve kan vestigen , volgens hunne jaaren en geneigtheden ,

door

(b.) *Prenez soin de la Faculté que les Enfans ont , de faire attention à ce qui frappe leur Imagination.*

Il faut travailler à faire faire usage aux Enfans de cette faculté , & à leur faire acquérir l'habitude d'avoir de l'attention *pour tout & toujours* ,

en commençant par engager l'attention des Enfans par tout ce qui peut leur plaire , comme l'air , le ton , le geste , &c.

en ne demandant d'abord leur attention que pour ce qui peut la fixer , selon leur age , & selon leurs goûts.

door hunne oplettendheid maar voor
 een ding te gelyk te eifchen ,
 door hun oplettendheid af te vor-
 deren , zonder vermoeijing van
 hun geheugen ,

door hun te raaden , om dikwils
 ftil te zwygen in de tegenwoor-
 digheid van luiden , die ouder
 zyn , en om vermaak te vinden
 in 't onthouden van de redenen ,
 die zy voeren , en de woorden
 zelfs , die zy gebruiken ,

door hen te gewennen , om 't geen
 zy gehoord , geleezen en waarge-
 nomen hebben , te verhaalen ,

door hun dikwils vraagen te doen ,
 en fomtyds te vergen , dat zy
 die , op ftaande voet , beant-
 woorden ,

door

en n'exigeant leur attention que pour une chose ,
 à la fois.

en leur demandant de l'attention , fans fatiguer
 leur mémoire ,

en leur confeillant de garder fouvent le fílence
 devant des perfonnes au deffus de leur age ,
 & de fe faire un plaifir de retenir les discours
 qu'elles tiennent & les termes mêmes , dont
 elles fe fervent.

en les accoutumant à raconter ce qu'ils ont en-
 tendu , lû ou obfervé ,

en faifant fréquemment des questions aux En-
 fans ; & en exigeant quelquefois , qu'ils y ré-
 pondent fur le champ.

door hen het onderzoek der zelfde dingen geftadig te doen herhaalen , tot dat zy 'er eene genoegzaame oplettendheid aan befteed hebben ,

door hen te gewennen , om reden te geeven van 't geen zy onderneemen willen , alvorens hun 't zelve toe te laaten ,

door hen te gewennen , om , in alles wat zy doen , niets na te laaten van 't geen 'er vereifcht wordt , om het zelve wel te doen ,

door hen te verpligten , om zulke voorwerpen , die nieuw voor hun zyn , een tyd lang te onderzoeken ,

door

en ramenant conftamment les Enfans à l'examen des mêmes chofes , jusques à ce qu'ils y ayent fait l'attention convenable ,

en les accoutumant à rendre raifon de ce qu'ils veulent entreprendre , avant que de leur permettre d'agir ,

en accoutumant les Enfans à ne rien omettre , dans tout ce qu'ils font , de ce qui eft requis pour le faire bien ,

en obligeant les Enfans à examiner pendant quelque temps des objets nouveaux pour eux ,

door hunne uiterste oplettendheid niet te vorderen, dan voor dingen die dezelve verdienen.

Door deeze verscheiden middelen zal men de Kinders *vaardig van geest en nauwkeurig* maaken, en in hun voorkomen, *losheid, verstrooiing van gedagten, onbezuisdheid en nalaatigheid.*

(c.) *Draag zorg voor 't GEHEUGEN der Kinderen.*

Deeze zorg bestaat daarin : *dat men de Kinders vroegtydig aanzette en gewenne, om gebruik te maaken van hun Geheugen,*

door hun 't van buiten leeren tot een spel en uitspanning te doen dienen ,

door

en n'exigeant toute leur attention, que pour ce qui la mérite.

Par ces différens moyens , on fera avoir aux Enfans de la *présence d'esprit, de l'exactitude ; & l'on préviendra en eux la légèreté, la distraction, l'étourderie, la négligence.*

(c.) *Prenez soin de la MÉMOIRE des Enfans.*

Ce soin consiste à engager & à accoutumer de bonne heure les Enfans

à faire usage de leur mémoire,

en leur faisant un jeu & une récréation d'apprendre par cœur ,

en

door hun 't van buiten leeren fom-
 tyds te verbieden , en hunne be-
 geerte daar toe op te wekken ,
 door zulken , die hun geheugen
 oeffenen , dikwils by hen te pry-
 zen ,
 door de Kinders te pryzen , als zy
 eenige stukken onthouden heb-
 ben ,
 door den Kinderen te betuigen ,
 hoe veel vermaak zy u geeven ,
 met van dit vermoogen gebruik
 te maaken.

*Dat men het Geheugen der Kinderen
 oeffene ,*

door het zelve vooreerst te oeffe-
 nen omtrent voorwerpen , die
 onder de zinnen vallen ,

door

en leur défendant quelquefois d'apprendre par
 cœur , pour leur donner envie de le faire ,
 en faisant devant les Enfans , l'éloge de ceux ,
 qui exercent leur mémoire ,
 en louant les Enfans , lorsqu'ils ont retenu cer-
 tains morceaux ,
 en témoignant aux Enfans le plaisir qu'ils vous
 procurent en faisant usage de ce talent.

à exercer la mémoire des Enfans.

en l'exercant d'abord sur des objets sensibles ,

door de Kinders te doen vertellen,
't geen zy geleezen of gehoord
hebben ,

door hen te gewennen , om hunne
eigen aanmerkingen te onthou-
den ,

door hen daaglyks iets te doen van
buiten leeren ,

door te beproeven , of hun geheu-
gen niet gemakkelyker wordt ge-
oeffent , door daaglyks aandagtig
te leezen , en door gemeenzaam
onderhoud , dan door van buiten
leeren.

*Dat men den Kinderen de oeffening van
hun Geheugen gemakkelyk maake ,*

door hen liever rym dan onrym te
doen leeren ,

door

en faisant raconter aux Enfans ce qu'ils ont lû
ou entendû ,

en accoutumant les Enfans à retenir leurs pro-
pres reflexions ,

en donnant , chèque jour , quelque chose à ap-
prendre aux Enfans ,

en examinant si leur mémoire ne s'exerce pas
plus aisément par une lecture attentive &
journaliere , & par des entretiens , qu'en ap-
prenant par cœur.

à faciliter aux Enfans l'exercice de leur Mémoire ,

en leur faisant apprendre des vers préférable-
ment à de la prose ,

en

door hen te doen uitschryven , het
 geen zy van buiten willen leeren ,
 door hen te gewennen , om iets
 van buiten te leeren , eer zy te
 bed gaan ,
 door hen te gewennen , om zig
 een foort van kunstgeheugen te
 te maaken.

*Dat men het Geheugen der Kinderen geen
 geweld doe ,*

door het zelve te oefenen omtrent
 voorwerpen , die onder de zin-
 nen vallen ,
 door van het zelve niets met ge-
 strengheid te vorderen ,
 door de Kinders niet te verpligten ,
 om lange redeneeringen van bui-
 ten te leeren ,

door

en faisant transférer aux Enfans ce qu'ils veulent
 apprendre par cœur ,
 en leur faisant prendre l'habitude d'apprendre par
 cœur , avant de se coucher ,
 en accoutumant les Enfans à se faire une forte
 de mémoire artificielle.

à ne pas forcer la Mémoire des Enfans ,

en l'exercant sur des objets sensibles ,
 en n'en exigeant rien à la rigueur ,
 en n'obligeant pas les Enfans à apprendre de longs
 raisonnemens par cœur ,

door hun niet te vergen, dat zy de dingen in minder tyds kennen, dan 'er vereischt wordt, om die te leeren.

Dat men het Geheugen der Kinderen versterke,

door hen dikwils onrym te doen van buiten leeren,

door hen, in den beginne, veel tyds te geeven, om van buiten te leeren, en dien tyd, vervolgens, ongevoelig, te vermindere-
ren,

door behoorlyk te bepaalen 't geen men de Kinders, in elk bestek van jaaren, wil doen leeren,

en door

en n'exigeant pas que les Enfans fachtent les choses en moins de temps, qu'il n'en faut pour les apprendre.

à fortifier la Mémoire des Enfans,

en leur faisant souvent apprendre de la prose par cœur,

en donnant d'abord beaucoup de temps aux Enfans pour apprendre par cœur, mais en diminuant ensuite insensiblement ce temps,

en fixant convenablement ce que l'on veut faire apprendre aux Enfans, à chaque âge,

en

door de Kinders te verpligten, om,
 in den aanvang, maar een eenig
 Boek te beoeffenen,
 door hen naderhand verscheiden
 boeken over dezelfde stoffen te
 doen leezen,
 door hen 't geen zy onthouden wil-
 len, te doen fchryven.

*Dat men het Geheugen der Kinderen
 uitbreide,*

door hen de dingen, die zy reeds
 weeten, dikwils te doen herhaa-
 len, en hun te binnen te bren-
 gen, die zy vergeeten hebben,
 door hen allengskens een grooter
 getal dingen te doen van buiten
 leeren.

De

en obligeant les Enfans, à n'étudier d'abord qu'un
 feul Livre,
 en leur faifant lire, après cela, plusieurs Livres
 fur la même matiere,
 en faifant coucher par écrit, aux Enfans, ce
 qu'ils veulent retenir.

à étendre la Mémoire des Enfans,

en faifant repaffer fréquemment aux Enfans, les
 chofes qu'ils favent, & en leur rappellant cel-
 les, qu'ils ont oubliées,
 en faifant apprendre infenfiblement aux Enfans
 un plus grand nombre de chofes.

De onderwerpen, omtrent welken het geheugen der Kinderen geoeffend, en met welken het zelve verfiert moet worden, zyn, *verftaanbaare onderwerpen, redelyke onderwerpen, nuttige onderwerpen, aangenaame onderwerpen.*

(d.) *Draag zorg voor het vermoogen van te denken, of voor de REDEN der Kinderen.*

Deeze zorg moet hierin bestaan, dat men de Kinders doe letten op 't geen in hun denkt en rede-neert, en dat men hen doe be-merken, dat dit vermoogen het verhevenfte is, welk zy bezit-ten, en 't geen hen by uitnee-mendheid doet uitmunten boven de andere Schepfels,

dat

Les fujets, sur les quels la Mémoire des Enfans doit être exercée, & dont elle doit être ornée, font, des fujets intelligibles, des fujets raisonnables, des fujets utiles, des fujets agréables.

(d.) *Prenez soin de la faculté de penser, ou de la RAISON des Enfans.*

Ce soin doit confister

à faire faire attention aux Enfans, à ce qui pen-
se & raisonne en eux; & à leur faire sentir,
que cette faculté est ce qu'ils ont de plus
excellent, & ce qui les distingue éminemment
des autres créatures,

à faire

- III. dat men hen doe begrypen, dat dit vermoogen, by gebrek van oefening, verzwakt, doch ook, door oefening, uitgebreid en volmaakt kan worden,
- IV. dat men hun eene begeerte inboezeme, om van dit vermoogen gebruik te maaken, en daar door uit te munten,
- V. dat men hen overtuige, dat een bestendig en vlytig gebruik van dit vermoogen het zelve alleen kan volmaaken.

Om de Kinders in dit werk te helpen,

moet men beginnen met voordeel te trekken uit de natuurlyke begeerte, die zy hebben tot kennis,

door

- a faire comprendre aux Enfans, que cette faculté qui est en eux peut s'affoiblir, faute d'exercice; mais aussi qu'elle peut s'étendre & se perfectionner, lors qu'elle est exercée,
- à inspirer aux Enfans le desir de faire usage de cette faculté, & de se distinguer par là,
- à convaincre les Enfans, qu'il n'y a qu'un usage constant & assidu de cette faculté, qui puisse la perfectionner.

Pour aider les Enfans dans cet ouvrage,

il faut commencer par se prévaloir du desir naturel qu'ils ont de connoître,

door allés te verwyderen, wat hun
weezin kan geeven in de oeffe-
ning van het verftand,

door hunne reden werk te geeven
omtrent voorwerpen, die onder
de zinnen vallen, en aangenaam
zyn,

door hen, in den beginne, niet te
noodzaaken, om een bepaalden
tyd lang te arbeiden, om te ar-
beiden, als 't hun niet luft, of
tot vermoeijing toe,

door hen over hunne agteloosheid
niet te berispen op eene wyze,
die hen van het denken kan af-
fehrikken,

door hun den moed niet te benee-
men, dan zelfs als zy kwaalyk
flaagen, of traagen voortgang
maaken.

Men

en écartant tout ce qui peut donner aux Enfans,
du dégoût pour l'étude,

en exerçant leur raifon fur des fujets fenfibles &
agréables,

en ne les forçant pas d'abord à étudier un certain
temps précis, ni quand ils n'en ont pas envie,
ni jufqu'à fe lasser,

en ne les corrigeant pas de leur négligence à étu-
dier, d'une manière qui les rebute de penfer,

en ne les décourageant point, lors même qu'ils
ne réuffiffent pas, ou lorsque leurs progrès
font lents.

Men moet de Kinders smaak doen vinden in het onderwys , dat hun gegeven wordt ,

door hun de onkunde geduurig af te maalen als een schandelyk ding ,

door hen te gewennen , om vragen te doen , en verklaring te eischen van 't geen zy niet verstaan ,

door hun altoos naa waarheid te antwoorden , zonder met hun te spotten , of hen te misleiden ,

door , zoo draa mooglyk , een begin te maaken van met hun te redeneeren ,

door hen de nuttigheden der dingen , die men hen leert , vroegtijdig te doen kennen ,

door

Il faut donner aux Enfans du gout pour l'instruction ,

en parlant toujours devant eux de l'ignorance ,
comme d'une chose honteuse ,

en les accoutumant à faire des questions , & à demander explication de ce qu'ils n'entendent point ,

en y répondant toujours juste , sans les railler ni les abuser ,

en commençant le plutôt possible à raisonner avec eux ,

en leur faisant connoître de bonne heure , l'usage de ce qu'on leur enseigne ,

en

door zig, voor hun, te beroepen
op naarstige Kinders, van hun-
ne jaaren,

door hun 't geen zy reeds geleerd
hebben, onder de oogen te bren-
gen,

door hunne oeffeningen te bestie-
ren, en niet toe te laten, dat
zy één dag doorbrengen, zon-
der iets te doen, welk daartoe
betrekking heeft,

door hen zoo wel omtrent het spee-
len, als omtrent het leeren, on-
der verbintenis te leggen, wan-
neer zy het leeren om het spee-
len verwaarloozen.

Men

en leur citant des Enfans de leur âge, qui sont
appliqués,

en leur mettant sous les yeux, ce qu'ils ont dé-
jà appris,

en réglant leurs études, & en ne leur laissant
passer aucun jour, sans faire quelque chose,
qui n'y ait rapport,

en leur faisant une Loi de leurs jeux, comme
de l'instruction, quand ils négligent l'instruc-
tion pour leurs jeux.

*Men moet deezen smaak der Kinderen in
het leeren meer en meer opwekken ,*

door hunne nieuwsgierigheid gaande te maaken ,

door hun sommige dingen maar ten halve te zeggen ,

door hun te belooven , dat men hen , in 't vervolg , zal onderregten omtrent andere waarheden , waar voor zy thans niet vatbaar zyn.

Men moet de Kinders leeren overweegen ,

door , in den beginne , voor hun , te overweegen ,

door alle gelegenheden waar te nemen , die aanleiding kunnen geven , om met hun te overweegen ,
door

*Il faut exciter de plus en plus ce gout des Enfans pour
l'instruction ,*

en piquant leur curiosité ,

en ne leur disant certaines choses qu'à demi ,
en leur promettant de les instruire , dans la suite , d'autres vérités , trop au dessus de leur portée , pour pouvoir les en instruire actuellement.

Il faut apprendre aux Enfans à réfléchir ,

en réfléchissant d'abord pour eux ,

en profitant de toutes les occasions , qui peuvent donner lieu à réfléchir avec eux ,

en

door hen vroegtydig te gewennen ,
 om uit zig zelve te overwee-
 gen ; en dat wel
 door fomtyds hun gevoelen te vraa-
 gen ,
 door hun een oogenblik tyd te gee-
 ven , om te denken , eer zy ant-
 woorden ,
 door hen te doen redeneeren over 't
 geen zy denken.

*Om den Kinderen het overweegen gemak-
 kelyk te maaken ,*

zoo doe hen een gemaatigden fmaak
 vinden in de afzondering , en
 geef hun daar van een voorbeeld ,
 leer hen zig daar in-nuttiglyk bezig
 te houden ,
 gewen

en les accoutumant de bonne heure à réfléchir
 par eux-mêmes , & cela
 en leur demandant quelquefois leur avis ,
 en leur donnant un instant pour penfer avant
 que de répondre ,
 en les faifant raifonner fur ce qu'ils penfent.

Pour faciliter la réflexion aux Enfans ,

inspirez-leur un gout modéré pour la retraite ,
 & donnez-leur en l'exemple ,
 apprenez-leur à s'y occuper utilement ,
 ac-

gewen hen om order te houden in hunne bezigheden ,
 doe hen bemerken , dat het onredelyk is tot een anderen tyd te verschuiven , 't geen zy tegenwoordig kunnen doen ,
 overtuig hen , dat het verstandiger is *beter* te weten , dan *meer* te weten , dan anderen.

Men moet de Reden der Kinderen versterken ,

door dezelve alleen te oefnen omtrent nuttige en gewigtige voorwerpen ,

door de Kinders alleen eenvoudige , klaare en welberedeneerde werken te doen leezen ,

door

accoutumez - les à mettre de l'ordre dans leurs occupations ,

faites leur sentir qu'il est déraisonnable de renvoyer à un autre temps , ce qu'ils peuvent faire actuellement ,

persuadez leur qu'il est plus raisonnable de *mieux* sçavoir , que de sçavoir *plus* que les autres.

Il faut fortifier la Raison des Enfans ,

en ne l'exerçant que sur des sujets utiles & importants ,

en ne faisant lire aux Enfans , que des ouvrages simples , clairs & bien raisonnés ,

en

door hun van tyd tot tyd zwaarigheden voor te stellen ,

door hen te doen beruften in dingen , die zy niet ten vollen begrypen.

Men moet , zoo veel doenlyk , de bevatting der Kinderen juist en vaardig maaken ,

door hen te gewennen , om aanstonds het weezenlykste van elk ding te vatten ,

door niet toe te laten , dat zy lange verklaaringen geeven ,

door hen te verpligten tot het gebruiken van klaare uitdrukkingen ,

door

en leur propofant , de temps à autre , des difficultés ,

en faifant acquiescer les Enfans à des choses , qu'ils ne comprennent pas tout à fait.

Il faut , autant qu'il est possible , rendre la Conception des Enfans nette & prompte ,

en les accoutumant à faifir d'abord ce qu'il y a de plus effentiel dans une chose ,

en ne permettant pas , qu'ils donnent de longues explications ,

en les obligeant à se servir d'expressions claires ,

en

door hen te gewennen, om zig zuiver uit te drukken,
door hen fomtyds bezig te houden met afgetrokken denkbeelden.

Men moet de Kinders vroegtydig eene hebbelykheid doen verkrygen van den arbeid te beminnen, en de ledigheid te vlieden.

(e.) *Draag zorg voor het OORDEEL der Kinderen.*

Deeze zorg onderstelt, in de Kinderen, zekere jaaren, en zekeren voorraad van denkbeelden en kundigheden.

Deeze zorg bestaat daarin, dat men het Oordeel der Kinderen vorme en volmaake,

door

en les accoutumant à s'énoncer correctement, en les entretenant quelquefois d'idées abstraites.

Il faut faire contracter de bonne heure aux Enfans l'habitude d'aimer le travail & de fuir l'oisiveté.

(e.) *Prenez soin du JUGEMENT des Enfans.*

Ce soin suppose un certain âge dans les Enfans, & une certaine provision d'idées & de connoissances.

Ce soin consiste à former & à perfectionner le jugement des Enfans,

door hen , in alles wat zy leezen en hooren , te leeren onderscheiden , wat *weetenschap* , wat *meening* , wat *dwaaling* , wat *ongerymdheid* zy ,

door de Kinders meestal op zig zelve te laten werken , en hun slegts raad te geeven ,

door hen *redeneeringen* te doen *ontleeden* , en door hen *uittreksels* en *overzettingen* te doen maaken ,

door somtyds te veinzen , dat men van andere gedagten is , dan zy , door hen zelfs somtyds tot Regters te neemen ,

door hen te gewinnen , om zig zelve de reden af te vraagen van de denkbeelden , die zy vormen ,
door

en enseignant aux Enfans à distinguer dans tout ce qu'ils lisent & entendent , ce qui est *science* , *opinion* , *erreur* , *absurdité* ,

en laissant le plus souvent agir les Enfans par eux-mêmes , & en ne leur donnant que des avis.

en leur faisant faire des *analyses* , des *extraits* , des *traductions* ,

en seignant quelquefois d'être d'un sentiment contraire au leur ,

en les prenant quelquefois eux-mêmes pour Juges ,

en les accoutumant à se demander raison à eux-mêmes , des idées qu'ils se forment ,

en

door hen te gewennen, om over dingen, die zy, door de zinnen, kennen, nooit te oordeelen, ten zy inbeelding, geheugen, en overweeging, met elkanderen overeenstemmen,

————— om het ware van het valsche te onderscheiden,

————— om zig te wapenen tegen vooringenomenheid van geest en tegen de vooroordeelen *der kindsheid, der opvoeding, en der oeffning,*

————— om de verscheiden trappen van zekerheid te onderscheiden, als *geloof, gissing, twyffeling, onzekerheid, mistrouwen,*

door

en les accoutumant à ne jamais juger des choses qu'ils connoissent par les sens; que l'imagination, la mémoire, & la reflexion ne soient d'accord,

----- à discerner le vrai d'avec le faux,

----- à se munir contre la prévention d'esprit, & contre les préjugés *de l'Enfance, de l'Éducation, de l'Étude,*

----- à distinguer les différens degrez de certitude, comme *croyance, conjecture, doute, incertitude, défiance,*

door hen te gewennen , om niet al te styf op hunne gevoelens te staan ,

————— om niet naa den uiterlyken fchyn te oordeelen ,

————— om wel na te gaan , wat in eene zaak weezenlyk , wat enkel toevallig is ,

————— om zig in de plaats , en het geval der zoodanigen te ftellen , over welken zy willen oordeelen ,

door hun alleen de aanneeming af te vorderen van zulke dingen , waarvan zy wel overtuigd zyn , en zig , ten deezen opzigte , niet te bedienen van het vertrouwen , welk zy in ons ftellen ,

door

en les accoutumant à ne pas être entiers dans leurs sentimens ,

----- à ne pas juger felon les apparences ,

----- à faire attention à ce qu'il y a d'essentiel dans une chose , & à ce qui n'en est que l'accessoire ,

----- à se mettre à la place & dans le cas de ceux , dont ils veulent juger ,

en ne leur demandant d'admettre , que ce dont ils font bien perfuadés , & en ne vous prévalant point , à cet égard , de la confiance qu'ils ont en vous ,

en

door hen de verscheiden gevoelens der beste Schryveren over de zelfde stoffen met elkanderen te doen vergelyken ,

door hen die Weetenschappen , welken zy volstrektlyk noodig hebben , om een regtmatig en zeker oordeel te vellen , in den grond te doen beoeffenen.

(f.) *Draag zorg voor den SMAAK der Kinderen ,*

door hen kennis te doen krygen aan de beste Boeken in allerleie weetenschappen , en hun eene goede Boekerye te maaken , door hen byzonderlyk Boeken van smaak te doen leezen ,

door

en leur faisant comparer les différents sentimens des meilleurs Auteurs sur une même matiere ,
 en leur faisant faire une Etude réfléchie & approfondie des sciences qui leur sont absolument nécessaires pour porter un jugement droit & sûr.

(f.) *Prenez soin du GOUT des Enfans ,*

en faisant acquérir aux Enfans , la connoissance des meilleurs Livres en tout genre , & en leur formant une bonne Bibliotheque ,
 en leur faisant lire singulierement des Livres de gout ,

- door hen 't beste , dat zy vinden ,
 te doen herleezen en byeen ver-
 zamelen ,
- door hen aan te zetten , om nooit
*eenige goede Predikatie , eenig ge-
 rugtmaakend Pleidooi , eenige Aka-
 demische Redenvoering , of eenig
 goed Toneelstuk* te verzuimen ,
- door hen alleen te doen verkeeren
 met luiden van *gezond verstand ,
 van geest , van bekwaamheid ,*
- door hen vroegtydig smaak te doen
 krygen in *het schoone eenvoudige ,
 het natuurlyke , het waaragtige , het
 verhevene ,*
- door hen bestendiglyk te wapenen
 tegen den kwaaden smaak in *het
 nieuwe , het byzondere , het hoog-
 draavende ,* en tegen den kwaaden
 den

en leur faisant relire & recevoir ce qu'ils trou-
 vent de meilleur ,

en les engageant à ne manquer ni *excellent ser-
 mon , ni plaidoyer d'apparat , ni discours académi-
 ques , ni bonnes pieces de Théâtre ,*

en ne leur faisant fréquenter que des *gens de sens ,
 d'esprit , à talents ,*

en leur inspirant de bonne heure du gout pour
le beau simple , le naturel , le vrai , le sublime ,

en les munissant constamment contre le mauvais
gout du nouveau , du singulier , du pbebus : contre
 le

den smaak van *de gedagte op te offeren aan de wyze van voorstellen*, door hen aendagtiglyk te doen na-gaan, wat by elk onderwerp, dat men verhandelt, voegt, door hunnen styl te vormen, die *klaar, net, beknopt*, en *overeenkomstig met het onderwerp*, moet zyn.

(g.) *Draag zorg voor den GEEST der Kinderen.*

Ik neem hier 't woord geest in dien byzonderen zin, welken men gemeenlyk daar aan hegt.

De zorg, die men voor den geest der Kinderen draagen moet, be-
staat daarin,

dat

le mauvais gout de sacrifier la pensée au tour, en leur faisant faire attention à ce qui convient à chaque sujet que l'on traite, en leur formant le style, qui doit être clair, précis, concis, convenable au sujet.

(g.) *Prenez soin de L'ESPRIT des Enfans.*

On prend ici le terme d'esprit dans le sens particulier que l'on y attache d'ordinaire.

Le soin que l'on doit prendre de l'esprit des Enfans, consiste

à leur

dat men hun 't leezen aanraade van
zulke werken , die den geest *ge-*
regeld, *schrand*er en *keurig* kunnen
maaken ,

dat men hen vermaane , om niet
geestig te willen schynen ,

dat men de geestigheid by hen nooit
pryze ,

dat men niet toelaate , dat zy de
geestigheid meer waardeeren , dan
de reden en het oordeel ,

dat men niet dulde , dat zy overal
geestigheid willen inbrengen ,

————— dat zy eene geestig-
heid beminnen , die zig ophoudt
met woordspeelingen , snaake-
ryen , kwinkslagen , enz.

————— dat zy de zoodanigen
naklappen , in welker soort van
geest zy behaagen scheppen ,

dat

à leur conseiller la lecture des ouvrages , qui
peuvent rendre l'esprit *sage* , *fin* & *délicat* ,

à les enhorter à ne pas vouloir avoir de l'esprit ,

à ne jamais faire , devant eux , l'éloge de l'esprit ,

à ne pas permettre qu'ils prisent plus l'esprit ,
que la raison & le jugement ,

à ne pas souffrir qu'ils veuillent en mettre par
tout ,

----- qu'ils aiment l'esprit de pointes ,
de droleries , de bons mots , &c.

----- qu'ils soyent les Echos de ceux ,
dont le tour d'esprit leur plait ,

à ne

dat men niet dulde , dat zy van hunnen geest een kwaad gebruik maaken.

(h.) *Draag zorg voor het VERNUFT der Kinderen.*

Tragt , ten dien einde , het vernuft der Kinderen te kennen , om het zelve te kunnen aankweeken.

Laat den Kinderen vryheid om hun vernuft te volgen.

Geef hun gelegenheid , om het zelve te toonen.

vermaan hen , om daar van 't beste gebruik te maaken , dat zy kunnen.

(i.) *Doe , eindelyk , uw voordeel met de ONDERVINDING der Kinderen.*

Men

----- qu'ils fassent un mauvais usage de leur esprit.

(h.) *Prenez soin du GÉNIE des Enfans.*

Pour cet effet , cherchez à connoitre le génie des Enfans , pour être à même de le cultiver.

Laissez aux Enfans la liberté de suivre leur génie.

Procurez-leur les occasions de le manifester.

Exhortez les à en faire le meilleur usage possible.

(i) *Mettez , enfin , à profit , L'EXPÉRIENCE propre des Enfans.*

Men moet de Kinders gewennen, om 't geen zy ondervinden, en reeds ondervonden hebben, te overdenken.

Men moet hun, nu en dan, sommige omftandigheden van hun leeven te binnen brengen,

hen overtuigen, dat zy ondervinden zullen, dat het verftand zoo wel veroudt, als het lighaam,

hen de noodzaaklykheid en nuttigheid doen bemerken van vroegtydig ondervinding te verkrygen,

hen de menfchen leeren kennen door hunne weezens-trekken en uitwendigheid,

hen

Il faut accoutumer les Enfans à réfléchir fur ce qu'ils éprouvent, & fur ce qu'ils ont déjà éprouvé.

Il faut leur rappeler, quelquefois, certaines circonstances de leur vie.

leur persuader qu'ils experimenteront que l'esprit vieillit comme le corps,

leur faire sentir la nécessité & l'utilité d'acquérir de bonne heure, de l'expérience,

leur apprendre à connoître les hommes par la physionomie, & par l'extérieur,

leur

hen doen letten op 't gedrag
der jonge luiden , die zig
in de wereld begeeven ,

op de wyze , waar-
op elk zig daarin
gedraagt , volgens
het onderscheiden
karakter van zyn
verstand ,

op de verscheiden-
heid van meenin-
gen en gevoelens.

hen de verschillende vernuf-
ten der menschen doen op-
merken , en de gewoone
wyze van denken van elk
vernunft ,

hen in werken van kunst *be-
leid , uitvinding , volmaakt-
heid ,*

leur faire faire attention aux démarches des
jeunes gens qui entrent dans la monde ,
à la maniere dont chaque caractere
d'esprit s'y conduit ,
à la diversité d'opinions & de sen-
timens ,

leur faire observer les différents génies , & la
maniere ordinaire de penser de chaque gé-
nie ,

leur faire observer dans les ouvrages de l'art ,
l'in-

heid, uitvoering en nuttigheid doen waarneemen, hen doen begrypen, dat alles hun tot leering moet dienen.

3. Men moet zig benaarstigen, om het Verstand der Kinderen te verlichten.

Onderwys uwe Kinderen in noodige, nuttige, gewigtige of verpligtende zaaken.

§. De noodige kundigheden, die de Kinderen verkrygen moeten, zyn

De T A A L.

Men

l'imagination, l'invention, la perfection, l'exécution, & l'utilité,
leur faire comprendre que tout doit leur servir d'instruction.

3.

On doit travailler à éclairer l'Esprit des Enfans.

Instruisez vos Enfans dans des Connoissances nécessaires, utiles, & importantes ou obligatoires.

§. Les Connoissances nécessaires que les Enfans doivent acquérir, sont

Le L A N G A G E.

Men moet beginnen met de Kinderen hunne Moedertaal te leeren.

Men moet hen vroegtydig gewennen, om *duidelijk, naauwkeurig en zuiver* te spreken, en om *de woorden wel uit te brengen.*

Men moet hen twee of drie taalen te gelyk doen leeren, gelyk de Nederduitsche, Fransche, enz.

Men moet hen eerst volgens het gebruik, en naderhant volgens de regels leeren spreken.

Het

Il faut commencer à enseigner aux Enfans, leur langue maternelle.

Il faut les accoutumer de tres bonne heure à parler *distinctement, exactement, purement, & à bien prononcer les mots.*

Il faut leur faire apprendre deux ou trois langues à la fois, comme la Hollandoise, la Françoise, & telle autre.

Il faut leur enseigner à parler, d'abord par l'usage, en suite par les regles.

La

Het LEEZEN.

Men moet de Kinders vroegtydig leeren *duidelyk* leezen, *net* leezen, *wel* leezen, en *wel opzeggen*, dat is *natuurlyk*, *met smaak* en *aandoening*.

Men moet hen gewennen, om dikwils overluid te leezen en op te zeggen, en om het leezen en opzeggen met eenige gebaarden te vergezellen.

Het SCHRYVEN.

Men moet de Kinders gewennen, om de *letters wel te maaken*, *wel te schikken*, *wel te zetten*, om *regt* te schryven, *net* te schryven,

La LECTURE.

Il faut enseigner de bonne heure aux Enfans, à lire *distinctement*, à lire *correctement*, à bien lire, à *bien reciter*, c'est à dire, *naturellement*, *avec gout* & *avec sentiment*.

Il faut les exercer à lire, & à reciter fréquemment haut, & à accompagner la lecture & la recitation de quelques gestes.

L' ECRITURE.

Il faut accoutumer les Enfans à bien *former les lettres*, à les *bien ranger*, à les *bien coucher*

ven , *gaauw* en by *verkorting* te ſchryven.

Men moet hen leeren *wel te ſpellen* , en *de tekens* , die de *zinscheidingen* en *klemklanken* aanwyzzen , *wel te plaatszen*.

Het CYFFEREN.

Men moet de Kinders in de Cyfferkuntſt onderwyzzen , door zig , in den aanvang , te bedienen van dingen , die onder de zinnen vallen.

Men moet eenvoudige regels gebruiken.

Men moet de Kinders gewennen , om *naa vaſte regels* , *gaauw* en *uit het hoofd* te cyfferen.

Men

cher , à écrire droit , à écrire proprement , à écrire vite & par abréviation.

Il faut leur apprendre l'ortographe , la ponctuation , l'accentuation.

Le CHIFFRE.

Il faut instruire les Enfans dans le Chiffre , en ſe ſervant d'abord de choſes ſenſibles.

Il faut employer des regles ſimples.

Il faut accoutumer les Enfans à chiffrer *ſûrement* , *vite* , *de tête*.

Men moet hen vroegtydig leeren
Boekhouden.

De Kinders moeten deeze eerste kundigheden verkrygen by wyze van spel en uitspanning, met hunnen zin, en zonder dwang.

De Kinders moeten *deeze eerste kundigheden* aanmerken als middelen, om anderen te verkrygen, en niet als eigenlyk zoo genoemde kundigheden.

§§. De nuttige kundigheden, die de Kinders verkrygen moeten, zyn

De Aardbeschryving,

De Klootkunde,

Een

Il faut leur apprendre de bonne heure à savoir tenir des *Livres de Comptes.*

Les Enfans doivent acquérir ces premières connoissances, comme par forme de jeu & d'amusement, de leur bon gré, & sans qu'on les y contraigne.

Les Enfans doivent envisager ces premières connoissances, comme des moyens pour en acquérir d'autres, & non comme des connoissances proprement ainsi nommées.

§§. *Les Connoissances utiles que les Enfans doivent acquérir, sont*

La Géographie,

La Sphere,

Un

Een weing Meetkunde ,
 Een weinig Natuurkunde ,
 Het Natuurlyk Regt ,
 De Geschiedenis , en vooreerst de
 Heilige Geschiedenis ,
 De Fabelkunde , en de uitlegging
 der Fabelen ,
 De geschiedenis van hun Land —
 deszelfs gewoonten — deszelfs
 voorregten.

Men moet de Kinders deeze nuttige
 kundigheden slegts doen aanzien als
 hulpmiddelen , om anderen te ver-
 krygen , die gewigtiger zyn.

§§§. *De gewigtige of verplichtende kun-
 digheden , die de Kinders verkrygen
 moeten , zyn*

, De

Un peu de Géométrie ,
 Un peu de Physique ,
 Le Droit naturel ,
 L'Histoire , & d'abord l'Histoire Sainte ,
 La Fable & son Explication ,
 L'Histoire de leur Pays , - - ses coutumes , - -
 ses privileges.

On doit accoutumer les Enfans à n'envisager *ces Con-
 noissances utiles* , que comme des aides à en acquérir
 de plus importantes.

§§§. *Les Connoissances importantes ou obligatoires que les
 Enfans doivent acquérir , sont*

IX. Deel , 3. Verb.

F

La

- , De Kennis , die *het Beroep* eischt , dat zy voorhebben te aanvaarden ;
- „ De Kennis of Beoeffening van *den Godsdienst*.
- , *Wat de Kennis aangaat , die het Beroep eischt , dat de jonge luiden voorhebben te aanvaarden ,*

Men moet hen niet doen denken , om zig tot eenig beroep te bepaalen , dan na hen alvorens onderweezen te hebben in de verscheiden zaaken , die hun nuttig kunnen zyn in alle beroep , dat zy omhelzen moogen.

Men moet hen de noodzaaklykheid doen gevoelen van een beroep te

- , La Connoissance qu'exige la *Profession* à la quelle ils se destinent.
- „ La Connoissance ou l'Etude de la *Religion*.
- , *Quant à la Connoissance qu'exige la Profession à la quelle les jeunes gens se destinent.*

Il faut ne faire penser aux jeunes gens à se déterminer pour une profession , qu'après les avoir instruits dans les diverses connoissances qui peuvent leur être utiles , dans quelque profession qu'ils embrassent.

Il faut leur faire sentir la nécessité qu'il y a , d'embrasser une profession : & insister sur cette

te omhelzen , en op die noodzaaklykheid blyven staan , als de jonge luiden besluitloos zyn omtrent de keuze.

Men moet zeer voorzigtig zyn in den jongen luiden een beroep aan te raaden , en bedagt weezen om te onderzoeken , tot welk beroep zy meest geschikt zyn ,

———— om hunne neigingen en hunnen smaak te raadpleegen ,

———— om na te gaan , of hunne lighaamsgesteldheid , hun vernuft , hunne begaafdheden toelaaten , dat zy , ten deezen opzigte , hunnen smaak volgen.

Men

nécessité , lorsque les jeunes gens sont irréfolus pour le choix.

Il faut être très prudent à conseiller une profession aux jeunes gens ,

& avoir soin d'examiner à la quelle ils sont le plus propres ;

----- de consulter leurs inclinations & leur gout ;

----- d'observer si leur *complexion* , leur *génie* , leurs *talents* permettent , qu'ils suivent à cet égard leur gout.

Men moet met hun redeneeren over 't belang der keuze van een beroep.

Men moet, eer de jonge luiden zig tot een beroep bepaalen, hun 't voor en tegen van elk beroep ontvouwen, de beletsels, die zy te boven komen, de hoedanigheden, die zy verkrygen, de pligten, die zy betragten, en de zwaarigheden in de waarneeming zelve van dat beroep, die zy zullen overwinnen moeten.

Men moet de jonge luiden, zoo veel doenlyk, wederhouden van een beroep, dat hunne byzondere gebreken of heerschende drift zou moogen voeden.

Men

Il faut raisonner avec eux sur l'importance du choix d'une profession.

Il faut, avant que les jeunes gens se déterminent pour une profession, leur exposer le pour & le contre de chaque profession; les obstacles, qu'il faudra surmonter; les qualitez, qu'il faudra acquérir; les devoirs, qu'il faudra remplir; les difficultez, dans l'exercice même de cette profession, qu'il faudra vaincre.

Il faut, autant qu'il est possible, détourner les jeunes gens d'une profession qui pourroit nourrir leurs défauts particuliers, ou leur passion favorite.

Men moet zekere voorzorgen gebruiken ten opzichte van jonge luiden , die zig buiten 's Lands nederzetten.

Men moet , na dat de jonge luiden zig voor een beroep verklaard hebben , hun daarvan , een tyd lang , niet meer spreekken.

Na verloop van eenige Maanden , moet men hun dezelfde aanmerkingen weder onder de oogen brengen , die men hun voorstelde , eer zy zig bepaalden.

Als men in de jonge luiden eene soort van roeping ziet tot het beroep , dat zy verkozen hebben , moet men

hen

Il faut prendre de certaines précautions eù égard aux jeunes gens qui s'établissent dans le Pays étranger.

Il faut , après que les jeunes gens se feront déterminés pour une profession , ne leur en plus parler pendant un certain temps.

Il faut , après que quelques mois se seront écoulés , leur remettre encore sous les yeux , les mêmes considérations , qu'on leur avoit proposées , avant qu'ils se déterminassent.

Il faut , lorsque l'on voit que les jeunes gens ont une sorte de vocation pour la profession , qu'ils ont choisie ,

hen daarin versterken, door verandering te voorkomen,

hun daar toe behulpzaam zyn, door hen te doen onderwyzen in de taalen, die hun nuttig kunnen weezen, en in de wetenschappen, tot het verkoopen beroep betrekkelijk,

hen daar toe aanmoedigen; door stil te staan op de voordeelen, uit een wel waargenomen beroep oorspronkelyk; op de byzondere nuttigheid van 't beroep, dat zy omhelst hebben; op 't geluk, dat voor hun zelve zal voortvloeijen uit een beroep, dat zy vryelyk en uit smaak hebben aangenomen.

Men

les y affermir, en prévenant le changement,

les y aider, en les faisant instruire dans les langues qui peuvent leur être utiles, & dans les sciences relatives à la profession choisie,

les y encourager, en insistant sur les avantages qui résultent d'une profession bien exercée, sur l'utilité particulière de celle qu'ils ont embrassée; sur le bonheur qui découlera pour eux mêmes d'une profession embrassée librement & par gout.

Men moet ſtilſtaan op de byzondere deugden, die hun beroep hun gelegenheid zal geeven, om te oeffenen.

Men moet hen wapenen tegen de byzondere verzoekingē, aan welken hun beroep hen zal bloot ſtellen.

Men moet, in allerlei beroep, de begeerte der jonge luiden, om fortuin te maaken, of eenen grooten naam te verkrygen, maa-tigen en beſtieren, en hen overtuigen, dat hunne grootſte eerzucht ten voorwerp moet hebben *deugdzaam* te zyn, en eenen *goeden naam* te verdienen en te be-waaren.

Men moet hen eindelyk doen be-zef-

Il faut inſiſter ſur les vertus particulieres, que leur profeſſion leur donnera occaſion de pratiquer.

Il faut les munir contre les tentations particulieres, aux quelles leur profeſſion va les expoſer.

Il faut, dans quelque profeſſion que ce ſoit, regler & moderer le deſir des jeunes gens, de faire fortune, ou d'acquérir un grand nom, & les convaincre, que leur plus grande ambition doit conſiſter à être *vertueux*, & à mériter & conſerver une *bonne réputation*.

Il faut, enfin, leur perſuader, que s'ils ont,

zessen , dat , zoo zy , als Bur-
gers , eene Roeping te beant-
woorden , zy , ook , als Chris-
tenen , eenen Godsdienst te ken-
nen en te betragten hebben.

„ *Wat de Kennis van den Godsdienst be-
treft ,*

Beschouw die kennis als het wee-
zenlykste Goed , dat gy den jon-
gen luiden kunt bezorgen , en
breng daar toe alles , in de op-
voeding.

Verzekert u zelven wel , dat gy
niet te veel oplettendheid kunt
gebruiken , noch te veel zorg
draagen , om den jongen luiden
van den Godsdienst gezonde be-
grip-

entant que Citoyens , une Vocation à rem-
plir ; ils ont aussi , comme Chrétiens , une Re-
ligion à connoître & à pratiquer.

„ *Quant à la Connoissance de la Religion.*

Regardez la connoissance de la Religion comme
le bien le plus essentiel que vous puissiez pro-
curer aux jeunes gens , & rapportez tout ,
dans l'Education , à cette connoissance.

Persuadez-vous bien , que vous ne sauriez avoir
trop d'attention , ni apporter trop de soins , à
donner aux jeunes gens de saines idées de la
Re-

grippen te geeven, op dat zy dien beminnen en betragten moogen.

Maak het één uwer vermaaken, en stel u zelven in staat, zoo 't mooglyk is, om zelf uwe Kinderen, in den Godsdienst, te onderwyzen: of

Spaar niets, om hun de beste onderwyzingen te bezorgen, die mooglyk zyn, en verkiest daar toe zulke luiden, als gy bekwaamst oordeelt, om in uwe oogmerken te treden, en het verstand uwer Kinderen te beftieren.

Verzekert u zelven, dat het een groot misbruik is, de Kinderen *zeer vroeg* in den Godsdienst te willen onderwyzen.

Begin

Religion, pour la leur faire aimer & pratiquer.

Faites vous un plaisir, & mettez vous en état, s'il est possible, d'instruire vous-même vos Enfans, dans la Religion: ou

n'Epargnez rien pour leur procurer les meilleures instructions possibles, & choisissez les personnes qui vous paroissent les plus propres à entrer dans vos vues, & à manier l'esprit de vos enfans.

Persuadez-vous, que c'est un grand abus, de vouloir enseigner, *de tres bonne heure*, la Religion aux Enfans.

Begin uwe Kinders niet te onderwyzen of te doen onderwyzen , eer zy verftands genoeg hebben , om te bevatten , en redens genoeg , om fmaak te vinden in 't geene gy hen leeren wilt.

Befluit gy zelf uwe Kinders in den Godsdienst te onderwyzen , wagt dan , tot dat zy begeerte toonen om dien te kennen.

Om deeze begeerte voort te brengen , zoo draag zorg , om u dikwils in haare tegenwoordigheid te verwonderen over alle de kenmerken van Grootheid , Majesteit , Magt , Wysheid en Goedheid , in de Werken der Natuur zichtbaar.

Ver-

Ne commencez à instruire ou à faire instruire vos Enfans , que lorsqu' ils auront assez d' intelligence pour comprendre & assez de raison pour goûter ce que vous leur enseignerez.

Vous réolvez - vous à instruire vous - même vos Enfans dans la Religion , attendez que vos Enfans témoignent du desir de la connoître.

Pour faire naitre ce desir , ayez soin d' admirer fréquemment , en leur présence , tous les caracteres de Grandeur , de Majesté , de Puissance , de Sageffe & de Bonté , qui se remarquent dans les Ouvrages de la Nature.

Ne

Verzuim geenerleie gelegenheid ,
om deeze begeerte te vermeer-
deren en op te wekken , zonder
nogtans uwe aanspraak tot hen te
rigten , en antwoord niet ter-
stond , noch altoos , op de vraa-
gen , welken zy u , over deeze
onderwerpen , doen moogen.

Boezem hun , van ter zyde , eene
diepe hoogagting in voor den
Godsdienst ,

door van alles , wat denzelven
betreft , niet dan eerbiedig te
spreeken ,

door hen , in uwe huishouding ,
niets te laten zien , 't welk
de hoogagting voor den Gods-
dienst , die gy hun wilt in-
boezemen , schaaden kan.

Als

*Ne négligez aucune occasion d'augmenter & d'ex-
citer ce desir ; sans cependant leur adresser la
parole . & ne répondez pas d'abord , ni tou-
jours , aux questions qu'ils pourront vous fai-
re sur ces sujets.*

*Inspirez-leur , indirectement , beaucoup de re-
spect pour la Religion ,*

*en ne parlant de tout ce qui la concerne qu'a-
vec vénération ,*

*en ne leur laissant rien appercevoir dans vôte
domestique , qui puisse donner atteinte au
respect pour la Religion que vous voulez
leur inspirer.*

Lors-

Als de tyd gekomen is, om de begeerte uwer Kinderen tot het kennen van den Godsdienst te voldoen, zoo betuig hun uwe blydschap daar over, wensch hun geluk met deeze begeerte, en verzeker hen van 't genoeg en den yver, waar mede gy hen, in hun onderzoek, zult helpen.

Verzeker hen vooraf, dat de Godsdienst schoon, beminnelyk, en een vrindin van blydschap en geluk is, en dat het een groot vermaak is, daarin onderweezen te worden.

Spreek hun van den Godsdienst altoos met een bedaard weezen, en met de blydschap, op 't gelaat geschilderd, en onderhoud hen

Lorsque le temps fera venu, de répondre au desir que vos Enfants ont de connoître la Religion, témoignez-leur en vôtre joye; félicitez-les d'avoir ce desir, & assurez-les de la fatisfaction, & du Zèle que vous aurez à les aider dans leus recherches.

Assurez-les d'avance, que la Religion est belle, aimable, amie de la joye & du bonheur, & qu'il y a un grand plaisir à s'en instruire.

Parlez-leur toujours de la Religion avec un air ferein, & la joye peinte sur le visage; & ne les

ben daarover nooit , wanneer gy kwalyk gesteld of gemelyk zyt.

Vermyd zorgvuldig hun de beoefening van den Godsdienst lastig en onaangenaam te maaken , en leer hen denzelven veeleer by wyze van gesprek , als door eene oeffening , die te lang duurt , en te zeer aan zekere tyden bepaald is.

Geef hun vooreerst een denkbeeld van een Almagtig , Oneindig Wys , en Overalteenwoordig God , die *alles* geschapen heeft , die *alles* onderhoudt , en van wien *alles goeds* voortkomt.

Geef hun vervolgens een denkbeeld van Gods Goedheid ; doe hen God beschouwen als hun Vader ,
door

les en entretenez jamais , lorsque vous êtes mal disposé ou chagrin.

Evitez avec soin de leur rendre l'Etude de la Religion difficile & desagréable ; & instruisez les en plutôt par forme de conversation , que par une Etude trop assidue & trop astreinte à de certains temps.

Donnez leur d'abord l'idée d'un Dieu tout puissant , infiniment Sage , Présent par Tout , qui a *tout* créé , qui conserve *tout* , & de qui procedent *tous les biens*.

Donnez-leur , en suite , l'idée de la Bonté de Dieu ;

door hen in alles, wat in en rond-
fom hen is, een weldaadig oog-
merk te doen waarneemen, dat
hen *in 't byzonder* raakt.

Overtuig uwe Kinders ter dege van
Gods natuurlyke en zedelyke Ei-
genschappen.

Verklaar hun 't geen 'er in de beste
Vraagboeken gevonden wordt,
met betrekking tot den natuur-
lyken Godsdienst, u zelve schik-
kende naa hunne jaaren en schran-
derheid.

Vervul 't geen 'er in de meeste
Vraagboeken, ten opzigte van
den natuurlyken Godsdienst,
ontbreekt.

Ge-

Dieu ; faites le leur invifager comme leur Pe-
re , en les engageant à observer dans tout ce
qui est en eux , & dans tout ce qui les envi-
ronne , un but bienfaifant , qui les intérefse
perfonnellement.

Convainquez bien intimément vos Enfans des at-
tributs phyfiques & moraux de la Divinité.

Expliquez - leur ce qu'il y a dans les meilleurs
Catéchîmes, de rélatif à la Religion naturelle,
en vous proportionnant à leur âge & à leur
pénétration.

Suppléez à ce qui manque dans la plupart des
Catéchîmes au fujet de la Religion naturelle.

Accou-

Gewen en vorm uwe Kinders, om antwoorden te vinden op de vraagen, die gy hun, over den Godsdienst, doet, en stel hun nooit iets voor, dan vraagen.

Onderregt hen, in den grond, van alles wat den natuurlyken Godsdienst betreft, eer gy overgaat tot den geopenbaarden.

Breng hen zoo verre, dat zy leevendig beseffen, hoe zeer zy eene Openbaaring behoeven, en wek in hun de begeerte op, om die te kennen.

Haast u niet, om hen den geopenbaarden Godsdienst te leeren kennen; verberg, ten dien einde, den Bybel zorgvuldig voor uwe

Accoutumez & formez vos Enfans à trouver des réponses aux questions que vous leur faites sur la Religion, & ne leur dictiez jamais que des questions.

Instruisez-les à fonds de tout ce qui concerne la Religion Naturelle, avant que de passer à la Religion Révélée.

Conduisez-les au point, qu'ils sentent vivement le besoin qu'ils ont d'une Révélation; & excitez en eux le desir de la connoître.

Ne vous pressez pas de leur faire connoître la Religion révélée; pour cet effet, cachez soigneusement la Bible à vos Enfans, & ne souffrez

uwe Kinderen , en duld niet , dat anderen hen dien doen kennen.

Onderhoud uwe Kinders , terwyl zy nog onkundig zyn of 'er eene Openbaaring is , over de *mooglykheid* eener *Goddelyke Openbaaring* , en over de *karakters* , die zy noodzaaklyk bezitten moet.

Bied hun , vervolgens , aan , om hen te helpen in hun onderzoek omtrent de *zekerheid* van zulk eene Openbaaring , en geef hun de Boeken van *het Oude Testament*.

Geef , wyders , agt op uwe Kinders , en zie , of zy van deeze ontdekking , uit zig zelve , gebruik maaken.

Na

nevez pas que d'autres la leur fassent connoître.

Pendant que vos Enfans ignorent encore , s'il y a une Révélation , entretenez-les de la *possibilité* d'une *Révélation divine* , & des *caractères* qu'elle doit nécessairement avoir.

Offrez-leur ensuite , de les aider dans leurs recherches eû égard à la *certitude* d'une telle Révélation , & donnez leur les Livres de l'*ancien Testament*.

Observez , ensuite , vos Enfans , & voyez s'ils font , d'eux-mêmes , usage de cette découverte.

Après

Na dat gy het Oude Testament met hun onderzocht hebt , zoo laat hen nog eenigen tyd in 't onzekere , of 'er eene laater Openbaaring is , die 't Oude Testament bevestigt , en bied hun voorts de *Euangelien* aan.

De Euangelien , met hun , onderzocht hebbende , zoo geef hun de *Handelingen* en *Brieven der Apostelen* , om hen volkomen van de *waarheid van den Christelyken Godsdienst* te overtuigen.

Verheug u daarna , met hun , over 't geluk , dat zy genieten van deezen Godsdienst te kennen.

Boezem hun eenen diepen eerbied in voor de Heilige Schriften , welken

Après avoir examiné avec eux l'Ancien Testament , laissez-les encore pour quelque temps dans l'incertitude s'il y a une Révélation postérieure , qui confirme l'Ancien Testament , & offrez-leur ensuite les *Evangelies*.

Après avoir examiné avec eux les *Evangelies* , donnez-leur les *Actes* & les *Epîtres des Apôtres* , pour les convaincre pleinement de la vérité de la Religion Chrétienne.

Réjouissez-vous alors avec eux du bonheur qu'ils ont de connoître cette Religion.

Inspirez-leur un profond respect pour les Ecrits sacrés , qui la contiennent , & ne souffrez ja-

ken deezen Godsdienst vervatten , en duld nooit , hoe jong de Kinders ook zyn moogen , dat men zig van deeze Schriften bediene , om hen in 't leezen te oefnenen.

Leer hen de Heilige Schriften met verstand leezen ,
 door dezelve niet zoo maar voort te leezen ,
 door geen Hoofdstuk in het Nieuwe Testament te leezen , onmiddelyk , na 'er één in 't Oude geleezen te hebben ,
 door weinig teffens te leezen , en door te overweegen onder en na het leezen ,
 door dikwils de onderwerpen uit te kiezen , volgens hunne behoef-

mais que l'on se serve de ces Ecrits pour exercer les Enfans dans la lecture , quelque jeunes qu'ils soient.

Apprenez - leur à lire les Ecrits sacrés avec intelligence ,

en ne les lisant pas tout de suite ,
 en ne lisant pas un chapitre du Nouveau Testament , immédiatement après en avoir lû un dans l'Ancien Testament ,

en lisant peu à la fois , & en réfléchissant , en lisant , & après avoir lû ,

en choisissant souvent les sujets , selon leurs be-

ten , en de omftandigheden ,
 waarin zy zig bevinden ,
 door niet van het een tot het an-
 der onderwerp over te gaan ,
 voor dat zy het eerfte wel be-
 greepen hebben ,
 door hun beft te doen om den
 waaren zin van 't geen zy lee-
 zen te ontdekken , en wel
 door de Heilige Schriften in
 hunne oorfpronklyke taalen
 te leezen , als zy die ver-
 ftaan ,
 door , als zy die niet verftaan ,
 toevlugt te neemen tot de
 beſte Overzettingen ,
 door de Heilige Schryvers met
 elkanderen te vergelyken ,
 en de gelykluidende plaatfen
 tegen elkanderen na te zien ,
 door

beſoins , & ſelon les circonſtances où ils ſe
 trouvent ,
 en ne paſſant pas d'un ſujet à un autre , avant
 qu'ils n'ayent bien compris le premier ,
 en cherchant à pénétrer le vrai ſens de ce qu'ils
 liſent , & cela ,
 en liſant les Ecrits ſacrés dans leurs langues
 originales , s'ils les poſſèdent ,
 en recourant , lors qu'ils ne les poſſèdent
 pas , aux meilleures Traductions .
 en comparant les Auteurs Sacrés entre eux ,
 & en confrontant les ſujets paralleles ,

door de zaaken in haaren za-
 menhang te leezen , en al-
 toos in aanmerking te nee-
 men , tot wien de Heilige
 Schryvers zig rigten , en welk
 het groot oogmerk is , dat
 zy bedoelen ,
 door den styl en de gewoonten
 der Oosterfche Volkeren te
 beoeffenen ,
 door Bybels met aantekenin-
 gen en Verklaaringen te ge-
 bruiken ,
 door , in hunne Bybels , de
 goede uitleggingen aan te te-
 kenen , die in Verhandelin-
 gen , Predikatie - Boeken ,
 of andere Schriften , voor-
 komen.

Over-

en lifant le fujet dans fa connexion & en fai-
 fant toujours attention à qui les Ecrivains
 Sacrés s'adreffent , & au but principal
 qu'ils fe propofent ,
 en s'inflruifant du file & des coutumes des
 Peuples de l'Orient ,
 en fe fervant de Bibles avec des Notes & des
 Explications ,
 en notant dans leurs Bibles , les bonnes Ex-
 plications , qui fe trouvent dans les Trai-
 tés , dans les Sermonaires , ou dans d'au-
 tres Livres.

Per-

Overtuig uwe Kinders ter dege, dat de Heilige Schriften *alleen* de regel van hun Geloof moeten zyn, en dat zy daarin *alleen* zoeken moeten, 't geen zy *te gelooven*, *te doen*, en *te hoopen* hebben.

Leer hen daarna alle de gewigtige waarheden van den Godsdienst, en 't geen daartoe behoort, van stuk tot stuk, door hen een goed ontwerp van Godsdienst te doen opstellen, voorzien met de beste denkbeelden der uitmuntendste werken over dit onderwerp.

Ziet toe, met eene buitengewoone oplettendheid, *dat zy die voorstellen, welker verzameling het weezen uitmaakt van den Christelyken Godsdienst,*

Perfuadez intimément à vos Enfans, que les Ecrits Sacrez doivent *seuls* être la regle de leur Foi, & que c'est dans les Ecrits Sacrez *uniquement*, qu'ils doivent puiser ce qu'ils ont à croire, à faire, & à esperer.

Instruifez-les, après cela, en détail de *toutes ces importantes vérités*, & de ce qui y a raport, en leur faisant dresser un bon plan de Religion, nourri des meilleures idées des plus excellents ouvrages sur ce sujet.

Veillez avec un soin extrême, à ce qu'ils puissent les *propositions*, dont l'*assemblage* forme la substance

dienst , uit de getuigenissen der Heilige Schryveren zelven haalen , en niet , die getuigenissen schikken naa de voorstellen , die zy willen doen stand grypen , of welken hunne reden alleen wil aanneemen.

Ontvouw hun vooreerst de klaarfte en weezenlykste Leerstukken.

Doe hen zorgvuldig opmerken , dat alle de Leerstukken van den Christelyken Godsdienst op één eenig uitloopen , naamlyk dat van 't werk der Verlossing , en overtuig hen aangaande de noodzaaklykheid deezer Verlossing.

Geef hun , boven al , gezonde denkbeelden van 't werk der Verlossing,

de la Religion de Jefus Christ , dans les passages mêmes des Ecrivains Sacrés ; & non , qu'ils asfontissent les passages aux Propositions qu'ils veulent etablir , ou que leur raison veut uniquement admettre.

Exposez leur d'abord les Dogmes les plus clairs & les plus essentiels.

Faites leur remarquer avec soin que tous les Dogmes de la Religion Chretienne se rapportent à un seul , savoir à celui de la Rédemption , & convainquez-les de la nécessité de cette Rédemption.

Donnez-leur , sur tout , de saines idées de l'ouvrage

ſing, door hen te doen zien, dat het zelve niet *willekeurig* is, maar *gegrond op de natuur der dingen*, beſtaande voor het weezenlyke in de *zedelyke vernietiging van de zonde*, der *Goddelyke Heiligheid*, *Wysheid* en *Barmhartigheid waardig*, en *verwonderlyk wel geſchikt naa de behoeften van afgevallen, verkeerde en onſterflyke menſchen.*

Vervul hun verſtand met eene volkomen overtuiging van de *ſchoonheid* en *uitmuntendheid der Chriſtelyke Zedeleer.*

Geef hun juifte en verheven denkbeelden van den byzonderen en openbaaren Dienſt, dien zy God bewyzen moeten, en duld, ten deezen opzigte, nooit, dat men hen

vrage de la Rédemption, en leur faiſant voir qu'elle n'eſt point arbitraire, mais qu'elle eſt fondée ſur la nature des choſes, conſiſtant eſſentiellement dans l'anéantiſſement moral du péché, digne de la Sainteté, de la Sageſſe, & de la Miſéricorde de Dieu, & admirablement adaptée aux beſoins d'hommes déchus, pervers & immortels.

Pénétrez leur eſprit de la beauté & de l'excellence de la Morale de la Religion de Jeſus Chriſt.

Donnez-leur de juſtes & de grandes idées du Culte particulier & public, qu'ils doivent rendre à Dieu, & ne ſouffrez jamais à cet é-

hen gebeden doe van buiten leeren , maar bid fomtyds overluid in hunne tegenwoordigheid. — Verwek in hun , door uw voorbeeld , eene begeerte , om te kunnen bidden. — Spreek hun dan behoorlyk van de natuur en vereifchten des gebeds.

Duld nooit , dat men hen al te jong in de Kerk brenge. — Alvoorens hen daar te brengen , zoo geef hun een net denkbeeld van de natuur en het oogmerk van den openbaaren Dienst , — van de wyze , waarop zy dien moeten bywoonen , — van de vrugt , dien zy daaruit trekken moeten.

Ge-

gard , qu'on leur fasse apprendre des prieres par cœur : mais priez quelquefois devant eux , à haute voix. -- Excitez en eux , par votre exemple , le desir de favoir prier. -- Parlez-leur alors convenablement de la nature & des conditions de la priere.

Ne souffrez jamais qu'on les mêne trop jeunes à l'Eglise. — Avant que de les y mener , donnez leur une juste idée de la nature & du but du Culte public , -- de la maniere dont ils doivent s'en acquiter , -- du fruit qu'ils doivent en retirer.

Ac-

Gewen hen , om te bedenken , dat *God alleen* hen kan gelukkig maaken.

Wapen hen by tyds tegen den *indruk* der *Ongodsdienstigheid* , zoo ten aanzien van Leerstukken , als van Zedenleere , gelyk ook tegen dien *van de tegenspoed der Vroomen* , en de *voorspoed der Boozen*.

Onderhoud hen dikwils over eenen *toekomenden staat* , die volmaakt gelukkig zal zyn voor de goeden , en verschrikkelyk voor de kwaaden.

Gewen hen , als *onsterflyke Weezens* te denken.

Voorkom in hun de schrik des doods , door hun , daarvan ,
juiste

Accoutumez - les à la pensée , que *Dieu seul* peut les rendre heureux.

Munissez - les , de bonne heure , contre l'*impression* de l'*Irréligion* , tant eù égard aux Dogmes , qu'eù égard à la morale , de l'*adversité des gens de bien* , & de la *prospérité des Méchants*.

Entretenez - les fréquemment d'un *état à venir* , parfaitement heureux pour les gens de bien , terrible pour les Méchants.

Habituez - les à penser en *Etres immortels*.

Prévenez en eux la frayeur de la mort , en leur

juifte denkbeelden te geeven, en dikwils te ſpreeken.

Na alle mooglyke zorgen aangevend te hebben, om uwe Kinderen in den Chriſtelyken Godsdienſt te *onderwyzen*, en daar mede als te *doordringen* [en op onderſtelling, dat zy de Gemeente, waar van gy Lid zyt, aanzien als die, welker gevoelens, *in't algemeen*, met het Euangelie beſt overeenſtemmen] zoo onderhoud hen, op eene plegtige wyze, over den Doop, dien gy hun hebt doen toedienen; doe hen de geloſten, die gy in hunnen naam gedaan hebt, van waarde kennen, en verg hun, dat zy

u

en donnant de juſtes idées, en leur en parlant fréquemment.

Après avoir pris tous les ſoins poſſibles pour *inſtruire* vos Enfans dans la Religion Chrétienne, & pour les *en pénétrer*; [& dans la ſuppoſition qu'ils regardent la Communion, dont vous êtes membre, comme celle, dont les ſentiments ſont, *en général*, les plus conformes à l'Evangile,] entretenez-les d'une manière ſolemnelle, du Bâême, que vous leur faites adminiſtrer; faites leur ratifier les vœux, que vous formâtes en leur nom, & demandez leur

de

u ontlasten van de verbintenissen , die gy voor hun , en om hunnent wille , hebt aangegaan.

Verplicht hen , eindelyk , om hunne Geloofs - belydenis in 't openbaar te doen ; vergezel hen , voor de eerste reize , ten Avondmaal ; weder t' huis gekomen , geef hun uwen zegen , en beloof hun voor al hun leeven eene Christelyke vrindschap.

Wees verzekerd , dat , dus doende , uwe Kinders geene Christenen zullen zyn *uit geboorte , in naam , of door opvoeding alleen , maar Christenen door overtuiging en inderdaad.*

4. Men

de vous décharger des engagements que vous aviez pris pour eux , & pour l'amour d'eux.

Enfin , engagez - les à faire publiquement leur Confession de Foi , accompagnez - les , pour la première fois , à la Communion ; de retour chez vous , donnez - leur votre Bénédiction , & vouez - leur pour toute leur Vie , une Amitié chrétienne.

Perfuez - vous , qu'en agissant ainsi , vos Enfants ne seront pas des Chrétiens *de naissance , de nom , ou par éducation seulement , mais des Chrétiens par conviction & d'effet.*

4. *Men moet het Verstand der Kinderen
trachten te versieren.*

Men kan het verstand der jonge luiden versieren , door kundigheden , die zoo nuttig als aangenaam zyn , en ten deezen opzigte , *eene volkomen vryheid* laten aan hunnen smaak , ter verkiezing van de

Redenkunde ,
Wysbegeerte ,
Wiskunde ,
Godgeleerdheid ,
Regtsgeleerdheid ,
Genees - en Heel - kunde ,
Kenniss van vreemde Taalen.

Men

4.

*On doit travailler à orner l'esprit des
Jeunes Gens.*

On peut orner , ou embellir l'esprit des jeunes gens par des connoissances également utiles & agréables , & laisser , à cet égard , *une liberté entiere* à leurs goûts , dans le choix

de la Rhétorique ,
de la Philosophie ,
des Mathématiques ,
de la Théologie ,
de la Jurisprudence ,
de l'Etude du corps humain ,
de la connoissance des Langues étrangères.

On

Men kan het verftand der jonge luiden, eenigermate, verfieren, door hun een denkbeeld te geeven van den *Koophandel*, de *Handwerken*, de *Kunften en Ambagten*, de *Wapenſchilakunde*.

Men kan het verftand der jonge luiden boyen al verfieren door het beoefenen van

fraaije Weetenſchappen,
Werken van Oordeelkunde en Smaak,
Boeken over de Zedekunde en de Welſpreekendheid,
goede Digteren van allerlei ſoort.

Men kan het verftand der jonge luiden ook nog verfieren, door hun vroegtydig eenig denkbeeld te geeven van

On peut orner, en quelque forte, l'eſprit des jeunes gens, en leur donnant une idée du *commerce*, des *Manufactures*, des *Arts & des Metiers*, du *Blafon*.

On peut orner l'eſprit des jeunes gens, ſur tout, par la lecture

des belles Lettres,
des Ouvragee de Critique & de Gout,
des Livres de Morale & d'Eloquence,
des bons Poëtes en tout Genre.

On peut encore orner l'eſprit des jeunes gens, en leur donnant de bonne heure quelques idées ſur la

van de *Agting*, de *Vrindschap*, de *Verkeering met Vrouwen*, de *Gezelschappen*, de *Zamenspraaken*, het *Spel*, de *Schouwspelen*, het *Hof*, de *Grooten*, de *Loftuitingen*, de *Vleiers*, 't *Beloop der Wereld*, de *Kennis en Keus van Boeken*, de *Bekwaamheid van schryven en Vaerzen maaken*.

't Is niet alleen welvoegend, maar ook zeer nuttig, dat de jonge luiden eenig denkbeeld hebben van alle deeze zaaken.

't Is nog van veel belang aan te merken, dat 'er, ten opzigte van zulke kundigheden, die geschikt zyn om het verstand der jonge luiden te verlichten en te versieren, eene en andere gebreken moeten vermyd worden in de wyze van hen die kundigheden te doen verkrygen.

Men

la *Réputation*, sur l'*Amitié*, sur le *Commerce des Femmes*, sur les *Compagnies*, les *Conversations*. le *Jeux*, les *Spéctacles*, la *Cour*, les *Grands*, les *Louanges*, les *Flateurs*, le *Train du Monde*, sur la *Connoissance*, & le *Choix des Livres*, sur le *Talent d'écrire*, sur le *Talent de faire des Vers*.

Il est non seulement convenable, mais tres utile, que les jeunes gens ayent des idées sur tous ces sujets.

Il est encore tres important d'observer, qu'eu égard aux connoissances propres à éclairer & à orner l'esprit des jeunes gens, il y a des défauts à éviter dans la maniere de les leur faire acquérir.

On

Men moet de jonge luiden doen vermyden

de Voorbaarigheid; zy moeten niet te veel zaaken te gelyk willen omvatten.

de Algemeenheid; zy moeten niet over alles willen heenloopen,

de Verwarring; zy moeten hunne oeffeningen met order verrigten.

de Nutteloosheid; zy moeten zig niet toeleggen op dingen, die alleen ongemeen zyn.

En als de jonge luiden reeds een beroep omhelsd hebben, moet men hen doen vermyden

de Overmaat; zy moeten de pligten van hun Beroep niet verwaar-

On doit faire éviter aux jeunes gens

la Précipitation; il faut qu'ils n'embrassent pas trop de connoissances à la fois.

l'Universalité; il faut qu'ils ne veuillent pas tout effleurer.

la Confusion; il faut qu'ils étudient avec méthode.

l'Inutilité; il faut qu'ils ne s'appliquent pas à ce qui n'est que simplement curieux.

Et lorsque les jeunes gens ont déjà embrassé une Profession, on doit leur faire éviter

l'Excès; il faut qu'ils ne négligent pas les devoirs

waarloozen om oeffeningen ,
die zy voorby kunnen.

Doe vooral uwe Kinders wel begrypen , en houd niet op hun in elk bestek van jaaren te erinneren , dat zy alleen *kennis* moeten begeeren en zoeken , om *beeter , weezenlyk deugdzaamer* , en meer geschikt te worden , om zig *nuttig* te maaken voor hun gelyken , en dat dit het eenig oogmerk is , waar op zy niet slegts *alle hunne kundigheden* , maar ook *alle de vermoogens van hun verstand* moeten doen uitloopen.

Overtuig hen , dat zy zig , met zulke gesteltenissen , zonder moeite , gewennen zullen , om *te willen* en *te werken* , gelyk zy zig gewend hebben , om *te denken*.

III.

vois de leur Profession , pour des Etudes non essentielles.

Faites , sur tout , bien comprendre à vos Enfans , & ne cessez de leur rappeler à tout âge , qu' ils ne doivent aimer & chercher à *connoître* , que pour devenir *meilleurs* , plus *réellement vertueux* , & plus propres à se rendre *utiles* à leurs Semblables ; & que c'est là l'unique but , au quel ils doivent rapporter , non seulement *toutes leurs Connoissances* , mais aussi *toutes les Facultez de leur Esprit*.

Perfuaidez-les , qu'avec ces dispositions , ils s'habitueront sans peine , à *vouloir* & à *agir* , comme ils se feront habitués à *penfer*.

III.

III.

DE OPVOEDING

beschouwd ten opzichte van 't Hart.

---

1. Men moet zich benaarstigen om 't hart der Kinderen te kennen.

Deeze kennis bestaat daarin , dat men , zoo veel mooglyk , ontdekke ,

- (a.) *Hoe en in hoe verre het Hart van het lighaam afhangt.*

Geef

III. L'ÉDUCATION

L'ÉDUCATION

considérée en égard au Cœur.

I.

Il faut travailler à connoître le Cœur des Enfans.

Cette connoissance consiste à démêler , autant que cela est possible ,

- (a.) *Comment , & jusqu' à quel point , le Cœur dépend du Corps.*

IX. Deel, 3. Verb.

H

Ayez

Geef agt op den indruk , welken de voorwerpen , die onder de zinnen vallen , op 't hart maaken ,

— — op de verschillende gedaante der werktuigen ,

— — op de verscheiden vogten , die dezelve voeden ,

— — op de soort van voedsel , die deeze vogten voortbrengt ,

— — op het *Klimaat* of de gesteldheid der lucht , die dezelve roert ,

— — op de staaten of wisselvaligheden des leevens , die dezelve veranderen ,

— — op de jaaren , die dezelve maatigen of bederven.

(b.)

Ayez égard à l'impression que font sur le cœur , les objets sensibles ,

- - - - - à la différente conformation des organes ,

- - - - - aux différentes humeurs qui les nourrissent ,

- - - - - à la sorte d'aliments qui produisent ces humeurs ,

- - - - - au climat , ou à la température de l'air , qui les remue ,

- - - - - aux conditions , ou aux vicissitudes de la vie , qui les changent ,

- - - - - à l'âge qui les modere , ou qui les altere.

(b.)

(b.) *Hoe en in hoe verre 't Hart van 't verstand afhangt.*

Beschouw den indruk , welken de kennis of onkunde op 't hart maaken ,

— den indruk , dien de vooroordeelen op 't hart maaken ,

— den indruk der waarheid op 't hart ,

— de betrekking , die 'er is tusschen het karakter des verstands en dat des harte ,

— den indruk , dien 't hart ontfangt van het denkbeeld , welk het verstand vormt van grootmoedigheid en laagheid , van vermaak en smart , van magt en zwakheid , van geluk en ongeluk ,

Be-

(b.) *Comment , & jusqu'à quel point , le cœur dépend de l'esprit.*

Considérez l'impression que la connoissance , ou l'ignorance font sur le cœur ,

----- l'impression que les préjugés font sur le cœur ,

----- l'impression de la vérité sur le cœur ,

----- le rapport qu'il y a entre le caractère de l'esprit & celui du cœur ,

----- l'impression que fait sur le cœur , l'idée , que l'esprit se forme de grandeur & de bassesse , de plaisir & de douleur , de puissance & de foiblesse , de bonheur ou de malheur ,

Beschouw den meer of min sterken indruk, dien 't hart ontfangt van het denkbeeld, welk men vormt van 't geen de mensch vermag, en de verscheiden gevoelens, uit dit denkbeeld ontstaande.

(c.) *Waar door en hoe 't Hart aangedaan wordt.*

Let op den indruk, die de uitwendige voorwerpen op 't hart kunnen maaken,

— op het vermoogen, welk het denkbeeld van behoefte, 't zy *weezenlyke* of *ingebeelde*, op 't hart oeffent,

Let

Considérez l'impression plus ou moins forte que fait sur le cœur, l'idée que l'on se forme de ce dont l'homme est capable, & les sentimens differents qui resultent de cette idée.

(c.) *Par où, & comment le Cœur est mt.*

Faites attention à l'impression que peuvent faire sur le cœur, les objets extérieurs.

----- au pouvoir qu'exerce sur le cœur, l'idée de ses besoins, soit *réels*, soit *imaginaires*,

Fai-

- Let op de bewegingen van *liefde* en *haat*, *begeerte* en *afkeer*, *hoop* en *vrees*, die in 't hart opryzen,
 — op de verzoekingē der eigenliefde,
 — op den indruk, dien de menschen op 't hart maaken,
 — op den indruk, dien het denkbeeld van God daarop maakt,
 — op het vermoogen van 't gewisse.

(d.) *Hoe 't hart op het lighaam en verstand werkt.*

Overweeg de begeerte, die 't hart heeft, om de gewaarwording van zyne vermaaken of behoeften te openbaaren,

— de

Faites attention aux mouvements d'*amour* & de *haine*, de *desir* & de *répugnance*, d'*espérance* & de *crainte*, qui s'élevent dans le cœur.

----- aux sollicitations de l'*amour* propre.

----- à l'impression que les hommes font sur le cœur.

----- à l'impression que l'idée de Dieu y fait,

----- au pouvoir de la Conscience.

(d.) *Comment le Cœur agit sur le Corps & sur l'Esprit.*

Réfléchissez sur le desir que le cœur a de manifester le sentiment de ses plaisirs ou de ses besoins,

— de hitte , die het aan 't bloed geeft , en de werking , waar in het de werktuigen brengt , op dat zy uitvoeren , 't geen het zelve wil ,

— hoe het hart het verstand kan misleiden , ten aanzien van 't geen het met drift begeert ,

— den wederstand , dien het biedt aan 't geen het verstand gevoeglyk oordeelt , vooral , wanneer het aankomt op onwettige begeerten of ongeregelde bewegingen ,

— het vermoogen , welk het op het verstand heeft , wanneer het zig daar boven heeft weeten te verheffen.

(e.)

----- sur la chaleur qu'il donne au sang , & à l'action où il met les organes , afin qu'ils exécutent ce qu'il veut ,

----- sur l'illusion qu'il sçait faire à l'esprit eû égard à ce qu'il desire avec ardeur ,

----- sur la résistance que le cœur oppose à ce que l'esprit juge convenable , sur tout lors qu'il s'agit de desirs illégitimes , ou de mouvemens desordonnés.

----- sur le pouvoir qu'il a sur l'esprit , lors qu'il est venu à bout de le maîtriser.

(c.)

(e.) *Hoe het Temperament invloed heeft op 't Hart, en welke uitwerksels het daarin voortbrengt.*

Ontdek, ten dien einde, het Temperament, of het bloedryk, galagtig, zwaarmoedig of koudvogtig is.

Verzuim nooit het kwaade of overtollige, dat 'er in het Temperament uwer Kinderen is, zoo veel mooglyk, te verbeteren.

Deeze kennis van 't Hart bestaat nog daarin, dat men byzonderlyk lette op deszelfs verscheiden vermoogens.

, 't Hart ondervindt aandoeningen en genegenheden.

Let

(e.) *Comment le Tempérament influe sur le cœur, & les effets qu'il y produit.*

Démêlez, pour cet effet le Tempérament, de vos Enfans, & s'ils ont un tempérament sanguin, bilieux, mélancolique, ou un tempérament flegmatique.

Ne négigez jamais de corriger, autant que cela est possible, ce qu'il y a de vicieux ou d'excessif dans le tempérament de vos Enfans.

Cette connoissance du Cœur consiste encore à faire une particulière attention à ses diverses facultez.

, Le Cœur éprouve des sentimens & des affections.

Let vooreerst op de *natuurlyke gevoeligheid* van 't hart uwer Kinderen.

vermeerder die gevoeligheid, als 't noodig is,
verminder dezelve, als 't vereischt wordt,
geef haar goede voorwerpen,
oeffen haar.

Let op de *driften van 't hart*, en onderzoek derzelve

natuur, om 'er een juist denkbeeld van te vormen,
voorwerpen, om haar alleen goede te geeven,
oorsprong, om te weeten, waar in, en hoe verre de Kinders lydelyk zyn,

voort-

Faites attention d'abord à la *sensibilité naturelle* du cœur de vos Enfants.

augmentez cette sensibilité, s'il est nécessaire,
diminuez-la, s'il le faut,
donnez-lui de bons objets,
exercez-la.

Faites attention aux *passions du Cœur*, & examinez-en

la *nature*, pour vous en former une juste idée,
 les *objets*, pour ne leur en donner que de bons,
 la *naissance*, pour savoir en quoi, & jusqu'où
 les Enfants sont passifs,

les

voortgang, om haar behoorlyke paalen te zetten,
vermoogen, om'er alle mooglyk voordeel uit te trekken,
uitwerkfels, om'er de gevolgen van te voorzien,
gebruik, om dezelve heilzaam te maaken,
misbruik, om ze in bedwang te krygen,
nuttigheid, om ze niet te smoorren.

Onderzoek, hoe zy geregeerd moeten worden, 't zy, om dezelve op te wekken, te temmen, of te leiden.

Wees ten vollen verzekerd, dat gy niet te vroeg beginnen kunt

les progrès, pour leur donner de justes bornes,
le pouvoir, pour en tirer tout l'avantage possible,

les effets, pour en prévoir les suites,

l'usage, pour les rendre salutaires,

l'abus, pour les maîtriser,

l'utilité, pour ne les pas étouffer.

Examinez la maniere de *les gouverner*, soit pour les exciter, soit pour les dompter, soit pour les conduire.

Convainquez - vous intimément que vous ne

kunt uwer Kinderen driften
te bestieren.

Let op de neigingen des harte, om
het goede, dat 'er in is, aan
te kweeken,

— *op deszeifs begeerten*, om ze te
regelen,

— *op deszeifs flaauwer geneigdheden*,
om die te veredelen,

— *op deszeifs hebbelykheden*, om die
ten goede te wenden,

— *op deszeifs deugden*, om die te
vormen en te bevestigen,

— *op deszeifs gebreken*, om die voor
te komen, of uit te roeijen.

Let op de geschiktheden des harte
tot

fauriez commencer trop tôt à diriger les pas-
sions des Enfans.

Faites attention *aux penchans du cœur*, afin de cul-
tiver ce qu'ils ont de bon,

- - - - - à *ses desirs*, pour les régler,

- - - - - à *ses inclinations*, pour les enno-
blir,

- - - - - à *ses habitudes*, pour les tourner
au bien,

- - - - - à *ses vertus*, pour les former &
les affermir,

- - - - - à *ses vices*, pour les prévenir, ou
les déraciner.

Faites attention *aux dispositions du cœur* à telle
vertu,

tot deeze deugd of ondeugd ,
meer dan tot geene.

„ 't *Hart wil.*

Benaarftig u , om *den wil* der Kin-
deren *buigzaam* te maaken ,
door hunnen wil vroegtydig te
wederstaan ,
door hun nooit te vergunnen , 't
geen zy te sterk willen ,
door hen te gewinnen om te wil-
len , 't geen anderen willen ,
door hun fomtyds te vergen , dat
zy opofferen 't geen zy willen ,
door hen te overtuigen , dat zy ,
nog zoo jong zynde , zig moe-
ten

vertu , plûtôt qu' à telle autre ; & à tel vice ,
plûtôt qu' à tel autre vice.

„ *Le Cœur veut.*

Travaillez à rendre *la volonté* des Enfans , *flexible* ,
en résistant de bonne heure à leurs petites vo-
lontez ,
en ne leur accordant jamais ce qu'ils veulent
trop fortement ,
en les habituant à vouloir ce que les autres
veulent ,
en leur demandant quelquefois le sacrifice de ce
qu'ils veulent ,
en leur persuadant que , si jeunes encore , ils doi-

ten voegen naa luiden, die ouder zyn, en meer verlicht, dan zy, omtrent het geen hen betaamt te willen of niet te willen.

Benaarftig u, om *den wil* der Kinderen *standvastig* te maaken,

door hen te overtuigen, dat schoon het fraai zy voor anderen te wyken, het egter niet altoos betaamlyk en noodig is,

door hen te beweegen, om u, dikwils, 't geen zy willen, mede te deelen, op dat gy 't hun, als 't noodig is, moogt erinneren,

door hen te doen beseffen, dat het noodig is een wil voor zig zelve

ven

doivent s'en rapporter à des gens plus âgés & plus éclairés qu'eux sur ce qu'il leur convient de vouloir, ou de ne vouloir pas.

Travaillez à rendre *ferme*, la *volonté* des Enfans,

en leur persuadant, que quoiqu'il soit beau de ceder aux autres, il n'est néanmoins pas toujours convenable ni nécessaire de leur ceder.

en les engageant à vous communiquer fréquemment ce qu'ils veulent, afin de pouvoir le leur rappeler au besoin,

en les convainquant qu'il est nécessaire d'avoir

une

ven te hebben , inzonderheit
omtrent het goede ,
door hen goed te keuren , als zy
het goede standvastig willen ,
door die standvastigheid van wil ,
omtrent het goede , fomtyds op
de proef te stellen.

Benaarftig u , om *den wil* der Kin-
deren *welgeregeld* te maaken ,

door hen te gewennen , om te over-
weegen , *eer* zy willen , en 't *geen*
zy willen ,

door hun de omftandigheden aan
te wyzen , waarin zy moeten af-
ftaan van 't geen zy willen , of
daarin volharden ,

door

*une volonté à foi , fur tout pour ce qui est
bien.*

en les approuvant lorsqu' ils veulent fermement
ce qui est bien ,

en éprouvant quelque fois cette fermeté de vo-
lonté pour le bien.

Travaillez à rendre la *volonté* des Enfans *bien réglée* ,

en les accoutumant à réfléchir *avant* que de vou-
loir , & *fur* ce qu' ils veulent ,

en les instruisant des circonstances , dans les quel-
les ils doivent se désister de ce qu' ils veulent ,
ou persister à le vouloir ,

en.

door hen te leeren hunnen wil regelen volgens het gewigt der zaaken, die zy willen,
 door hen aan te maanen, om nooit iets anders te willen, dan 't geen waarlyk goed is.

Benaarftig u, om *den wil* der Kinderen *onderwerpelyk* te maaken,

door hen te doen begrypen, dat het, in hunne jaaren, past, eenen onderwerpelyken wil te hebben,

door u fomtyds, omtrent hen, van 't Vaderlyk gezag te bedienen, en hun eerft eenigen tyd daarna opening te doen van de oorzaaken en redenen, die u daartoe bepaald hebben,

door

en leur enseignant à regler leur volonté selon l'importance des choses, qu'ils veulent,
 en les exhortant à ne vouloir jamais que ce qui est véritablement bon.

Travaillez à rendre la *volonté* des Enfans, *soumise*,

en leur faisant sentir qu'à leur âge, il convient d'avoir une *volonté soumise*,

en vous servant quelquefois à leur égard de l'autorité Paternelle, & en ne leur rendant compte que quelque temps après, des motifs & des raisons qui vous ont déterminés à vous en servir,

en

door hun fomtyds af te eifchen ,
dat zy bunnē wil opofferen ,
zonder hun de reden van dee-
zen eifch te zeggen ,

door hun dikwils te fpreeken van
de verſcheiden omftandigheden,
waarin hun wil aan dien van God
moet onderworpen zyn.

„„ *'t Hart werkt of brengt tot werken.*

Neem , vooreerft , in aanmerking ,
dat , over 't algemeen , 't hart
werkt , naa dat het meer of min
leevendig wordt aangedaan.

Neem in aanmerking , dat 't hart
de onafhankelykheid bemint , en
geneigd is willekeurig te werken ,
dat

en exigeant quelquefois le facrifice de leur vo-
lonté , fans leur dire la raifon pour la quelle
vous l'exigez.

en leur parlant fréquemment des diverſes circon-
ſtances dans les quelles leur volonté doit être
ſubordonnée à celle de Dieu.

„„ *Le Cœur agit ou porte à agir.*

Obſervez d'abord que le cœur agit , en général ,
ſelon qu'il a été plus ou moins vivement re-
mué.

Obſervez que le cœur aime l'indépendance , &
eſt porté à agir arbitrairement.

Ob-

————— dat het werkt met
kragt , moed , en zeer dikwils
met lift ,

————— dat het vry werkt.

Deeze vryheid moet bestierd worden door wysheid en goedheid , — zy moet *omzigtig* zyn in 't verkiezen der goederen , — *voorzigtig* in 't gebruik der middelen , die het bezit van dezelve kunnen bezorgen , — *ingetoogen* in haare werking , vooral wanneer 't hart inwendige worstelingen ondervindt , welker uitkomst voor het zelve een bron kan zyn van de grootste deugden of ondeugden.

Aan-

Observez que le cœur agit avec force , avec courage , très souvent avec ruse ,

— — — — que le cœur agit avec liberté. Il faut que cette liberté soit dirigée par la sagesse & par la bonté ; — qu'elle soit *circonspecte* dans le choix des biens ; — *prudente* dans l'emploi des moyens qui peuvent en procurer la possession ; — *réservee* dans son exercice , sur tout lorsque le cœur éprouve des combats intérieurs , dont l'issue peut être pour lui la source des plus grandes vertus , ou des plus grands vices.

Vu

Aangezien de naauwe vereeniging, die 'er is tuffchen lighaam en ziel, en aangezien de werktuigen, naa maate zy grover of fyner zyn, de werkingen der ziele verdraagen, verhaaften, of fomtyds zelfs geheel verhinderen, is 't van groote aangelegenheid bestendiglyk *te letten op de uitwerksels*, uit deeze vereeniging ontftaande, en op die dingen, waarin 't hart *lydelyk* is, ten einde zoo veel te minder zwaarigheden te vinden, om het *te vormen* of *te verbeterren*.

2. Men

Vu l'*union* intime qu'il y a entre le corps & l'ame, & vu que les organes plus groffiers ou plus délicats retardent, ou accélèrent, ou même empêchent quelquefois les opérations de l'ame, il est très important de faire constamment *attention aux effets* qui resultent de cette *union*, & à ce en quoi le cœur est *passif*, afin de trouver moins de difficulté à le *former* ou à le *corriger*.

2. Men moet zig benaarstigen , om 't Hart der Kinderen te vormen of te verbeteren.

Laat het uw bestendig oogmerk zyn , in 't hart uwer Kinderen alles te vernietigen , wat *den weg* ter ondeugd , en alles te vestigen , wat *den weg* ter deugd kan *baanen*.

Wees in uw binnenste overtuigd , dat het volstrekt noodig is , 't hart uwer Kinderen zeer vroegtydig te vormen , en dat de jaaren van *één* tot *zeven*, voor hun, de gevaarlykste jaaren zyn.

Beschouw , als een onvermydelyken pligt, uwe Kinders, in die jaaren,
geen

2.

*Il faut travailler à former ou à corriger
le Cœur de vos Enfants.*

Ayez constamment pour but de détruire dans le cœur de vos Enfants , tout ce qui peut être un *acheminement* au vice , & d'y établir tout ce qui peut être un *acheminement* aux vertus.

Convainquez-vous bien intimément , qu'il est absolument nécessaire de former le cœur de vos Enfants , de tres bonne heure ; & que l'âge le plus dangereux pour eux , est depuis *un* jusques à *sept* ans.

Regardez comme un devoir indispensable de ne pas per-

geen oogenblik , om zoo te ſpreken , uit het oog te verliezen.

Hoe veel bedwang de onderwerping aan deeze regelen u ook veroorzaake , flauw niet ; en onderſteun u zelve door de aanmerking van het uitſteekend oogmerk , dat gy bedoelt , om een hart ter deugd te vormen , en door het denkbeeld , dat gy duizend moeilykheden ontgaat , en u zelve het bitterſte hartenleed beſpaart voor het toekomstende.

Boezem uwen Kinderen , vooreerſt , eenvoudiglyk in , dat zy zekere dingen moeten doen en anderen nalaaten ; en dat minder , door 't geeven van leſſen , dan door 't gebrui-

perdre de vuë , d'un instant , pour ainſi dire , vos Enfans , à cet âge.

Quelque gêne , que cet aſſujettiſſement vous cauſe , ne vous relâchez point ; & ſoutenez-vous par la conſidération du but excellent que vous vous propoſez , de former un cœur à la vertu ; & par l'idée que vous vous evitez mille peines , & que vous vous épargnez des chagrins cuifants pour l'avenir.

Inculquez d'abord ſimplement à vos Enfans , qu'ils doivent faire certaines choſes , & ſ'abſtenir d'autres ; & cela moins en leur donnant des préceptes ,

bruiken van voorbeelden, getrokken uit hunne eigen daaden, of daaden, waar van zy getuigen zyn.

Doe hen vroegtydig aanmerken, dat 'er een *weezenlyk onderscheid* is tusfchen *goed* en *kwaad*, eene overeenkomst en onovereenkomst, gegrond op de natuur en betrekkingen der dingen.

Gewen uwe Kinders om het *goede* te doen, dewyl zulks loffelyk is, en het *kwaade* te laten, dewyl het fchandelyk is dat te pleegen, zonder hen daar toe te brengen door beuzelagtige vergeldingen.

Vermyd, zoo veel doenlyk, uwen Kinderen een *denkbeeld van de Ondeugd* te geeven, en redeneer enkel,

tes, qu'en vous fervant d'exemples, tirez de leurs propres actions, ou de celles dont ils font les témoins.

Faites-leur observer, de bonne heure, qu'il y a une *difference réelle* entre le *bien* & le *mal*; une convenance & une disconvenance, fondées sur la nature & les relations des choses.

Accoutumez vos Enfans à faire le *bien*, parce que cela est louable, & à s'abstenir du *mal*, parce qu'il est honteux de le commettre, fans les y porter par de frivoles recompenses.

Evitez, autant qu'il se peut, de donner aux Enfans l'*idée du vice*, & ne raisonnez simplement, en traitant

kel , als gy van deugden handelt , over *de mooglykheid* der dingen , die 'er tegen over staan.

Geef uwen Kinderen regte denkbeelden van *deugden* en *ondeugden* , en bedien u van de beste middelen , om hen tot de eenen te vormen , en de anderen in hun voor te komen.

Onderzoek , ten den einde , elke deugd , en de tegenovergestelde ondeugd , door die van stuk tot stuk te ontleeden ; onderscheid derzelve verſcheiden bronnen , ſoorten en takken.

Vorm 't hart uwer Kinderen tot

De *Opregtheid* , en voorkom in hun de *Dubbelheid* ,

Breng ,

tant des Vertus , que ſur *la poſſibilité* de leurs contraires.

Donnez à vos Enfans de juſtes idées des *vertus* & des *vices* , & ſervez-vous des meilleurs moyens pour les former aux unes , & pour prévenir en eux les autres.

Pour cet effet , examinez en détail chaque vertu , & ſon vice contraire ; diſcernez-en les diverſes ſources , les diverſes fortes , & les diverſes branches.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Droiture , & prévenez en eux la *Duplicité*.

Breng , ten dien einde , uwen Kinderen dikwils en op eene leevendige wyze voor den geest de *overeenkomst* , *nuttigheid* en *schoonheid* der opregtheid.

Doe hen , vervolgens , bemerken , hoe *laag* , *veragtelyk* en *schandelyk* de dubbelheid zy.

Draag zorg , dat uwe Kinders niet spreken in eene onzekere betekenis , en geen dubbelzinnigheden of opzettelyke omwegen gebruiken.

Vergeef hun de fouten , die zy openhartiglyk belyden.

Straf hen strengelyk over zulken , die zy willen ontkennen of bewimpelen.

Laa-

Pour cet effet , frappez vivement & frequemment l'esprit de vos Enfans de la *convenance* , de l'*utilité* , & de la *beauté* de la droiture.

Faites leur sentir en suite , combien la duplicité est *basse* , *blâmable* , *préjudiciable*.

Prenez garde que vos Enfans ne parlent jamais à double sens , & n'usent point d'équivoques & de détours.

Pardonnez-leur des fautes avouées ingénument.

Punissez sévèrement celles qu'ils veulent nier ou pallier.

Que

Laaten uwe Kinders van de *leugen* een gruwel hebben , en de *waarheid betragten* in hunne gesprekken ,

————— de *valscheid* verfoeijen , en *eerlyk zyn in hun gedrag* ,

————— van de *kwaade trouw* een afgryzen hebben , en *hunne verbintenissen gestand doen* ,

————— *vermomming* en *kunstenaarye* veragten , en *voor de vuist gaan in hunnen handel en wandel* ,

————— de *huichelaarye* vlieden , en *ongeveinsd zyn in hunne daaden*.

Vorm

Que vos Enfans abhorent le mensonge , & soyent véridiques dans leurs discours.

- - - - - détestent la fausseté , & soyent sinceres dans leurs démarches.

- - - - - ayent en horreur la mauvaise foi , & soyent fideles dans leurs engagements.

- - - - - méprisent la dissimulation & les finesse , & soyent francs dans leurs procédés.

- - - - - fuyent l'hypocrisie , & soyent vrais dans leurs actions.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Regtvaardigheid*, en voorkom in hun de *Onregtvaardigheid*,

door hun de onvermydelyke verpligting, om regtvaardig te zyn, dikwils en op eene leevendige wyze voor den geest te brengen,

door de regtvaardigheid dikwils by hen te pryzen, en hun te spreekken van de agting, die haar, by de menigte, wordt beweezen,

door hen te doen bemerken, hoe wraakbaar en veragt de onregtvaardigheid is,

door

Formez le cœur de vos Enfans à la

Justice & prévenez en eux l'*Injustice*,

en frappant vivement & fréquemment l'esprit de vos Enfans, de l'obligation indispensable où l'on est d'être juste,

en louant fréquemment devant eux la Justice, & en leur parlant du cas que le Public en fait,

en leur faisant sentir, combien l'*Injustice* est condamnable & méprisée,

en

door hen te verpligten om regt-
 vaardig te zyn , zelfs tot in
 hunne geringste spelen ,
 door hen , voor een oogenblik ,
 in de plaats te stellen van hun ,
 die verongelykt worden ,
 door hen tot Regters te neemen
 over de onregtvaardige daaden
 van anderen ,
 door hen het dubbel te doen we-
 dergeeven van 't geen zy an-
 deren onregtvaardig benomen
 hebben ,
 door hen te gewennen om hunne
 schulden te voldoen , zelfs ,
 eer zy gemaand worden ,
 door hen billyk te leeren zyn in
 de vrywillige uitdeeling van 't
 geen zy in eigendom bezitten ,
 door

en les obligeant d'être justes jusques dans leurs
 moindres jeux ,
 en les mettant pour un instant à la place de
 ceux à qui on fait tort ,
 en les constituant Juges des actions injustes des
 autres ,
 en leur faisant rendre le double de ce qu'ils ont
 pris aux autres , injustement ,
 en les accoutumant à satisfaire ce qu'ils doivent ,
 & avant même qu'on le leur demande ,
 en leur enseignant à être équitables dans la dis-
 tribution volontaire de ce qu'ils possèdent en
 propre ,

door hen zeer omzigtig te leeren zyn in het oordeel, dat zy vellen moogen over de redenen, daaden, en vooral het zedelyk karakter van anderen.

Laaten uwe Kinderen de *partydigheid* en *kwaadsprekendheid* myden, de *billykheid* plaats geeven in hunne oordeelen, en *ingetoogen* weezen in hunne redenen.

Laaten zy zig vormen tot eene *hebbelyke*, *algemeene* en *onkreukbaare* *regtvaardigheid*, en zig nooit toe-eigenen, 't geen hun niet toebehoort.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de

en leur apprenant à être tres circonspects dans le jugement qu'ils peuvent porter des discours, des actions, & sur tout du caractère moral des autres.

Que vos Enfans évitent la *partialité* & la *médifance*, & soyent *équitables* dans leurs jugemens, & réservez dans leurs discours.

Qu'ils se forment à une *intégrité* habituelle, universelle & à toute épreuve; & ne s'approprient jamais ce qui ne leur appartient point.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Re-

de *Dankbaarheid*, en voorkom in hun de *Ondankbaarheid*.

Dring sterk aan, dat dankbaarheid een pligt van regtvaardigheid, ondankbaarheid eene onregtvaardigheid is.

Scherp uwen Kinderen in, dat het *betaamlyk*, *schoon* en *aangenaam* is dankbaar te zyn.

Boezem hun, omtrent de ondankbaarheid, al den afkeer, en al de veragting in, die zy verdient.

Doe uw voordeel met alle, zelfs de geringste voorbeelden van ondankbaarheid, om uwen Kinderen te toonen, welk oordeel het Gemeen 'er over velt.

Ge.

Reconnoissance, & prévenez en eux l'*Ingratitude*.

Insistez fortement sur ce que la reconnoissance est une justice, & que l'*ingratitude* est une injustice.

Inculquez à vos Enfans, qu'il est *convenable*, qu'il est *beau*, qu'il est *doux* d'être reconnoissant.

Inspirez-leur pour l'*ingratitude*, tout l'éloignement & tout le mépris qu'elle mérite.

Profitez des moindres exemples d'*ingratitude* pour montrer à vos Enfans quel jugement le Public en porte.

Ha-

Gewen uwe Kinders tot de dankbaarheid ; help hen , ten dien einde , om oplettende te zyn , zelfs op de minste gunsten , die men hun bewyft , en de minste diensten , die men hun doet.

Gewen uwe Kinders , om zulken , die hun goed doen , terstond te bedanken.

Beweeg hen , om hunne dankbaarheid te betuigen door daaden.

Leer hen hunne dankbaarheid evenredig maaken aan 't gewigt der ontfangen diensten.

Vermaan hen , om het oogmerk , dat men gehad heeft , om hen te verpligten , niet ongemerkt te laten voorbygaan , schoon
dit

Habituez vos Enfans à la reconnoissance ; aidez les , pour cet effet , à preter attention aux moindres faveurs qu'on leur accorde , & aux moindres services qu'on leur rend.

Accoutumez - les à remercier sur le champ ceux qui leur font du bien.

Engagez - les à témoigner leur reconnoissance par des effets.

Enseignez leur à proportionner leur reconnoissance à l'importance des services reçus.

*Exhortez - les à tenir compte de l'intention qu'on a eü de les obliger , ou de les servir , quoique
cette*

dit oogmerk niet uitgewerkt
geworden zy.

Vorm het hart uwer Kinderen tot
de *Goedwilligheid*, en voorkom in
hun de *Kwaadwilligheid*.

Doe hen belang neemen in het lot
hunner medemenschen in 't al-
gemeen, uit aanmerking, dat
dezelfen menschen zyn, ge-
lyk zy.

Schilder hun iemand, die zyns
gelyken kwaad zou moogen
wenschen, met de zwartste
kleuren af.

Bestraf hen, als zy vermaak
scheppen in anderen te zien
vegten of elkanderen kwaad
doen.

Be-

cette intention n'aye pas été effectuée.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Bienveillance, & prévenez en eux la *Malveillance*.

Intéressez vos Enfans au sort de leurs semblables
en général, par la raison que ce sont des hom-
mes comme eux.

Peignez-leur des plus noires couleurs une per-
sonne qui souhaiteroit du mal à ses sembla-
bles.

Reprenez-les lors qu'ils se plaisent à voir les au-
tres se battre, ou se faire du mal.

Cen-

Berisp hen , als zy met de rampen van anderen den spot dryven , of hen om hunne gebreken of elenden fmaadelyk bejegenen.

Wek hun mededoogen op jegens de *armen* , *zieken* en *ondeugenden*.

Maak het mededoogen uwer Kinderen *werkzaam* en *verftandig*.

Dat de *goedwilligheid* , die 't hart uwer Kinderen zal bezielen , in hun eene gefchiktheid voortbrenge tot

beschaafdheid , en hen de *onbeschaafdheid* doe vermyden , *oplettendheid* jegens anderen , en hen de *verwaarloozing* van dezelve doe vermyden ,

ge-

Censurez-les lors qu'ils se moquent des maux des autres , ou qu'ils insultent à leurs défauts ou à leurs malheurs.

Excitez leur compassion envers les *pauvres* , envers les *malades* , envers les *vicieux*.

Rendez leur compassion *active* & *sage*.

Que la *bienveillance* , dont le cœur de vos Enfans sera animé , les dispose

à la *politesse* , & leur fasse éviter l'*impolitesse*.
aux *égards* , & leur fasse éviter l'*inattention* pour les autres.

à la

gedienstigheid, en hen de *eigenwilligheid* doe vermyden,
toegeevenheid, en hen de *gestrengheid* doe vermyden,
goedaardigheid, en hen de *kwaadaardigheid* doe vermyden.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

De *Weldaardigheid*, en voorkom in hun de *Beleediging*.

Doe uwe Kinders gestadig letten op 't geen anderen voor hun doen.

Overtuig hen, dat zy verpligt zyn, zig, op hunne beurt, nuttig te maaken voor anderen.

Doe hun aanwyzing van de gele-
 gen-

à la *complaisance*, & leur fasse éviter la *roideur* dans la volonté.

à l'*indulgence*, & leur fasse éviter la *sévérité*.

à la *bonté*, & leur fasse éviter la *malignité*.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Bienfaisance, & prévenez en eux la *Malfaisance*.

Faites faire constamment attention à vos Enfans à ce que les autres font pour eux.

Per suadez-leur qu'ils sont dans l'obligation de se rendre, à leur tour, utiles aux autres.

Indiquez-leur les occasions, fournissez-leur les
 mo-

genheden , verschaf hun de middelen , en leer hen de verscheiden wyzen , om anderen goed te doen.

Leer hen in elk ding al het goed te brengen , waar voor het vatbaar is.

Duld niet dat uwe Kinders ooit het minste kwaad doen aan hun gelyken , zelfs niet aan de Beesten.

Gewen hen den Dieren goed te doen.

Gewen hen hunnen makkeren vermaak te doen , en gedoog niet , dat zy ooit met elkanderen vegen.

Oeffen hen , om te verzinnen , waar mede zy anderen kunnen ver-

moyens , & enseignez-leur les différentes manieres de faire du bien aux autres.

Enseignez-leur à procurer à chaque chose tout le bien , dont elle est susceptible.

Ne permettez pas que vos Enfans fassent jamais le moindre mal à leurs semblables , non pas même aux Bêtes.

Accoutumez-les à faire du bien aux Animaux.

Habituez-les à faire plaisir à leurs camarades , & ne souffrez jamais qu'ils se battent entre eux.

Exercez-les à imaginer ce qui peut faire plaisir aux

vermaaken , op dat zy 't hun bezorgen moogen , zoo 't in hunne magt is.

Vraag hun dikwils , welk goed zy gedaan hebben.

Prys hen over het goed , dat zy doen.

Dat de *gevoelens van weldaadigheid* , die 't hart uwer Kinderen zullen bezielen , in hun eene geschiktheid voortbrengen

tot *belangeloosheid* , en om op hunne hoede te zyn tegen de baatzugt.

tot *milddaadigheid* , en om de *kaarigheid* te vermyden.

tot *edelmoedigheid* , en om de *gierigheid* te vlieden.

Vorm

aux autres , afin de le leur procurer s'il dépend d'eux.

Demandez - leur fréquemment quel bien ils ont fait.

Louez - les du bien qu'ils font.

Que les sentimens de bienfaisance dont le cœur de vos Enfans sera animé , les disposent

au *desintéressement* , & à être en garde contre l'*intéret - propre*.

à la *libéralité* , & à éviter la *lésine*.

à la *générosité* , & à fuir l'*avarice*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Kloekmoedigheid*, en voorkom in hun de *Vreeze*.

Begin, voor alle dingen, met niet te dulden, dat men hun vervaarlyke denkbeelden voorstelle van Spooken, Bullebakken, enz.

Gewen hen, van langzaamer hand, en met zagtheid, aan voorwerpen, waar voor zy vervaard schynen.

Doe hen fomtyds in 't donker blyven, en blyf daar met hun.

Doe hen eene gewoonte maaken van te gaan zien, daar zy gerugt gehoord hebben.

Geef

Formez le cœur de vos Enfans au

Courage, & prévenez en eux la *Crainte*.

Commencez d'abord par ne point souffrir que l'on offre à vos Enfans, des idées effrayantes de spectres, d'épouvantails, &c.

Accoutumez-les, peu à peu, & avec douceur, aux objets, dont ils paroissent effrayés.

Faites-les rester quelquefois dans l'obscurité, & restez y avec eux.

Faites leur prendre l'habitude d'aller regarder là où ils ont entendu du bruit.

Don-

Geef hun een regtmatig denkbeeld van donder, weerlicht, enz.

Zeg hun , dat zy alleen , die kwaad doen , te vreezen hebben.

Bied hun onderftand in hunne onheiltjes , maar zonder fchyn te geeven van hen te beklaagen , of door hunne traanen bewoogen te zyn.

Gewen hen , om aan te merken , dat 'er geringe of kortftondige onheilen zyn , die men verdraagen moet , om grooter te ontgaan.

— om het onheil , als een zeer gemeen ding , te befchouwen.

— om

Donnez-leur une juſte idée du tonnerre , des éclairs &c.

Dites-leur , qu'il n'y a que ceux qui font mal , qui doivent craindre.

Secourez vos Enfans dans leurs petits maux , mais fans paroître les plaindre , ni être attendri par leurs pleurs.

Accoutumez-les à remarquer qu'ils y a des maux legers , ou de courte durée , qu'il faut ſouffrir , pour en éviter de plus grands.

— à regarder le mal comme une choſe fort ordinaire.

— om het onheil, waar voor zy werkelyk bloot staan, zoo veel mooglyk, met be- daardheid onder 't oog te zien.

— om daartoe te arbeiden, dat zy, zelfs onder het ge- weldigst drukken des onheils, door het zelve niet overwon- nen worden.

— om overtuigd te zyn, dat de onheilen, die zy wer- kelyk ondervinden, niets zyn in vergelyking van die zy, in 't vervolg, mooglyk zullen ondervinden, en dat niets, dan de oeffening hunner kloek- moedigheid, in het tegenwoor- dig geval, hen kan in staat stel- len, om die onheilen, als lui- den van moed, te verdraagen.

— om

- - - - - à envisager de sang froid, au- tant qu'il est possible, le mal au quel ils sont actuellement exposés.

- - - - - à travailler dans le fort même du mal, à ne s'en point laisser surmonter.

- - - - - à se persuader que les maux qu'ils éprouvent actuellement ne sont rien, en comparaison de ceux qu'ils pourront éprouver dans la suite, & qu'il n'y a que l'exercice de leur courage dans le cas présent, qui puisse les mettre en état de soutenir ces maux en gens de cœur.

om te denken aan de Voorzienigheid , die byzonderlyk waakt ten goede van hun , die op haar vertrouwen.

Bedien u met voordeel van de Geschiedenis , om uwen Kinderen voorbeelden van waare kloekmoedigheid te schetsen.

Dat de kloekmoedigheid uwer Kinderen hun inboezeme

eene verstandige *vrymoedigheid*, die de *blooheid* en *lafhartigheid* vermeestere.

een *behoorlyk vertrouwen*, dat de *moedeloosheid* voorkome.

werkzaamheid in 't arbeiden, die de *traagheid* en *luiheid* verbanne.

on-

- - - - - à penser à la Providence , qui veille particulièrement au bien de ceux , qui se confient en elle.

Servez - vous utilement de l' Histoire , pour tracer à vos Enfans des modeles de vrai courage.

Que le courage de vos Enfans leur inspire

une *assurance sage*, qui surmonte la *timidité*, & la *poltronerie*.

une *bonnête confiance*, qui prévienne le *découragement*,

de l'*activité dans le travail*, qui banisse l'*indolence* & la *pareffe*,

onwrikbaarheid in 't goede , die
de *verkeerde ſchaamte* over-
meestere ,

beftendigheit in de deugd , die
hen *onbekwaam* maake tot ver-
andering ,

kragt in verdrukkingen , die de
neerſlagtigheit voorkome ,

lydzaamheit in tegenspoed , die
hen wapene tegen het on-
geduld.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Zagtmoedigheid* , en voorkom in
hun de *Oploopendheit*.

Prys de zagtmoedigheid by uwe
Kinders,

Dring

de la *fermeté dans le bien* , qui ſurmonte la mau-
vaise bonte ,

de la *conſtance dans la vertu* , qui les rende inca-
pables de changement ,

de la *force dans les afflictions* , qui prévienne l'ab-
batement ,

de la *patience dans l'adverſité* , qui les muniffe
contre l'impatience.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Douceur , & prevenez en eux l'*Iraſcibilité*.

Louez devant vos Enfans la douceur.

In-

Dring aan op derzelve voordeelen , zoo ten aanzien van *het lighaam* , als van *de ziel* , voor *ons zelve* en *anderen*.

Geef uwen Kinderen een voorbeeld van zagtmoedigheid.

Wees zagtmoedig , vooral jegens hen.

Stel hun 't volmaakte voorbeeld van zagtmoedigheid , Jezus Christus , voor oogen ; toon hun die zagtmoedigheid , in praktyk gebragt , in alle de omstandigheden zyns leevens , en in de moeilykfte gelegenheden , waar in het zelfs schein , dat hy 'er zig van kon verschoond hebben.

Vermaan hen tot zagtmoedigheid.

Stel

Insistez sur ses avantages , soit par rapport au corps , soit par rapport à l'ame , pour nous - mêmes , pour les autres.

Donnez à vos Enfans l'exemple de la douceur.

Soyez doux , sur tout envers eux.

Proposez - leur le parfait modele de douceur , Jesus Christ , & montrez - leur cette douceur mise en pratique dans toutes les circonstances de sa vie , & dans les occasions les plus difficiles , où il sembloit même qu'il auroit pû s'en dispenser.

Exhortez - les à la douceur.

Stel hen in 't geval van die te oeffenen.

Prys hen als zy daaden van zagtmoedigheid gedaan hebben.

Bestraf hen , als zy daaromtrent zyn te kort geschooten.

Straf hen , als zy eene geveinsde zagtmoedigheid aanneemen.

Dat de zagtmoedigheid in uwe Kinderen eene geschiktheid voortbrenge tot

leerzaamheid in opzigt van den raad , dien men hun geeft , en hen bewaare van zig te laten vervoeren door *koppigheid*, *styszinnigheid* en *hardnekkigheid*.

gemaatigheid in 't redentwiflen ,
en

Mettez-les dans le cas de la pratiquer.

Louez-les quand ils ont fait des actes de douceur,

Reprenez-les lors qu'ils y ont manqué.

Punissez-les lors qu'ils affectent une feinte douceur.

Que la douceur dispose vos Enfans

à la *docilité* , pour les avis qu'on leur donne , & les préserve de se laisser aller à l'*entêtement* , à l'*opiniâtreté* , & à l'*obstination*.

à la *modération* dans la *dispute* , & les préserve de

en hen bewaare van zig te laten vervoeren door *drift*.

bedaardheid , als zy tegengesproken worden , en hen bewaare van zig te laten vervoeren door *ongeduld* en *haastigheid*.

lydzaamheid als zy *getergd* worden , en hen bewaare van zig te laten vervoeren door *gramschap* en *woede*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Nedrigheid* , en voorkom in hun den *Hoogmoed*.

Voorkom in uwe Kinderen alles , wat den weg baant tot *hoogmoed* , en hun te verregaande denk-

de se laisser aller à la vivacité.

à la tranquillité lorsqu'ils sont contredits , & les préserve de se laisser aller à l'impatience , & aux brusqueries.

à la patience lorsqu'ils sont insultés , & les préserve de se laisser aller à colere & à l'emportement.

Formez le cœur de vos Enfants à

l'*Humilité* , & prévenez en eux l'*Orgueil*.

Prévenez en vos Enfants tout acheminement à l'*orgueil* , & tout ce qui pourroit leur donner

denkbeelden van zig zelve
kan geeven.

Wagt u van hen voor den dag te
brengen, uit ydele verwaand-
heid, en geef maar zeer zel-
den uwe toejuiching aan het
geestige dat zy zeggen, of
het aardige dat zy doen moo-
gen.

Belet hen de Dienstbouden trot-
felyk te behandelen.

Verplicht hen, om hunne mak-
kers, die minder zyn als hun
gelyken, te bejegenen.

Onderhoud hen dikwils over al-
les dat zy nog te leeren en te
verrigten hebben.

Wys hun jonge luiden van hun-
ne jaaren, die, met minder
be-

une idée outrée d'eux-mêmes.

Evitez de les produire avec ostentation, & n'ap-
plaudissez que bien rarement à ce qu'ils peu-
vent dire de joli ou faire de gentil.

Empêchez-les de traiter les Domestiques avec
hauteur.

Obligez-les de traiter leurs camarades inférieurs,
en égaux.

Entretenez-les souvent de tout ce qu'ils ont à
apprendre & à pratiquer.

Montrez-leur des jeunes gens de leur âge qui,
avec

behulp, meer weeten en doen dan zy.

Bewys hun, meenigmaalen, dat zy niet veel weeten, en dat zy anderen verschuldigt zyn, 't geen zy weeten.

Gryp alle gelegenheden, waar in zy misgetaft hebben, aan, om hun hunne mislagen onder de oogen te brengen.

Berisp hen, als zy toonen zig zelfs meer te agten, dan anderen.

Leer hen, dat het minste toeval hen kan berooven van hunnen rang, hunne goederen, hunne reden.

Geef

avec moins de secours, en savent & en font plus qu'eux.

Prouvez-leur fréquemment qu'ils ne savent pas grand chose, & que de ce qu'ils savent, ils en ont l'obligation aux autres.

Saisissez toutes les occasions où ils se sont trompez pour leur mettre sous les yeux leurs manquemens.

Censurez-les lorsqu'ils témoignent s'estimer plus que les autres.

Apprenez-leur que le moindre accident peut les priver de leur rang, de leurs biens, de leur raison.

Don-

Geef hun een regtmatig denkbeeld van 't geen 's menschen waare grootheid uitmaakt.

Overtuig uwe Kinderen, hoe wel de nedrigheid *zwakke*, *behoefstige* en *bedorven* Schepsels voege; hoe *nuttig* de nedrigheid *zy voor hem, die 'er mee begaafd is*, hoe *aangenaam aan andere menschen*, en hoe zeer *zy goedgekeurd worde by God*.

Dat uwer Kinderen gevoelens van nedrigheid

hen bewaaren van *pragt* in klederen, enz. en hun *zedigheid* inboezemen.

de *zothed* uit hunne redenen verbannen, en hen *verstandiglyk* doen spreken.

zig

Donnez-leur une juste idée de ce qui constitue la vraie grandeur de l'homme.

Prouvez à vos Enfans, combien l'humilité convient à des créatures *foibles*, *indigentes*, *corrompues*: combien l'humilité est *utile à celui qui en est doué*, *agréable aux autres hommes*, *approuvée de Dieu*.

Que les sentimens d'humilité de vos Enfans les préservent du *Luxe des habits &c.* & leur inspirent la *modestie*.

banissent de leurs discours la *fatuité*, & les fassent *parler sagement*.

s'op-

zig kanten tegen de *verheffing op rang*, en hen *gespraakzaam en beleefd* maaken jegens allen. de *laatlunkendheid* in hun uitdooven, en hun een *verftandig mistrouwen* geeven van zig zelven.

hunne *eifchen* maatigen, en hen *toegeevend* maaken in de *onderhandelingen des levens*.

hunne *eerzugt* regelen, en hen *groot* maaken in hunne *eigen oogen*.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Voorzigtigheid*, en voorkom in hun de *Onvoorzigtigheid*.

Gewen uwe Kinders

om

s'opposent à la *vanité d'un certain rang* & les rendent *affables & bonnêtes envers tous*.

étouffent en eux la *présumption*, & leur donnent une *sage défiance d'eux-mêmes*.

modèrent leurs *prétentions*, & les rendent *faciles dans le commerce de la vie*.

reglent leur *ambition*, & les rendent *grands à leurs propres yeux*.

Formez le cœur de vos Enfans à la

Prudence, & prévenez en eux l'*Imprudence*.

Accoutumez vos Enfans

à ne

om nooit aan 't werk te gaan,
voor dat zy overtuigd zyn
aangaande de redelykheid
van het oogmerk, dat zy be-
doelen.

om de gevolgen hunner daaden
te voorzien.

Om den raad van zulken te
vraagen, die meer jaaren,
meer kennis en meer onder-
vinding hebben, dan zy.

om niets te onderneemen, zon-
der ten minsten waarfchyn-
lykheid te hebben van eenen
goeden uitflag.

om zig nooit in de mooglyk-
heid van gevaar te ftellen,
ten zy hieruit goed kan voort-
komen, of om een waar-
fchynlyk kwaad te ontgaan.

om

à ne jamais agir avant de s'être rendu raifon
du but qu'ils fe propofent.

à prévoir les fuites de leurs aétions.

à demander des avis à ceux, qui font plus
âgés, plus éclairés, & plus expérimentés
qu'eux.

à ne rien entreprendre, qu'ils n'ayent du
moins probabilité de réüffir.

à ne s'expofer jamais à des rifques poffibles,
à moins qu'il n'en puiße refulter un bien,
& que ce ne foit pour éviter un mal pro-
bable.

om plaats , tyd en perſoonen in agt te neemen , als zy verpligt zyn te ſpreken of iets te doen.

om altoos met het gemakke-lykſte te beginnen , ten einde , by trappen , tot het ongemakkelykſte te komen.

om 't geen zy tegenwoordig kunnen doen , tot geen anderen tyd uit te ſtellen.

om zig niet in de handen te geeven van den eerſtkomenden , of van onbekenden.

om zig niet te veel te laaten voorinneemen door het uiterlyke , of zig niet te zeer te laaten verblinden door grootſche verteeringen.

om

à faire attention aux temps , aux lieux , & aux perſonnes , lorsqu'ils ſont obligez de parler ou d'agir.

à commencer toujours par le plus aisé , pour parvenir par degrés à ce qu'il y a de plus difficile.

à ne pas remettre à un autre temps , ce qu'ils peuvent faire actuellement.

à ne se pas livrer au premier venu , ou à des inconnus.

à ne pas se laisser trop prévenir par l'extérieur , ni s'en laisser trop imposer par des dépenses fastueuses.

om het zedelyk karakter na te spooren van hun , met welken zy moeten handelen of zig verbinden willen.

Dat de Voorzigtigheid uwe Kinderen

spaarzaam maake in hunne ver- teeringen , en op hunne hoe- de doe zyn tegen de verkwis- ting.

omzigtig in hunne gesprekken , en hen bewaare van losheid en onbezuisaheid.

vooruitziende in hunne oogmerken , zoo dat zy nooit beschuldigd kunnen worden van onnoozel- heid of dwaasheid.

oplet-

à étudier le caractère moral de ceux , avec qui ils ont à traiter , ou avec qui ils veulent se lier.

Que la Prudence rende vos Enfans

économés dans leurs dépenses , & fasse qu'ils se tiennent en garde contre la prodigalité.

circospects dans leurs discours , & les préserve de la légèreté & de l'étourderie.

prévoyants dans leurs desseins , de sorte qu'ils ne puissent jamais être taxés de simplicité ou de folie.

atten-

*oplettend op hunne daaden, en zig
nooit verheffende boven het
oordeel des gemeens.*

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Maatigheid*, en voorkom in hun
de *Onmaatigheid*,

door hun flegts eene kleine hoe-
veelheid te geeven van 't geen
zy noodig hebben.

door hen te gewennen, om van
de dingen niet meer te nee-
men, dan zy behoeven, en
zelfs minder.

door hen te doen opmerken, dat,
daar de behoefte ophoudt, ook
het vermaak ophoudt of af-
neemt.

door

*attentifs à leurs actions, & ne se mettant jamais
au dessus des jugemens du Public.*

Formez le cœur de vos Enfans à la

Tempérance, & prévenez en eux l'Intempérance,

en ne donnant à vos Enfans qu'une petite quan-
tité de tout ce qui leur est nécessaire.

en les accoutumant de bonne heure à ne pren-
dre des choses, que ce qu'il leur en faut, &
même moins.

en leur faisant observer, que là où le besoin
cesse, là cesse ou diminue aussi le plaisir.

door hen 't nadeel te doen begrypen , dat zy door onmatigheid toebrengen aan *lighaam* en *ziel*.

door hen te overtuigen , dat onmatigheid den weg baant tot allerhande ondeugden en maatigheid tot allerhande deugden.

door hen te doen begrypen , dat niets eens redelyken weezens onwaardiger is , dan de onmatigheid , en dat dezelve hen verlaagt tot beneden het onvernuftig Vee.

door fomtyds treffende voorbeelden van maatigheid en onmatigheid by hen aan te haalen.

door hen , voor een tyd , te be-rooven van dingen , die zy
meer

en faisant sentir à vos Enfans le tort qu'ils font par l'intempérance à leur *corps* & à leur *esprit*.
en les convainquant , que l'intempérance est un acheminement à toutes sortes de vices , & la tempérance un acheminement à toutes sortes de vertus.

en leur faisant sentir que rien n'est plus indigne d'un Etre raisonnable , que l'intempérance & qu'elle les ravale au dessous des Brutes.

en leur citant quelque fois des exemples frappants de tempérance & d'intempérance.

en les privant pour un certain temps des choses ,
dont

meer dan eens misbruikt hebben.

door hen strengelyk te straffen ,
wanneer zy eene gewoonte van
onmaatigheid willen maaken.

door hen te verpligten , om zig
somyds te onthouden van din-
gen , welker genieting hun ge-
oorloofd en aangenaam is.

door hun een voorbeeld daarvan
te geeven.

Dat uwe Kinders

noch *gulzigaarts* , noch *lekker-
bekken* ,

noch *dronkaarts* , noch *keurige
wynproevers* worden.

Dat zy de *verkwikkingen* en *ver-
maaken* met gemaatigheid ge-
nieten.

Dat

dont ils ont abusé plus d'une fois.

en les punissant sévèrement , lorsqu'ils veulent se
faire une habitude de l'intempérance.

en les engageant à se priver quelquefois de ce
dont il leur est permis & agréable de jouir.

en leur en donnant l'exemple.

Que vos Enfans ne deviennent

ni *gourmands* , ni *friands*.

ni *yvrognes* , ni *gourmets*.

Qu'ils usent avec modération des *recréations* & des
plaisirs.

Dat zy gemaatigd zyn , zelfs *in den arbeid.*

Vorm 't hart uwer Kinderen tot de *Reinheid* , en voorkom in hun de *Onreinheid.*

Laat hen geene al te verhittende spys en drank gebruiken.

Voed uwe Kinders niet al te zagt noch lekker op.

Gewen hen niet , om 's morgens te bed te blyven , als zy niet slaapen.

Gedoog niet , dat zy boeken lezen , die gevaarlyk zyn voor de zeden , dat men in hunne tegenwoordigheid ongebonden

re-

Qu'ils soient modérés , même *dans le travail.*

Formez le cœur de vos Enfans à la

Pureté , & prévenez en eux l'*Impureté.*

Ne leur laissez pas prendre des nourritures & des boissons trop échauffantes.

N'élevez pas vos Enfans trop mollement ni trop délicatement.

Ne les accoutumez point à rester le matin au lit , lorsqu'ils ne dorment point.

Ne souffrez point qu'ils lisent des livres dangereux pour les mœurs , que l'on tienne devant eux des discours licentieux , qu'ils fréquentent

redenen voere , dat zy met jonge luiden verkeeren , die niet ingetoogen zyn in hunne redenen , noch geregeld in hun gedrag.

Breng hen niet al te dikwils in Schouwipelen en Concerten.

Geef u zelve niet toe , vooral in hunne tegenwoordigheid , in al te vrye redenen en daaden.

Blyf in geen gebreke van hen te overtuigen , dat 'er geringe vermaaken zyn , die al te duur te staan komen , dan dat een mensch van verstand zig dezelven kan inwilligen.

Verwaarloos geenerlei gelegenheid , om hen de betaamlykheid,

tent des jeunes gens , qui ne foyent pas retenus dans leurs discours , & sages dans leur conduite.

Ne les menez pas trop souvent aux Spectacles , ni aux Concerts.

Ne vous permettez jamais à vous même , & surtout en leur présence , des discours ou des actions trop libres.

Ne manquez pas de leur persuader qu'il y a de petits plaisirs , qui coutent trop cher , pour qu'un homme raisonnable puisse se les permettre.

Ne négligez aucune occasion de leur faire sentir

heid , voordeelen en voortref-
felykheid der reinheid te doen
bemerken.

Verwaarloos geenerlei gelegen-
heid , om hun een afgryzen
van de onreinheid in te boe-
zemen.

Laat niet af, van over uwe Kin-
ders te waaken , op dat zy niet
bezwyken voor de eerste in-
drukfelen hunner vleefchlyke
lusten.

Houd niet op , van hen bezig te
houden met geestelyke denk-
beelden , en hen ter overwee-
ging te leiden van afgetrok-
ken onderwerpen , als gy ge-
waar wordt , dat zy eenige
geneigdheid hebben tot wel-
lust.

Ge-

*la convenance , les avantages & l'excellence de la
pureté.*

Ne négligez aucune occasion de leur donner de
l'horreur pour l'impureté.

Ne vous relâchez point de veiller sur vos Enfans ,
afin qu'ils ne cedent point aux premières im-
pressions de leurs appétits corporels.

Ne discontinuez pas de les occuper d'idées spiri-
tuelles , & de les engager à méditer sur des
sujets abstraits , si vous vous appercevez qu'ils
ont du penchant à la sensualité.

Ne

Gedoog niet , dat zy zig toegeeven in kwaade overdenkingen , en help hen , om dezelve te verbannen , door hen te vermaanen ,

om de gelegenheden te myden , die dezelve doen gebooren worden ,

om hun geheugen te regelen , door de gedagtenis niet te herroepen van onreine dingen , die zy moogen geleezen , gezien of gehoord hebben ,

om hunne inbeelding in toom te houden ,

om op hunne hoede te zyn tegen eene vleeschelyke nieuwsgierigheid.

Laat

Ne souffrez point qu'ils s'arrêtent à de mauvaises pensées , & aidez vos Enfans à les bannir , en les exhortant

à éviter les occasions qui les font naitre ,
à regler leur mémoire , en évitant d'y rappeler le souvenir des choses impures , qu'ils peuvent avoir luës , vuës , ou entenduës ;

à tenir en bride leur imagination ;

à être en garde contre une curiosité fenfuelle.

Laat het u niet laag en beuzelagtig ſchynen overal te zoeken, en zelfs te ſnuffelen, daar gy blyken zoudt moogen vinden, dat uwe Kinders zig daaden van onreinheid inwilligen.

Ruft niet, tot dat gy wel overtuigd zyt, dat uwe Kinders over de reinheid behoorlyk denken, en hier mede overeenkomftig handelen.

Dat uwe Kinders

de betaamlykheid in agt neemen in hunne wyze van zig te kleeden, en alles vermyden, wat tegen de zedigheid ſtrydt, rein zyn in hunne begeerten, en alle zondige begeertykheid vermyden,

kuiſch

Ne regardez pas comme bas, & minutieux de chercher & de fouiller même par tout où vous pourriez trouver des indices, que vos Enfans ſe permettent des actes d'impureté.

Ne vous donnez point de relâche, juſqu'à ce que vous ſoyez bien convaincu que vos Enfans penſent convenablement ſur la pureté, & qu'ils agiſſent en conféquence.

Que vos Enfans ſoyent

décents dans leur façon de ſ'habiller, & évitent l'immodeſtie,

purs dans leurs deſirs, & évitent la convoitiſe,
chaſtes

kuisch in hunne *aanschouwingen*,
 en de *wulpsheid* vermyden,
befcheiden in hunne *gebaarden*,
 en de *ongebondenheid* vermy-
 den,
omzigtig in hunne *gesprekken*,
 en alle *vuile redenen* vermy-
 den,
onberispelyk in hunne *daaden*, en
 zig geenerlei *bedryven van ligt-*
mifferye inwilligen.

Vorm het hart uwer Kinderen tot

de *Vergenoegdheid*, en voorkom in
 hun de *Onvergenoegdheid*.

Overtuig hen, vooreerst, dat de
 natuur luttel noodig heeft.

Ver-

chastes dans leurs *regards*, & évitent la *lubri-*
 cité,
retemus dans leurs *gestes*, & évitent la *licence*,
scrupuleux dans leurs *discours*, & évitent l'*ob-*
scénité,
irréprochables dans leurs *actions*, & évitent tout
libertinage.

Formez le cœur de vos Enfans au

Contentement, & prévenez en eux le *Mécontentement*.

Commencez par convaincre vos Enfans que la na-
 ture a besoin de peu.

Vermaan hen, om hunne begeerten naauwe paalen te stellen.

Doe hen opmerken, dat de onvergenoegdheid het gevoel der behoeften vermeerdert.

Doe hen waarneemen, dat zy, niet minder dan anderen, die grooter en ryker zyn, de voortreffelykste en noodzaaklykste goederen, zoo ten aanzien van het *lighaam* en de *ziel*, als van de *maatschappye*, genieten.

Doe hen beseffen, dat de voordeelen, welken anderen genieten moogen, en welken zyerven, niet altoos weezenlyke goederen zyn.

Overtuig hen, dat de vergenoegdheid

Exhortez-les à donner d'étroites bornes à leurs desirs.

Faites leur remarquer, que le mécontentement augmente le sentiment des besoins.

Faites leur observer qu'ils jouissent, non moins que ceux qui sont plus élevez & plus riches qu'eux, des biens les plus excellents & les plus indispensables, soit par raport au *corps* & à l'*ame*, soit par raport à la *société*.

Faites leur sentir, que les avantages, dont les autres peuvent jouir & dont eux sont privez, ne sont pas toujours de vrais biens.

Perfuadez-leur que le contentement n'est pas

con.

heid niet altoos het deel is der *grootheid* en des *rykdoms*.

Ontdek hun de kwellingen van anderen, die zy gelukkiger agten, dan zig zelve.

Overtuig hen, dat men allcen in zoo verre grond heeft, om waarlyk vergenoegd te zyn, als men een goed gebruik weet te maaken van de omftandigheden, waarin men zig bevindt.

Gewen hen, om fchielyk en altoos de goede zyde der dingen op te merken.

Leer hen 't genoeg in zig zelve vinden.

Zeg hun, dat verftandige overweeging, en geduurige voortgang

constamment l'appanage propre des *grandeurs* & des *richesses*.

Découvrez-leur les chagrins de ceux qu'ils estiment plus heureux qu'eux.

Convainquez-les que l'on n'a lieu d'être véritablement content, qu'autant que l'on fçait tirer bon parti des circonstances où l'on se trouve.

Habituez-les à faisir promptement & toujours le bon côté des choses.

Enseignez-leur à trouver le contentement en eux-mêmes.

Dites-leur, qu'il n'y a que des reflexions sages, & des progrès continuels dans toutes les vertus,

gang in alle deugden , hun alleen een bestendig en duurzaam genoegen kunnen bezorgen , dat zy elders te vergeefs zoeken zouden.

Vraag hen , of 't Weezens , die zoo veele wanverdiensten hebben , betaamt onvergenoegd te zyn.

Toon , zoo veel mooglyk , in hunne tegenwoordigheid , eenen vergenoegden geest , welke stoffe tot ongenoegen gy ook moogt hebben.

Laaten uwe Kinders niet weeten wat de *nydigheid* zy , en *zig verheugen over 't geluk van anderen.*

Laaten zy de *jaloersheid* niet kennen , en *wel in hun schik zyn , dat*
an-

tus , qui puissent leur procurer un contentement solide & durable , qu'ils chercheroient vainement ailleurs.

Demandez-leur s'il est convenable à des Etres qui ont tant de démérites , d'être mécontents ?

Témoignez , autant qu'il est possible , en leur présence , un esprit content , quelque sujet de mécontentement que vous puissiez avoir.

Que vos Enfans ignorent ce que c'est que l'*envie* & aiment à *voir les autres heureux.*

Qu'ils ne connoissent pas la *jalousie* , & *soyent bien*
aijes

*anderen zoo veel geluk genieten ,
als zy.*

Laaten zy de *murmureering* ver-
foeijen en *smooren*, en *in alle*
lot gelaaten zyn.

Geef wyders , van dag tot dag , meer
en meer kragt aan deeze Zede-
lessen ,

door uwe Kinders te overtuigen ,
dat zy alleen in zoo verre zullen
geagt en *bemind* worden , als zy
deugdzaam zyn ,

door hunne loffelyke daaden be-
ftendiglyk goed te keuren , en
die van anderen by hen te pry-
zen ,

door hunne zedelyke fouten gestren-
ger te straffen , dan anderen ,
door

aïses que les autres soyent aussi heureux qu'eux.

Qu'ils abhorrent & étouffent le *murmure* , & soyent
résignés à tout événement.

Fortifiez , en suite , de plus en plus & de jour en
jour , ces leçons de morale ,

en persuadant à vos Enfans qu'ils ne seront *esti-*
més & aimés , qu'autant qu'ils seront vertueux.

en ne manquant pas d'approuver leurs bonnes
actions , & de louer devant eux celles des
autres.

en punissant leurs fautes morales plus sévèrement
que les autres.

door u te beroepen op de beweegingen van hun gewisse, die gy dus versterkt, met hen op dezelven te doen letten,
 door, ten opzigte van alle deugden, waarlyk te prediken met een goed voorbeeld.

Ontvouw uwen Kinderen, naa maate hun oordeel aanwaft, de *natuur*, *voorwerpen*, *uitgestrektheid* en *verplichtingen* der deugden, met meer uitvoerigheid, op dat zy een juist en verheven denkbeeld moogen maaken van de pligten, die zy hebben waar te neemen.

Breng hen ter betragting hunner pligten door groote beweegmiddelen; door het denkbeeld van *hun welzyn*;
hunne

en en appellant aux mouvements de leur conscience, que vous affermissez par ce moyen, en les y rendant attentifs.

en prêchant véritablement d'exemple, eù égard à toutes les vertus.

A mesure que le jugement de vos Enfans se fortifie, exposez-leur plus en détail, pour qu'ils se fassent une juste & une grande idée des devoirs qu'ils ont à remplir, la *nature*, les *objets*, l'*étendue*, & l'*obligation* des vertus.

Portez-les à remplir leurs devoirs par de grands motifs; par l'idée de leur *bien-être*, de leur *bonheur*,
 de

hunne eer , hunnen goeden naam , de tegenwoordigheid van God , en deszelfs goedkeuring of veroordeeling.

Bedien u meest van zulke beweegmiddelen , die op 't hart uwer Kinderen *den meesten indruk* maaken.

Vertoon hun deeze beweegmiddelen , als zy in staat zyn om 'er op te letten.

Schieten uwe Kinders te kort in het betragten hunner zedelyke pligten? poog vooreerst hen te regt te brengen door *reden en zagmoedigheid.*

Gaan zy voort in dezelve te verwaarloozen? laat dit u niet doen flauwen , maar houd aan met *gemaatigheid en kragt.*

Volharden zy? spreek hen aan *met vuur* , maar *zonder bitterheid* , en ontwring hun

de leur *réputation* , de la *présence de Dieu* , de l'*approbation* ou de la *desapprobation de Dieu.*

Servez - vous le plus fréquemment des motifs , qui font le *plus d'impression* sur le cœur de vos Enfans.

Offrez - leur ces motifs , lorsqu'ils sont en état d'y faire attention.

Vos Enfans manquent - ils à leurs devoirs moraux ? tâchez d'abord de les ramener *par la raison & par la douceur.*

Continuent - ils à y manquer ? ne vous rebutez point ; mais insistez *avec modération & avec force.*

Persistent - ils ? parlez - leur *avec chaleur* , mais *sans irri-*

hun de bekentenis en het berouw van hunne misdaden.

Blyven zy hardnekkig, laat hen, voor een tyd, aan zig zelve over, en beroof hen van de blyken uwer vrindschap.

Verlies hen, in dien staat, niet uit het gezigt, maar tragt hen te regt te brengen, het zy, door vermaaning en raadgeevingen van ter zyde, of door Vrinden, of door hunne Medgezellen.

Blyven zy nog hardnekkig, bezweer hen dan by alles, wat hun dierbaarst, en by alles, wat heiligst is.

Is dit alles zonder vrugt, straf hen dan strengelyk volgens hunne jaaren,

irritation, & arrachez-leur l'aveu & le repentir de leurs fautes.

S'opiniatrent - ils ? abandonnez - les, pour quelque temps, à eux-mêmes, & privez-les des témoignages de votre amitié.

Dans cet état, ne les perdez pas de vue ; mais tâchez de les ramener ; ou par des avis & des conseils indirects ; ou par des Amis ; ou par leurs Camarades.

S'obstinent-ils encore ? conjurez-les par ce qu'ils ont de plus cher, & par ce qu'il y a de plus sacré.

Tout cela est-il sans fruit ? punissez-les sévèrement

ren , en met zulke straffen , waar van zy 't meeste gevoel hebben.

Vrees , in zulken gevalle , dat gy hen niet streng genoeg zult straffen ; dugt dan uwe tederheid t'henwaarts ; doof alle zwakheid uit ; en denk , dat 'er *het belang hunner zielen* mee gemengd is.

Doe hen , in uwe gansche handelwyze , bemerken , dat het een waare yver is voor hunne belangen , die u bezielt.

Bekennen uwe Kinders hunne overtredingen , betuig hun daar over uwe voldoening , en toon hun , dat gy genegen zyt , hun te vergeeven.

Hebben zy eene waaragtige droefheid
over

ment selon leur âge , & selon ce qui les affecte le plus.

Craignez , en pareil cas , de ne pas les punir assez sévèrement ; redoutez alors votre tendresse pour eux ; étouffez toute foiblesse ; & pensez qu'il y va de *l'intérêt de leur ame.*

Faites-leur appercevoir dans toute votre façon d'agir , que c'est un vrai zèle pour leurs intérêts , qui vous anime.

Vos Enfans reconnoissent-ils leurs manquements ; témoignez-leur en votre satisfaction , & montrez-leur que vous êtes disposé à leur pardonner.

Ont-ils un véritable regret de leurs manquements-
IX. Deel, 3. Verb. M

over hunne afwykingen , vermaan hen , die te onderhouden ; houd , een tyd lang , hunnen geest ſterk bezig omtrent hunne misdaad , en doe hen bemerken , welke beweegredenen , en hoe veele hulpmiddelen zy hadden , om 'er niet toe te vervallen.

Staa hun geene vergiffenis toe , voor en alear zy hunne poogingen aangewend hebben , om 't gepleegde kwaad te verbeteren , of te verhoe-den , dat zy 'er wederom toe ver-vallen.

Bid dan God *voor en met hun* om ver-giffenis hunner zonden.

Heeft hunne misdaad anderen eenig leed gedaan , verpligt en help hen , om denzelven vergiffenis te vraagen , en 't kwaad te beteren.

Doe

exhortez-les à l'entretenir ; tenez quelque temps leur esprit fortement occupé de leur faute , & faites leur sentir quels motifs & combien de secours ils avoient pour n'y pas tomber.

Ne leur accordez leur pardon , qu'après qu'ils se seront mis en devoir de reparer leur tort , ou d'éviter de retomber dans leurs fautes.

Demandez alors à Dieu *pour eux & avec eux* , la remission de leur péché.

Leur faute a-t-elle fait quelque tort aux autres , obligez-les . & aidez-les à leur demander pardon & à reparer le mal.

Fai-

Doe hen de gelegenheden , die hen tot dezelfde misdaden zouden kunnen doen hervallen , zorgvuldig myden.

Begaan zy dezelfde misdaden op nieuw , wees dan traager , om hun vergiffenis toe te staan.

Hervallen zy dikwils tot dezelfde misdaden , voeg dan de schande by de moeilykheid van vergiffenis , en by de straf.

Zoo uwe Kinders het ongeluk hadden van in hoofdmisdaden te volhardden , en *alle andere middelen* vrugtelooos waaren , neem dan uwe toevlugt tot de Kerkelyke Tugt.

Maak uwe voornaame bezigheid van den zwakken kant hunner harten te

Faites-leur éviter avec soin toutes les occasions , qui pourroient les faire retomber dans les mêmes fautes.

En cas de recidive , foyez plus difficile à leur accorder leur pardon.

En cas de rechutes fréquentes , ajoutez la honte à la difficulté du pardon & à la punition.

Si vos Enfans avoient le malheur de persister dans des crimes capitaux , & que *tout autre moyen* de les ramener fut *inutile* , recourez à la Discipline Ecclésiastique.

Faites votte occupation principale de fortifier l'endroit

te versterken , om alle groote afwykingen , zoo 't mooglyk is , te voorkomen.

Versterk hunne harten tegen het zwak derzelven , door eene geduurige oeffening van de tegenoverstaande deugd.

Gewen ook uwe Kinders , om alle gezellige deugden te oeffenen jegens hunne Broeders , hunne Zusters , hunne Medgezellen.

Gewen hen , om altoos veel voor hun te willen doen.

Wanneer de reden en het oordeel uwer Kinderen meer gevormd zyn , noopen hen dan ter deugd , en wederhouden hen van de ondeugd , door verhevenere beweegmiddelen , door de
groote

droit foible de leur cœur , pour prévenir , s'il est possible . de grandes chutes.

Affermissez leur cœur contre son foible , par l'exercice assidu de la vertu opposée.

Habituez aussi vos Enfans à exercer toutes les vertus sociales à l'égard de leurs Freres & de leurs Sœurs , ou de leurs Camarades.

Accoutumez - les à vouloir toujours beaucoup faire pour eux.

Quand leur raison & leur jugement seront plus formés , portez - les à la vertu , & détournez - les du
vice

groote beweegmiddelen van den Godsdienst , en *volmaak dus hunne harten.*

3. *Men moet het Hart zyner Kinderen trachten te volmaaken.*

Laat het u niet genoeg zyn , dat uwe Kinders eene gemeene Deugd bezitten. Staa voor hun naar eene uitsteekende Deugd.

Wees ten vollen overtuigd , dat het de Godsdienst alleen is , welks beweegredenen en hulpmiddelen den mensch tot zulk eene deugd brengen kunnen.

Doe

vice par des motifs plus relevés ; par les grands motifs de la Religion ; & *perfectionnez ainsi leur cœur.*

3.

Il faut travailler à perfectionner le cœur des Enfans.

Ne vous contentez pas que vos Enfans aient une vertu ordinaire. Aspirez pour eux à une vertu distinguée.

Persuadez-vous intimément qu'il n'y a que la Religion seule , dont les secours & les motifs puissent porter à une telle vertu.

Doe uwe Kinderen vooreerst de voortreffelykheid opmerken van het stelsel der Euangelische Zedeleer boven alle andere stelsels van Zedeleer.

Gebruik , ten dien einde , de beste zamenstellen van Zedeleer , en spreek dikwils met hun over dit onderwerp.

Vervul hunne harten met een leevendig gevoel van alle de schoonheid , en alle de nuttigheid der Christelyke Zedeleer.

Volmaak het hart uwer Kinderen , door in het zelve de *onderscheidende deugden van het Christendom te vormen , uit te breiden , te versterken , en te doen wortelen.*

Ge-

Faites remarquer d'abord à vos Enfans la supériorité du système de Morale de l'Évangile sur tous les autres systèmes de Morale.

Servez-vous , pour cet effet , des meilleurs cours de Morale , & conversez souvent avec eux sur ce sujet.

Pénétrez leur cœur de toute la beauté & de toute l'utilité de la Morale Chrétienne.

Perfectionnez le cœur de vos Enfans , en y formant , en y étendant , en y fortifiant & en y enracinant les *vertus distinctives du Christianisme.*

En-

Gebruik altoos de verhevenste beweegmiddelen, om uwe Kinderen ter betragting hunner pligten aan te zetten.

Dat het Geloof uwer Kinderen op hunne harten eenen magtigen invloed hebbe.

Overtuig hen, dat het Christendom eene wetenschap is, die 't hart betreft.

Laat *hun geloof* niet slegts verlicht zyn, maar ook *geoeffend*, *onderwerpelyk*, *onwankelbaar*, *leevendig*, *werksaam*.

Laaten de schoonste voorbeelden van *geloof* dikwils op hunne inbeelding eenen leevendigen indruk maaken.

Dat

Employez toujours les plus grands motifs pour engager vos Enfans à remplir leurs devoirs.

Que la Foi de vos Enfans influe puissamment sur leur cœur.

Convainquez - les que le Christianisme est une science pour le cœur.

Que leur *Foi* ne soit pas seulement éclairée; mais qu'elle soit exercée, soumise, inébranlable, vive, active.

Que les plus beaux *modeles de Foi* frappent vivement & fréquemment l'imagination de vos Enfans.

Dat het hart uwer Kinderen vervuld zy met liefde tot God.

Houd niet op hun alle de redenen voor oogen te stellen, die zy hebben, om *God te beminnen*.

Maak hun af alles, wat God voor hun gedaan heeft.

Zeg en herzeg hun met aandoening: God bemint u als een grootmagtig *Schepper*, een zorgvuldig *Onderhouder*, een goed *Mees-ter*, een edelmoedig *Weldoener*, een yverig *Vrind*, een mededoogend *Vader*, eene *Moeder*, gedreeven door *tedere bezorgaheid*; God bemint u als *Verlosser* en *Belooner*.

Overtuig uwe *Kinders*, dat zy God nooit te veel beminnen kunnen.

Wek

Que le cœur de vos Enfans soit pénétré de l'amour de Dieu.

Ne vous laissez point de produire à leurs yeux, toutes les raisons qu'ils ont d'*aimer Dieu*.

Peignez-leur tout ce que Dieu a fait pour eux.

Dîtes & redîtes-leur avec sentiment: Dieu vous aime en *Créateur magnifique*, en *Conservateur soigneux*, en *bon Maître*, en *Bienfaiteur généreux*, en *Ami Zélé*, en *Pere compatissant*, en *Mere agitée d'une tendre sollicitude*, en *Redempteur*, en *Rémunérateur*.

Perfuez à vos Enfans qu'ils ne sauroient jamais trop aimer Dieu.

Ex-

Wek hen op , om niet te dulden ,
dat anderen *God meer beminnen* ,
dan zy.

Gewen hen ook , om God , *zoa veel*
zulks geschieden kan , te beminnen
met eene belangelooze liefde.

Gewen hen , ten dien einde , om
God te beminnen uit aanmer-
king , dat hy ten hoogsten
beminnelyk is *in zig zelven.*

Vervul hen met de gedagte van 't
geen God voor hun reeds gedaan
heeft , werkelyk doet , en nog
doen wil.

Vestig hunne aandagt op de mid-
delen , welken God gebruikt
heeft , om hen uit hunne *onkunde*
en

Excitez-les à ne pas souffrir que d'autres aiment
Dieu plus qu'eux.

Habituez-les aussi à aimer Dieu d'un amour des-
intéressé , autant que cela est possible.

Pour cet effet , accoutumez-les à aimer Dieu
par l'idée qu'il est souverainement aimable
en lui-même.

Pénétrez-les de ce que Dieu a déjà fait , de ce
qu'il fait actuellement , & de ce qu'il veut
faire encore pour eux.

Fixez leur attention sur les moyens , dont Dieu
s'est servi pour les retirer de leur *ignorance* &

en *bedorvenheid* te trekken , en van de *straf* hunner zonden te verlossen.

Dat hunne dankbaarheid , op de liefde tot God gegrond , niet ophoude hem te verheerlyken.

Dat hun vertrouwen , die zoo sterke liefde ten grondslag hebbende , welke God hun betoond heeft in Jesus Christus , hen geen oogenblik in twyffel laate over de uitvoering zyner verscheiden beloften.

Dat zy een zonderling vermaak vinden in de gevoelens van liefde tot God , die hen bezielen , naar buiten te vertoonen.

Dat hun hart op hunne lippen zy , als zy van deeze liefde spreekten ,
en

de leur *corruption* , & pour les *exempter de la peine* de leurs péchez.

Que leur *reconnoissance* , fondée sur l'amour de Dieu , ne se lasse point de le célébrer.

Que leur *confiance* , ayant pour base cet amour si fort que Dieu leur a témoigné en Jesus Christ , ne les laisse pas douter un instant de l'exécution de ses diverses promesses.

Qu'ils trouvent un singulier plaisir à manifester au dehors les sentimens d'amour de Dieu , qui les animent.

Que leur cœur soit sur leurs levres , lorsqu'ils par-

en dat zy zig niet ſchaamen over de zuivere traanen van tederheid, die deeze liefde hen mag doen ſtorten.

Dat alle hunne daaden de liefde Gods tot haar beginſel, en deſelfs eere tot haar uiterſt einde hebben.

Dat hun yver en hunne bezorgdheid ter betragting hunner verſcheiden pligten, de opregtheid en vuurigheid van hunne liefde tot God bewyzen.

Dat het hart uwer Kinderen vervuld zy met liefde tot den Naaften.

Zeg en herzeg hun *met aandoening*:
bemint uwe Naaften als *uwe Broe-*
ders

parlent de cet amour, & qu'ils n'ayent pas honte des larmes pures de tendreſſe, que cet amour leur fera verſer.

Que toutes leurs actions ayent l'amour de Dieu pour principe, & ſa gloire pour derniere fin.

Que leur zèle & leur ſollicitude à remplir leurs différens devoirs, démontrent la ſincérité & l'ardeur de leur amour pour Dieu.

Que le cœur de vos Enfans ſoit pénétré d'amour pour le Prochain.

Dites & redites-leur *avec ſentiment*; aimez vos Prochains comme *vos Freres, vos aides*, comme les

ders , uwe helpers , als Kinders van God , als u zelven , als mededeelgenooten eener eeuwige zaligheid.

Breng hun dikwils in gedagten het byzonder gebod van Jesus Christus , om *elkanderen te beminnen.*

Leer hen den Naasten hunne liefde door daaden te betuigen.

Gewen hen goed te doen , *zonder daar voor eenige belooning te verwagten* van den kant der geenen , welken zy het doen ; het goed , dat zy doen , *te verzwynen* ; het , in zekeren zin , *voor zig zelven te verbergen* ; het in Gods handen *ter bewaaring* te geeven ; den Naasten te helpen *met hunnen raad* ; hem *bystand* te verleenen ; hem

ver-

les Enfants de Dieu , comme vous même , comme vos associés à une Félicité éternelle.

Rappelez fréquemment à leur souvenir le commandement particulier de Jesus Christ , *de s'aimer les uns les autres.*

Instruifez - les à témoigner à leurs Prochains leur amour par des effets.

Accoutumez - les à faire du bien , *sans en attendre la récompense* de la part de ceux à qui ils le font ; à *taire* le bien qu'ils font ; à *se le cacher* en quelque sorte à *eux-mêmes* ; à le mettre en *dépot* entre les mains de Dieu ; à *aider* leurs Prochains *de leurs conseils* ; à leur accorder

leurs

vertrouwing mede te deelen; hem te ondersteunen uit hunne goederen.

Vermaan hen, om den Naasten lief te hebben, gelyk God hen lief heeft.

Maak het hart uwer Kinderen vatbaar voor vergeeving van ongelyken.

Doe hen wel begrypen, dat het zoo veel heerlyker is te vergeeven, als het moeilyker valt.

Zeg hun: *vergeeven* is zig zelven overwinnen; 't is God navolgen; 't is zig van Gods liefde verzeke- ren; 't is, eenigerwyze, zynen vyand behouden.

Bewys hun, door groote voorbeelden,

leurs secours; à leur départir leurs consolations; à les assister de leurs biens.

Exhortez-les à aimer le Prochain, comme Dieu les aime.

Rendez le cœur de vos Enfans capable d'ercerger le pardon des injures.

Faites-leur bien sentir, que plus il est difficile; & plus il est glorieux de pardonner.

Dîtes-leur; *pardonnez!* c'est se vaincre soi-même; c'est imiter Dieu; c'est s'affurer l'amour de Dieu; c'est sauver en quelque sorte son Ennemi.

Que de grands exemples leur prouvent que le par-

den , dat vergeeving van ongelijken het onderscheidend kenmerk is des Christendoms.

Dat uwe Kinders schande stellen , niet in den eersten stap te doen , maar in daar toe niet bekwaam te zyn , en laten zy meer grootheid vinden in het doen van den eersten stap , dan in zulks van hunnen vyand te eischen of te verwagten.

Dat zy van het denkbeeld van zig over een ongelijk , hoe schreeuwend ook , te wreken , een gruwel hebben.

Maak het hart uwer Kinderen vatbaar voor zelfsverzaaking.

Geef

pardon des injures est la marque caractéristique du Christianisme.

Que vos Enfans fassent consister la honte , non à faire les premières démarches ; mais à n'en être pas capable ; & qu'ils trouvent plus de grandeur à les faire ces démarches , qu'à les exiger ou à les attendre de la part de leur Ennemi.

Que l'idée de tirer vengeance d'une injure , quoique atroce , leur soit en horreur.

Rendez le cœur de vos Enfans capable du renoncement à soi-même.

Don-

Geef hun , vooreerst , een juist denkbeeld van deeze deugd.

Toon hun , hoe noodzaaklyk dezelve zy in zekere gelegenheden.

Doe hen begrypen , dat deeze zelfsverzaaking alleen de opoffering eischt van 't geen hen minst doet uitmunten , of van 't geen hun verderfelyk kan zyn ; dat zy 't hun gemakkelyker maakt zig af te trekken van de zinnelyke voorwerpen ; dat zy hen verzekert van eene ruime vergoeding ; dat een Christen te groot en te gelukkig is , om niet , by alle gelegenheden , als een *onsterfelyk weezen* te handelen ; dat een Christen de zelfsverzaaking zoo vermoet

Donnez - leur d'abord une juste idée de cette vertu.

Montrez - leur en la nécessité dans certaines occasions.

Faites - leur sentir que ce renoncement n'exige le sacrifice que de ce qu'il y a de moins excellent en eux , ou de ce qui peut leur être funeste ; qu'il facilite leur détachement des objets sensibles ; qu'il leur assure un ample dédommagement ; que le Chrétien est trop grand & trop heureux , pour ne pas agir en toute occasion *en Etre immortel* ; que le Chrétien doit porter le renoncement à soi - même au point de mortifier

moet brengen , dat hy 't vleesch t' onderbrengt , zoo dikwils zyn pligt zulks eischen mag.

Maak uwe Kinders ook geschikt , om zig van de wereld af te trekken , door hen de ydelheid te doen begrypen van alles , wat alleen voor een tyd is , en door hun dikwils onder de oogen te brengen de heerlykheid van *hunnen oorsprong* , en de grootheid van 't oogmerk , dat God met hun bedoelt.

Dat de heiligheid het hart uwer Kinderen vervulle.

Overtuig hen , dat hunne heiligheid haaren zetel in 't hart moet hebben , dat zy *volkomen* moet zyn in

tifier ses sens , toutes les fois que son devoir l'exigera.

Disposez aussi vos Enfans au détachement du monde , en leur faisant sentir la vanité de tout ce qui n'est que pour un temps ; en leur mettant souvent sous les yeux l'excellence de leur origine & la grandeur de leur destination.

Que la sainteté remplisse le cœur de vos Enfans.

Convainquez - les que leur sainteté doit avoir son siege dans le cœur ; qu'elle doit être *complete*

in haare deelen, *geduurigen voortgang maaken, en ten einde toe aanhouden.*

Noop hen tot heiligheid, door de edele zugt van naa God te gelyken, door de vuurige begeerte van zig aangenaam te maaken in deszelfs oogen, door de inwendige bewustheid van het tegenwoordig geluk, onafscheidelyk aan de heiligheid verknogt, en door de leevendige hoop op het toekomend geluk, waar mede zy onfeilbaar zal vergolden worden.

Overtuig uwe Kinders, dat de heiligheid het eenig werk is van een redelyk weezen, de roem des menschen, de zegepraal van den geest,

plète dans ses parties, progressive, persévérante.

Animez-les à la sainteté, par la noble ambition de ressembler à Dieu; par le desir ardent de se rendre agréable à ses yeux; par l'intime conviction du Bonheur présent, effet inséparable de la sainteté; par la vive espérance du Bonheur futur, récompense infaillible de la sainteté.

Persuadez à vos Enfans que la sainteté est la seule affaire d'un être raisonnable, la gloire de

geeft, het zegel hunner bevoegdheid tot een eindeloos geluk.

Overtuig uwe Kinders ten vollen, dat men alles tot God, als het *hoogste Goed*, moet betrekken, en dat een waar Christen alleen in staat is deeze verheven deugden te oeffenen.

Moedig uwe Kinders aan ter standvastige betragting deezer verheven deugden,

door de vermaaningen van hunnen
Goddelyken Meester J E S U S
C H R I S T U S,

door zyn voorbeeld,

door het denkbeeld van den bystand des Heiligen Geests, dien hy hun beloofd heeft.

Geef

l'homme, le triomphe de l'esprit, le sceau de leur qualification à un bonheur sans fin.

Convainquez intimément vos Enfans, qu'il n'y a rien qui ne doive se rapporter à Dieu, comme au *Bien suprême*, & qu'il n'y a qu'un vrai Chrétien en état de pratiquer ces sublimes vertus.

Encouragez vos Enfans à la pratique constante de ces sublimes vertus,

par les exhortations de leur divin Maître, J E S U S
C H R I S T,

par son exemple,

par l'idée des secours du St. Esprit, qu'il leur a promis.

Don-

Geef hun een gezond begrip van
deezen byftand.

Doe hen begrypen, hoe zeer zy
dien noodig hebben.

Leer hen, welke gelftelteniffen
zy bezitten moeten, om dien
te erlangen.

Vermaan hen, daarom ftandvas-
tiglyk en vuuriglyk te bidden.

Bid daarom zelf met hun.

Noodig uwe Kinders ter betragting der
Chriftelyke Deugden, door het
denkbeeld en gevoel van JESUS
CHRISTUS. *Lyden en Offerhande.*

dat zy van deeze Offerhande hunne
grootte weetenfchap maaken.

dat zy die geftadig voor hunnen
geeft hebben,

dat

Donnez-leur une idée faine de ces fecours.

Convainquez-les du befoin qu'ils en ont.

Enfeignez-leur, dans quelles difpofitions ils
doivent être pour les obtenir.

Exhortez-les à les folliciter conftamment &
avec ardeur.

Sollicitez-les vous-même avec eux.

Sollicitez vos Enfans à la pratique des vertus Chré-
tiennes par l'idée & le fentiment des *Souffrances*
& du *Sacrifice de JESUS CHRIST.*

qu'ils faffent leur grande fcience de ce Sacrifice.

qu'ils l'ayent fans cefle préfent à l'efprit.

dat zy JESUS CHRISTUS Lyden en Dood beschouwen, als ondergaan *ten hunnen behoefte.*

dat het hun een vermaak zy dit Lyden en deezen Dood in hunne gedagten te vernieuwen, door dikwerf herhaalde deelneeming aan 't Heilig Avondmaal.

dat zy de onderhouding des Avondmaals beschouwen als een kragtigh hulpmiddel ter heiligmaaking.

dat zy groote denkbeelden maaken van het Avondmaal houden, en deszelfs voordeelen.

dat zy met vertrouwen aan 's Heeren Tafel naderen.

dat hunne harten bewoogen, geraakt, in vlam gezet worden, op het beschouwen van alle de liefde,

qu'ils envisagent les Souffrances & la Mort de JESUS CHRIST, *comme endurées pour eux.*

qu'ils aiment à se retracer ces Souffrances & cette Mort, par de *fréquentes Communions.*

qu'ils envisagent la Communion, comme un aide & un moyen puissant de Sanctification.

qu'ils se fassent de grandes idées de la Communion & de ses avantages,

qu'ils approchent de la Communion avec confiance.

que leur cœur soit ému, touché, embrasé à la vue

de , die JESUS CHRISTUS daar in openbaart.

Dat dit gezigt hen zelfs allen schyn des kwaads doe haaten , en hen verbinde en aanzette om zig voor altoos toe te wyden aan JESUS CHRISTUS ; dat dit gezigt hen doe verlangen om met JESUS CHRISTUS te zyn.

Moedig uwe Kinders aan en help hen , om deeze verheven gevoelens te onderhouden ,

door tedere en dikwerf herhaalde vermaaningen ,

door hartelyke mededeeling uwer eigen godvrugtige gevoelens ,

door

vuë de tout l'amour & de toute la charité que JESUS CHRIST y manifeste.

Que cette vuë leur fasse hair tout ce qui a seulement l'apparence du mal , les dévoue & les engage à se consacrer pour jamais à JESUS CHRIST ; que cette vuë leur fasse désirer d'être avec JESUS CHRIST.

Encouragez vos Enfans , & aidez - les à entretenir ces grands sentimens

par de tendres & de fréquentes exhortations , par des communications intimes de vos propres sentimens de piété ,

door Christelyken lof, vooral,
 door het denkbeeld, dat zy eenen
Meeſter naa hun hart toebehooren.

Vorm ook uwe Kinders tot eene tederere,
 gewillige en blymoedige
 Godsvrugt,

door dikwils met hun te ſpreken
 over 't geen in den Godsdienſt
 meeft aandoet,

door hun 't genoeg te betuigen,
 dat gy gevoelt, in daar over met
 hun te ſpreken,

door hen te doen begrypen, dat
 'er niets grooter, niets ſchooner
 in de Wereld is, dan de Gods-
 dienſt van JESUS CHRISTUS, en
 niets, dat meer voldoening geeft,
 dan

par des louanges Chrétiennes, ſur tout
 par l'idée d'appartenir à un Maître ſelon leur cœur.

Formez auſſi vos Enfans à la Piété de Gout & de
 Sentiment,

en converſant fréquemment avec eux de ce qu'il
 y a de plus touchant dans la Religion,
 en leur manifeftant la fatiſfaction, que vous é-
 prouvez à leur en parler,

en leur faiſant ſentir qu'il n'y a rien au Monde
 de plus grand ni de plus beau que la Religion
 de

dan zig daar mede bezig te houden,
 door hen te doen waarneemen, hoe
 veel zulk eene Godsvrugt toe-
 brengt, om de pligtsbetragting
 gemakkelyk te maaken.

Vorm het hart uwer Kinderen tot ee-
 ne verheven Godsvrugt,

door hen te gewennen aan eene foort
 van hebbelyke bespiegeling,
 door eenen edelen en heiligen naar-
 yver in hun te ontsteeken,
 door hen te noopen, om zelfs in
 de minste dingen op de beste en
 uitsteekendste wyze te handelen,
 door, met hunne vuurige gebeden,
 tot heil van *alle* menschen toe te
 brengen,

door

de JESUS CHRIST, & rien de plus satisfaisant
 que de s'en occuper,
 en leur faisant observer, combien une telle Piété
 facilite la pratique des devoirs.

Formez vos Enfans à la sublime Piété,

en les accoutumant à une sorte de contemplation
 habituelle,
 en les excitant à une noble & sainte Emulation,
 en les pressant d'agir dans les moindres choses
 de la meilleure maniere & supérieurement,
 en contribuant par leurs vœux ardents au salut de
 tous les hommes,

door zig te benaarftigen, om die gevoelens en gefchiktheden vroegtijdig te verkrygen, die hen in den Hemel zullen gelukkig maaken.

Gewen uwe Kinders, om zig zelve dikwils rekenfchap af te vorderen van hunne *gedagten*, hunne *begeerten*, hunne *woorden*, hunne *daaden*.

Leer hen ook, naa maate zy *Kennis* en *Deugd* verkrygen, de *bronnen* kennen, waar uit hunne daaden voortvloeijen, op dat zy in ftaat moogen weezen, om zelfs te oordeelen, of hunne daaden *natuurlyk*, *verftandig*, *godsdienftig*, *chriſtelyk* zyn.

Om

en travaillant à revêtir de bonne heure, les ſentimens & les diſpoſitions qui les rendront heureux dans le ciel.

Accoutumez vos Enfans à ſe demander fréquemment compte à eux-mêmes de leurs *penſées*, de leurs *deſirs*, de leurs *paroles*, de leurs *actions*.

A meſure qu'ils acquierent des *Connoiſſances* & des *Vertus*, enſeignez-leur auſſi à connoître la *ſource* d'où procèdent leurs actions, pour qu'ils puiſſent juger eux-mêmes ſi leurs actions ſont *naturelles*, *ſages*, *réligieufes*, *chrétiennes*.

Pour

Om hen aan het onderzoek hunner daaden te gewennen, zoo vraag hun dikwils, hoe zy den dag doorgebracht hebben.

Gewen hen ook, om zig zelven alle morgens te vraagen: hoe zal ik deezen dag besteeden? welk eene voldoening zal ik my bereiden tegen den aanstaanden avond?

Gewen hen, ten zelfden tyde, om hunne eigen harten te raadpleegen, op dat zy zig zelven op geenerlei wyze bedriegen moogen, noch eenige bekommering hebben omtrent de godsdienstige gevoelens, die zy verplicht zyn aan te neemen.

Raad hun de beeltenis van een *waar Christen*, en hunne eigen af te maalen,

Pour les accoutumer à faire l'examen de leurs actions, demandez leur fréquemment comment ils ont employé leurs journées.

Habituez-les aussi à se demander tous les matins: quel emploi ferai-je de ce jour? quelle satisfaction me préparerai-je pour ce soir?

Habituez-les en même temps à consulter leur propre cœur, afin qu'ils ne se fassent aucune illusion, ni qu'ils n'ayent aucun scrupule eû égard aux sentimens religieux qu'ils sont obligés de revêtir.

Conseillez-leur de tracer le Portrait du *vrai Chrétien*, &

len, om die beiden dikwils met elkanderen te vergelyken.

Vermaan hen ook, om niet te vreezen, dat zy zig onderscheiden zullen of byzonder zyn, als zy hun gedrag kunnen regtvaardigen, en bewyzen, dat het zelve wel overeenkomt met gezonde begrippen van den Godsdienst.

Doe hen de verpligting begrypen, die op hun legt, om altoos als verlichte en yverige Christenen te handelen, en om 's Naasten heil te bevorderen, zoo veel in hun is, zoo veel de voorzigtigheid toelaat, en zoo veel met hunne andere pligten bestaan kan.

Doe hen ten dien einde beseffen, dat zy eene zagmoedige en beminnelijke

& le leur propre, pour les confronter souvent l'un avec l'autre.

Exhortez-les aussi à ne pas craindre de se distinguer, ou de se singulariser, lorsqu'ils peuvent justifier leur conduite; & prouver qu'elle est conforme aux saines idées de la Religion.

Faites-leur sentir l'obligation qui leur est imposée d'agir toujours en Chrétiens éclairés & zélés, & de contribuer au salut de leurs Prochains, autant qu'en eux est, autant que la prudence le permet, & autant que cela est compatible avec leurs autres devoirs.

Pour cet effet, faites-leur comprendre, qu'ils doivent

lyke Godsvrugt moeten doen blyken, die anderen overhaalt, om den Godsdienst aan te zien, voor 't geen dezelve is, en dat zy dus *Manieren* verkrygen moeten, die ten hunnen behoefte voorinneemen, en die hen de agting en 't vertrouwen des Naasten doen verwerven.

* * *

*De OPVOEDING beschouwd
ten aanzien der Manieren.*

Schoon *de Manieren*, in den grond, tot den aanhang der Zedeleere behooren,

vent manifester une Piété douce, aimable, qui dispose les autres à envisager la Religion telle qu'elle est; & qu'ainsi ils doivent acquérir *des Manières*, qui préviennent en leur faveur, & qui leur gagnent l'estime & la confiance du Prochain.

* * *

L'ÉDUCATION *considérée en
égard aux Manières.*

Quoique *les manières* foyent dans le fonds, une dépen-

ren, dewyl zy, in 't algemeen, niets anders zyn, dan de beste wyze van handelen, 't is, egter, zeer nuttig, daar van eene onderscheiden afdeeling te maaken in een ontwerp van Opvoeding, aangezien de eerste plooijen, welken de Kinderen, ten dien opzichte, aanneemen, in 't vervolg zelden verdwynen, aangezien ongevallige manieren het uitsteekendste karakter nutteloos kunnen maaken, met betrekking tot de wereld, en aangezien goede manieren het gebrek van natuurlyke bevalligheden, in het uitwendige, eenigerwyze vervullen.

Schoon *de manieren*, in de opvoeding, een gewigtig punt uitmaaken, men moet

pendance de la *Morale*, puisqu'elles ne font, en général, que la meilleure façon d'agir, il est très utile d'en faire un article séparé dans un plan d'Education; vù que les premiers plis que les Enfans prennent à cet égard, ne s'effacent gueres dans la suite; vù que des manieres desagréables peuvent rendre inutile, relativement au monde, le caractere le plus excellent; & vù que de bonnes manieres suppléent, en quelque sorte, aux agréments naturels de l'extérieur.

Quoique les *Manieres* fassent un article important dans l'E-

moet ze , egter , niet beschouwen ,
als het weezenlykste gedeelte.

Draag zorg , om den jongen luiden ,
vroegtydig , *eene begeerte* in te boe-
zemen , om , door hunne manie-
ren , *te behaagen*.

Geef hun juiste denkbeelden van *deezee*
begeerte , om *te behaagen*.

Vermaan en help hen ter verkryging
der middelen , om te behaagen.

Ontvouw hun , welken de *beweegrede-*
nen , welk het oogmerk , en welken
de paalen moeten zyn van deezee
begeerte , om te behaagen.

Doe hen de gebreken opmerken , wel-
ken de begeerte , om te behaagen ,
verbetert of verzagt.

Over-

education, on ne doit pas cependant les envisager
comme l'article le plus essentiel.

Prenez soin d'inspirer de bonne heure aux jeunes gens
le desir de plaire par leurs manieres.

Donnez-leur de justes idés de *ce desir de plaire*.

Exhortez-les & aidez-les à acquérir les moyens de
plaire.

Exposez-leur quels doivent être les *motifs* de ce desir
de plaire , quel en doit être le but , quelles en
doivent être les bornes.

Faites-leur remarquer les défauts que le desir de plai-
re corrige ou adoucit.

Per-

Overtuig de jonge luiden , ten vol-
len , dat zy , zig gewennende , om
door hunne manieren te behaagen ,
zig zelve de betragting hunner ver-
fcheiden gezellige pligten gemakke-
lyker zullen maaken.

Draag altoos zorg , om uwe Kinders
de waare natuur der goede manieren
te doen opmerken , door hun te
kennen te geeven , waarom zulke of
zulke zaaken gedaan of gezegd wor-
den , en waarom zy op zulk of
zulk eene wyze gedaan of gezegd
worden.

Men kan de manieren beschouwen in
drie verfcheiden betrekkingen.

I. Be-

Perfuadez intimément aux jeunes gens qu'en s'habi-
tuant à plaire par leurs manieres , ils se faciliteront
à eux-mêmes l'acquit de leurs différens devoirs
de fociété.

Ayez toujours foïn de faire faifir aux jeunes gens le
véritable *esprit des manieres* , en leur indiquant
pourquoi telles chofes fe font ou fe difent , &
pourquoi elles fe font ou fe difent de telle ou de
telle maniere.

On peut envifager *les manieres* à trois égards diffé-
rens.

1. *Beschouw de Manieren in zig zelveu ,
en in betrekking tot dat geene ,
waar in zy bestaan.*

5. *Ten opzigte van het Lighaam.*

Overtuig de jonge luiden , dat men
alles een goeden zwier kan by-
zetten , die noodzaaklyk is , om
te behaagen.

Doe hen zulk een zwier myden ,
die hen niet betaamt.

Zet hen aan , om , door hunnen
zwier , te willen voorinneemen.

Vermaan hen , om eenen betaam-
lyken zwier te verkrygen , niet
denzelveu te veinzen.

Dat

I.

*Envisagez les Manieres en elles-mêmes , &
en égard à ce en quoi elles consistent.*

, *Relativement au Corps.*

Perfuadez aux jeunes gens , qu'il y a un bon
air à toutes choses , qui est nécessaire pour
plaire.

Faites-leur éviter les airs qui ne leur convien-
nent point.

Engagez-les à vouloir prévenir par leur air.

Exhortez-les à acquérir , & non à affecter l'air
convenable.

Que

Dat hunne weezenstrekken eenen zwier aankondigen, die *openhartig* is, zonder onbezuisdheid; *vriendelyk*, zonder al te groote gemeenzaamheid; *inneemend*, zonder lafheid; *vrymoedig*, zonder stoutheid; *zedig*, zonder dwang.

Dat de jonge luïden zindelyk en net zyn.

Dat zy met bevalligheid groeten, bedaard zyn in gang en houding, zig behoorlyk plaatsē, en op eene ongedwongen wyze gaan zitten en opstaan.

Dat zy anderen, met zedigheid, aanzien.

Dat zy alle dingen geeven en aanneemen met oplettendheid en beschaafdheid.

Dat

Que leur Phisionomie annonce un air ouvert sans étourderie, amical sans trop de familiarité, prévenant sans fadeur, assuré sans hardiesse, modeste sans embarras.

Que les jeunes gens soyent propres & rangés sur eux.

Qu'ils saluent de bonne grace, marchent ou se tiennent posément, se placent convenablement, s'assoient & se levent naturellement.

Qu'ils regardent modestement.

Qu'ils donnent ou prennent les choses avec attention, & avec politesse.

Qu'ils

Dat zy ongedwongen manieren hebben.

Dat zy zig onthouden van alles , wat als onbeschoft kan aangezien worden , van alles , wat niet in gemeen gebruik is.

Dat zy eene geoorloofde gemeenzaamheid gebruiken.

Dat zy spreekken op eene fatsoenlyke wyze , ten regten tyde , en met eene klaare stem , die niet te zagt noch te hard is.

Dat zy gemaatigd en gepast zyn in hunne gebaarden.

Dat zy zig wagten van eerst te lachen , om 't geen zy zeggen , en van met groot geschater inlachen uit te barsten.

Dat

Qu'ils ayent des manieres aisées.

Qu'ils s'abstiennent de tout ce qui pourroit être taxé de malhonnêteté , de tout ce qui n'est pas d'un usage reçu.

Qu'ils usent d'une familiarité permise.

Qu'ils parlent d'une maniere honnête , dans le temps requis , d'une voix distincte ni trop basse ni trop forte.

Qu'ils gesticulent modérément & à propos.

Qu'ils évitent de rire les premiers de ce qu'ils disent , & qu'ils s'abstiennent de grands éclats de rire.

Dat zy , niet vergenoegd met te behaagen door hunne uitwendigheid , ook zoeken te behaagen door hun verftand.

„ *Ten opzigte van het Verftand,*

Dat de jonge luiden zig benaarftigen om de begaafdheden van het verftand , waar door men behaagt , op *de manieren* toe te paffen.

Dat zy oplettend zyn jegens ieder-een ,

—— openhartig in hunne wyze van doen ,

—— inneemende door de beval-
ligheid huns verftands , in de ge-
fprekken ,

—— een-

Qu'ils ne fe contentent pas de vouloir plaire par leur extérieur ; mais qu'ils cherchent à plaire auffi par leur eſprit.

„ *Rélativement à l'Efprit.*

Que les jeunes gens travaillent à appliquer *aux manieres* , les qualitez de l'eſprit par les quel-les on plait.

Qu'ils foyent attentifs envers tout le monde ,
- - - - - ouverts dans leur façon d'agir ,
- - - - - engageants par leur tour d'eſprit
dans les entretiens ,

- - naïfs

- eenvoudig in hunne uitdrukkingen ,
- aangenaam in hunnen trant van de dingen voor te stellen ,
- overtuigend in hunne wyze van ze aan te dringen ,
- vurig om te verpligten ,
- dringende in hunne aanbiedingen.

Dat zy op eene ongedwongen wyze verpligten ; dat zy de dienften , die zy doen , niet uitbrommen ; dat zy behendiglyk verpligten ; dat zy de kiefchheid en eigenliefde van hun , die zy verpligten willen , ontzien.

Dat ook de jonge luïden een gezelligen geeft tragten te verkrygen ,
dat

- - - - - naïfs dans leurs expressions ,
- - - - - insinuans dans la maniere de proposer les choses ,
- - - - - persuasifs dans la façon d'insister ,
- - - - - emprefsés à obliger ,
- - - - - pressans dans la maniere d'offrir .

Qu'ils obligent naturellement , qu'ils n'annoncent point les services qu'ils rendent , qu'ils obligent finement , qu'ils ménagent la délicatesse & l'amour propre de ceux qu'ils veulent obliger.

Que les jeunes gens travaillent aussi à acquérir l'esprit de société ,

dat zy niet koel , niet ftilzwygende , niet overmatig deftig , niet bezwaarlyk om mede te verkeeren , niet eigenzinnig , niet befliffende , niet heerschende , niet vermoejende zyn.

Dat zy zig wagten van gemaaktheid , van byzonderheid , van 't geen men dikwils ten onregte *bon ton* of *ton à la mode* noemt , van buitenspoorige komplimenten , van te verre gaande openhartigheid , van onbekwaamheid om te weigeren.

Dat hunne manieren zig zelven altoos gelyk zyn.

”” *Ten opzigte van het hart.*

Ver-

qu'ils ne foyent ni froids , ni taciturnes , ni d'une gravité exceffive , ni d'un commerce difficile , ni capricieux , ni déceifs , ni importants , ni fatigans.

Qu'ils évitent l'affectation , la singularité , ce que l'on nomme , fouvent , à tort , le bon ton ou le ton à la mode , les complimens outrés , l'exceffive franchise , la foibleffe à refufer.

Qu'ils ayent toujours des manieres uniformes.

”” *Rélativement au Cœur.*

Ex-

Vermaan de jonge luiden, om boven al door 't hart te willen behaagen.

Dat zy manieren hebben, die *ongeveinsd* zyn uit een beginfel van opregtheid,

————— *inneemende*, uit een beginfel van goedwilligheid,

————— *gespraakszaam*, uit een beginfel van genegenheid,

————— *edel*, uit een beginfel van edelmoedigheid,

————— *geschikt*, uit een beginfel van kuischheid,

— *ge-*

Exhortez les jeunes gens à vouloir surtout plaire par le cœur.

Qu'ils ayent des manieres *vraies*, par un principe de droiture,

— — — — — *prévenantes*, par un principe de bienveillance,

— — — — — *affables*, par un principe d'affection,

— — — — — *nobles*, par un principe de Générosité,

— — — — — *décentes*, par un principe de chasteté,

————— *gedienstig,*
 uit een beginsel van goeden wil.
 Dat zy onbekwaam zyn , om laag-
 heden te pleegen.

2. *Beschouw de Manieren met betrekking tot de verscheiden gelegenheden en omstandigheden , waar in men zig bevinden kan.*

Overtuig de jonge luiden van de noodzaaklykheid , dat zy hunne manieren schikken naa de gelegenheden en omstandigheden.

Wat aangaat de bezoeken ,

Dat de jonge luiden zuinig zyn op den

----- *complaisantes*, par un principe de bonne volonté.
 Qu'ils foyent incapables de faire des bassesses.

2.

Envisagez les Manieres en égard aux occasions , & aux circonstances diverses , dans les quelles on peut se trouver.

Perfuadez les jeunes gens de la nécessité qu'il y a , d'affortir leurs manieres aux occasions & aux circonstances.

Quant

den tyd , dien zy aan bezoeken beſteeden.

Dat zy de bezoeken van *pligt* , *welvoeglykheid* of *vrindſchap* onderſcheiden van zulken , die alleen *het gebruik* of *de gewoonte* ten grondſlag hebben.

Dat zy hunne bezoeken wel ter ſneede doen , en de gepaſte uren daar toe uitkiezen.

Dat zy altoos onderwerpen van geſprek hebben voor hunne bezoeken.

Dat zy de duuring hunner bezoeken evenredig maaken aan den rang der perſoonen , welken zy die geeven , en aan 't geen zy hun te zeggen hebben.

Dat

Quant aux Viſites ,

Que les jeunes gens ſoyent œconomés du temps , qu'ils donnent aux viſites.

Qu'ils diſtinguent les viſites de *devoir* , de *bienſéance* , d'*amitié* , de celles qui ne ſont que d'*uſage* ou de *coutume*.

Qu'ils faſſent leurs viſites à propos & choiſſent l'heure convenable.

Qu'ils ayent toujours des ſujets de converſation pour leurs viſites.

Qu'ils proportionnent la durée de leurs viſites au rang des perſonnes à qui ils les rendent & à ce qu'ils ont à leur dire.

Dat zy toezien , om de luiden , die zy bezoeken , geen ongelegenheid te doen.

Dat zy hunne bezoeken , naa vereisch van zaaken , weeten te verlangen of te verkorten.

Dat zy alleen bezoeken doen , wanneer zy welgeschikt zyn voor de verkeerung ; en als zy het niet zyn , dat zy het dan tragten te worden.

Dat de jonge luiden zulken , die hen komen bezoeken , nooit wegzenden. Komen die bezoeken ongelegen , dat zy vrymoedig genoeg zyn , om het den eenen beschaafdelyk te verklaaren en den anderen behendiglyk aan te duiden.

Dat

Qu'ils prennent garde à n'être point à charge à ceux à qui ils rendent visite.

Qu'ils sachent , & abrèger leurs visites , & leur donner une étendue raisonnable.

Qu'ils ne fassent des visites que lorsqu'ils sont bien disposés pour la société ; & lorsqu'ils ne le sont pas , qu'ils travaillent à l'être.

Que les jeunes gens ne renvoyent jamais ceux , qui leur rendent visite. Ces visites viennent-elles mal à propos ? qu'ils osent le témoigner poliment aux uns , & l'insinuer finement aux autres.

Qu'ils

Dat zy de Perſoonen , die hen komen zien , onthaalen , als of zy hen verwagtede waaren.

Dat zy hen in eene behoorlyke kamer ontfangen.

Dat zy altoos ſtoffe van geſprek maaken te hebben , om de luiden , die by hen komen , te onderhouden.

Dat zy vooral tragten te ontdekken , of hun ook eenig vermaak gegeven , of eenige dienſt gedaan kan worden.

Dat zy zulken , die het betaamt te geleiden , onderscheiden van anderen , die men alleen kan laaten uitgaan.

Wat

Qu'ils accueillent les personnes qui les viennent voir comme s'ils les attendoient.

Qu'ils les reçoivent dans une chambre convenable.

Qu'ils fassent en sorte d'avoir toujours des sujets de conversation pour entretenir ceux qui viennent chez eux.

Qu'ils tâchent , surtout , de démêler s'il n'y auroit pas quelque plaisir à leur faire , ou quelque service à leur rendre.

Qu'ils distinguent ceux qu'il convient de conduire , de ceux que l'on peut laisser sortir seuls.

Wat de gezelschappen betreft ,

Dat de jonge luiden met zoodanigen verkeerem , die geschikt zyn naa hunne jaaren en smaak.

Dat zy zulken den voorrang geeven , die bestaan uit perfoonen van verscheiden jaaren en staaften , en die uitgeleezen en nuttig zyn.

Dat zy 'er vrolykheid , geeft , oordeel , zagtmoedigheid en hartelykheid brengen.

Dat zy 'er oplettendheden gebruiken , welken allen , die 'er zyn , verpligten , en eene omzigtigheid , die aan elk geeft , dat hem toekomt,

Dat

Quant aux Compagnies ,

Que les jeunes gens fréquentent celles qui sont assorties à leur âge , & à leurs goûts.

Qu'ils préfèrent celles qui sont composées de personnes de divers âges & de divers états , qui sont choisies , qui sont utiles.

Qu'ils y apportent de l'enjouement , de l'esprit , du discernement , de la douceur , de la cordialité.

Qu'ils y ayent des attentions qui obligent tous ceux qui y sont , & des égards qui rendent à chacun ce qui lui est dû.

Qu'ils

Dat zy 'er beschaafd zyn , zonder iemant overlast te doen.

Dat zy 'er van beuzelingen weeten *te spreken* op eene wyze , die aandacht wekt , *te speelen* zonder eene al te groote oplettendheid op het spel , *te hooren* met toegeevendheid , en eenen *verveelenden tyd* met bevalligheid *door te brengen*.

Dat zy 'er den eenen weeten *te myden* , den anderen *te verdraagen* , deezen *te helpen* , geenen *te beklagen*.

Dat zy 'er de kunst bezitten van te pryzen , zonder lafheid ; zig over deezen te verwonderen , zonder den hoogmoed van geenen te kwetsen ; den eenen den voorrang te geeven , zonder den an-

Qu'ils foyent polis , fans être à charge à personne.

Qu'ils sachent *y parler* de riens d'une maniere intéressante , *y jouer* sans une trop forte attention au jeu , *y écouter* avec complaisance , *s'y ennuyer* de bonne grace.

Qu'ils sachent *y éviter* les uns , *y supporter* les autres , *y aider* ceux-ci , *y plaindre* ceux-là.

Qu'ils ayent l'art d'y louer sans fadeur , d'y admirer ceux-ci sans blesser la vanité de ceux-là ,

anderen tot jaloerschheid te verwekken.

Dat de jonge luiden niet dan van tyd tot tyd in gezelschap komen.

Dat zy geen werk maaken van 'er eerst of laatst te komen.

Dat zy zig, vooral, wagten van 'er geraas te maaken, onbezuisd, los, zot, vinnig, berispende te zyn.

Dat zy 'er zig geen vermaak of spel maaken van het belachelyke na te aapen.

Dat zy 'er geene ergerlyke vertellingen of droevige toevallen doen hooren.

Dat zy geene gewoonte maaken van 'er tot den laatsten man toe te blyven.

Wat

là, d'y préférer tels fans exciter la jalousie de tels autres.

Que les jeunes gens ne viennent en compagnie que de loin a loin.

Qu'ils n'affectent point d'y venir des premiers ou des derniers.

Qu'ils évitent surtout d'y être bruyants, étourdis, légers, fats, caustiques, censeurs.

Qu'ils ne se fassent point un plaisir ou un jeu d'imiter les ridicules.

Qu'ils n'y annoncent jamais les histoires scandaleuses, ou les accidens facheux.

Qu'ils ne prennent pas l'habitude de rester des derniers en compagnie.

Quant

Wat den Tafel aangaat.

Vermaan de jonge luiden , om de beste plaatfen aan tafel voor anderen te laten ,

om ordentelyk aan tafel te zitten ,

om met bedaardheid , zindelykheid , gemaatigdheid , en befcheidenheid te eeten en te drinken ,

om oplettende te zyn om anderen te dienen ,

om de Dienftboden minnelyk aan te fpreeken , en hun niets te vraagen , terwyl zy bezig zyn anderen te dienen.

Ver-

Quant à la Table.

Exhortez les jeunes gens à laiffer aux autres les meilleures places à table ,

à fe tenir à table d'une maniere décente ,

à manger & à boire pofément , proprement , modérément , difcrettement ,

à être attentifs à fervir les autres ,

à parler obligeamment aux Domeftiques , & à ne leur rien demander dans le temps qu'ils font occupés à fervir les autres.

Ex-

Vermaan hen om anderen niet lastig te vallen en te overlaaden met uitfspoorige beschaafdheid ,

om geene gewoonte te maaken van iets te zeggen te hebben op de wyze , waarop de spyze bereid zyn ,

om niet te vreezen , dat 'er te kort zal komen ,

om niet alles onbedagtelyk te pryzen ,

om niet met eene soort van drift te spreken van 't geen zy goed vinden ,

om niet eeniglyk aan tafel te zyn ,

om te eeten en te drinken ,

om ook 't hoogste woord aan tafel niet te willen voeren ,

om

Exhortez les à ne pas gêner & à ne pas accabler les autres par des excès de politesse ,

à ne pas s'habituer à trouver à redire à la manière dont les mets sont préparés ,

à ne pas craindre qu'il n'y en ait point assez ,

à ne pas louer inconsidérément tout ,

à ne pas parler avec une forte de passion de ce qu'ils trouvent bon ,

à ne pas être à table uniquement pour boire & pour manger ,

à ne pas vouloir , non plus , tenir le dé à table ,

om niet onophoudelyk te spreken van schotels, geregten, wynen, Koks, enz., om de Dienftboden niet te bekyven, om geene uuren lang aan tafel te zitten.

Wat de Gesprekken betreft.

Dat de jonge luiden het hunne tot de gesprekken poogen toe te brengen.

Dat zy zig gewennen, hunne taal wel te spreken, en gepaste uitdrukkingen te gebruiken.

Dat zy nooit woorden bezigen, welker betekenis zy niet weeten.

Dat zy op eene vloeiende wyze leeren vertellen.

Dat

à ne pas parler éternellement de plats, de mets, de vins, de Cuisiniers, &c.

à ne pas gronder les Domestiques,

à ne pas passer des heures à table.

Quant à la Conversation.

Que les jeunes gens veuillent contribuer du leur à la conversation.

Qu'ils s'habituent à parler bien leur langue & à se servir d'expressions convenables.

Qu'ils n'employent jamais de termes dont ils ignorent la signification.

Qu'ils apprennent à narrer coulamment.

Qu'ils

Dat zy in de gesprekken geen geeft alleen willen hebben.

Dat zy in de gesprekken oordeel meer dan geeft waardeeren

Dat zy zoo wel over gemeene en daaglyksche onderwerpen te praa- ten weeten, als over verhevener onderwerpen te spreekken.

Dat zy de kunst bezitten van het gesprek op nuttige onderwerpen te brengen.

Dat zy agt geeven op de vatbaar- heid der luiden, met welken zy gelegenheid hebben van te spree- ken, op hun vernuft, op hunne kundigheden, op hun zedelyk karakter.

Dat

Qu'ils ne veulent point, en conversation, n'a- voir que de l'esprit.

Qu'ils prisent, en conversation, le jugement plus que l'esprit.

Qu'ils sachent aussi bien causer sur des sujets communs & journaliers, que converser sur des sujets relevés.

Qu'ils ayent l'art de mettre la conversation sur des sujets utiles.

Qu'ils fassent attention à la portée de ceux, avec qui ils ont occasion de converser, à leur génie, à leurs lumieres, à leur caractère moral.

Qu'ils

Dat zy bedagt zyn hen te onderhouden over dingen, waarin hun bekend is, dat zy belang nemen.

Dat zy de begaafdheid hebben van anderen te doen praaten, door hun gepaste vraagen te doen.

Dat zy zelfs vraagen voorstellen, om stoffen van gesprek te verschaffen, en dat zy die voorstellen op eene zedige wyze.

Dat zy hun best doen, om anderen het gesprek met genoeg te doen vervolgen, en niemant te belemmeren of te verbysteren.

Dat zy 't gesprek helpen vervrolyken en doorzetten.

Dat zy leeven in 't gesprek brengen.

Dat

Qu'ils ayent soin de les entretenir de ce qu'ils savent qui les intéresse.

Qu'ils ayent le talent de faire causer les autres, en leur adressant des questions à propos.

Qu'ils proposent eux-mêmes des questions pour fournir des sujets de conversation, & qu'ils les proposent d'une manière modeste.

Qu'ils s'étudient à mettre les autres à leur aise en conversation, & à n'embarrasser ou ne déconcerter personne.

Qu'ils aident à égayer & à pousser la conversation.

Qu'ils mettent de l'ame dans la conversation.

Dat zy , als 't gesprek begint te vervallen , toevlugt neemen tot iets te leezen.

Hebben zy een goed boek gelezen , dat zy anderen den inhoud mededeelen , of de vrugten , die zy 'er uit getrokken hebben.

Dat zy hem , die zyn gevoelen zegt , met aandacht hooren , en altoos meer denken om zyne redenen te bevatten , dan te wederleggen.

Dat zy niet verwonderd of moeilyk zyn , wanneer men gevoelens staande houdt , die met de hunne stryden.

Dat zy opheldering verzoeken van 't geen hun duister voorkomt ,
cer

Qu'ils ayent recours à quelque lecture, lorsque la conversation commence à languir.

Ont-ils lu un bon livre ? qu'ils fassent part aux autres de ce qu'il contient, ou des fruits qu'ils en ont retiré.

Qu'ils écoutent attentivement celui qui dit son avis, & qu'ils pensent toujours plus à comprendre ses raisons qu' à les refuter.

Qu'ils ne soyent pas étonnés, ni mortifiés, quand on avance des opinions contraires aux leurs.

Qu'ils demandent qu'on éclaircisse ce qui leur paroît

eer zy het duisterheid te laste leggen.

Zyn zy niet van iemants gevoelen, dat zy, alvoorens met hem te redentwisten, vaststellen, waar in en tot hoe verre zy met hem overeenstemmen.

Dat zy vatbaar zyn voor gemaatigdheid in 't redentwisten.

Dat zy in de hitte van een redentwist weeten te zwygen.

Dat zy anderen niet al te schielyk willen overtuigen.

Dat zy ongelyk weeten te hebben, en hun gevoelen te laten vaaren.

Dat

paroit obscur, avant que de le taxer de l'être.

Ne font-ils point de l'avis de quelqu'un ? qu'ils commencent, avant que d'entrer en dispute avec lui, par établi en quoi & jusqu'où ils sont d'accord.

Qu'ils soient capables de modération dans la dispute.

Qu'ils sachent se taire dans la chaleur de la dispute.

Qu'ils ne veuillent pas persuader les autres trop promptement.

Qu'ils sachent avoir tort, & revenir de leur sentiment.

Dat zy den geest van tegenspraak met groote zorgvuldigheid vermyden.

Dat zy uit de gesprekken, inzonderheit zulken, waar door zy zoeken te leeren, volstrektelyk alles verbannen wat strekt om het bloed te verhitten, alle harde uitdrukking, alle haatelyk gevolg, alle aanranding over een woord, dat 'er los uit gevallen is.

Bemerken zy, dat het gesprek te heevig wordt, dat zy een afwending poogen te maaken, door eenige verpligtende boerterye, of door van onderwerp te veranderen.

Dat

Qu'ils évitent avec grand soin l'esprit de contradiction.

Qu'ils bannissent absolument des conversations, & sur tout de celles par les quelles ils cherchent à s'instruire, tout ce qui tend à échauffer le sang, toute expression dure, toute conséquence odieuse, toute surprise sur quelque mot échapé.

S'apperçoivent-ils qu'une conversation s'échauffe trop? qu'ils tâchent de faire diversion, par un badinage obligeant, ou en changeant de propos.

Qu'ils

Dat zy, wel te pas, weeten te wyken; *te wyken, zelfs*, als zy gelyk hebben.

Dat zy op hunne hoede zyn tegen de kwaadaardigheid.

Dat zy zig maar zelden tot schimp veroorlooven.

Dat zy zig geen scherts inwilligen, dan met de uiterste omzigtigheid; of liever, dat zy nooit schertsen.

Dat zy geen werk maaken van aardig te wezen, en dat hunne aardigheden nooit zonder zout zyn.

Dat zy nooit een *ruuwen, besliffenden of bedekten* toon aanneemen.

Dat

Qu'ils sachent ceder à propos; *ceder même* lorsqu'ils sont fondés en raison.

Qu'ils soyent en garde contre la malignité.

Qu'ils ne se permettent que tres rarement l'ironie.

Qu'ils ne se permettent la raillerie qu'avec une extrême circonspection; ou plutôt, qu'ils ne raillent jamais.

Qu'ils n'aiment pas non plus à être plaisants, & que leurs plaisanteries ne soyent jamais *sans sel*.

Qu'ils ne prennent jamais le ton *brusque, décisif, mystérieux*.

Dat zy zig ook niet onderheevig maaken aan de beschuldiging van *zot geklap, onbescheidenheid, nieuwsgierigheid of kwaadsprekendheid.*

Dat zy geen behaagen scheppen in altoos van zig zelve te spreken.

Dat zy alle wisjewasjes praat, alle vertooning van geleerdheid, alle redenen, die alleen een byzonder gezelschap raaken, en waarin anderen geen deel kunnen neemen, en alle gefluister vermijden.

Dat zy zig zeer zorgvuldig wagten van alle vloekwoorden.

Dat zy nooit hunne toejuiching geeven aan vuile dubbelzinnigheden.

Dat

Qu'ils ne puissent pas être taxés non plus de *vain babill, d'indiscrétion, de curiosité, de médisance.*

Qu'ils n'aiment point à parler toujours d'eux-mêmes.

Qu'ils évitent l'esprit de bagatelle, le pédantisme, le ton de coterie, la chuchoterie.

Qu'ils s'abstiennent très soigneusement de tous jurements.

Qu'ils n'approuvent jamais à de fales équivoques.

Qu'ils

Dat zy geene zedenlooze beginfels door hunne redenen, noch zelfs door hun ftilzwygen wettigen.

Dat zy, by gelegenheid, niet fchroomen, de goede Zeden en den Godsdienst te verdedigen, en zig niet fchaamen te betuigen, dat zy Christenen zyn.

Wat aangaat de byzondere en openbaare Feesten,

Dat de jonge luiden altoos agt flaan op hen, die ze geeven.

Dat zy hun de eer bewyzen, die hun toekomt.

Dat zy 'er in agt neemen, 't geen boven gezegd is, in de afdeelingen

Qu'ils n'autorisent point par leurs discours, ni même par leur silence, les maximes relachées.

Qu'ils ne craignent point, dans l'occasion, de défendre les bonnes mœurs & la Religion, & qu'ils n'ayent pas honte de témoigner qu'ils font Chrétiens.

Quant aux Festins particuliers & publics,

Que les jeunes gens y ayent furtout égard à ceux qui les donnent.

Qu'ils leur rendent les devoirs qui leur sont dûs.

Qu'ils y observent ce qui est dit ci-dessus dans

gen van *gezelschap*, *tafel* en *gesprek*.

Komt het aan op dansen, dat de jonge luiden, daarin, de *betaamlykheid*, de *beschaafdheid* en de *gemaatigdheid* in agt neemen.

Dat zy den rang en de jaaren der perfoonen gadeslaan.

Dat zy zig niet zoeken gelyk te stellen met zoodanigen, welken zy ontzag en eerbied schuldig zyn.

Dat zy zig *in alles* wyffelyk gedraagen.

Wat de Schouwspelen betreft,

Vermaan de jonge luiden, om daar in *oplettend*, *bedaard*, *gespraakzaam* en *beschaafd* te zyn.

Ver-

les articles *compagnie*, *table*, *conversation*.

Est-il question de *danse*? que les jeunes gens y observent de la *décence*, de la *politesse*, de la *modération*.

Qu'ils fassent attention au rang & à l'âge des personnes.

Qu'ils ne cherchent pas à se faufiler avec ceux à qui ils doivent des égards & du respect.

Qu'ils s'y comportent *en tout sagement*.

Quant aux Spectacles,

Exhortez - les jeunes gens à y être *attentifs*, *posés*, *affables*, *polis*.

Ex-

Vermaan hen , om 'er zig by goed gezelschap te vervoegen.

———— om goede kennis te hebben van de stukken , die men 'er vertoond , ten einde 'er be- hoorlyk van te kunnen spreken.

———— om 'er regt te doen aan de begaafdheden.

———— om 'er niet toe te jui- chen 't geen kwaad is.

———— om 'er anderen het zien of hooren niet te beletten.

———— om de Vrouwen niet te belonken , maar vooral ,

———— om geen gesprek te zoeken met de Toneelspeelsters , enz.

Dat,

Exhortez-les à y aborder la bonne compagnie.

- - - - - à être au fait des pieces que l'on y représente , pour en causer convenablement.

- - - - - à y rendre justice aux talents.

- - - - - à ne pas y applaudir à ce qui est mauvais.

- - - - - à ne pas empêcher les autres de voir ou d'entendre.

- - - - - à ne pas lorgner les Femmes ; mais surtout

- - - - - à ne pas rechercher la conversation des Actrices, &c.

Dat, in omstandigheden van Vreugde,

de jonge luiden betoonen deel te neemen aan 't genoegen van anderen, door hunnen openhartigen zwier, hun leevendig gelaat, hunne vrolyke gesprekken, hunne minzaame gevoelens.

Dat zy, van gelyken, de vreugde blyken doen, die 't hun gegund wordt te smaaken.

Dat zy, zoo veel in hun is, tot de vreugde toebrenge.

Dat zy alles, wat dezelve zou kunnen hinderen, tragten te verwyderen.

Dat,

Que dans des circonstances de Joye,

les jeunes gens témoignent participer à la satisfaction des autres par leur air ouvert, leur extérieur animé, leurs discours enjoués, leurs sentimens affectueux.

Qu'ils manifestent de même la joye qu'ils ont occasion d'éprouver.

Qu'ils contribuent autant qu'en eux est, à la joye.

Qu'ils tachent d'écarter tout ce qui pourroit y porter atteinte.

Que

Dat, in omstandigheden van Droeffenis,

de jonge luiden bedagt zyn om een ernstig gelaat aan te neemen.

Dat zy verstandiglyk en met aandoening spreekten over de zaak, die tot de droeffenis aanleiding geeft.

— hun, die in droeffenis zyn, het deel, dat zy daarin neemen, betuigen.

— hen vertroosten en bystaan, als zy hunnen bystand metterdaad behoeven.

Dat, in Voorspoed,

de jonge luiden zedige, gespraak-
saa-

Que dans des circonstances d’Affliction,

les jeunes gens pensent à revêtir un extérieur sérieux.

Qu’ils parlent sagement & avec sentiment sur le sujet qui occasionne l’affliction.

— — — témoignent à ceux qui sont dans l’affliction la part qu’ils y prennent.

— — — les consolent, & les assistent, s’ils ont réellement besoin de leurs secours.

Que dans la Prospérité,

les jeunes gens ayent des manières modestes, affables, attentives, aisées, polies.

Que

saame , opletende , ongedwongen en beschaafde manieren hebben.

Dat , in Tegenspoed ,

de jonge luiden eenvoudige , ernstige , nedrige en edele manieren hebben.

Dat zy hunnen zwier , hunnen toon , hunne kleeding , hunnen stoet , hunne uitspanningen zelfs , schikken naa den staat , waarin zy zig bevinden.

Dat zy bekwaam zyn , om stappen te doen , die hun hard vallen.

Dat hun uiterlyk gelaat noch neerslagtigheid , noch moedeloosheid , noch bitterheid aankondige.

3. Be-

Que dans l'Adversité ,

les jeunes gens ayent des manieres simples , serieuses , humbles , nobles.

Qu'ils assortissent à l'état où ils se trouvent leur air , leur ton , leur habillement , leur train , leurs recreations mêmes.

Qu'ils soyent capables de faire des démarches qui leur coûtent.

Que leur extérieur ne dénote ni l'abattement , ni le découragement , ni l'aigreur.

3. Envi-

3. *Befchouw de Manieren in betrekking tot de Perfoonen, welken men aantreft.*

Overtuig de jonge luiden, hoe betaamlyk het zy, dat zy hunne manieren maatigen en fchikken naa de hoedanigheid der perfoonen, by welken zy zig bevinden moogen.

Vermaan de jonge luiden, om te letten op *den rang*, die deeze perfoonen in de maatschappye bekleeden; *de jaaren*, die zy hebben; *de sexe*, waar door zy onderscheiden worden; *de betrekkingen*, waar in zy met hun ftaan; *den ftaat*, waar in zy zig bevinden; *de kundigheden*, die zy bezitten.

Dat

3.

Envisagez les Manieres en égard aux perfonnes avec les quelles on se rencontre.

Perfuadez les jeunes gens de la *convenance* de proportionner & d'affortir leurs manieres aux les perfonnes avec les quelles ils peuvent se trouver.

Exhortez-les à faire attention au *rang* que ces perfonnes tiennent dans la Société, à l'*Age* qu'elles ont, au *sexe* qui les distingue, aux *relations* qu'elles ont avec eux, à la *situation* où elles se trouvent, aux *lumières* qu'elles poffèdent.

Que

Dat hunne manieren jegens de Overheden *nedrig* en *onderdaanig* zyn,

————— jegens de Geestelyken *deftig* en *zedig*,

————— jegens de oude Luiden *vol van ontzag*,

————— jegens de jonge Luiden *vry*,

————— jegens de Kinders *vrolyk*,

————— jegens de ſchoone Sexe *beſcheiden* en *beſchaafd*,

————— jegens hunne Meerdere *eerbiedig*,

————— jegens hun Gelyken *inneemend* en *hartelyk*,

— je-

Que leurs manieres envers les Souverains ſoyent *humiles & ſoumiſes*,

- - - - - envers les Eccléſiaſtiques, *graves & modeſtes*,

- - - - - envers les Vieillards, *pleines de déférence*,

- - - - - envers les jeunes Gens, *franches*,

- - - - - envers les Enfans, *enjouées*,

- - - - - envers le beau Sexe, *diſcrettes & polies*,

- - - - - envers leurs Supérieurs, *reſpectueuſes*,

- - - - - envers leurs Egaux, *prévenantes & cordiales*,

- - en-

————— jegens hunne Min-
 deren *ordentlyk en gespraakzaam* ,
 ————— jegens hunne Bloed-
 verwanten *gedienstig en vrindelyk* ,
 ————— jegens hunne Vrin-
 den *vuurig en teder* ,
 ————— jegens de Vreemde-
 lingen *beschaafd en verpligtend* ,
 ————— jegens de Ongeluk-
 kigen *toegenegen* ,
 ————— jegens de Ryken *on-
 gedwongen , natuurlyk , edel* ,
 ————— jegens de Armen *ge-
 meensaam en mededoogend* ,

— je-

- - - - - envers leurs Inférieurs , *bonne-
 tes & affables* ,
 - - - - - envers leurs Parens , *complaisan-
 tes & amicales* ,
 - - - - - envers leurs Amis , *empressées &
 tendres* ,
 - - - - - envers les Etrangers , *polis &
 obligeantes* ,
 - - - - - envers les Infortunés , *affectu-
 euses* ,
 - - - - - envers les Riches , *aisées , natu-
 relles & nobles* ,
 - - - - - envers les Pauvres , *populaires
 & compatissantes* ,

- - en-

_____ jegens de Dienstboonden *welvoeglyk* en *zagt*,

_____ jegens de Geleerden *zedig* en *ingetoogen*,

_____ jegens de Onweetenden *eenvoudig* en *openhartig*.

Vermaan de jonge luiden, om altoos zorgvuldig toe te zien, dat zy *niemant*, door *hunne manieren*, *stooten*.

* * *
* * *
* * *

III.

----- envers les Domestiques, *décen-*
tes & douces.

----- envers les Gens de sçavoir, *mo-*
destes & réservées.

----- envers les Ignorants, *simples &*
ouvertes,

Exhortez les jeunes gens à prendre toujours soigneusement garde de *ne choquer personne par leurs manieres.*

* * *
* * *

III.

DE OPVOEDING

*beschouwd in betrekking tot eenige zaaken,
die 'er een vervolg van zyn.*

---

1. *Vermaan de jonge luiden, om een Boc-
zemvrind te zoeken.*

t Hoofdzaaklyke der Opvoeding vol-
tooid hebbende, zoo doe de jon-
ge luiden begrypen, dat, hoe op-
lettend zy ook zyn moogen op hun-
ne

III.

L'É D U C A T I O N

*considérés relativement à ce qui en
est une suite.*

1.

*Exhortez les jeunes gens à se procurer
un Ami intime.*

Après avoir achevé l'essentiel de l'Education, faites
bien comprendre aux jeunes gens, que, quelque
IX. Deel, 3. Verb. 2 at-

ne gedagten , begeerten , daaden en manieren , zy zig nog dikwils bedriegen zullen , en blootgesteld zien aan veelvuldige verwaarloozing hunner pligten.

Overtuig hen dus van de noodzaaklykheid , dat zy in een boezemvriend , een naauwkeurig toezienner op hun gedrag en een genegen helper zoeken.

Overtuig hen wegens de nuttigheid van een waaragtig vrind door de aanmerking , dat een waaragtig vrind een tweede geweeten is.

Doe hen al 't geluk begrypen , dat het aangaan van eene waare en hartelyke vrindschap in heeft.

Spreek met hun naa behooren over de natuur der waare vrindschap , die ge-

attention qu'ils puissent apporter à leurs pensées , à leurs desirs , à leurs actions , & à leurs manieres , ils se tromperont encore souvent , & ils se verront exposés à manquer fréquemment à leurs devoirs.

Perfuadez-les , ainsi , de la nécessité de se procurer dans un ami un surveillant attentif , & un aide affectionné.

Convainquez-les de l'utilité d'un véritable ami par cette considération , qu'un véritable ami est une seconde conscience.

Faites-leur sentir tout le bonheur qu'il y a à contracter une vraie & intime amitié.

Parlez-leur convenablement sur la nature de la vraie ami-

gegrond moet zyn op eene hooge agting , een leevendigen smaak en een volkomen vertrouwen.

Toon hun , dat de natuur de vriendschap inboezemt , de reden haar versterkt , de Godsdienst haar verheft en veredelt , en dat zy de volmaaktheid bedoelt.

Help hen , om een vriend te vinden en te verkrygen , die een aangenaam voorkomen heeft ; die wat ouder is , dan zy ; die verstand , kennis en vernuft heeft ; die bekwaam is tot vordering ; die wys , voorzigtig , bescheiden , zagtmoedig is ; die een teder en mededoogend hart bezit ; die opregt is , vry , standvastig , gedienschtig , edelmoedig , aandoenlyk en gemakkelyk in den om-

amitié , qui doit être fondée sur une haute estime , sur un gout vif , & sur une confiance entiere.

Prouvez - leur que la nature l'inspire , que la raison la fortifie , que la Religion l'éleve & l'ennoblit , & qu'elle se propose la perfection.

Aidez - les à trouver & à se procurer un ami , qui ait un extérieur agréable ; qui soit un peu plus âgé qu'eux ; qui ait de l'esprit , des lumieres , du génie ; qui soit capable de progrès ; qui soit sage , prudent , discret , doux ; qui ait le cœur tendre & compatissant ; qui soit droit , franc , ferme , complaisant , généreux , sensible , d'un commer-

omgang; die zyne gevoelens gaarne mededeelt; die werkzaam is; die eene verftandige en beftendige godsvrugt bezit en die onkreukbaar is in trouw.

Worden alle deeze hoedanigheden niet gevonden in hun, welken de jonge luiden tot hunne vrienden begeeren zouden, onderzoek met hun, of zy, aan welken zy zig zouden willen verbinden, *bekwaam* zyn, *die te verkrygen*, en of zy, ten aanzien van verftand en hart bezitten, 't geen 'er tot de boezemvrindschap onvermydelyk vereifcht wordt.

Zyn de jonge luiden van een vrolyk karakter, dat zy een vriend zoeken van een ernftig karakter. Zyn zy van

ce facile; qui aime à se communiquer; qui ait de l'activité; qui possède une piété raisonnable & solide; & qui soit d'une fidélité à toute épreuve.

Toutes ces qualitez ne se trouvent - elles pas dans ceux, que les jeunes gens desireroient pour amis; examinez avec eux, si ceux avec qui ils voudroient se lier, sont *capables de les acquérir*, & s'ils possèdent, eû égard à l'esprit & au cœur, ce qui est absolument requis pour l'intime amitié.

Les jeunes gens sont-ils d'un caractère gai? qu'ils recherchent un ami d'un caractère sérieux: sont-ils

van een ernstig karakter , dat zy een vrind zoeken van een vrolyk karakter.

Doe hen begrypen , dat 'er , in de keuze van een vrind , voorbehoedfels moeten gebruikt worden ; dat die keuze volstrekt noodzaaklyk is ; dat zy haare zwaarigheden heeft ; dat zy tyd vereifcht.

Vermaan hen , om , alle andere dingen gelyk zynde , by voorrang , een boezemvrind te verkiesen onder hunne nabestaanden.

Overtuig hen aangaande de *mooglykheid* en *nuttigheid* van *verscheiden boezemvrienden* te hebben.

Dat de jongeluiden wel overtuigd zyn , dat , zoo zy in hunne vrienden de weezenlyke hoedanigheden van verstand

ils d'un caractere sérieux ? qu'ils recherchent un ami d'un caractere gai.

Faites -leur sentir qu'il y a des précautions à prendre dans le choix d'un ami ; que ce choix est absolument nécessaire ; qu'il n'est pas sans difficulté ; qu'il demande du temps.

Exhortez -les , toutes choses d'ailleurs égales , à choisir préféablement parmi leurs proches , un ami intime.

Convainquez -les de la *possibilité* & de l'*utilité* d'avoir *plusieurs amis intimes*.

Que les jeunes gens se persuadent bien , que s'ils desirent de trouver dans leurs amis les qualitez

ftand en hart, die tot de boezemvrindfchap vereifcht worden, wenfchen te vinden, zy die zelfs bezitten moeten of tragten te verkrygen.

Dat zy vooraf weeten, dat zy niets van hunne vrinden vorderen moeten, dan 't geen zy denzelven op hunne beurt willen toeftaan, en dat alle de pligten der vrindfchap wederzydfch moeten zyn.

Dat zy hunne verfcheiden vrinden weeten te *fchatten*: dat de naauwftverbonden van allen niet lyde door de vrindfchap, die zy met anderen aangaan, en dat deezen ook niet lyden door eene al te groote voorkeur ten behoeve van hem, aan welken zy naauwft verbonden zyn.

Dat

essentielles de l'esprit & du cœur, requifes pour l'intime amitié, ils doivent les poffeder eux-mêmes, ou travailler à les acquérir.

Qu'ils fachent d'avance, qu'ils ne doivent rien exiger de leurs amis, qu'ils ne veuillent leur accorder à leur tour, & que tous les devoirs de la vraie amitié font réciproques.

Qu'ils fachent *apprécier* leurs différens amis: que le plus intime de tous ne fouffre jamais de l'amitié, qu'ils contractent avec d'autres; & que ceux-ci ne fouffrent pas non plus d'une trop forte prédilection en faveur du plus intime ami.

Que

Dat de jonge luiden hunnen boezemvriend zoo dikwils zien, als mooglyk is, al waare 't maar voor een oogenblik: verschaf hun zelf daar toe de gelegenheden.

Dat zy van hunnen vriend niets eischen, dan 't geen hy geeven kan.

Dat zy altoos inschikkelykheid jegens hem hebben.

Overtuig hen, dat een afweezig vriend hun heilig moet zyn, en dat zy altoos zyne verdediging ter hand en zyn belang ter harte moeten nemen.

Doe hen begrypen, dat de waare vriendschap moet vergezeld gaan met eene hebbelyke, naauwkeurige en behendige *oplettendheid*.

een

Que les jeunes gens voyent leur intime ami le plus fréquemment possible, ne fut-ce que pour un instant: fournissez-leur en, vous-même, les occasions.

Qu'ils n'exigent de leur ami, que ce qu'il peut donner.

Qu'ils ayent toujours du support pour lui.

Convainquez-les qu'un ami absent doit leur être sacré, & qu'ils doivent toujours embrasser sa défense & prendre à cœur ses intérêts.

Faites comprendre aux jeunes gens que la vraie amitié doit être accompagnée

d'*attentions* habituelles, exactes & fines,

een gediensftig en vernuftig *opzigt op*
's vrinds genoegen ,
 eene vlytige en werkfaame *zorg* ,
 eene tedere *bekommering* ,
 minzaame *manieren*.

dat deeze vrindschap verftandige en
 zeldfaame *waarfchuwingen* eifcht ;
 waare , fpoedige en heimelyke
berigten ; wyze , opregte , en met
 zedigheid en behendigheid mede-
 gedeelde *raadgevingen* ; dringen-
 de en fterke *vermaaning*en ; wel-
 verdiende *loftuitingen* ; weezen-
 lyke , belangelooze en ongeverg-
 de *dienften*.

Doe de jonge luiden befennen , dat de
 vrindschap haare juifte paalen heeft ,
 dat

d'égards complaisants & ingénieux ,
de foins empressés & agiffants ,
de tendres sollicitudes ,
de manieres affectueufes.

Que cette amitié exige des *avertiffements* , qui foient
 judicieux & rares ; des *avis* , qui foient vrais ,
 prompts & fecrets ; des *conseils* , qui foient
 fages , finceres , donnés avec modestie & avec
 art ; des *exhortations* , qui foient preffantes &
 fortes ; des *louanges* bien méritées ; des *servi-*
ces effentiels , desintéreffes , non demandés.

Faites sentir aux jeunes gens que l'amitié a fes justes
 bornes ,

qu'elle

dat zy moet ondergefchikt zyn aan hunne verbinteniffen jegens God , hun Vaderland , hunne Ouders.

Doe hen wel begrypen , dat zy de pligten , die de waare vrindfchap oplegt , niet befchouwen moeten als *onmooglyke* , *moeilyke* of *laftige* pligten.

Overtuig hen , dat de waare vrindfchap niets anders is , dan eene wiffeling van *aangenaamheden* in 't gemeene leeven , van *bystand* in den nood , van *vertroofing* in fmart.

Doe hen wel begrypen , dat zy de lieffelykheden en vrugten der vrindfchap niet alleen moeten willen fmaaken.

Ver-

qu'elle doit être fubordonnée à leurs engagements envers Dieu , envers la Patrie , envers leurs Parens.

Faites-leur bien comprendre , qu'ils ne doivent point envifager les devoirs , que la vraie amitié impofe , comme des devoirs *impossibles* , *difficiles* , ou *gênants*.

Perfuadez-leur que la vraie amitié n'eft qu'une *échan-ge de douceurs* dans la vie , de *fecours* dans les befoins , de *confolations* dans les maux.

Faites-leur bien comprendre qu'ils ne doivent pas vouloir jouir feuls des agréments & des fruits de l'amitié.

Vermaan hen , om de geneugten der
 waare vrindschap daar in te stellen,
 dat men elkanderen dikwils blyken
 van tederheid geeft,
 dat men elkanderen onderhoudt
 over dingen van aangelegenheid,
 dat men elkanderen onderregt om-
 trent nuttige dingen ,
 dat men elkanderen van wederzy-
 de zyne gebreken en mislagen
 aanwyft ,
 dat men den Godsdienst te zamen
 beoeffent ,
 dat men elkanderen zyne godvrug-
 tige gevoelens mededeelt ,
 dat men elkanderen nuttig maakt
 voor den evenmensch ,
 dat men zig te zamen voorbereidt
 tot den hemel.

Ver-

Exhortez-les à faire consister les plaisirs de la vraie
 amitié

à se donner fréquemment des témoignages de
 tendresse ,

à s'entretenir de choses intéressantes ,

à s'instruire de choses utiles ,

à s'avertir mutuellement de leurs défauts & de
 leurs manquements ,

à étudier ensemble la Religion ,

à se communiquer leurs sentiments de piété ,

à se rendre utiles aux autres ,

à se préparer ensemble pour le ciel.

Ex-

Vermaan hen ernſtig , om zig niet te vergenoegen met eene *gemeene* , maar te ſtaan naar eene verheven , chriſtelyke en voor de eeuwigheid geſchikte vrindſchap.

Moedig hen aan , om de dierbaare voordeelen , die zy uit zulk eene vrindſchap trekken , te doen blyken , en dat wel

door uitmuntende zeden ,
door eene meer dan gemeen voortreffelyke wyze van handelen.

Hebben de jonge luiden een *chriſtelyk vrind verkreegen* ;

dat zy hun *geluk gevoelen* , en

dat zy *God danken* , voor dat hy hun een *zoo zeldſaam en dierbaar geſchenk* heeft doen erlangen.

2. Doe

Exhortez - les fortement à ne pas ſe contenter d'une *amitié ordinaire* , mais à aspirer à une amitié ſublîme , chrétienne , pour l'Eternité.

Encouragez - les à manifefter les précieux avantages , qu'ils recueillent d'une telle amitié ; & cela par des mœurs diſtinguées , par une maniere d'agir ſupérieure.

Les jeunes gens ont - ils fait l'*acquifition d'un ami chrétien* ?

qu'ils *ſentent leur bonheur* , &

qu'ils *rendent graces à Dieu* , de leur avoir accordé un *don ſi rare & ſi précieux*.

2. Fai-

2. *Doe de jonge luiden Reizen.*

Als men spreekt van de jonge luiden te doen reizen, ondersteelt men, dat de Ouders, zonder zig te be-
naauwen, de kosten der reize kun-
nen goed maaken, en de jonge lui-
den met *veiligheid*, *gemak* en *vermaak*
doen reizen.

Insgelyks ondersteelt men, dat *de jaa-
ren*, *de gezondheid*, *het karakter* en
de zedelyke gesteltenissen der jonge lui-
den *toelaaten*, dat men hen doe rei-
zen.

Doe uwe Kinders niet reizen, enkel
om dat zulks het gebruik is.

Be-

2.

Faites Voyager les jeunes gens.

Lorsque l'on parle de faire voyager les jeunes gens,
il est sousentendu que les Parens peuvent, sans
s'incommoder, subvenir aux fraix de voyage, &
faire voyager leurs Enfans *sûrement*, *commodément*
& *agréablement*.

Il est pareillement sousentendu que l'*âge*, la *santé*, le
caractère, & les *dispositions morales* des jeunes gens
permettent qu'on les fasse voyager.

Ne faites pas voyager vos Enfans, simplement par ce
que c'est l'usage.

Dé-

Beneem hun het vooroordeel , waar in zy zouden moogen zyn , dat de reizen , door zig zelven , verdienſte geeven.

Onderzoek met hun , in welke opzigten de reizen nuttig en in welken zy gevaarlyk kunnen zyn.

Laat hen niet alleen reizen , als zy vuurige driften hebben , en vooral , als zy tot *hoogmoed* , *verkwifting* , *welluſt* , *toorn* of *ſpeelzugt* neigen.

Tot meer zekerheid moeſt men den jongen luiden , die reizen , *Gouverneurs* , *verſtandige Medgezellen* , of ten minſten *vertrouwde Dienſtboden* medegeeven.

Dat de jonge luiden den loop hunner reize

Détrompez - les du préjugé où ils pourroient être , que les voyages , par eux-mêmes , donnent du mérite.

Examinez avec eux , à quels égards les voyages peuvent être utiles , & à quels égards les voyages peuvent être dangéreux.

Ne les laiffez pas voyager ſeuls , s'ils ont les paſſions vives ; & ſur tout s'ils ſont enclins à l'*orgueil* , à la *prodigalité* , à la *ſenſualité* , à la *colere* , à la *paſſion du jeu*.

Pour plus de fureté , on devroit donner aux jeunes gens qui voyagent , des *Gouverneurs* , ou des *Compagnons ſenſés* , ou du moins des *Domestiques ſûrs*.

Que les jeunes gens dirigent , autant qu'il ſe peut ,

reize zoo veel mooglyk regelen naa hunne zedelyke behoeften.

Dat zy de kennis van hun eigen Land voor die van vreemde Landen doen gaan.

Dat zy zig oeffenen in de geschiedenis des Lands, waar in zy zullen gaan reizen.

Dat zy zig voorzien van vrybrieven, *goede* brieven van aanpryzing en andere noodige papieren.

Doe de jonge luiden deeze drie voorname gestelteniffen, met betrekking tot de reizen aanneemen, — eene *hebbelyke voorzigtigheid* — eene *loffelyke nieuwsgierigheid* — en eene *verstandige waakzaamheid*.

Dat

le cours de leurs voyages, suivant leurs besoins moraux.

Qu'ils fassent précéder la connoissance de leur propre Pays à celle des Pays étrangers.

Qu'ils étudient l'histoire des Pays où ils doivent aller voyager.

Qu'ils se munissent de passeports, de *bonnes* lettres de recommandation, & d'autres papiers nécessaires.

Faites revêtir aux jeunes gens ces trois dispositions principales, relatives aux voyages, -- une *prudence habituelle*, -- une *curiosité louable*, -- & une *sage circonspection*.

Qu'ils

Dat zy zig , op eene gevoeglyke wyze , tot de reize bereiden — door *het Gebed* — en door *de onderhouding des Heiligen Avondmaals*.

Dat de jonge luiden zig *een oogmerk* in 't reizen voorstellen , en dat zy , geduurende den loop hunner reize , *dit oogmerk bestendig voor oogen hebben*. Dit oogmerk moet zyn ,

- a. *Hunne kundigheden uit te breiden en hun doorzigt te vermeerderen.*
- b. *Hun oordeel te vormen en hunnen smaak te volmaaken.*
- c. *Eene meer byzondere kennis van menschen te verkrygen.*
- d. *Zig te vormen tot goede manieren en den omgang met menschen.*

e. *Zig*

Qu'ils se préparent au voyage d'une maniere convenable, — par la *Priere* — & par la *Communion*.

Que les jeunes gens se proposent *un but* en voyageant , & que pendant le cours de leur voyage , ils aient constamment *ce but devant les yeux*. Ce but doit être ,

- a. *D'étendre leurs connoissances & d'augmenter leurs lumieres.*
- b. *De former leur jugement & de perfectionner leur gout.*
- c. *D'acquérir une connoissance plus particuliere des hommes.*
- d. *De se former aux bonnes manieres & à l'usage du monde.*

e. *De*

c. *Zig bekwaamer in hun beroep te maaken.*

a. *Dat de jonge luiden in hunne reizen hunne kundigheden zoeken uit te breiden , en hun doorzigt te vermeerderen.*

Door te letten op nieuwe en gewigtige voorwerpen , die hun voorkomen ,

door , 't geen aanmerking verdient , te onderscheiden ,

door , *met kundige luiden* , het Hof , de Koninglyke Huizen , de Paleizen der Grooten , de openbaare Gebouwen , de Hooge Schoolen , de Verzaamelingen van Zeldzaamheden en de openbaare en byzondere Boekeryen te zien ,

door

c. *De se rendre plus habiles dans leur profession.*

a. *Que les jeunes gens cherchent , dans leurs Voyages , à étendre leurs connoissances & à augmenter leurs lumieres.*

En faisant attention aux objets nouveaux & intéressants , qui leur seront offerts ,

en discernant ce qui mérite d'être observé ,

en voyant , *avec des gens éclairés* , la Cour , les Maisons Royales , les Palais des Grands , les Bâtimens publics , les Académies , les Cabinets de Curiosités , les Bibliothèques publiques & particulieres ,

en

door byzonderlyk te tragten, om kennis te maaken met verftandige luiden ,

door de goede boeken, die uitkomen, te leezen ,

door zig te benaarftigen , om kennis te krygen aan de beroemde Schryvers ,

door hunne waarneemingen op te fchryven ,

door zig byzonderlyk toe te leggen op het beoeffenen van de taal des lands, waar in zy zig bevinden.

b. *Dat*

en recherchant particulièrement la connoiffance de gens d'esprit ,

en lifant les bons ouvrages qui paroiffent ,

en cherchant à connoître les Autheurs célèbres ,

en mettant leurs observations par écrit ,

en faifant une Etude particuliere de la Langue du Pays où ils fe trouvent.

b. *Dat de jonge luiden , in hunne reizen ,
hun oordeel poogen te vormen en hun-
nen smaak te volmaaken ,*

door het bezoeken van geleerde luiden ,
————— van beroemde kun-
stenaaren ,

————— van mannen van ver-
dienste ,

door zig te vervoegen by uitgezocht ge-
zelschap ,

————— in de beste Schouw-
spelen ,

————— op de Concerten ,

————— voor den Regtbank ,

door tegenwoordig te zyn by de pleg-
tige Redenvoerigen.

c. *Dat*

b. *Que les jeunes gens cherchent , dans leurs
voyages , à former leur jugement &
à perfectionner leur gout ,*

en visitant les gens de lettres ,

- - - - les artistes fameux ,

- - - - les hommes de mérite ,

en fréquentant les compagnies choisies ,

- - - - les meilleurs Spectacles ,

- - - - les Concerts ,

- - - - le Barreau ,

en assistant aux discours d'apparat.

c. *Que*

c. *Dat de jonge luiden , in hunne reizen , eene meer byzondere kennis van menſchen zoeken te verkrygen ,*

door het *karakter* van elk Volk , deszelfs *geneigdheden* , deszelfs *driften* , deszelfs *zedes* , deszelfs *gewoonten* te beoeffenen ;

door elk Volk te beoeffenen in de verſcheiden omſtandigheden , waar in het zig bevinden mag , — in deszelfs verſcheiden orders , — in deszelfs plegtigheden , — in deszelfs regeeringsvorm , — in deszelfs handwerken , — in de natuur van deszelfs koophandel.

d. *Dat*

c. *Que les jeunes gens cherchent , dans leurs voyages , à acquérir une connoiſſance plus particuliere des hommes ,*

en étudiant le *caractere* de chaque Nation , ſes *inclinations* , ſes *paſſions* , ſes *mœurs* , ſes *uſages* ;

en étudiant chaque Nation dans les diverſes circonſtances où elle peut ſe trouver , -- dans ſes différens ordres , -- dans ſes cérémonies , -- dans la forme de ſon gouvernement , -- dans ſes manufactures , -- dans la nature de ſon commerce.

d. *Dat de jonge luiden , in hunne reizen ,
 zig tragten te vormen tot goede ma-
 nieren , en tot den omgang
 met menschen ,*

door de aangenomen manieren en ge-
 bruiken aandachtig te onderzoeken,
 door 't geen navolging waardig is van
 't geen niet nagevolgd moet worden
 te onderscheiden ,

door ten dien opzichte de beste Mees-
 ters te neemen ,

door zig de beste voorbeelden voor te
 stellen ,

door , zoo dikwils als moogclyk is ,
 in goed gezelschap te komen ,

door zig te gewennen , om zelfs voor-
 beelden van goede manieren te gee-
 ven ,

door

d. *Que les jeunes gens s'appliquent , dans
 leurs voyages , à se former aux bonnes
 manieres , & à l'usage du monde. .*

en examinant attentivement les manieres , & les usa-
 ges recus ,

en discernant ce qui est digne d'imitation , de ce qui
 ne doit pas être imité ,

en prenant à cet égard les meilleurs Maîtres ,

en se proposant les meilleurs modeles ,

en fréquentant , le plus souvent possible , la bonne
 compagnie ,

en s'habituant à exercer eux-mêmes les bonnes ma-
 nieres ,

en

door den raad van zulken in te neemen, die den naam hebben van bestgemanierd te zyn, en den omgang met menschen best te verstaan.

e. *Dat de jonge luiden zig, op reis, be- naarstigen, om zig bekwaamer in hun beroep te maaken,*

door alles, wat tot het beroep, dat zy meenen te aanvaarden, eenige betrekking heeft of kan hebben, op te spooren, te onderzoeken, en te doorgronden.

Meenen de jonge luiden één der geleerde Be- roepen te aanvaarden?

dat

en recherchant les conseils de ceux qui ont la réputation d'avoir les meilleures manieres, & de favoir le mieux l'usage du monde.

e. *Que les jeunes gens travaillent, en vo- yage, à se rendre plus habiles dans leur Profession,*

en recherchant, en examinant & en approfondissant ce qui a, ou ce qui peut avoir quelque rapport à la profession à la quelle ils se destinent.

Les jeunes gens se destinent-ils à une des Professions sa- vantes?

R 3

qu'ils

dat zy , op reis , de oeffeningen ,
 daar toe behoorende , niet ver-
 waarloozen ,
 dat zy verkeeren met zulken , die
 het zelfde beroep omhelsd heb-
 ben ,
 dat zy zoodanigen raadpleegen , die
 daarin uitmunten ,
 dat zy de openbaare redenvoerin-
 gen , de proefneemingen , enz.
 gestadig bywoonen ,
 dat zy over hun beroep schryven.

*Meenen de jonge luiden het beroep der Wa-
 penen te aanvaarden ?*

dat zy , op weg , hunne waarnee-
 mingen doen omtrent de verschei-
 den Terreinen , die zy overtrek-
 ken ,

dat

qu'ils ne négligent point , en voyage , les études
 qui s'y rapportent ,
 qu'ils fréquentent ceux qui ont choisi la même
 profession qu'eux ,
 qu'ils consultent ceux qui y excellent ,
 qu'ils assistent assidûment aux discours publics ,
 aux expériences , &c.
 qu'ils écrivent sur leur profession.

Les jeunes gens se destinent - ils à la profession des Armes ?

qu'en route , ils fassent leurs observations sur les
 Terrains différens qu'ils parcourent ,
 qu'ils

dat zy de Plaatsen bezoeken , daar merkwaardige Krygs - bedryven voorgevallen zyn , daar Veldslagen geschied zyn , enz.

dat zy de Sterkten en Zeehavens bezoeken ,

dat zy alles waarneemen , wat den Krygsdienst , te land , of ter zee , betreft ,

dat zy dikwils spreekken met oude Krygslieden , oude Ingenieurs , enz.

dat zy de sterkte en zwakheid van elk Volk , ten opzichte van den kryg , onderzoeken ,

dat zy bedagtsaam zyn in hunne redenen , ten aanzien van den dienst , en omzigtig in hun gedrag.

Mee-

qu'ils visitent les Lieux où il y a eû des rencontres mémorables , les Champs de Bataille &c.

qu'ils visitent les Places Fortes , & les Ports de Mer ,

qu'ils observent tout ce qui a raport au Service militaire de Terre ou de Mer ,

qu'ils s'entretiennent fréquemment avec de vieux Militaires , avec de vieux Ingénieurs &c.

qu'ils examinent le fort & le foible de la Nation , relativement au militaire ,

qu'ils soyent retenus dans leurs discours eû égard au service , & circonspects dans leurs démarches.

Meenen de jonge luiden den Koophandel te aanvaarden?

dat zy op reis kennis maaken met
 de bekwaamste Koopluiden ,
 dat zy , als de gelegenheid zig aan-
 biedt , de Bestierders der geld-
 middelen gaan zien ,
 dat zy toegang by de Staatsdienaars
 tragten te verkrygen ,
 dat zy den aart en den toestand van
 den Koophandel des Volks naauw-
 keurig onderzoeken ,
 dat zy dien byzonderen tak van
 Koophandel , waar aan zy zig hou-
 den willen , zorgvuldig beoeffenen ,
 dat zy welvertrouwbaare en toege-
 negen Korrespondenten tragten
 te verkrygen .

dat

Les jeunes gens se destinent-ils au Commerce?

qu'ils fassent connoissance , en voyage , avec les
 plus habiles Négotians ,
 qu'ils voyent , si l'occasion s'en présente , les
 Gens de Finance ,
 qu'ils tâchent d'avoir accès chez les Ministres ,
 qu'ils s'informent exactement de la nature & de
 l'état du Commerce de la Nation ,
 qu'ils étudient soigneusement la branche particu-
 liere de Commerce à la quelle ils veulent s'at-
 tacher ,
 qu'ils travaillent à se procurer des Correspondants
 solides & affectionnés ,

qu'ils

dat zy een gunstig denkbeeld ge-
ven van hunne *bekwaamheid*, hun-
ne *naarfzigheid*, hunne *fchrande-
heid*, hunne *opregtheid*, hunne
voorzigtigheid.

*Dewyl het reizen noodzaaklyk verwydering
en verftrooijing van geest medebrengt ,
moet men den jongen luiden het oog-
merk , dat zy zig in 't reizen hebben
voor te ftellen , dikwils door brieven
erinneren.*

Men moet de jonge luiden dikwils ver-
maanen ,
om zig aan geene gevaaren bloot
te ftellen ,
om op hunne gezondheid te letten ,
door geene andere , dan gezonde
fpy-

qu'ils donnent une idée avantageufe de leur *capa-
cité* , de leur *application* , de leur *fagacité* , de
leur *intégrité* , de leur *prudence*.

*Les voyages entraînant néceffairement dans des diftractions &
dans des diffipations , il convient de rappeler fréquem-
ment aux jeunes gens , par lettres , le but qu'ils doi-
vent fe propofer en voyageant.*

On doit exhorter fréquemment les jeunes gens
à ne pas s'expofer à des dangers ,
à ménager leur fanté , en n'ufant que d'alimens
R 5 fains ,

- spyzen te nuttigen , alle over-
 maat in hunne oefeningen te ver-
 myden , en 's nagts de noodige
 rust te neemen ,
 om geene ydele en hunnen staat te
 bovengaande verteeringen te maa-
 ken ,
 om niet losselyk eene genegenheid
 op te vatten ,
 om in geene speelschoolen te ver-
 keeren ,
 om ondeugend gezelschap te my-
 den ,
 om zig niet te vertrouwen aan on-
 bekenden ,
 om geene volksvooroordeelen aan
 te neemen.

Men moet de jonge luiden ook ver-
 maanen , om te onthouden , dat
 zy

- fains , en évitant tout excès dans leurs exer-
 cices , en se procurant la nuit le repos né-
 cessaire ,
 à ne point faire de dépenses frivoles , & au des-
 sus de leur état ,
 à ne pas contracter , à la légère , une inclination ,
 à ne pas fréquenter les Accadémies de jeu ,
 à éviter la compagnie des vicieux ,
 à ne pas se livrer à des inconnus ,
 à ne pas adopter les préjuges nationaux.

On doit aussi exhorter les jeunes gens à ne pas oublier
 qu'ils

zy leden *eener Maatschappye* zyn ,
ten einde zy , op reis , de gele-
genheden , om haar eenig goed te
doen , niet moogen verwaarloozen ,
en dat wel ,

met , door hunne redenen , zoo
wel als door hun gedrag , een
gunstig denkbeeld van hun Volk
te geeven ,

met , zoo veel in hun is , hunnen
medeburgeren kennis te geeven
van *gemakkelyke gebruiken , nutti-
ge kunsten en voordeelige weten-
schappen* ,

met hun buiten 's Lands dienst te
doen.

Men moet de jonge luiden vooral ver-
maanen , om op reis niet uit het
oog

qu'ils font membres *d'une Société* , afin de ne point
négliger , en voyage , les occasions de lui procu-
rer quelque bien ; & cela

en donnant par leurs discours , aussi bien que par
leur conduite , une idée avantageuse de leur
Nation ,

en procurant , autant qu'en eux est , à leurs
concitoyens , la connoissance d'*usages commo-
des , d'arts utiles , de sciences avantageuses* ,
en leur rendant service dans le Pays étranger.

On doit , sur tout , exhorter les jeunes gens à ne pas
per-

oog te verliezen , dat zy *Christenen* zyn , en dat zy zig gevolglyk be- naarftigen moeten ,

om hunne beginfels van Godsdienft te verfterken , en hunne deugden te oeffenen ,

door de wonderen der Natuur , met aandoening , te befchouwen ,

door de openbaare Godsdienft-oeffeningen geftadig by te wonen ,

door zekere dagen aan byzondere oeffeningen toe te wyden ,

door alle dagen eenige oogenblikken tot afzondering en zelfs- onderzoek , van zyn tyd te neemen ,

door

perdre de vuë , en voyage , qu'ils font *Chrétiens* , & que par confequent ils doivent s'appliquer

à fortifier leurs principes de Religion & à exercer leurs vertus ,

en admirant les merveilles de la Nature ,

en affiftant affidument aux exercices publics de Dévotion ,

en consacrant certains jours à des exercices particuliers ,

en fe refervant chaque jour des moments de recueillement & de retraite ,

en

door zig , omtrent de gevoelens
der verscheiden Volken , in
't stuk van Godsdienst , te on-
derregten ,

door hunne deugden op de toets
te stellen , en te oefenen ,
volgens de verscheiden om-
standigheden , waar in zy zig
bevinden.

Dat de jonge luiden , op reis , bedagt
zyn ,

om met omzigtigheid te spreekē
van den heerschenden Godsdienst
en het Staatsbestier ,

om de in zwang gaande gebruiken
niet te versmaaden , en om 'er
zig naa te voegen , voor zoo
verre zy niet stryden met den
Godsdienst en de goede zeden.

Dat

en s'instruisant des opinions des différentes Na-
tions en matiere de Religion ,

en éprouvant & en exerçant leurs vertus ,
suivant les diverses circonstances où ils se
trouvent.

Que les jeunes gens prennent garde , en voyage ,

à parler avec circonspection de la Religion domi-
nante , & du Gouvernement ,

à ne pas choquer les usages établis , & à s'y prê-
ter même , autant qu'ils ne sont pas contraires
à la Religion & aux bonnes mœurs.

Qu'ils

Dat zy dikwils denken aan den naam, dien zy zig, op reis, moeten maaken.

Dat zy, geduurende den loop hunner reizen, van hun gedrag naauwkeurige rekenschap geeven aan hunne Ouderen en Vrinden, om hun voordeel te doen met derzelve raadgevingen.

Dat zy den tyd der reizen bestendiglyk aanmerken, niet als een tyd van verwildering en vermaak, maar als eene voorbereiding tot zekeren staat in de Maatschappye.

Dat zy zorge draagen, om van hunne reizen geene *onbetaamlyke manieren*, geene *gemaakte wyzen van spreken*, en geene *bedorven zeden* mede te brengen.

Dat zy, van hunne reizen t' huis geko-

Qu'ils pensent fréquemment à la réputation qu'ils doivent se faire en voyage.

Que pendant le cours de leurs voyages, ils rendent un compte exact de leur conduite à leurs Parens & à leurs Amis, afin de profiter de leurs conseils.

Qu'ils considerent constamment le temps des voyages, non comme un temps de dissipation & de plaisir; mais comme une préparation à un état dans la Société.

Qu'ils évitent de rapporter de leus voyages des *airs peu convenables*, des *façons de parler affectées*, des *mœurs corrompues*.

Que de retour de leurs voyages, ils ne critiquent point

komen , de gebruiken van hun eigen Land niet berispen.

Dat de te rug komt der jonge luiden in 's Vaders huis , op eene plegtige wyze , gevierd worde.

Ondervraag de jonge luiden naauwkeurig omtrent het gedrag , dat zy , op reis , gehouden hebben.

Onderzoek hen met oplettendheid , en wees op uwe hoede tegen eene al te sterke vooringenomenheid ten hunnen behoefte.

3. *Draag den jongen luiden de zorg van hun Beroep op.*

Doe de jonge luiden begrypen , dat de tyd , dien zy eeniglyk voor zig zel-

point les usages de leur propre Pays.

Que le retour des jeunes gens dans la Maison Paternelle soit célébré d'une maniere solemnelle.

Questionnez soigneusement les jeunes gens sur la maniere dont ils se sont conduits en voyage.

Etudiez-les avec attention , & foyez en garde contre une trop forte prévention en leur faveur.

3.

Remettez aux jeunes gens le soin de leur Profession.

Faites comprendre aux jeunes gens , que le temps qu'ils pouvoient employer uniquement pour eux , est

zelveu besteeden konden, om is, en dat 'er voortaan gearbeidt moet worden voor de Maatschappye, waar toe zy behooren.

Erinner den jongen luiden hunne verscheiden Godsdienstige en zedelyke pligten.

Maal hun de byzondere pligten af, waar toe het beroep, dat zy meenen te oeffenen, hen verbindt.

Schikken zig de jonge luiden tot den Predikstoel?

dat zy *voorzien* zyn van de kundigheden, daar toe betrekkelyk.

Vermaan hen, om hun *voorkomen*, hunne *redenen* en hun *gedrag* te schikken naa het karakter, waar mede zy bekleed zullen worden,
— om

est passé, & qu'il est question de travailler désormais pour la Société dont ils font partie.

Rappelez aux jeunes gens leurs différents devoirs moraux & religieux.

Tracez-leur les devoirs particuliers aux quels la profession, qu'ils se proposent d'exercer, les engage.

Les jeunes gens se destinent-ils à la Chaire?

qu'ils possèdent les connoissances qui y sont relatives.

Exhortez-les à assortir leur *extérieur*, leurs *discours* & leur *démarches* au caractère dont ils seront revêtus.

————— om niet te waanen ,
dat zy niets leeren kunnen van
anderen ,

————— om gaarne toevlugt
te neemen tot de kundigheden
en raadgeevingen van verlichte
Herders , bekwaame Predikers ,
enz.

————— om de gelegenheden
van meer te leeren niet te ver-
waarloozen ,

————— om niet, zonder voor-
afgaand onderzoek , alle andere
predikwyze , dan hunne eigen ,
te veroordeelen ,

————— om het wel opzeggen
te behartigen ,

— om

- - - - - à ne pas s'imaginer qu'ils ne puis-
sent rien apprendre des autres ,
- - - - - à recourir volontiers aux lumie-
res & aux conseils de Pasteurs éclairés , de
Prédicateurs habiles , &c.
- - - - - à ne pas négliger les occasions de
s'instruire davantage ,
- - - - - à ne pas condamner , sans exa-
men préalable , toute autre méthode de prê-
cher que la leur ,
- - - - - à s'appliquer à la récitation ,

om die wyze van op-
 zeggen te beoeffenen en te vol-
 gen, die de beste en gevoeglyk-
 ste is,

om een fchat van ken-
 nis op te leggen, waar van zy
 zig ten allen tyde bedienen kun-
 nen,

om zig eene hebbe-
 lykheid te verkrygen van Leer-
 redenen op te stellen,

om zig in *het ſpreeken*,
bidden en *prediken* zelfs, by over-
 denking, te oeffenen,

om niet te willen gaan
 buiten den trant, die hun ei-
 gen is,

om *hunne taal wel te*
ſpreeken,

— om

- - - - - à étudier & à fuivre celle qui est
 la meilleure & la plus convenable,

- - - - - à acquérir du fonds,

- - - - - à se rompre à la composition,

- - - - - à s'exercer à *parler*, à *prier*, à *prê-*
cher même, de méditation,

- - - - - à ne pas vouloir sortir de leur
 genre,

- - - - - à *bien parler leur langue*,

_____ om met *naarſtigheid*,
yver en *moed* te arbeiden,

_____ om zig door eenig
 nuttig werk aan te pryzen,

_____ om altoos met betrek-
 king tot hun beroep te arbeiden,

_____ om niet al te jong,
 noch enkel uit genegenheid, te
 trouwen.

*Schikken zig de jonge luïden tot den
 Regtbank?*

dat zy zig niet bepaalen tot het ken-
 nen der Wetten, maar ook de
 redenen en 't oogmerk derzelve
 begrypen,

dat

- - - - - à travailler avec *affiduité*, avec
zèle, avec *courage*,

- - - - - à se rendre recommandables par
 quelque ouvrage utile,

- - - - - à travailler toujours relativement
 à leur profession,

- - - - - à ne pas se marier trop jeunes,
 ni uniquement par inclination.

Les jeunes gens se destinent-ils au Barreau?

qu'ils ne se bornent pas à posséder les Loix; mais
 qu'ils en fassent l'esprit,

- dat zy nooit het voor en tegen
ftaande houden ,
dat zy de haarklooverye vermyden ,
dat zy de gefchillen tragten by te
leggen ,
dat zy zoo ervaaren zyn in gewee-
tensgevallen , als in regtszaaken ,
dat zy pleiten met *betaamlykheid* , *def-
tigheid* , enz.
dat zy het werk van een Redenaar
in 't pleiten niet verwaarloozen ,
dat zy de *opregtheid* en *billykheid* , op
eene byzondere wyze , in hun
gedrag doen uitblinken.

*Schikken zig de jonge luiden tot de Ge-
neeskunde ?*

dat zy by de kundigheden , tot dit
be-

qu'ils ne foutiennent jamais le pour & le contre ,
qu'ils évitent la chicane ,
qu'ils cherchent à accommoder les procès ,
qu'ils foyent autant Cafuïftes , qu'Avocats ,
qu'ils plaident *décemment* , *noblement* &c.
qu'en plaidant , ils ne négligent point ce qui eft
de l'Orateur ,
qu'ils faffent briller dans leur conduite , fingulier-
ement la *droiture* & *l'équité*.

Les jeunes gens fe destinent-ils à la Médecine ?

qu'aux connoiffances néceffaires à cette profes-
sion

beroep noodig ; oplettendheid ,
 voorzigtigheid en werkzaamheid
 voegen ,
 dat zy leergierig , gediensfig , op-
 regt zyn ,
 dat zy met hunne Lyderen weinig
 of niet van derzelve ziekten
 spreekten ,
 dat zy niet losselyk omtrent de ziek-
 ten besliffen ,
 dat zy Godsdienstig zyn in hunne
 redenen en in hun gedrag ,
 dat zy vermaak scheppen in 't ver-
 krygen van ondervinding ,
 dat zy zig door eenig uitmuntend
 werk , over hun beroep , doen
 kennen ,
 dat zy nooit weigeren met anderen
 te raadpleegen .

Schik-

sion , ils joignent de l'attention , de la pru-
 dence , de l'activité ,
 qu'ils soyent studieux , officieux , sinceres ,
 qu'ils parlent peu ou point aux Patients sur leurs
 maladies ,
 qu'ils ne décident point à la légère des maladies ,
 qu'ils soyent religieux dans leurs discours & dans
 leur conduite ,
 qu'ils aiment à acquérir de l'expérience ,
 qu'ils se fassent connoître par quelque excellent
 ouvrage sur leur profession ,
 qu'ils ne refusent jamais les consultations .

Schikken zig de jonge luiden tot het Beroep der Wapenen?

gewen hen bytyds , om niet altoos hun gemak te houden en zig met eenvoudig voedsel te vergenoegen ,

voorkom in hun den smaak in een verwyfden opschik ,

vermaan hen , om alles , wat hun beroep aangaat , *naarstig te beoefenen* ,

————— om jegens hunne minderen *goedaardig en mededoogend* , jegens hunne meerderen *onderdaanig en eerbiedig* te zyn ,

————— om geen ledig en los leeven te leiden ,

————— om

Les jeunes gens se destinent-ils à la Profession des Armes ?

accoutumez - les de bonne heure à n' avoir pas toujours leurs aises , & à se contenter d'une nourriture simple ,

Prévenez en eux le gout d'une parure efféminée ,

Exhortez - les à faire une *étude assidue* de tout ce qui est relatif à leur profession ,

- - - - - à être *bons & compatissans* envers leurs inférieurs , *soumis & respectueux* envers leurs supérieurs ,

- - - - - à ne pas mener une *vie oisive & dissipée* ,

————— om zig niet te vertoo-
toonen in alle gezelschappen ,
fchouwfpelen , enz.

————— om den Godsdienst
wel te beoeffenen ,

————— om uit te munten door
hunne zeden ,

————— om voorzigtig en be-
dagtfaam te zyn in hunne rede-
nen en in hun gedrag ,

————— om oplettend te zyn
ter voorkoming van alle twift ,

————— om uitdaagingen , die
men hun zou moogen doen , af
te wyzen ,

geef hun een juist denkbeeld van
den moed , met betrekking tot
hun beroep ,

ver-

- - - - - à ne pas se montrer à tous les cer-
cles , à tous les spectacles , &c.

- - - - - à bien étudier la Religion ,

- - - - - à se distinguer par leurs mœurs ,

- - - - - à être prudents & circonspects
dans leurs discours & dans leurs démarches ,

- - - - - à être attentifs à prévenir toute
dispute ,

- - - - - à oser refuser les appels , que l'on
pourroit leur faire ,

donnez-leur une juste idée du courage ; rélati-
vement à leur profession ,

vermaan hen , om niet enkel uit genegenheid te trouwen.

Schikken zig de jonge luiden tot den Koophandel ?

dat zy by de noodige kundigheden voegen *oplettendheid* , — *vlyt* , — *naauwkeurigheid* , — *werkzaamheid* , — *fchranderheid* , — *opregtheid* , — *voorzigtigheid* ,

dat zy zig van de noodige Fondsen voorzien ,

dat zy zig goede vrinden bezorgen , op welker onderftand zy bouwen moogen ,

dat zy *goede* Correspondenten trachten te krygen ,

dat

Exhortez-les à ne point se marier simplement par inclination.

Les jeunes gens se destinent-ils au Commerce ?

qu'ils joignent aux connoissances nécessaires , de *l'attention* , — de *l'application* , — de *l'exactitude* , — de *l'activité* , — de la *sagacité* , — de *l'intégrité* , — de la *prudence* ,

qu'ils s'affurent les fonds nécessaires ,

qu'ils se ménagent des appuis ,

qu'ils se procurent de *bons* Correspondans ,

qu'ils

dat zy de luiden , met welken zy handelen moeten , leeren kennen , dat zy zig ordentelyk , zedig en zagtmoedig gedraagen.

Vinden de jonge luiden voordeel in 't aangaan van een handelgenootschap ?

dat zy een bekwaam medegenoot verkiezen , die te gelyk een *eerlyk man , voorzigtig en van een goed karakter is* ,

dat zy alle stoffe van twist met een handelgenoot voorkomen , door duidelyke en billyke overeenkomsten , en door een welopgesteld verdrag.

Deeze raadgeevingen omtrent den Koophandel zyn ook toepasselyk op de Fabrieken.

Schik.

qu'ils apprennent à connoître ceux avec lesquels ils ont à traiter ,

qu'ils se comportent *décemment* , avec *modestie* & avec *douceur*.

Les jeunes gens jugent-ils avantageux de contracter une Société ?

qu'ils prennent un associé habile , qui soit *honnête-homme* , *prudent* & d'un *bon caractère* ,

qu'ils prévoient tout sujet de dispute avec un associé , par des conventions claires & équitables , & par un contract en bonne forme.

Ces conseils relatifs au Commerce , s'appliquent en grande partie aux Fabriques.

*Schikken zig de jonge luiden tot de Vrye
of tot de Werktuigs Kunsten ?*

vermaan hen, om zig wel te voor-
zien van de kundigheden, tot
deeze kunsten betrekkelijk,

————— om de Werken, zoo
oude als nieuwe, die daar over
handelen, te leezen,

————— om voordeel te doen
met de onderregtingen, die men
hun geeft, en de oordeelen, die
men, over hunne werken, velt,

————— om in hunne kunst te
willen uitmunten,

————— om zig te benaarsti-
gen, ten einde hunne kunst zoo
nuttig te maaken, als mooglyk
is,

— om

*Les jeunes gens se destinent-ils aux Arts libéraux ou Mé-
chaniques ?*

Exhortez - les à bien posséder les connoissances
qui sont relatives à ces arts,

- - - - - à lire les ouvrages, tant anciens
que nouveaux qui en traitent,

- - - - - à profiter des avis qu'on leur don-
ne, & des critiques que l'on fait de leurs ou-
vrages,

- - - - - à vouloir exceller dans leur art,

- - - - - à s'appliquer à rendre leur art de
la plus grande utilité possible,

— à

— — — — — om zig toe te leggen op de volmaking van dat gedeelte hunner kunst , waar toe zy éene zonderlinge begaafdheid hebben ,

— — — — — om in hunne werken den goeden smaak te handhaven en de goede zeden te ontzien.

Doe de jonge luiden plegtiglyk belooven , dat zy de byzondere pligten , welken het beroep , dat zy staan te oeffenen , hun oplegt , naa hun beste vermoogen zullen volbrengen.

Verneder u , met hun , voor God en smeek zynen zegen over hen af.

Beyestig hen , eenigerwyze , in hun beroep.

Bied

- - - - - à s'attacher à perfectionner cette partie de leur art , pour la quelle ils ont un talent particulier.

- - - - - à maintenir dans leurs productions le bon gout , & à respecter les bonnes mœurs, Faites promettre solennellement aux jeunes gens de remplir de leur mieux les devoirs particuliers , auxquels la profession qu'ils vont exercer , les engage.

Humiliez - vous avec eux devant Dieu , & implorez sur eux sa bénédiction.

Installez - les en quelque sorte dans leur profession.

Offrez-

Bied hun uwen byftand , uw geleide ,
en uwen raad aan.

Spreek dikwils met de jonge luiden
over hun beroep : dat zy 'er zig
op *toeleggen* , dat zy 'er in *uitmun-*
ten , dat zy het zelve *eer aandoen* ;
dat hun gedrag *naa hun beroep ge-*
schikt zy.

Dat zy , in 't midden der bezigheden
en verwyderingen van hun beroep ,
hunne hoedanigheid van *Christe-*
nen , en de pligten , welken die
hoedanigheid hun oplegt , niet uit
het oog verliezen.

Dat de pligten van hun beroep hen niet
zoo geheel en al inneemen , dat zy
daarom hunne andere pligten ver-
zuimen.

Dat

Offrez-leur vos secours , vos directions , vos con-
seils.

Conversez fréquemment avec les jeunes gens sur leur
profession : qu'ils s'y *appliquent* , qu'ils s'y *dis-*
tinguent , qu'ils la *rendent honorable* ; que leur con-
duite soit *assortie à leur profession*.

Qu'au milieu des occupations & des distractions de
leur profession , ils ne perdent jamais de vuë leur
qualité de *Chrétiens* , & les devoirs que cette qua-
lité leur impose.

Qu'ils ne soyent pas tellement absorbés par les de-
voirs de leur profession , qu'ils en négligent leurs
autres devoirs.

Qu'ils

Dat zy order houden in hunne huislyke zaaken.

Dat zy hunne verteeringen, aalmoesfen, enz. *verstandiglyk* regelen.

Dat zy vermaak vinden in het *wel volbrengen* van alle de pligten van hunnen staat.

4. *Bestier uwen Zoon ten opzichte van het Huwelyk.*

Neigt uw Zoon tot het Huwelyk? dat hy den staat, dien hy omhelzen wil, ernstig overweege.

Dat hy niet al te jong trouwe.

Dat hy aan geen Huwelyk denke, dan voor zoo veel zyn toestand hem in staat

Qu'ils ayent de l'ordre dans leurs affaires domestiques.

Qu'ils reglent *sagement* leurs dépenses, leurs charités, &c.

Qu'ils trouvent du plaisir à *bien remplir* tous les devoirs de leur état.

4. *Dirigez votre Fils en égard au Mariage.*

Votre Fils incline-t-il au Mariage? qu'il fasse de sérieuses reflexions sur l'état qu'il veut embrasser.

Qu'il ne se marie pas trop jeune.

Qu'il ne pense au Mariage, qu'autant que sa situation

staat stelt, om eene Vrouw en Kinderen, volgens zyn rang in de Maatschappye, behoorlyk te onderhouden.

Dat hy niet trouwe uit *belang*, *eerzugt* of *drift*.

Dat hy wel begrype, hoe veel 'er hem aan gelegen legt, dat hy eene gezellin neemt, welker aart en karakter met de zynen overeenkomen.

Dat hy den aart en het karakter der verscheiden Vrouwen, die hem zouden moogen voegen, onderzoeke.

Dat hy iemand zoek, die eene uitmuntende Egtgenoot en eene goede Moeder kan worden, en die ook van behoorlyke jaaren, welgemaakt, ge-

tion le met à même d'entretenir convenablement une Femme & des Enfans, selon le rang qu'il tient dans la Société.

Qu'il ne se marie point par *intérêt*, par *ambition*, par *passion*.

Qu'il comprenne combien il lui importe de prendre une compagne, dont l'humeur & le caractère conviennent à son humeur & à son caractère.

Qu'il étudie l'humeur & le caractère des diverses personnes qui pourroient lui convenir.

Qu'il cherche une personne qui puisse devenir une excellente Epouse & une bonne Mere, & qui soit d'un âge convenable, bien conformée, fa-

ne,

gezond, net, van een aangenaam voorkomen, werkzaam, oplettend, verstandig, geestig, vrolyk, zagt, teder, deugdsaam, godsdienstig is. Heeft uw Zoon het geluk van zoo iemand te vinden? dat hy haar ten huwelyk verzoeke, maar op eene verstandige, betaamlyke en chris- telyke wyze.

Dat hy openhartiglyk tot haar spreek van zyne bezittingen, zynen rang, zyne goede hoedanigheden, zyne gebreken, zyne tederheid jegens haar, en 't geen hy van haar verwagt. Heeft uw Zoon het geluk van te be- haagen aan de Vrouw, die hem behaagd heeft, dat hy ze niet trou- we, dan met toestemming der we- derzydsche Nabestaanden.

Dat

ne, propre, d'un extérieur agréable, agissante, attentive, sensée, spirituelle, gaye, douce, ten- dre, vertueuse, religieuse.

Votre Fils a-t-il le bonheur de trouver une telle per- sonne? qu'il la recherche en Mariage; mais avec esprit, d'une manière convenable, & chrétienne.

Qu'il lui parle avec franchise du bien qu'il possède, du rang qu'il tient, des bonnes qualités & des défauts qu'il a, des sentimens qu'il lui porte, de ce qu'il attend d'elle.

Votre Fils a-t-il le bonheur de plaire à la personne qui lui a piû; qu'il ne l'épouse que du consente- ment des deux Familles.

Qu'il

Dat hy in 't Openbaar trouwe , maar zonder pragt.

Dwing nooit de genegenheid uwer Kinderen ; maar , als zy niet verftandig is , poog hen dan door reden en zagtheid van dezelve te doen afzien.

Onterf uwe Kinders niet , zelfs dan , wanneer zy tegen uwen zin trouwen.

Hebt gy Dogters ? voed ze op *in de afzondering* en *in zedigheid* , op dat zy ten huwelyk moogen verzogt worden.

Wordt ééne uwer Dogteren ten huwelyk verzogt ? draag eene byzondere zorg , om den *ftaat* , den *toeftand* , het *karakter* , de *gevoelens* en de *zeden* van hem , die haar verzoekt , te kennen.

Over-

Qu'il se marie en Public , mais fans fafte.

Ne gênez jamais l'inclination de vos Enfans ; mais engagez-les par la raifon & par la douceur , à ne pas la fuivre , lors qu'elle eft peu fage.

Ne deshéritez point vos Enfans , lors même qu'ils fe marient contre votre gré.

Si vous avez des Filles ? élevez-les dans la *retraite* & dans la *modestie* , afin qu'elles foyent recherchées en Mariage.

Recherche-t-on une de vos Filles en mariage ? prenez un foïn particulier de connoître l'*état* , la *fituation* , le *caractere* , les *sentimens* & les *mœurs* de celui qui la recherche.

Per-

Overtuig uwe Dogter , dat 'er geen geluk in 't huwelyk wordt gevonden, dan voor zoo veel men trouwt met een man , die *gezond*, van een *goed karakter*, *braaf*, *verftandig*, *edelmoedig* is ; die *ouder* en *wyzer* is , dan de Vrouw , welke hy trouwt ; en die *bekwaam* is *in zyn beroep*.

Dat uwe Dogter geen agt geeve op *goederen* en *rang* , dan voor zoo veel dezelve gepaard gaan met *goede hoedanigheden* en *deugden*.

Doe uwe Kinders den ftaat des huwelyks beschouwen als eenen *geheiligen ftaat* , dien God *ingesteld heeft* , en die zeer *bekwaam* is , om hen nog *nuttiger voor de Maatschappye* te maaken.

5. Ont-

Perſuadez à votre Fille que le bonheur ne ſe trouve dans le Mariage qu'autant qu'on ſe lie avec un homme *bien portant* , d'un *bon caractère* ; un *homme de bien* , de *ſens* , *généreux* ; qui ait *plus d'âge & plus d'eſprit* que la perſonne qu'il épouſe ; un homme *capable dans ſa profeſſion*.

Que votre Fille ne faſſe attention *au bien & au rang* , qu'autant qu'ils ſont joints aux *bonnes qualitez & aux vertus*.

Faites enviſager à vos Enfans l'état du Mariage comme un *état ſacré* , *inſtitué de Dieu & tres propre* à les rendre encore plus *utiles à la Société*.

5. *Ontvouw uwen Zoon de pligten van een waardig Egtgenoot.*

Is uw Zoon in den Huwelyken Staat getreedden? vermaan hem, om dien staat eer aan te doen, door zyne wyze van handelen jegens zyne Egtgenoot.

Dat hy zyn beft doe, om den grond van haar karakter volmaaktlyk te kennen.

Dat hy eene *hooge agting* en een *volkomen vertrouwen* van den kant zyner Egtgenoot te verwerven.

Dat hy bedagt zy, om zig in haar byzyn nooit veragtelyk te maaken, om

5.

Exposez à votre Fils les devoirs d'un digne Epoux.

Votre Fils est-il entré dans l'Etat du Mariage? exhortez-le à rendre cet état honorable par sa manière d'agir envers son Epouse.

Qu'il travaille à connoître parfaitement le fond de son caractère.

Qu'il s'attire de la part de son Epouse, une *haute estime* & une *entiere confiance*.

Qu'il prene garde de ne se jamais avilir devant elle; de

om maar zeer zelden ongelyk by haar te hebben , en om dan zyn ongelyk openhartig te bekennen.

Dat hy geen los en werkeloos leeven leide.

Dat hy altoos bezig zy in nuttige zaaken.

Dat hy dus zyne Egtgenootte , door zyn voorbeeld , aanzette , om *zelden uit te gaan en zig nuttiglyk bezig te houden.*

Dat hy zig , met zyne Egtgenootte dikwils bezig houde omtrent dingen van aangelegenheid.

Dat hy haar alles mededeele , waar in zy beiden belang hebben.

Dat

de n'avoir tort avec elle que bien rarement ; d'avouër alors franchement ses torts.

Qu'il ne mene point une vie dissipée.

Qu'il soit toujours occupé de choses utiles.

Qu'il engage ainsi son Epouse par son exemple à *sortir peu , à s'occuper utilement.*

Qu'il s'occupe souvent avec son Epouse de choses importantes.

Qu'il lui communique tout ce qui les intéresse.

Dat hy niets voor haar verberge , dan 't geen hy weet , dat zy niet draagen kan.

Dat hy haar tederlyk beminne , dat hy haar , zoo 't mooglyk is , tot zyne vrindin maake.

Dat hy haar , *by alle gelegenheden* , zyne oplettendheid en tederheid doe blyken.

Dat hy de zwakheden , grilligheden en haastigheden , die zy zou moogen hebben , met geduld verdraage.

Dat hy haare gebreken met zagtheid en voorzigtigheid tragte te verbeteren.

Dat hy de goede geschiktheden , die zy reeds bezit , versterke en uitbreide.

Dat

— Qu'il ne lui cache, que ce qu'il sçait qu'elle ne peut porter.

Qu'il l'aime tendrement ; qu'il en fasse, s'il est possible, son amie.

Qu'il lui témoigne *en toute occasion* son attention & sa tendresse.

Qu'il supporte patiemment les foiblesses, les caprices, les vivacités qu'elle pourroit avoir.

Qu'il travaille avec douceur & avec prudence à la corriger de ses défauts.

Qu'il affermissse & étende les bonnes dispositions qu'elle possède déjà.

Qu'il

Dat hy haar vermaane en helpe , om in de kennis en betragting van den Godsdienst te vorderen.

Dat hy , in goede of onverschillige zaaken , allerlei inschikkelykheid , oplettendheid en gediensfigheid jegens zyne Egtgenootte gebruike.

Dat hy standvastig zy in 't weigeren eener toegeevendheid die niet betaamen zou.

Dat hy de smart , die zyne weigeringen zyne Egtgenootte zouden moogen veroorzaaken , verzagte , door *betuigingen van tederheid* , door *beveegmiddelen van Reden en Godsdienst* , en door *welverdiende loftuutingen*

Dat

Qu'il l'exhorte & qu'il l'aide à faire des progrès dans la connoissance & dans la pratique de la Religion.

Qu'il aye toute sorte d'égards , d'attentions , & de complaisances pour son Epouse dans des choses bonnes ou indifférentes.

Qu'il soit ferme à refuser celles qui ne seroient pas convenables.

Qu'il adoucisse toujours le chagrin que ses refus pourroient causer à son Epouse , par des *témoignages de tendresse* , par des *motifs de Raison & de Religion* , & par des *louanges méritées*.

Dat hy haar bestendiglyk zoeke te be-
haagen , *in 't openbaar* zoo wel als
in 't byzonder ; dat hy *in 't openbaar*
ingetoogen zy in het betoonen van
zyne tedere gevoelens jegens zyne
Egtgenootte ; dat hy *in 't byzonder*
kuifsch zy ten dien opzigte.

Hebt gy eene Dogter , die gehuwd is ?
vermaan haar , om haaren Man *te*
agten en *te beminnen* , — om hem
deeze gevoelens te toonen door haa-
re *omzigtigheid* , haare *zorgen* , haare
liefkoozingen.

Vermaan haar , om haaren Man als
haaren *besten vrind* aan te zien.

— — — om te tragten de *vrindin*
van haaren Man te worden.

— om

Qu'il cherche constamment à lui plaire *en public* com-
me *en particulier* ; qu' *en public* , il soit retenu dans
la démonstration de ses sentimens de tendresse pour
son Epouse ; qu' *en particulier* il soit chaste à cet
égard.

Avez-vous une Fille engagée dans l'état du Mariage ? ex-
hortez-la à *respecter* & à *aimer* son Epoux , — à
lui témoigner ces sentimens par ses *égards* , ses *atten-*
tions , ses *joins* , ses *careffes*.

Exhortez-la à regarder son Epoux comme son *meil-*
leur ami.

- - - - à travailler à être *l'amie* de son Epoux.

-- 2

— — — — om de haastigheid en ruwe behandeling, waar toe haar Man zig zou moogen laten vervoeren, geduldig te verdraagen.

— — — — om hem daar van te geneezen door haare zagtheid.

— — — — om hem te regt te brengen door haare tederheid.

— — — — om hem nooit te tergen door hevigheid en vergelding.

— — — — om in het twisten te wyken.

— — — — om hem niet in 't Openbaar tegen te spreekken.

Dat zy niet al te sterk wille het geen zy wil.

Dat

- - - - à souffrir patiemment les vivacitez & les brusqueries aux quelles son Epoux pourroit se laisser aller.

- - - - à l'en corriger par sa douceur.

- - - - à le ramener par sa tendresse.

- - - - à ne le jamais irriter par des vivacités réciproques.

- - - - à ceder dans la dispute.

- - - - à ne pas le contredire en Public.

Qu'elle ne veuille pas trop fortement ce qu'elle veut.

Dat zy geene kunstenaarye gebruike
om tot haare oogmerken te komen.

Dat zy geen list in 't werk stelle ter
voldoening eener onbescheiden
nieuwsgierigheid.

Dat zy haaren Man nooit blootstelle
nog aanzette, om *onvoorzigtige* of
gevaarlyke stappen te doen, en *nutte-
looze* of *overmaatige* verteeringen te
maaken.

Dat zy hem aanmoedige, om goede
daaden te verrigten.

Dat zy de raadgeevingen van haaren
Man met een *leerzaam* oor hoore,
——— *oplettend* zy, om hem te be-
haagen,

——— *zuinig* in haare verteeringen,

— voor-

Qu'elle n'use point d'artifice pour parvenir à ses fins.

Qu'elle n'employe point la ruse pour satisfaire une in-
discrete curiosité.

Qu'elle n'expose & n'engage jamais son Epoux à des
démarches imprudentes ou *dangereuses*, & à des *dépen-
ses inutiles* ou *excessives*.

Qu'elle l'anime à faire de bonnes actions.

Qu'elle soit *docile* aux conseils de son Epoux,

- - - - *attentive* à lui plaire,

- - - - *econome* dans ses dépenses,

-- pri-

— — — *voorzigtig* in opzigt van het goed , dat zy doet ,

— — — *zedig* in haaren opschik , in haare manieren , in haar gedrag ,

— — — *yverig* om haare huiffelyke pligten op de beste wyze te volbrengen ,

— — — *zorgvuldig* om zig zoo zeer te doen *beminnen* , als eeren van die haar dienen , en *vlytig* om hun allerlei goede dienften te doen.

Dat uwe Dogter geftaadiglyk bedenke , dat zy zwanger kan worden.

Is zy zwanger ? dat zy zig wagte van alles , wat haar , of het Kind , dat zy draagt , zou kunnen fchaaden.

Dat

- - - - *prudente* à l'égard du bien qu'elle fait ,

- - - - *modeste* dans fa parure , dans fes manières , dans fa conduite ,

- - - - *zélée* à remplir fes devoirs domeftiques , de la meilleure maniere.

- - - - *foigneufe* de fe faire autant *chérir* que refpecter par ceux qui la fervent , & *empreffée* à leur rendre toute forte de bons offices.

Que votre Fille penfe conftamment qu'elle peut devenir enceinte.

Est-elle enceinte ? qu'elle s'abftienne de tout ce qui pourroit lui nuire , ou à l'Enfant qu'elle porte.

Dat zy een voedsel gebruike , 't geen haar wel voegt , door deszelfs *geschiktheid* , om alle de deelen van haare Vrugt te versterken en te ontzwaagtelen , en dat zy daar van eene behoorlyke *hoeveelheid* neme.

Dat zy geene andere dan losse klederen draage , die haar niet knellen.

Dat zy beweeging maake.

Dat zy zig wapene tegen de veranderingen der lugt.

Dat zy genoeg slaape , zonder nogthans te veel te slaapen.

Dat zy het vallen , het schrikken , de overmaatige vrolykheid , het hartzeer

Qu'elle use de nourritures propres par leur *qualité* à fortifier & à développer toutes les parties de son fruit , & qu'elle en prenne la *quantité* convenable.

Qu'elle ne porte que des habillemens lâches , qui ne le gênent point.

Qu'elle fasse de l'exercice.

Qu'elle se munisse contre les variations de l'air.

Qu'elle dorme assez sans dormir trop.

Qu'elle prévienne , autant qu'il est possible , les chutes ,

zeer en de belachelyke lusten, zoo veel mooglyk, voorkome.

Dat zy, als haar tyd gekomen is, de beste Vroedmeesters gebruike.

Dat zy zig, in haar geval, met gelaatenheid en vertrouwen aan de Voorzienigheid beveele.

Hebben uwe Kinders op hunne beurt Kinders?

Dat zy 'er God voor danken,

Dat zy hem hunne Kinders, door den Doop, toewyden,

Dat zy geen staat maaken op het leeven hunner Kinderen,

Dat

tes, les frayeurs, les joyes excessives, le chagrin, les envies ridicules.

Qu'elle se serve, lorsque son terme est venu, des meilleurs accoucheurs.

Qu'elle s'en remette avec *résignation* & avec *confiance*, à la Providence.

Vos Enfans ont-ils des Enfans à leur tour?

Qu'ils en bénissent Dieu,

Qu'ils lui consacrent leurs Enfans par le Bâ-tême,

Qu'ils ne comptent pas sur la vie de leurs Enfans,

Qu'ils

Dat zy eene *Christelyke gelaatenheid* oeffenen , als 't Gode behaagt hun die te ontnemen.

Zyn uwe Kinders in 't geval van *de Kinders van anderen te moeten opvoeden*? dat zy ten hunnen opzigte dezelfde gevoelens aanneemen, die zy jegens hunne eigen Kinders zouden kunnen hebben, — dat zy hun *al het goed* doen, dat van hun afhangt, — en dat zy 'er hunne belooning van God voor verwagten, zoo deeze Kinders het zelve niet erkennen.

6. Ont-

Qu'ils soyent *résignés en Chrétiens*, si Dieu juge à propos de les leur enlever.

Vos Enfans sont-ils dans le cas d'*élever ceux d'autrui*? qu'ils revêtent à leur égard les mêmes sentimens qu'ils pourroient avoir pour leurs propres Enfans; — qu'ils leur fassent *tout le bien* qui dépend d'eux; — & qu'ils en attendent de Dieu la récompense, si ces Enfans ne le reconnoissent pas.

6. Re-

6. *Ontflaa u van de Vaderlyke Zorg.*

Hebben uwe Kinders op hunne beurt Kinders, *dank* 'er God voor. *Zegen ze*, hen en hunne Kinders.

Befef, dat uwe zorgen, ten aanzien der Opvoeding, een einde genomen hebben, en dat gy over die van uwe Kleinkinderen niet moet waaken, dan voor zoo verre zy het ongeluk mogten hebben van hunne Ouders te verliezen, of deeze hunne Opvoeding verwaarloozeti.

Handel zelfs in het laatste geval *met veel*

6.

Renoncez aux Soins de Pere.

Vos Enfans en ayant à leur tour ; *rendez-en graces* à Dieu. *Béniffez. les*, eux & leurs Enfans.

Comprenez que vos soins relativement à l'Education ont pris fin, & que vous ne devez veiller à celle de vos Petits-Fils, qu'autant qu'ils auroient le malheur de perdre Pere & Mere, ou que ceux-ci negligeroient leur Education.

Dans le dernier cas même, agiffez avec *beaucoup de pru-*

veel voorzigtigheid , en bemoei u niet met de Opvoeding uwer Kleinkinderen , dan *by wege van raadgeving*.

Vermaan uwe Kleinkinders tot *eerbied* , *onderdaanigheid* , *gehoorzaamheid* en *vertrouwen* jegens hunne Ouders.

Wederspreek uwen Kinderen nooit in tegenwoordigheid der hunnen.

Geef uwen Kleinkinderen nooit 't geen hunne Ouders goedvinden hun te weigeren.

Wees op uwe hoede tegen eene al te groote genegenheid voor uwe Kleinkinders , uit vreeze van hen te bederven.

Ver-

prudence , & ne vous mêlés de l'Education de vos Petits-Fils que *par voye de conseil*.

Exhortez vos Petits-Fils au *respect* , à la *soumission* , à l'*obéissance* , & à la *confiance* envers leurs Pere & Mere.

Ne contredites jamais vos Enfans devant les leurs.

N'acordez jamais à vos Petits-Fils ce que leur Pere & Mere jugent à propos de leur refuser.

Soyez en garde contre un attachement trop tendre pour vos Petits-Fils , de crainte que vous ne les gâtiez.

Rap-

Verlaat u , ten aanzien uwer Kleinkinderen , op de tederheid en zorg hunner Ouderen.

Begryp , dat uwe Kinders andere denkbeelden over de Opvoeding kunnen krygen dan gy hebt , en hunne Kinders *zeer wel* opvoeden , schoon het niet volgens uwe beginsels zy.

Smaak de voldoening van een *geslagt ter Deugd gevormd te hebben* , en laat *uwen Kinderen de zorg van het zelve goed* aan het volgende geslagt te doen.

Wees verzekerd , dat gy de wereld moet vaarwel zeggen , u daar mede niet meer bemoejen , *u daarover niet langer ontrusten.*

Dank

Rapportez-vous en , eù égard à vos Petits-Fils , à la tendresse & aux soins de leur Pere & Mere.

Concevez que vos Enfans peuvent acquérir sur l'Education , des idées que vous n'avez point ; & élever *tres bien* leurs Enfans , quoique ce ne soit pas toujours suivant vos principes.

Goutez la satisfaction *d'avoir formé une génération à la vertu & à la piété* ; & laissez à vos Enfans le soin de faire le même bien à la génération suivante.

Persuadez-vous qu'il faut renoncer au monde , ne s'en plus occuper , *ne s'en plus inquiéter.*

Bénis-

Dank God voor den bystand , dien hy
u, *ten aanzien van de Opvoeding uwer
Kinderen* , verleend heeft.

Volbreng de pligten van den Ouder-
dom.

Houd u gereed tot de Eeuwigheid.

*Ex paterno amore ac in utilitatem
civium & humanitatis.*

Bénissez Dieu des *secours* qu'il vous a accordé *en égard*
à l'*Education de vos Enfans*.

Remplissez les devoirs de la Vieillesse.

Tenez-vous prêts pour l'*Eternité*.

*Ex Paterno Amore ac in utilitatem ci-
vium & humanitatis.*

(IV.)

VERHANDELING
OVER DE
V R A E G:

HOE MOET MEN HET VERSTANDT, EN
HET HART VAN EEN KINDT BESTIE-
REN, OM HET, TE EENIGER TYDT,
EEN GELUKKIG EN NUTTIG MENSCH
TE DOEN WORDEN.

D O O R D E

*HOLLANDSCHE MAETSCHAP-
PY DER WETENSCHAPPEN
TE HAERLEM,*

In den Jare 1763. voorgesteld.

D O O R

KORNELIS VAN DER PALM,

Fransch - Kost - Schoolbouder te Rotterdam.

Denwelken op dit Antwoord, ten bewyze
van achting, eene Zilverre Medaille
toegewezen is.

IX. Deel, 4. Verh. A

VERHANDELING
 OVER DE
 V R A E G:

*Hoe moet men het Verstandt en het Hart
 van een Kindt bestieren, om het te ee-
 niger tydt, een Gelukkig en Nuttig
 Mensch te doen worden.*

DOOR DE

HOLLANDSCHE MAETSCHAPPY
 DER WETENSCHAPPEN
 TE HAERLEM,

In den Jare 1763. voorgesteld.

§. I.

De Maetschappy, begerig te weten
 welke de beste middelen waren,
 om het menschelyke geslacht alles, wat
 tot uit- en inwendig heil noodzakelyk
 was, toe te brengen, zorgde in het jaer
 1761. voor het geen tot ligchamelyk
 heil der Kinderen noodig was, on-

derzoekende naer de middelen , die tot bewaring en verkryging der gezondheid dienstig waren ; en in het jaer 1763. hun ziels - geluk beoogende , vraegde zy : *Hoe men het Verstandt en het Hart moest bestieren , om Kinders tot gelukkige Menschen te maken ?* Deze laetste Vraeg is het die wy ondernomen hebben te beantwoorden. Wanneer wy eerst onze aendacht over dezelfde deden gaen , meenden wy , in een kort verhoog , alleen op te geven , welke wegen de Kinders hadden in te slaen , om gelukkig te worden ; maer dieper in de zaak dringende bevonden wy , dat 'er , om het gewenschte einde te bereiken , ruim zoo veel ten opzichte van het gedrag der Ouderen of Opzieneren , als van dat der Kinderen te zeggen was ; dit deedt ons breeder zyn , dan wy ons voorgestelt hadden.

§. II. Op twee zaken zal ik voornamelyk acht geven.

Voor eerst : Welk een mensch *Gelukkig* en *Nuttig* kan genoemd worden.

Ten tweeden : Hoedanige middelen moeten aangewent worden , om het
Ver-

Verstandt, en het *Hart* van een Kindt te bereiden, om het zulk een *Geluk- kig*, en *Nuttig* mensch te doen worden.

Het eerste zal ik, zoo kort als doenlyk is, alleen by wyze van inleiding tot dit verhoog, behandelen.

Doch in het tweede zal ik opgeven:

Voor eerst, wat ik door het *Verstandt* en het *Hart* der Kinderen versta.

Ten andere, Hoedanig dezelve te bestieren zyn.

In welke bestiering ik zal opgeven, drie onderscheidene tydtkringen, te weten:

1. Den tyd der Onnozelheit,
2. Den tyd der Kindschheit,
3. Den tyd der Jongelingschap.

In den eersten tyd zal ik opgeven zulke middelen, welke van allen kunnen ter uitvoer gebragt worden.

Maer in den tweeden zal ik het onderscheidt der geboorte in acht nemen. Zoo echter, dat ik in dezen tydtkring, niets anders zal onder het oog hebben, dan het geen op de verbetering van het *Verstandt* betrekking heeft.

Eindelyk zal ik , in den derden tydtkring, aanwyzen, hoedanig het hart van een Kindt moet beftiert worden , en voor het overige voltoojien het geen, ten opzichte van het Verftandt, in dien tydtkring , nog waer te nemen is.

ONDERZOEK WELK MENSCH VOOR
GELUKKIG , EN NUTTIG TE
HOUDEN ZY.

§. III. Zoo veel foorten van menfchen 'er zyn , zoo onderscheiden fchynen de begrippen der menfchen , aengaende het Geluk op deze weereld. Sommigen hebben zich ingebeeld, dat het Geluk in de bezitting der rykdommen, anderen in de genieting der welluften , een derden in de onverfchilligheid beftond. Volgens deze denkbeelden vormt elk zyne daden, en een gelukkige door inbeelding , noemt eenen anderen, welk zich op zyne beurt weder waent gelukkig te zyn, de ongelukkigfte der weereld. Niets dunkt ons nogthans van grooter aengelegenheit te zyn, dan dat het dolende menmen-

menschelyke geslacht een recht befef kryge , waer in eigenlyk het ware geluk gelegen is. Dat 'er onderscheid tusschen het ware , en valsche , of het ingebeelde , en wezenlyke geluk moet gemaekt worden , blykt uit het gezegde genoegzaam.

§. IV. Te recht noemt men ons geluk , 't welk ons volmaekter doet worden dan wy zyn , in tegendeel ongeluk , dat ons minder , of onvolmaekter maekt. Alles wat onzen staet volmaekter schynt te maken , en het echter niet doet , ja dikwerf te weeg brengt , dat hy minder worde dan hy ware , is een schyn , en geen waer geluk. Hier toe kan men brengen de vermeerdering aller uitwendige gaven , of middelen , welke , in plaets van ons medegaener , en deugdamer te maken , ons onverdraeglyker , en ongelukkiger menschen doen worden. Doch wanneer deze uitwendige gaven , met inwendige verbetering van het hart gepaert gaen , zullen zy niet weinig tot volmaking van het geluk toebrengen , om dat men door dezelve beter in staet zal worden gestelt , om niet

flechts ons zelven , maer ook anderen tot heil te zyn.

§. V. Een Wezen , wiens vermogens en begeerten gelyk zyn , is volkomen gelukkig ; vooronderftelt dat zulk een wezen volkomen volmaekt zy , niet alleen om alles wat het begeert ter uitvoer te brengen , maer ook onbekwaem zy om iets te begeeren , dan het geen met deszelfs hoogfte geluk beftaenbaer zy. Terwyl 'er in de weereld zulk een volmaekt wezen niet gevonden wordt , zoo is 'er in de weereld geen wezen , dat volkomen gelukkig kan genoemt worden , ja al het geluk dat de Schepfelen genieten , moet afgeleid worden van dien volmaekten ftact , welken wy zoo even befchreven hebben. Godt bezit alleen zulk eenen ftact van geluk , naerdien Hy niets begeren kan , dat ftrydig tegen zynen volmaekten ftact zy , en volkomen magtig is , het begeerde ter uitvoer te brengen. Voor zóo verre wy met dat Opperwezen gelyk ftæen , naer die mate zyn wy gelukkig. Des moeten wy opgeven :

I. Welk

1. Welk een ſtaet dien van het Opperwezen het meeft gelyk , en
2. Waer in dezelve gelegen zy.

§. VI. Onder alle de Schepfelen , vindt men 'er geen gelukkiger dan die , welke eene beftendige en gegronde vergenoegzaamheit bezitten. Ook is die ſtaet het meefte gelyk den geenen , welken wy in het Opperwezen bemerkt hebben. Immers hy , die dus vergenoegt leeft , kent geene reikhalzende begeerten ter verkryging' van iets , dat hy niet bezit ; ook zyn zyne verlangens (voor zoo lang hy waerlyk vergenoegzaam is) niet verder dan zyne vermogens uitgeftrekt ; des bezit hy den beften ſtaet , dien hy op de Weereld verkrygen kan.

Doch niemand kan zulken ſtaet bezitten , ten zy hy zynen plicht betracht , dat is , doet het geen hem van Godt , ter bevordering' van zyn geluk , voorgeſchreven wordt.

§. VIII. Mogelyk zal men my tegenwerpen , dat verſcheidene menſchen , welke , zonder de rechte kennis te hebben van het geen hun als

plichten van Godt voorgeschreven wordt , vergenoegt leven ; ja , dat meer is , dat 'er ongebondene lichtmiffen zyn , die zonder kommer , in de uiterfte vrolykheit vergenoegt fchy-
nen. Maer zulken mengen de achteloosheit en vergenoegzaamheit onder een , en maken dus tuffchen deugd en ondeugd geen onderscheid. Alles naeuwkeurig overwogen zynde , zullen wy bemerken , dat 'er geene ware vergenoegzaamheit is , ten zy dezelve de betrachtting van onzen plichten grondflag hebbe : en wie zynen plicht doet , noemt men Deugdzaam , 'er volgt derhalven , dat men , om Gelukkig te zyn , *Deugdzaam* zyn moet.

§. VIII. Ook wordt 'er , ter betrachtting' van dezen plicht , eene rechte kennis van het geene ons voorgeschreven wordt , vereifcht ; om dat men dikwerf befpeurt heeft , dat menfchen ofte veel , of te weinig ter naervolging noodig oordeelden , men moet dan , om niet ginds en herwaerds geflingert te worden , zynen plicht verftandig betrachten.

§. IX.

§. IX. De plicht , dien wy betrachten moeten , raekt niet slechts ons , maer ook alle onze tydgenooten ; ja strekt zich tot alle menschen uit , welken wy alle mogelyke hulp , ter volmaking van hunnen staet , moeten toebrengen ; makende de wederkaetsing van hun geluk een deel van het onze uit , in dier voege , dat de gelukkigste der menschen , de nuttigste tevens is. Wy beschryven een Gelukkig en Nuttig mensch te zyn :

EEN MENSCH , DIE MET EEN DEUGDZAEM HART VERSTANDIG BETRACHT , ALLES WAT TER VOLMAKING VAN ZYNEN STAET , EN DIE VAN ZYNEN MEDEMENSCH NOODIG ZY.

§. X. Gezien hebbende , dat een mensch om gelukkig te wezen , *Deugdzaam* en *Verstandig* moet zyn , vinden wy twee tegenovergestelde voorwerpen ter bestiering , te weten , het *Verstandt* en het *Hart*. Het Verstandt , is een vermogen van onzen Geest , waer door wy in staet zyn de mooglykheit der zaken te begrypen. Doch door

door het Hart verstaen wy hier , het gansche bestaen van den mensch , het welk ons uitwendig vertoont wordt , door zyne daden : Moetende dus ten opzichte van het Verstandt de beste middelen opgeven , om dit edele vermogen onzer ziele bekwaem te maken om van zaken te redenkaveleu , dezelve zich eigen té maken , en tot hare volkomenheit te brengen. En aen den anderen kant , het inwendig bestaen der Kinderen , met zulke zaden van Deugd en Godvrucht bezaejen , dat hunne uitwendige daden zoo mogen gericht zyn , dat zy daer door gelukkig voor zich zelveu , en nuttig voor hunne medemenschen mogen leven.

§. XI. Of schoon wy , hier ter plaetse , den tydt der bestiering' in drie onderscheidene perken verdeelen , is het ons nothans niet wel mogelyk juist te bepalen wanneer ieder tydperk begint , of eindigt , om dat de vermogens der Kinderen vereiffchen , dat sommigen eerder als Jongelingen , dan anderen moeten behandelt worden. De eerste tydt noem ik dien der On-
no-

noozelheit , om dat de jonge Kinders dan met recht' als onnoozele wichten , geheel afhankelyk van het voorzichtigte bestier hunner Ouderen , kunnen aangemerkt worden. Dit Tydperk begint van de geboorte af , en eindigt met allen niet op den zelve tydt , om dat niet alle Kinders even groote zielsvermogens hebben , maer dezen , vry vroeger dan geenen , ter beschaving' vatbaer zyn. Om deze oorzaak rek ik dit Tydperk tot de zeven jaren uit. Doch dewyl sommigen met hun vierde of vyfde jaer , reeds blyken van opmerkzame schrandtheit vertoonen , kunnen deze den tydt der kindsheit , naer mate van de vatbaerheit hunnes verstands , vroeger beginnen. De tydt der kindsheit neemt dus op 't laetste zynen aenvang met de zeven jaren ; waer na de Jeugdelingen , tot omtrent hun vyftiende jaer , als Kinderen moeten behandelt worden. Eindelyk duurt de Jongelingschap tot dien tydt , dat de jeugd bekwaem is , om met een gewenscht wederpaer , door het heilryke huwelyk , de vrucht eener goede opvoedinge te smaken.

§. XII. Een der voornaemfte be-
 kwaemheden , die een opvoeder moet
 bezitten , is , dat hy gelyk zy den ar-
 beidzamen Bouwman , die zynen ak-
 ker op den bekwamen tydt , met de
 beste vruchten bezaeit. De tydt der
 eerfte jeugd of onnoozelheit kan ver-
 geleken worden by den gryzen Win-
 ter , wanneer de voorzichtige Bouw-
 man zynen akker der hemelfche Voor-
 zienigheid overlaet , dien nogthans met
 een waekzaam oog' befchouwende :
 De kindsheit by de bloeiënde Lente ,
 wanneer hy , van den vroegen mor-
 gen , tot den laten avondt , de uit-
 bottende veldgewaffen , met eene on-
 vermoeide zorg' bearbeidt , alle onkrui-
 den uitrukt , en zynen akker , in we-
 derwil van duizende tegenheden , ee-
 nen weligen bloei tracht by te zetten.
 Eindelyk de Jongelingschap by den ge-
 wenschten oogft , wanneer de Land-
 man geene uren laet ontglippen , op
 dat geen ontydige regen zyne ver-
 wachting om verre fla , en zyne hoop
 vruchteloos doe worden , terwyl hy
 de uiterfte zorg aenwend , om zyne
 met moeite gezaeide , en met zorg'
 bearbeide granen in zyne fchuren te
 ver-

verzamelen , en de lang verwachte vrucht zyner moeite te plukken.

§. XIII. Niets is derhalven nuttiger , dan dat een opvoeder weet uit te kiezen de uren en den tydt , in welke de Kinders het meest vatbaer voor zyn onderwys zyn ; dat hy hunne vermogens weet te beproeven , en met hun naer hunne jaren en bekwaemheden te handelen. Want Kinders van zaken , die hun verstandt te boven stygen , te onderwyzen , is eveneens , als met iemand , die op het punt van verdrinken is , over zyn gevaer , zonder hem hulp toetebrengen , te redenwiffelen ; of aen den anderen kant , den besten tydt te verzuimen , en de kwade gemoedgestalten , die zich ontdekken , niet te keer gaen , is hun ten uiterste nadeelig zyn. Het verzuim dezer twee dingen kan licht te weeg brengen , dat de Kinders , de driften aengewassen zynde , slaven derzelve , of , door een al te veel en ontydig onderwys , in plaets van ryp en verstandig , rot en zot worden. Immers der Kinderen verstandt moet aengemerkt worden als zulk een ver-

mo-

mogen , dat , door tydt en vlyt , in staet kan gestelt worden , om te voldoen aen het einde , waer toe het hun van den wyzen Schepper gegeven is. Het verstandt nu wordt vermeerderd en verbeterd , wanneer men van lage tot hoogere dingen opklimt , dat is , wanneer men zich geringe en weinige , daerna meerder en grooter denkbeelden voorstelt , dezelve beschouwt , en met malkander vergelykt , en eindelyk , door gedurige oeffening , eene vlugheit , om recht van zaken te denken , en te oordeelen , verkrygt. Wiederhalven het verstandt van een Kindt wil vermeederen , verbeteren , en op den rechten weg brengen , moet met eenvoudige dingen beginnen , en nimmer van het Kindt begeren , dat het voordeel zal trekken uit lessen , welker inhoudt boven het bereik van deszelfs verstandt zyn ; maer zyne eenvoudige dingen zodanig voorstellen , dat het Kindt daer door ongevoelig tot opmerkzaamheit gebragt worde , om dus het verstandt allengskens tot nutte oeffening te doen geraken.

§. XIV. Om dat ik my in alles niet breedvoerig durf inlaten , reken ik hier alreeds genoeg gezegt te hebben , zoo van het werk des Opzïeners , als van de bekwaemheden , die in hem vereifcht worden ; en ga des over tot het beftier zelf. Het is zeker , dat 'er in de eerfte jeugdt weinig zoude zyn gade te flaen , ten ware het in dezen tydt was , dat de gefteeldheden des gemoeds geboren worden. Eene drift , in de eerfte Jeugdt gekoeftert , wordt tot moedwilligheid in de Kindsheit , en zal in de Jongelingfchap byna onuitrukkelyk wezen. Ook zal eene verftandige opmerkzaamheit , op dien tydt aengewent , het ware middel zyn , om vroeg de deugd in de harten der Kinderen te zaeiën ; dewyl zy in de eerfte Jeugdt het zachte wafch , maer in de Kindsheit , en veel meer in de Jongelingfchap , den harden fteenen , die door eene fterke handt moeten gebeitelt worden , gelyk zyn. Des zal ik , in dit Tydperk , my bezig houden , eensdeels met het onderzoek , waer uit de kwade gemoedsgefteeldheit geboren wordt ,

andersdeels, met middelen, om die tegen te gaen, op te geven.

§. XV. Het is buiten tegenspraek, dat 'er een wezenlyk onderscheidt, zoo in de vermogens als in de geaertheit der Kinderen, te vinden zy; waer in Godt niet minder zyne wysheit ontdekt heeft, als daer in, dat alle menschen niet evenveel middelen tot het uitwendige bestaen hebben. Dit onderscheidt is nogthans zoo groot niet, als men zich meenigwerf verbeeldt, en 'er is geene geaertheit zoo erg, of 'er is hoop, om door eene goede bestiering, dezelve te recht te brengen. Ook kan men, in de eerste Jeugd, over de vermogens, niet dan met weinig grondt van zekerheit oordeelen, om dat het verstandt der Kinderen ons somtyds veel schynt te beloven, waer in wy ons nogthans naderhandt zien te leur gestelt. Alles wat ons de ondervinding leert, is, dat sommige Kinderen van eenen doffen, anderen van eenen vluggen of voortdryvenden aert zyn: wezende de eersten gemeenlyk zacht, goedaertig, zich weinig der zaken aantrekkende; doch de laetsten op-

oplopend , fomwyl kwaedaertig , lastig , dikwils heerschezuchtig , en zeer moeiëlyk om opgevoed te worden. Uit welken aert , in het opgroeïën , de heerschende neigingen voortkomen , waer van wy zullen spreken , als wy de bestiering van den geest meer byzonder behandelen.

§. XVI. Naerdien de gezondheid van het ligchaem tot die van den geest niet weinig toebrenge , zoude ik middelen , ter bewaring' derzelve moeten opgeven ; als mede , welke Voedsters men voor zyne Kinderen moet verkiezen , in geval de Moeders dezen post zelf niet bekleeden ; ten ware deze dingen in het jaer 1761. genoegzaam behandelt waren ; alleenlyk roer ik dit aen , voor zoo ver de gezondheid des ligchaems de oorzaak van de zachtmoedigheid en goedaertigheid , en de ongesteldheit de grondt van de oplopendheit en kwaedaertigheid der Kinderen kan zyn. Want bevindt men dat lieden van een ongezond gestel , voor het meest onverdraeglyk , in eene gestadige ongesteldheit des gemoeds , benydende de gezondheid van anderen ,

leven; hoe veel te meer moeten Kinderen lastig en gemelyk zyn, daer zy, niet wetende wat hen kwelt, de reden van hun ongemak in de hun voorkomende personen of zaken zoeken. Hierom moet het dwingen dezer wichten niet altoos als eene boosaertigheid aangemerkt worden; naerdien blykt, dat zy zich, door het bekomen der voorgestelde dingen, eenige verligting voor hunne inwendige kwael voorstellen. Naer mate nu deze dingen voldoen aen de verwachting der Kinderen, maken zy indrukfels op hun ontsfeld gemoedt. Hier uit ontstaet het, dat zy, zoo ras de inwendige smert het vermaek, dat ze in de ernstig begeerde zaken stelden, te boven steigert, zich van de voorwerpen hunner reikhalzing ontdoen, en ze aenzien met eene verachting, die gelyk is aen het vermaek, 't welk zy eertyds daer in geschept hebben. Om nu te verhinderen dat de kwael des ligchaems niet tot den geest overfla, is veel gedult en bekwaemheit noodig: Want het is met de gemoederen dier Kinderen, wanneer zy al tot eene volkomene gezondheid gekomen zyn, gelyk met de
de

de baren der zee , die uit de diepte tot den hemel ; en weder van de wolken tot den afgrondt geworpen worden , wanneer 'er , na eenen hevigen storm , eene doodstilte volgt. Waer uit genoegzaam volgt , dat de ongezondheit des ligchaems , niet anders de reden van de ongesteldheit der Kinderen is , dan voor zoo verre hun hier door gelegenheit gegeven wordt , tot heerschappy ; afgunst , boosaertigheit , en alles waer door der Kinderen aert bedorven wordt.

§. XVII. Ik geloof niet dat 'er iemand zal gevonden worden , of hy erkent , dat 'er Kinders geboren zyn met eenen deugdzamen aert , waer in , met weinig moeite , alles , wat tot eene goede opvoeding noodig zy , kan gebragt worden , welke door de verkeerde liefde hunner Ouderen van eenen tegengestelden inborst worden. Nogthans zyn 'er weinige Ouders , of zy vleiën zich hunne wyze van opvoeding de beste te zyn ; en , wel verre van te denken , dat zy hunne Kinders zouden bederven , gelooft elk dat de aert van het Kindt mede brengt , dat het

zoo , en niet anders geregeert worde. Des moet ik meer byzonder aenwyzzen eenige dingen , waar door de aert der Kinderen bedorven wordt.

§. XVIII. Het is buiten tegenspraek dat de plichten van Vader en Moeder wederzyds zyn , dat is , dat elk der Ouderen in zynen post , alles , wat tot heil en nut der Kinderen kan strekken , moet aenwenden. Daerom schynt het de wil der wyze Voorzienigheid te zyn , de Moeders met de zorg voor het ligchaem , doch de Vaders met die van den geest te belasten : Zoo echter , dat elk van hun voor alles zoude moeten zorgen , zoo een van beide tot zynen post onbekwaem was. Men heeft dan niet te denken , dat de Moeder , voor den Vader , behoefte gestelt te worden , in het opvoeden der Kinderen , om dat haer de voornaemste zorg in den eersten levenstyd toevertrouwt zy. Eene verstandige Moeder slaet haer teeder wicht dagen nacht gade ; zy verzorgt het van alle behoeftens ; zy koestert het , en droogt zyne weenende oogjes , door hare onvermoeide zorg , af : terwyl de opletten-
de

de Vader , in alles met haer t'famen-
 spannende , het uitbottende verstandt
 afwacht ; op dat hy , op zyne beurt ,
 zich van den plicht , hem opgelegd ,
 moge kwyten. Driewerf gelukkig zul-
 ke Kinders , wier Ouders , handt aen
 handt vereenigt , niets anders dan der-
 zelve welzyn behartigen ; maer te be-
 klagen is 't , wanneer een voorzichtig
 Vader , door de verkeerde liefde der
 Moeder gedwarsboomt , of de achting
 der beminnenswaardige Moeder , door
 eene dwaze heerschappy des Vaders
 benevelt wordt. Waer uit onwraek-
 baer volgt , dat der Kinderen aert ,
 door de oneenigheid der Ouderen , be-
 dorven wordt.

§. XIX. Gelyk somtyds een al te
 lasf gedrag de oorzaak kan zyn , dat de
 Kinders tot alle kwaedt opgroeiën ,
 zoo kan ook door eene al te strenge
 behandeling , eene geheele verbasten-
 ring van derzelve aert worden te weeg
 gebragt : want door eene strengheit ,
 die kwalyk goeffent wordt , worden
 de Kinders slaefachtig ; en het staet
 te vreezen , dat zy , gelyk de Indifche
 Slaven , niet anders , dan door wree-

de behandelingen , tot het betrachten van hunnen plicht zullen kunnen gebragt worden. Insgelyks zal ook de wreedheit der Ouderen , omtrent die geenen , welke hun onderworpen zyn , voor de Kinderen nadeelig wezen : want hoe kan een Vader verwachten , dat zyn Zoon menſchlievend en zachtmoedig zy , indien hy hem , met het tegengeſtelde voorbeeld , onophoudelyk voorgaet ? Het welk te meer blykt , om dat een Kindt altoos meent recht te hebben tot het naervolgen van die dingen , welke zyne voorgangers in zyne tegenwoordigheit doen.

§. XX. Insgelyks is eene ongeſtadige regering voor den aert der Kinderen zeer verderffelyk : Want , naerdien het door middel eener goede beſtierre is , dat Kinders tot deugdzame en verſtandige Mannen worden , zoo moet de beſtierre , wil ze het gewenſchte oogmerk bereiken , nimmer zich zelve tegen zyn : doch de handelingen van ongeſtadige menſchen zyn onderling gedurig tegens malkanderen ſtrydig ; en nimmer zal een Kindt de rechte liefde voor zulk eenen

nen Opvoeder hebben , dewyl die , door zyne onbestendigheid , verachtelyk in de oogen van het Kindt wordt. Hier hebt ge , ô welmeenende Moeders ! de oorzaak , waerom uwe Kinderen , in wederwil uwer liefkoozingen , en gestadige vriendschap , zelden eene behoorlyke achting voor u , of voor uwe bevelen hebben. In welk een wyd veld zoude ik verdolen , wilde ik betoogen , hoe ongestadige Ouders , al zeer vroeg , in het oog der Kinderen , aengezien worden voor zulken , die weinig achting waerdig zyn !

§. XXI. Nog eene andere oorzaak vindt ik hier in , dat Ouders , vooral in de eerste jeugd der Kinderen , het bestier van den hals schuiven , en hunne Dienstboden daer mede belasten ; ten minste schynen zoo veele Kinderkamers getuigenis te geven , dat Ouders het geraes hunner Zorgelingen , liever van verre , dan digte by hooren. Is het zeker dat iemant , die nog niet in staet is zyn eigen gedrag te richten , zich vormt naer zulke personen , in welker tegenwoordigheid hy verkeert ; wie twyffelt , of de gestelte-

nis dier Jeugdelingen zal naer die der Dienstboden geschikt zyn? Dus zal men, in plaets van eenen, vele Slaven krygen. Zou dit de reden niet zyn, Ouders! dat gy dikwerf van uwe Kinderen spreekwyzen hoort, waer van gy, ten onrecht, de oorzaak buiten uwe daken zoekt? Hierom leerde Keizer AUGUSTUS zelfs zyne Kleenzoonen; en CATO deed zynen Zoon geen oogenblik van zich gaen, en wachte zich zorgvuldig van alles, wat het kinderlyke oor konde kwetsen.

§. XXII. Eindelyk, een der voornaemste en algemeenste redenen is, dat men niet voorzichtig in al zyn doen met de Kinderen is, en in tegendeel gelooft, dat de eerste opvoeding van weinig belang, en allen even na zy. Om deze onvoorzichtigheit te leeren vermyden, behoort dat wy onderzoeken, waer in dezelve gelegen is. Men mag, en moet zekerlyk alles aanwenden, om zyne Kinderen het leven vermakelyk te maken; doch alles, waer mede wy denken onze Kinders te verlustigen, is daer toe niet bekwaem, vooral niet die dingen, wier verma-
ken,

ken, in het vervolg, nadeelig worden: en men kan de Ouders, die hunnen Kinderen schadelyke vermaken aendoen, vergelyken by zulke dwazen, die anderen van het padt der deugd' aftrekken, onder voorwensel van hun vermakelyke uitspanningen te verschaffen. Derhalven moet in alles, wat men doen moge om de Kinders te verlustigen, het nutte en aengename gepaert gaen; een grondregel die betrekking heeft niet slechts op dezen, maer op alle de Tydkringen, die wy ons in dit werk hebben voorgesteld; en op alle zaken, die in de opvoeding mogen voorkomen, zelfs de geringste niet uitgezondert. Een bewys van zulke onvoorzichtigheit is, dat men den Kinderen zaken, die men niet in staet is hun te geven, onder het oog brengt. By voorbeeldt, eene Moeder zal, om haer Kindt te stillen, het zelve voor eenen Spiegel, of eene kas met Porçelein zetten, daer zy het Kindt noch zyn Beeldt, noch het Porçelein met zyne handtjes durft laten grypen. Ten tweeden, dat men Kinderen iets om te spelen geeft, en het naderhandt, of om dat men vreesst dat zy het bederven

ven zullen , of uit eigenzinnigheid weder ontnemt. Ten derden , met het eene Kindt iets te geven , en het anderen niet. Ten vierden , dat men hun iets belooft , en zyn beloften niet naerkomt : of by tegenstelling , dat men dreigt , en het gedreigde niet ter uitvoer brengt. Meer andere dingen zoude ik kunnen opgeven , welke alleen uit onvoorzichtigheit in het opvoeden spruiten , doch , naerdien die , in de voorige opgenoemde dingen min of meer opgewonden zyn , zal ik kortelyk aentoonen , hoe , door dezelve , der Kinderen aert bedorven wordt.

§. XXIII. Zoo wy den staet der Kinderen overwegen , zullen wy gewaer worden , dat hunne ziel schielyk door de voorwerpen aengedaen wordt. Nademael nu de waerde der dingen ligt in den prys , die van menschen daer op gezet is , en zy deze waerde onkundig zyn ; zoo blykt , dat zy tot alle dingen een gelyk recht schynen te hebben , en geene reden weten , waerom zy sommige dingen ongestoort bezitten , anderen hun geweigert worden. Deswegens kan hun niet kwalyk genomen wor-

worden , wanneer zy , iets ziende , het zelve begeren . En het is niet anders dan een natuurlyk gevolg hunner driften , wanneer zy kwaedaertig worden , als hun iets , dat ze begeren , geweigert , in tegendeel wat anders , dat ze minder begeerden , gegeven wordt . Hoe ſchadelyk en de driften voedende het is , dat Kinderen zich inbeelden dat men eigenzinnig met hun handelt , zal ieder moeten toeflaen . Dus blykt , wanneer men hun gedurig zaken , welke zy niet mogen bezitten , onder het oog brengt , dat hunne driften gaende raken , en zy in het uiterſte gevaer zyn van kwaedaertige ſchepfelen te worden . Ik zou hier kunnen opgeven verſcheidene voorbeelden van Kinderen van één en twee jaren , die zich , op het weigeren van dingen , zoodanig in driften toegaven , dat ze den beroerden gelyk ſchenen : doch wat behoef ik eene zaak uit te halen , daer de dagelykſche ondervinding myne medegetuigſter van is . Heeft dit in de enkele weigering plaets , hoe veel te meer zal het ſtandt grypen , wanneer men een Kindt iets geeft , en het naderhandt het gegevene weder ontnemt ? Uit het gezegde blykt ook genoeg-

noegzaam , dat een Kindt zich altoos met zyne makkeren gelyk stelt, en hoe onverdraeglyk het zyn moet , dat het anderen hooger dan zich zelve ziet schatten. Des niet te min verwaerloozen vele Ouders deze gelyke uitdeeling , niet opmerkende dat het de oorzaak veler twistingen onder hunne Kinderen is.

§. XXIV. Om dat ik voornemens ben , in den derden Tydtkring , den tyd wanneer , de wyze hoe , en op welke misdaden de tucht dient te volgen , en op welke niet , af te handelen ; zal ik hier alleen van dezelve spreken voor zoo ver , als door de dreigementen , welke , op de gepleegde misdaedt , niet ter uitvoer gebragt worden , als ook met iets te beloven , en zyne beloften niet te houden , der Kinderen aert bedorven wordt. Het einde , dat men zich in het beloven of bedreigen voorstelt , is het goede te beloonen , en het kwade te straffen : Want wy willen hier geerne onderstellen , dat nimmer verstandige Ouders hun Kindt iets zullen beloven , ten zy het zich het be-
loofde waardig make ; noch nimmer
drei-

dreigen , ten zy de zaek , waer op zy dreigen , de ftraf , waer mede gedreigt wordt , verdiende. Indien men derhalven iets belooft , of dreigt , en het zelve niet volbrenge , zoo beloont men het goede , noch men ftraft het kwaedt niet ; maer men maekt van zyne Kinderen ongevoelige , of kwaedaertige fchepfels , dat is , men bederft derzelve aert geheelenal. Ten opzichte van de beloften heeft men niet veel reden van klagen , want de goedaertige Moeders , en fterkmanende Kinders zorgen meest , dat dit ter uitvoer gebragt worde : (maer te verwonderen is 't , dat men dikwerf zoo ver in de toegevenheit gaet , van den Kinderen het beloofde te geven , fchoon zy niet gedaen hebben het geen , waer aen de belofte gehecht was.) Doch het ander , namelyk , het gedreigde , niet na te komen , van grooter aengelegenheit zynde , om dat tegen het zelve gedurig gezondigt wordt , zal ik het een weinig nader onderzoeken.

§. XXV. Wanneer men de Kinders gedurig dreigt , en het gedreigde niet ter uitvoer brengt , moeten zy by zich zel.

zelven denken ; dat het kwaedt zulk eene straf , als 'er op gedreigt is , niet verdiende , of dat zy zoo waerdig in onze oogen zyn , dat men hun liever het kwaedt wil kwytſchelden dan zyn woordt houden. Want ſchoon men mag denken , dat de Kinders niet zoo onderscheiden over de zaken kunnen redeneren , zoo geeft hun uitwendig gedrag blyken genoeg , dat het zakelyke van zulk eene redenering inwendig by hen te vinden is. Dus moet men in hun oog voor onredelyken of zulken , die weinig achting waerdig zyn , gehouden worden , derhalven zullen zy zich , in het vervolg , niet ontzien , in wederwil onzer ſtrafheit , alles wat hun geluſt te doen ; ja zy zullen met onze dreigementen ſpotten , zy Regeerders , en wy Slaven worden. Te vergeefs denkt men hier door hunne agting te winnen , geloovende dat zy het als een teeken onzer toegevenheit zullen opvatten , en dat hunne achting voor ons , en hunne waekzaamheit in het betrachten van het geen hun geboden wordt , daer door zal aengroeïen , onderſtellende , dat het eene deugd is , der Godheit eigen , den ſchuldigen te verge-

ge-

geven. Meenig een zal dit zelf als eene drangreden, waerom men van het gedreigde afziet, den Kinderen voorhouden; doch duizende onverbiedelyke boosaertige Kinders getuigen genoegzaam, dat men zich bedriegt met aldus van hun te denken. Wat wordt 'er niet meenige traen over de Kinders gestort, om dat men zich van den beginne af niet gewent heeft, niets te zeggen, of het gezegde te doen! Voor het overige is 'er niets verkeerder dan de liefde der Kinderen te willen verkrygen, met gevaer van onze achtinge by hen te verliezen.

§. XXVI. Niet dat ik denk, dat men een Kindt niet nu of dan eene verdiende straf zoude kunnen vergeven! geenszins: In tegendeel kan zulks dikwils geschieden; maer dan moet men ook volkomen overtuigt zyn, dat het Kindt een oprecht berouw over zyne misdaedt heeft, en dat onze vergeving by het zelve, zoo niet meer, ten minste zoo veel nut, als de straf zal uitwerken. Doch dit kan geen plaets grypen, wanneer een Kindt, onze dreigementen klein achtende, durft bestaen

't geen ſtiptelyk verboden is; naerdien dit eene openbare en moedwillige verſmading van de bevelen zyner Ouderen zyn zoude. Hierom dient men, in zulk een geval, zoo ſtipt in alles zyn woordt te houden, dat men, tot in de geringſte zaak zelf, nimmer daer van af ziet. Dit zal de Kinders voor verſcheidene ongevallen bevryden. Zy zullen, wanneer gy iets gebiedt, zoo ligt niet tegenſpreken, en u door hare weigering toornig maken; wetende dat gy onveranderlyk in uwe beſluiten zyt. Nimmer zullen zy uwe lafheit ten ſteun hunner kwaedaertigheid nemen. Vaerdiger om uwe bevelen te doen, zullen zy, vooronderſtelt dat gy nuttige geboden geeft, in deugd en verſtandt, meer dan anderen, toenemen. In tegendeel, beveelt ge onophoudelyk, en kreunt gy u aen de naerkoming van uw bevel niet, 't kan nooit miſſen, of gy maekt ongehoorzame en hoofdige Kinders; niet ſlechts omtrent U, maer ook omtrent alle menſchen, en gy zult veroorzaken, dat zy uwen Perſoon geen meerder achting, dan uwe woorden, zullen toedragen. Al wie derhalven zyne Kin-

ders,

ders, in deze weereldt, gelukkige menschen wenscht te zien, moet niets meer behartigen, dan dat zyn woord eene onveranderlyke wet zy. Dus heb ik eenige dingen opgegeven, waer door de aert der Kinderen bedorven wordt. Ik zou hier nog verscheidene anderen kunnen byvoegen, als daer zyn het uitkiezen van Speelmakkeren, het involgen der driften, het kastyden of beloonen, enz. Doch, naerdien deze dingen, of alreede ten deele zyn behandelt, of in het vervolg, als ik van de tucht zal spreken, volkomener zullen behandelt worden; zal ik tot het andere stuk overgaen, en aenwyzen, hoe de gemoederen der Kinderen te bestieren zyn, om hun zulken aert te doen verkrygen, als in een Kindt van goede hoop geëifcht wordt.

§. XXVII. Gelyk het Onkruidt, met het uitspruiten der welige Veldgewassen, gezien wordt, zoo worden ook, met het uitbotten des verstands, de kwade driften, te gelyk met het opkomende verstandt, bespeurt: en niet zonder reden; dewyl men de driften uit de vereeniging van ziel en lig-

chaem zegt te volgen. Driften zyn niet anders , dan eene aenmerkelyke trap van begeerte of afkeer , die men voor eene zich voorgestelde zaak heeft. Haer oorsprong is af te leiden uit de wyze , op welke wy ons de zaken , waer omtrent zy gaen , voorstellen. Op ziel en ligchaem beide maken zy , naer reden hunner hoegrootheid , aendoeningen. Wanneer derhalven eene drift tot de eene of andere zaak gaet , in zulk eene reden als de waerde van de zaak is , staet de drift aen het voorwerp gelyk ; en zulk eene drift is niet alleen niet kwaed , maer zelfs goed en noodzakelyk. Zoo is , by voorbeeldt , de Eigenliefde , welke bestaet in eene begeerte om ons welzyn , op eene wettige wyze , in alles te behartigen , eene noodzakelyke deugdt , zoo lang dezelve binnen de palen van billyk- en wettelykheit blyft : want zy zal ons leeren ons heil , met dat van onze medemenschen , voor zoo verre het zelve aen het onze verknocht is , behartigen ; ja dat meer is de weereldt in dien t'samenhang beschouwen , als zy met de daer in zynde voorwerpen is , en dus de oorzaak van ons geluk zyn.

Doch

Doch gaet zy deze bepaalde perken te buiten, dan wordt uit haer de nydt, gierigheid, kwaedsprekendheit, ja alle ondeugden geboren. Het blykt dan genoegzaam, dat het kwaedt der driften moet gezocht worden in de ongelykheit, die 'er is in de driften, en derzelve onderwerpen, en dat Godt niet anders dan ons heil beoogt, wanneer hy elk mensch met driften doet geboren worden. Dewyl het nu de driften zyn, die ons geluk of ongeluk kunnen te weeg brengen, en zy met ons geboren worden, zoo moeten de driften het eerste zyn, waer op een Bestierer, in het opvoeden der Kinderen, te letten heeft. Nu heb ik aengetoont hoedanig de driften moeten gericht wezen, wanneer zy goed zyn, en den mensch tot heil strekken; derhalven is gelegd de grondslag, waer op het gansche bestier der Kinderen moet rusten, en die de eerste zorg van eenen goeden Opvoeder behoort te zyn; op dat hy het hart der Kinderen zoodanig bestiere, dat hunne driften niet verder gaen dan met de billykheit en het nut overeenkomt. Van welk stuk ik nader gewag zal ma-

ken , wanneer ik , onder het bestieren van den geest , over de natuurlyke neigingen zal handelen. Hoe groot eene wysheit wordt 'er dan niet vereischt , om in alles met eenen onophoudelyken yver , in wederwil aller tegenkating , niets dan der Kinderen heil te betrachten ? te meer , als men overweegt , dat 'er maer weinig menschen , die meester hunner driften mogen genoemd worden , te vinden zyn ; en dat 'er een gedurige strydt tusschen het menschelyke geslacht en deszelfs driften is : maer uit het vervolg zal genoegzaam blyken , dat men , om de moeielykheit van dezen strydt te vermyden , de Kinders , van jongs af , tegen de driften moet leeren stryden.

§. XXVIII. De eerste tekens van het verstandt der Kinderen , worden door de indrukfelen , die de voorwerpen op hen maken , bespeurt ; en zy geven ons deze indrukken te kennen door het uitsteken hunner handen , en de begeerte , die zy toonen om de voorwerpen magtig te worden. Van eenen verstandigen Opvoeder wordt gevordert , dat hy , zoo lang het Kindt
de

de voorwerpen, by onderscheiding van anderen, niet kent, omzigtig verberge alles wat het zelve schadelÏk zoude kunnen zyn; naerdien het Kindt met dezelve hevÏgheit het scherpe mes, als de steenen pop zal aenvatten. Doch ik denk, dat hy, naer mate het Kinderlyke begrip toeneemt, deze voorzorg zal moeten doen ophouden: want men zal zelden zien, dat een Kindt van vier, of drie, ja zelfs van twee jaren, zich aenmerkelyk met iets gevaerlyks zal kwetsen, ten zy het hetzelfde nimmer gezien hadde. Deze voorzichtige loslating zal, benevens anderen, s'choon in zich zelf eenvoudige waarnemingen, den grondt leggen om de Kinders, van jongs af, opmerkzaam en kundig van den aert en het gebruik der dingen te maken. Trouwens, een verstandig Opvoeder moet de geringste dingen zelfs zynen leerling ten nutte doen worden; en de grootste regel, dienende om de Kinders eenen goeden aert te doen krygen, of, zoo zy die bezitten, den zelve aen te kweeken, en te vermeerderen, is: *Dat men voorzichtig, maer tevens wyjs met hun handele.*

§. XXIX. Wanneer wy het leven der menschen met een verstandig oog beschouwen, zien wy dat het aen duizende wisselvalligheden onderworpen zy; zelfs zoo, dat, wanneer de hoop van een volkomen gelukkig leven, na deze tyden, hem niet onderschraegde, deszelfs voortreflykheit, boven al het geschapene, niet dan met donkere trekken, en ter naeuwernoodt zou te onderscheiden zyn: Want, overwegen wy de kindsheit; wy zien haer onderworpen aen eene tegenstrevende onwetendheit: de Jongelingschap; zy is verzeld van oneindige moeiëlykheden, die overwonnen moeten zyn, zal zy bekwaem worden met eere deze weerd door te wandelen: den gehuwden staet; wat al zorgen, dikwerf gepaert met eene ziel en ligchaem verterende eerzucht, omringen hem! 't Is waer, dat de meerdere of mindere verzwaring dezer ongevallen, af te leiden zyn, uit de welgesteldheit van het gemoedt der menschen; echter is het zeker, dat 'er geen levenstydt minder aen deze kwellingen onderhevig is, dan de vyftien eerste jaren des levens, en vooral de zeven eerste, of de tydt der

der onnoozelheit : waeruit ik dan afleide , dat men , in het opvoeden , dezen tydt dient aen te merken als van Godt verordent , om ziel en ligchaem , door eene zachte vryheit , beide bekwaem te doen worden , om een gelukkig Mensch uit te maken. Wel verre van te oordeelen , dat de speelziekte en wulpsheit het Kindt nadeelig zouden zyn , dient een Opvoeder zelf , voor het Kindt , uit te kiezen zulke dingen , waer mede hy het kan vervrolyken , oordeelende , dat zoo vele kinderlyke spelen de beste werktuigen zyn in de eerſte jeugdt , om het verſtandt , in vervolg van tydt , voor andere dingen vatbaer te doen worden.

§. XXX. Uit het gezegde zal genoegzaam blyken , hoedanig men met een Kindt , in den eerſten tydt der opvoeding , moet handelen : zelf vlei ik my , wanneer deze grondregelen in acht genomen zyn , dat de Kinders , tot den ouderdom des tweeden tydts onzer verdeeling' gekomen zynde , vatbaer zullen zyn voor alles , wat hun in dien tydt te doen ſtaet. Ik zou

hier dan een einde kunnen maken , van het geen in dezen Tydtkring te onderzoeken is. Doch dewyl men bespeurt , dat 'er twee Hoofdgebreken , te weten , Begeerlykheit en Eigenzinnigheit , zyn , aen welken meest alle Kinders in dezen tydt zyn onderworpen , zal ik van dezelve noch iets zeggen. Ik behoef niet te betoogen , hoe klein het getal der geenen is , die van deze opgenoemde gebreken vry zyn. Verscheidene malen heb ik verwondert geweest , dat vele Ouders , niet-tegenstaende zy alles trachten aen te wenden , om hunne Kinders gelukkig te maken , om dezer gebreken wille , hen aen het bestier van anderen overgaven , of denzelven geheel onderworpen wierden. Ook dunkt my , na rype overweging , dat de oorzaak van deze kwael , voor het grootste gedeelte , den Ouderen moet geweten worden. Op hoevelerlei wyze dit geschiedt , zal ik niet aentoonen , om dat zulk's uit het alvorens gezegde genoegzaam blykt ; maer ik zal my alleen bezig houden met den tydt wanneer , en de wyze hoe dit kwaedt moet tegengegaen worden , op te geven.

§. XXXI. Schoon wy, meestentyds, niet wel kunnen onderscheiden, welk de oorzaak der Hoofdigheit, of Eigenzinnigheit zy, is 'er nogthans eene reden by de Kinders te vinden, waer uit dezelve spruit. Welke reden meer of min gewigtig is, naer mate de moedwilligheit diepe wortels geschoten heeft. Ook zullen, naer reden van toe- of afneming derzelve, deze gebreken vermeederen, of verminderen; waer uit vloeit, dat een Opvoeder, zoo veel hem mogelyk zy, moet onderzoeken de redenen, waerom een Kindt zich dus eigenzinnig en begeerende vertoont. Om dit onderzoek grondig en tevens gemaklyk te doen, moet hy gade slaen de omstandigheden, waer mede de daden der Kinderen zyn verzelt geweest, en hy zal bevinden, dat de grondt hunner moedwilligheit dikwerf met het Kinderlyke begrip zeer wel bestaende zy, en dat het Kindt geene bestraffing over dezelve verdient. By voorbeeldt: Wanneer myn Zoon van my, of van een ander iets krygt, loopt hy verheugt zyne Moeder deze blyde tyding brengen; maer deze, om hem vroeg de

Broe-

Broederliefde te leeren, zegt hem zynen Broeder de helft te geven: het Kindt, geheel onkundig in welke betrekking Broeders staen, wordt nu op den toets gestelt, om eene proef te geven van iets, waer toe weinig bejaerde menschen in staet zyn: ook weigert het standvastig zulks te willen doen. De Moeder, willende gehoorzaemt zyn, dwingt het Kindt, twelk, meenende zonder reden van het zyne beroofd te zyn, het overige tegen den grond werpt, stampende met zyne voeten, dreigende en slaende elk, die daer by komt. De Moeder, door zulk eene hevigheit vergramt, denkt zich wel uit te flooven, met het Kindt te straffen, en voor onmedoogend en gierig uit te maken. Zoo men zulk een geval nu overweegt, zal men moeten bekennen, dat het Kindt geene straf op deze moedwilligheid verdiende, om dat men nooit gehoorzaamheit van een Kindt mag vergen, wanneer de zaak, die men vergt, onbillyk is. Ik geloof, dat het veel eer een teeken van onverschilligheid, dan goedaertigheid is, wanneer Kinders, van alles wat zy hebben, anderen mededeelen.

§. XXXII.

§. XXXII. Behalven dit voorbeeld zoude ik verscheidene anderen kunnen opnoemen, zelfs zulken, daer de veelvuldige omftandigheden eene naeuwkeurige aendacht vereifchen, indien men wel zal onderscheiden, in hoe ver men de daedt moedwillig of niet kan noemen. Doch ik wil veronderstellen, dat rechtgeaerte Ouders nimmer de Kinders zullen straffen over eenen moedwil, waer van zy de oorzaak in zich zelfs moeten zoeken. Maer om dat sommige Kinders, niet uit hunnen natuurlyken aert zoo zeer, dan wel, om dat zy door anderen bedorven zyn, op de geringfte zaken, zonder eenige reden zich met deze gebreken vertoonen, dient men hier ook den besten weg, tot verbetering, mede in te slaen. Het geen op de volgende wyze zou kunnen gefchieden: Dat men naeuwkeurig onderzoek, door welke straf zy het best tot onderwerping te krygen zyn, en dezelve telkens zonder lafhartigheid, wanneer zy dezen boozen aert vertoonen, in 't werk ftelle; dit, zeg ik, moet telkens gefchieden, niet twee of drie maelen, en dan weder ophouden,
maer

maer onvermoeit, in wederwil van een inwendig hartzeer, dat men 'er over gevoelt; ten einde het aen het Kindt moge toefchynen als een noodzakelyk gevolg van zulke onbehoorlyke daden. (Want wat men ook zegt, van een kwaedt te laten, niet uit vrees voor de straf, of iets goeds te doen, zonder hoop van belooning, zulks heeft weinig opzicht op Kinderen, en vooral niet op zulken; die alreeds bedorven zyn.) Dit dan in 't werk gestelt zynde, twyffel ik geenszins, of het wicht zal zich wel haest van zyne eigenzinnige begeerlykheit ontdoen: gelyk het voorbeeldt, dat de Heer LOCKE van eene Moeder met derzelve Kindt aenhaelt, genoegzaam bevestigt. Dat ik hier niet wreed ben, en geene harde wegen, dan by den uitersten noodt, wil in 't werk gestelt hebben, zal ik, wanneer ik van de Tucht zelf spreek, trachten te toonen.

§. XXXIII. Is het dan van zulk eene aengelegenheit, de eerste Jeugd der Kinderen met eene verstandige zorg na te gaen, hoe beklaglyk is het dan, dat zoo vele Ouders, ja zelfs zulken, die

die men anders verftandigen zoude mogen noemen , zich in den eerften tydt zoo ligt van de Kinderen kunnen ontflaen , om die te geven onder lieden , die , in het beftier van zich zelve , nog zeer veel te kort fchieten ; of anderen , die zich het vormen van goede gemoedsgeftelteniffen zoo vroeg niet bekreunen , en het onweder , dat hunne Kinders dreigt , niet willende bemerken , voorgeven , dat zy , in hunne vroege jeugd , flechts onnoozele wichten zyn , waer aen men wat moet toegeven , dat toch alles , wat men met hun doet , hun geheugen ontglipt ; dat zy , oudt geworden zynde , niets zich , van het geen in hunne eerfte jeugd gefchiet is , kunnen te binnen brengen ; en hoe zeer men zulk eene fchynfchoone reden , met voorbeelden van wakere Mannen , die in hunne eerfte jeugd bedorvene wichten waren , tracht te ftaven , men zal bevinden , dat dezelve niets anders zy , dan eene gezochte reden , waer onder men zyn misverftandt verbergt. Want , fchoon wy niet ontkennen , dat de meefte daden van onze eerfte jaren ons geheugen ontglippen , wel degelyk ontkennen

nen wy , dat de daden van anderen , op ons geen indrukken maken , en wy geven den geenen , die dus over het bestier der Kinderen denken , te overwegen , of hun inwendig bestaen niet is gevormt geworden naer het bestier der geenen , wien hunne opvoeding toevertrouwt was. Zelfs zal men gewaer worden , dat men , tot in den hoogen ouderdom , eene gelykvormigheid zal vinden tusschen onze handelwyzen en het bestier , dat wy in onze eerste jeugd ontvangen hebben. Tot een sterk bewys hier van kan strekken , het vooroordeel , dat men onder de menschen vindt , waer door elk , wanneer hy slechts eene middelmatige opvoeding gehad heeft , de zyne , voor die van een ander , zal trekken : gelyk nog meer , by het verhandelen van dat stuk , zal blyken. Ook zal niemant ontkennen , dat een verouderd kwaedt bezwaerlyker uit te roeiën is , dan een kwaedt , dat zich nieuw ontdekt. Zoo men dan een Kindt in de eerste jeugd verwaerlooft , zal de kindsheit met meer distelen bezaeit zyn : gelyk hier voor reeds getoont is. Eindelyk is het zeker , dat een Kindt van vier jaren zeer wel

wel bewuftheit heeft van het geen gebeurde toen het drie jaren was. Ja de opmerkzaamheit der Kinderen gaet in dezen tydt zoo ver, dat zy al zeer vroeg blyken geven, dat zy den onderscheiden aert van meest allen, daer zy onder staen, kennen; met zich gansch anders te gedragen by eenen Vader, die niet ligt te bedriegen is; dan by eene Moeder, die ligtgeloovig is; by een Oom, die wil geveleid worden, dan by eene Moei, daer van het gehaet is. Indien wy hen dan onnoozele wichten noemen, heeft dit alleen plaets in zoo ver als zy, door middel van eene kwade bestieringe, onnoozel tot ongelukkige menschen worden. Waer uit volgt, dat, zoo men het in eene andere betrekking opvat, men hen tot ongelukkige menschen maakt.

§. XXXIV. Hier mede denk ik alles gezegt te hebben; wat ter bestieringe van het Verstandt en het Hart in den eersten Tydtkring noodig zy; zullende nog eenige dingen, die tot den Godsdienst betrekking hebben, in den derden Tydtkring behandelen; en ik twyffel geenszins, of de voorzichtige

Bestierers zullen , tot loon op hunne werken , niet slechts onderworpene Kinderen hebben , maer zy zullen ook derzelve aert en vermogens hebben leeren kennen ; en dit zal de streek zyn , waer naer zy in 't vervolg zullen moeten zeilen. Ik zal op zyne plaets toonen , hoedanig men zal handelen met ieder Kindt in 't byzonder , het zy men bevindt , dat het van eenen doffen of werkeloozen , of van eenen onbezonnen , of in tegendeel van eenen leersamen en zachten aert zy. Sluitende met het gezegde mynen eersten Tydkring.

TWEEDE TYDTRING.

§. XXXV. Hebben wy , tot nu toe , ons met onnoozele wichten bezig gehouden ; wy treden thans in een Tydperk , waer in oneindige moeielykheden , van duizende wisselvalligheden verzelt , gevonden worden ; en waer in de wulpsche dartelheit , door de onachtzame speelzucht omringt , vele moeiten schynt vruchteloos te maken. Maer wie Kinderen wil opvoeden , en ee-

eenen afkeer van derzelver speelzieke dardelheit heeft, moet eene andere taek nemen, en zich met der Kinderen verstandt te vermeederen of verbeteren, nimmer bemoeiën. Wie geen honderd-mael eene nutte les herhalen kan, alvorens zy goede uitwerkingen doet, en zich, zonder den moedt op te geven, niet zoo meenigwerf, in zyne verwachtinge kan te leur gestelt zien, mag vry een werk kiezen, waer toe minder lydzaamheit gevordert wordt. Als Kinders de dardelheit noch het spel beminnen, zal dit veel eer een teeken van doffe werkeloosheit, dan van bestendige schranderheit zyn. Trouwens de ondervinding leert, dat dardete knapen (zoo zy anders eene goede opvoeding hebben) voor het grootste gedeelte verdere voortgangen in kennissen en wetenschappen maken, dan die dof en werkeloos van geest zyn. Nogthans zal men, wanneer men de Kinders met een opmerkzaam oog gadeslaet, gewaer worden, dat de dofgeestigen dikwerf, in de eerste tien oft twaelf jaren des levens, grooter voortgangen, dan de anderen, maken: waer van men de volgende reden zoude kunnen ge-

ven : dat 's menschen geest , hoe dof hy ons mag toefchynen , nimmer werkeloos kan zyn. Naerdien nu alle zaken , die onze aendacht treffen , de vermogens van onzen geest , met minder ingespannenheit , doen werken op de zaken , die wy ons voorgestelt hebben ; zoo blykt , dat de aendacht der speelzieke Kinderen tot het spel getrokken wordt , en zy verzuimen de vermogens van hunnen geest op de zaken , hun voorgestelt , toe te leggen. Maer wanneer zy het nutte boven het zinstreelende leeren schatten , of eenen afkeer van de kinderlyke spelen krygen , dan zullen zy eenen wederzin voelen voor duizende zinryke kluchtjes , en de vermogens van hunnen geest , die dikwerf door deze aertigheden niet weinig geslepen zyn , met meer oplettenheit tot nutte zaken overgeven.

§. XXXVI. Ik twyffel geenszins , of men zal opgemerkt hebben , dat ik , in de zeven eerste jaren des levens , de Kinders niets hebbe laten doen , waer door hun verstandt goeffent wordt ; en men zal my mogelyk beschuldigen , dat ik hen , reeds sedert twee jaren ,
aen

aen de Letteroeffeningen hadde behooren te zetten. Doch ik heb dit niet zonder reden gedaen , hoewel ik bewuft ben , dat 'er weinig hoop is , om de gewoonte van de Kinderen , van hun drie of vier jaren af , zonder opgeboorte of vermogens te letten , aen lastige oeffeningen te zetten , uit te roeiën. Naerdien ik , door eene aengegeschakelde opmerkzaamheit , ben gewaer geworden , dat de vrucht van zulk een vroeg onderwys , voor het grootste gedeelte , meer nadeelig is , dan dat zy voor winst kan gerekent worden : het geen wy nader dienen voor oogen te stellen.

§. XXXVII. Immers zoo wy met een opmerkzaam oog de jonge wichten , in dien ouderdom , beschouwen ; zal dit , zoo wel uit hun natuurlyk onvermogen , als uit de geringe voordeelen , die deze vroege vorderingen geven , genoegzaam blyken. Naerdien hunne begrippen voor weinig andere dingen , dan die , welke zonder eenige moeite geleert worden , vatbaer zyn. Voeg hier by , hoe groot meest aller afkeer voor alle oeffeningen des verstands is ,

waerom 'er onophoudelyke moeite vereifcht wordt , eer zy iets begrypen , en zich eigen maken ; terwyl een fchrandder fpeelmakker beter in ftaet is , om het met een vernuftig oordeel op deszelfs fpiel te doen letten , dan een Meefter , met al zyn vernuft , het iets nuttigs kan doen begrypen. Zoo echter het nut tegen de moeite eenigzins kon opgewogen worden , zou de arbeit veel verzacht worden : maer hiervan is het tegendeel ligt te bemerken. Want , welke zyn toch de bezigheden , waer mede deze jonge verftanden kunnen opgehouden worden. Het lezen en fchryven zal het eenige zyn , wat men gevoeglyk kan ten borde brengen. Maer zoo men overweegt de wyze , op welke deze dingen meeft geleert worden , en het weinig voordeel , dat derzelve kennis , in dien tydt , den jongen Kinderen doet , zal men , zonder den Kinderen nadeelig te zyn , deze oefeningen tot hunne zeven jaren mogen uitftellen.

§. XXXVIII. Wie weet niet , hoe weinig Kinders 'er zyn , die , zonder dwang , tot dit werk moeten aengezet wor-

worden? Dikwerf worden zy geplaegt, gestraft, en door onverstandige of onbescheidene Meesters mishandelt, op eene wyze, die somwylen, voor lichaem en geest beide, nadeelig is. 't Is waer, men bedient zich ook van andere middelen, om den Kinderen de eerste beginselen te leeren. De verstandige Heer LOCKE geeft eenen weg aen de handt, om hen, door middel van een spel, vry ver te brengen. Maer hoe weinig Ouders hebben langmoedigheid om dit spel met hunne Kinderen te spelen? Welke hebben 'er tydts genoeg toe? En zoo wy de Moeders dezen last opleiden, ik twyfel of 'er van de tien wel eene bekwaem zoude zyn. Doch het tweede stuk vereischt dat wy 'er ons verder over uit breiden. Genomen, een Kindt is met zyne zeven jaren zoo ver gevordert, dat het lezen, en redelyk wel schryven kan. Met welke oeffeningen zal men het de drie of vier volgende jaren bezig houden? Zal men het zulke Boeken doen lezen, waer voor zyn kinderlyk begrip vatbaer is? Gaerne beken ik 'er geen te weten, die eenvoudig genoeg opgestelt zyn. Zal men

het de Historiën der Heilige-Schriftuur, of andere ligte Geschiedenissen gedurig doen lezen, en herlezen? Laet men denken, dat iets te lezen of te verstaen, hoe ligt het ook zyn mag, twee onderscheidene dingen zyn; dat men het eerste dikwerf, maer het laetste zelden in de Kinderen, en vooral van die jaren, bespeurt. Daerenboven weet ieder, dat, wanneer men een Kindt iets van eene geschiedenis wil doen weten, men veel beter zal slagen, met die door woorden, naer zyn kinderlyk begrip, geschikt, aen het Kindt voor te houden, dan dat het de geschiedenissen zelf leeft; ja men zal meenigwerf bevinde, dat het lezen van geschiedenissen de denkbeelden der jonge wichten zeer verwart. Of zal men uit deze vroege vorderingen voordeel zoeken te trekken, om de Kinders verscheidene dingen, welke men voor hun nuttig oordeelt, in 't geheugen te prenten? Hoe schadelyk zulke voorzorg, meesttydts, is, kan uit het volgende afgenomen worden. Voor eerst, moet de zaak, welke wy den Kinderen in het geheugen willen prenten, voor hun nuttig zyn; want anders handelt men wreed, en tegen

gen de billykheit ftrydende. Ten tweeden: Men moet dit edele vermogen van onzen geeft , zoo veel in ons is , vermeerderen en verbeteren , en niets doen , het geen tot vermindering van het zelve ftrekt. Wat nu het eerfte betreft , 'er zyn weinige of geene dingen , waerdig dat men , om dezelve , de Kinders pynigen , en met moeiten overladen zoude. Dat dit niet noodig is omtrent de waerheden van den Godsdienft , zal ik , in den derden Tydtkring , nader betoogen. Dat het van weinig nuttigheit is , in het leeren van talen of wetenschappen , zal uit het vervolg van dezen Tydtkring genoegzaam te zien zyn. Dus zyn 'er geene reden , vooral niet in zulke jonge jaren , om de Kinders laftig te vallen met iets , dat vruchteloos is. En zoo wy , aen den anderen kant , den aert van dit vermogen onderzoeken , zullen wy reden vinden , om niets met meer recht te vrezen , dan dat de geheugens der Kinderen te veel gevergt worden.

§. XXXIX. Het geheugen is een vermogen onzer ziele , waer door° wy gewaer worden , dat wy de denkbeel-

den , die in ons opkomen , weleer gehad hebben. Dit vermogen wordt voornamelyk door een ander versterkt , namelyk de Inbeeldingskracht , waer door wy ons de niet tegenwoordig zyn- de zaken voorstellen. Om nu eene zaak zodanig ons eigen te maken , dat wy , door behulp der Inbeelding , dezelve gedurig geheel ons kunnen voor- stellen , is noodig , dat wy de zaak be- grypen , en onze geheele aendacht op dezelve vestigen. Immers , wanneer wy eenen persoon , of eene zaak , die wy tegenwoordig zien , by voorko- mende gelegenheden , ons denken te erinneren ; dan zullen wy niet slechts naeuwkeurig op dezelve letten ; maer wy zullen ook de omstandigheden , waer mede dezelve vergezelt zyn , ga- de slaen , om zoo veel gemaklyker de keten der zaken ons voor te stellen. Waerom men eene zaak met weinige aendacht zegt beschouwt te hebben , wanneer wy ons die niet weder kunnen te binnen brengen. Wie derhalven , door middel van zyn geheugen iets te vergen , het zelve wil vermeederen of verbeteren , moet zulks met omzich- tigheid doen , en even , gelyk met het ver-

verftandt, met lage, en weinige dingen beginnen, en allengskens tot zwaerere en hogere opklimmen: of anders zal hy, in plaets van dit vermogen te verbeteren, het zelve geheel bederven. Men begrypt dus ligtelyk, hoe nadeelig het is, het geheugen der Jeugd' te bezwaren met dingen, die boven haer begrip zyn, of dezelve te overdringen met oneindig vele woorden en zaken, of eindelyk met hun iets tegen hunnen zin te doen leeren.

Om van het een en ander overtuigt te worden, heeft men flechts de Kinderen, welke iets om in het geheugen te prenten gegeven is, gade te slaen; en men zal bevinden, hoe 'er vele zyn, die in wederwil veler moeiten, niet in staet zyn het opgegevene magtig te worden; ja, die, in plaets van te vorderen, hoe langer hoe stomper worden: hoe anderen, die vlug in het van buiten leeren zyn, het geleerde ligt vergeten, en dat de meesten, zoo zy het geleerde niet dagelyksch herhalen, het zelve zoo ligt vergeten als het geleert was. Hier uit ontstaet ook, dat zoo veel menschen, die in hunne jongheit een sterk geheugen hadden, nader-

derhand , wanneer de jaren klimmen , niet alleen buiten ſtaet zyn om woorde-lyk , maer ook om zakelyk iets in hun geheugen te prenten. Men zal ook byna altoos zien , dat zy die ge- noodzaekt zyn vele dingen in hun ge- heugen te brengen , meer op de klan- ken der woorden , dan op den inhoudt der zaken letten. Men behoeft der- halven niet ongeruſt te zyn , dat de tydt der Kinderen onnut verſpilt wordt , wanneer men hen in de eerſte Jeugd niets , en in de Kindsheit slechts wei- nige en eenvoudige zaken in het ge- heugen doet brengen. Wil men , in het vervolg van tydt , dewyl dit toch de genegenheit der meeſte Ouderen ſchynt te zyn , hun iets van buiten laten leeren ; men zal het met de ui- terſte voorzichtigheit moeten doen , en zoo wel op den aert , als de vermo- gens der Kinderen te letten hebben. Hier van regels voor te ſchryven valt moeiëlyk , zoo echter eene langdurige opmerkzaamheit gehoor verdient , zou ik den volgenden weg aenwyzen. Dat men van Kinderen , die een ſterk ge- heugen hebben , nimmer iets dringen- de moet vergen ; maer alles wat men
van

van hun begeert, hen op eene zachte wyze, en als om ons te verraffen, moet doen verrichten. Want, naer dien zy, de zaak vier of vyf malen gelezen hebbende, dezelve zullen weten, waer toe zal noodig zyn dat men hen onder dien dwang houdt? Te meer, daer de vrees, van het niet te zullen magtig worden, veeltydts te weeg brengt, dat de vermogens ontstelt, en buiten staet tot eenige werken worden. Ik zou verscheidene voorbeelden kunnen bybrengen van Kinderen, begaeft met een goed geheugen, welke ongelukkig in handen van Meesteren gevallen waren, die oordeelden, dat men het verstandt der Kinderen moest meten naer de grootheit van hun geheugen, die, met hun al te veel op te leggen, derzelve vermogen geheel bedorven hebben, ten ware ik vreesde al te ver uit te weiden. Ten tweeden: dat men den zulken, die een middelmatig geheugen hebben, telkens iets, dat gemaklyk en tevens nuttig is, te leeren geve; op dat men hunne vermogens hier door ongevoelig moge aenkweeken, en tot meer volkomenheit brengen. Eindelyk zoude ik

ik hun , die in 't geheel ontbloot van geheugen zyn , op eene zachte wyze , eerst met weinige en zeer ligte , daer na met wat grootere dingen , het geheugen zien aen den gang te helpen. Doch alles zoo , dat ik nimmer een Kindt zou dwingen of kastyden over iets , dat het geheugen betrof ; ten ware ik de klaerfte blyken van moedwilligheid in het zelve bespeurde. De reden , waerom ik dezen weg zoude inflaen , is , om dat de geheugens der vlugge Kinderen my toefchynen een scherp Werktuig gelyk te zyn , dat , wanneer het tot alle dingen zonder onderscheidt wordt gebruikt , stomp en geheel onnut wordt ; dat der middelmatige geheugens , door nu en dan met oordeel aen het werk gehouden te worden , voor roest worden bewaert. Doch , dat de laetsten gelyk zyn aen de verroefte Werktuigen , die door het omzichtig slypen , zich allengskens van hunnen roest ontdoen , en ter behandeling bekwaem worden.

§. XL. Mogelyk denkt men het ingebeeelde voordeel , dat deze Kinders behaelt hebben , aen te leggen , om de

de een of andere konst of wetenschap zoo veel vroeger te beginnen. Maer welke zyn de konsten of wetenschappen, waer mede men hen van de zeven tot de tien jaren zal bezig houden? Wat de Rekenkunst betreft, welke de eerste is, naer welke men zyne toevlucht zou moeten neemen; wie der Kinderen verstandt beproeft heeft, en weet op welke wys deze wetenschap moet onderwezen en geleert worden, zal ligtelyk begrypen, dat geene, of ten minste weinige Kinderen, voor de tien of twaelf jaren, voor dezelve vatbaer zyn. Zal men met de Geschichtkennis of Aerdrykskunde beginnen? Behalven dat de Rekenkunst deze dient voor te gaen, zyn dezelve geheel boven het kinderlyke begrip, en zoo men al iets daer van, ten koste van het geheugen der Kinderen mogt verkrygen, zal men onbetwiftbaer moeten vaststellen, dat men, wanneer het Kindt tien of twaelf jaren bereikt heeft, in éénen dag meer dan nu in tien dagen kan vorderen. Eindelyk, zoo wy deze vroeg geleerde Kinderen, met anderen, in het opgroeiën beschouwen, zal men bevin-

den,

den, dat ze weinig meer vernufts doen blyken. Ja wanneer zy beide zestien jaren geworden zyn, zullen de laetsten (vooronderstelt dat zy gelyke vermogens hebben) geenszins voor de eersten behoeven te wyken.

§. XLI. Men zal misschien zeggen, dat sommige Kinders, in de eerste jeugd, genoegzame blyken van hunne schranderheit, zoo in opmerkzaamheit, als door het geheugen, geven; en vragen, of men zulken, die de Feniksen hunner eeuw schynen te zullen worden, moet verzuimen, en den tydt ledig laten doorbrengen? Maer ik antwoorde, zonder weder op te halen, dat men zich in zyne verwachting dikwerf bedriegt, dat men met buitengewone zaken somwyl van de gewone orde afstapt. Doch men dient wel onder het oog te houden, dat alles met lust en uit zich zelve moet geschieden. En men mag noch niet de orde, die men met zulken houdt, geenszins tot allen uitstrekken. Echter blyf ik denken, dat men de zinryke denkbeelden, en schrandere antwoorden der Kinderen, vry meer het

het geval , dan het vernuft te danken heeft. Men zou billyk eenig onderscheidt kunnen maken met Kinderen van eene geringe geboorte , welker Ouders geen vermogen genoeg hebben , om hunne Kinders , zoo lang vereifcht wordt , te laten onderwyzen , om dat men dikwerf gezien heeft , dat zulke Kinders , door middel van een weinig lezen en fchryven , in de eerfte jaren geleert , goede voortgangen in de weereldt gemaekt hebben. Maer zoo men overweegt , dat zulke Kinders , in hunnen ftaet aengemerkt , minder noodig te leeren hebben , om gelukkig te worden , dan anderen , die van hooger geboorte zyn , vermindert de verplichting , om hen vroeg tot Slaven te maken.

§. XLII. Na dat ik , tot dus ver , de reden myner handeling heb opgegeven , ga ik tot eene nadere behandeling met de Kinderen over , en verdeele , in gevolge van myn reeds gemaekt ontwerp , de gansche opvoeding in eene *Uit-* en *Inwendige* : behoorende tot de eerfte alle middelen ter bevorderinge van het uitwendige

IX. Deel , 4. *Verh.*   *E*   heil ,

heil , tot de laetste alles , wat tot welzyn van hunnen geest dienftig is. In dezen Tydtkring moet ik my alleen met het eerfte bezig houden ; zoo , dat ik zal onderzoeken , wat tot uitwendig heil der Kinderen noodig zy ; en hoe men moet handelen , om hen deelgenooten van het zelve te maken.

§. XLIII. Van ouds her , is het den verftandigen en deugdzaam en eene trooftryke befpiegeling geweest , te aenschouwen , hoe de Algoedheit den menfch , naer mate zy hem geestelyke en ligchamelyke vermogens medege- deelt heeft , meer of minder dingen , ter betrachting' van zynen plicht , oplegt. Want , wanneer een menfch , met groote zielsvermogens begaeft , alleen werkt , om die voor zich zelve aen te leggen , zal hy nadeelig zyn aen de Goddelyke orde , en zal noch gelukkig voor zich , noch nuttig voor zyne medemenfchen zyn. Insgelyks kan ligt betoogt worden , dat hy , wiens uitwendige middelen de vermogens van zynen geest te boven fteigeren , nimmer gelukkig kan gezegt worden. 'Er moet derhalven , in de op-
voe-

voeding, gelet worden op den ſtaet, waer in Godt de Kinders doet geboren worden. Met den Zoon' des ryken Koopmans zullen andere wegen moeten ingeflagen worden, dan met dien van den zwoegenden Ambachtsman. En hy, wien Godt met levensmiddelen gezegent heeft, moet zich nimmer de moeite, noch onkosten, welke hy voor zynen Zoon doet, beklagen; vertrouwende, dat het Kindt, al het geen deswegens aen middelen minder mogt nagelaten worden, rykelyk in zyn verſtandt en zyne gemoedsgeſtelleniffen zal wedervinden. Nogthans zal eene verſtandige middelmaet zyne beſte leidsvrouw zyn. Eene te geringe opvoeding is het uitwerkzel der gierigheit; eene te prachtige een teeken van wulpsch misverſtandt; en beide zullen zy een Kindt tot eenen ongelukkigen Man maken, ten zy dezelfs eigene zielsvermogens hem op het rechte ſpoor leiden.

§. XLIV. Wanneer men het ganſche menſchelyke geſlacht beſchouwt, kan men het met recht aenmerken als één ligchaem, beſtaende uit zeer vele

leden , waer van elk lidt zynen post , tot onderschraging van het geheel , be tracht. Naerdien ik van alle Kinderen , in wat staet zy ook geboren zyn , moet spreken , zal ik hen op de volgende wyze verdeelen :

1. In *Ambachtslieden*.
2. *Kooplieden*.
3. *Kunst en Wetenschapbeoeffenaers*.
4. *Krygslieden*.

Welke verdeeling ik my als willekeurig heb voorgestelt; schikkende dezelve meer om hen , zoo veel mogelyk is , onder eene opvoeding te brengen , dan om de waardigste personen den voorrang te geven. Wy zullen nu trachten elk Kindt , in dien post waer in het geplactst is , de middelen tot zyn geluk voor te schryven.

§. XLV. Voorzeker mag elk mensch staen naer zulk eenen staet , die met recht de beste genoemd wordt ; en , uitwendig aengemerkt , is die geene de beste , welke minst afhankelyk is : nothans zyn alle buitensporige hakingen naer den staet van een ander , wel-

welke wy denken beter dan de onze te zyn , meenigmael de oorzaak van ons verderf. Derhalven dient elk , in het opvoeden zyner Kinderen , te letten , hoe verre zyne vermogens strekken , ten einde in ſtaet te zyn het voorgenomene einde met zyne Kinderen te bereiken. Hy , die den ſtaet van een ander benydt , beſchouwt dien altoos in het beſte licht , in tegendeel den zynen in het ergſte , zonder te bedenken , dat elks poſt zyne moeiëlykheden onderworpen is. De Ambachtsman , door den bloeiënden koophandel verblindt , brengt zynen Zoon tot het Koopkantoor , zonder te overwegen , dat de koophandel , zonder middelen of bekwaemheden , ongeluk , in plaets van heil , zynen Zoon zal aenbrengen. De nyvre Koopman , door ongegronde Godsvrucht aengeſpoort , leidt zynen Zoon tot den Predikſtoel , maer ziet te laet , hoe weinig het geestelyke kleedt , zonder bekwaemheden , en eenen byzonderen luſt tot dien ſtaet , te achten zy. Hier in is de Landman gelukkiger , zyne begeerten en vermogens meer gelyk ſtaende , tracht hy van zynen Zoon

eenen vergenoegden Bouwman te maken.

§. XLVI. Ik kan geenszins afkeuren, dat men de genegenheden der Kinderen niet dwingt in het uitkiezen van een beroep, vooronderstelt zynde, dat zy verstands genoeg bezitten, om te kiezen het geen hun 't nuttigst zy; of dat zy, door niets anders dan waren lust, tot zulk en geen ander beroep geleid worden. Anders zal het veiliger zyn, dat de Ouders overwegen, welk een staet voor hunnen Zoon de beste zy; dat zy de genegenheden van het Kindt derwaerts henen leiden, en het zelve ongemerkt eene keuze leeren doen, die met de hunne overeenstemt.

§. XLVII. Wanneer een Ambachtsman, in de jeugdt van zynen Zoon, eene behoorlyke zorg voor hem gedragen, en hem in de eerste beginfelen eener goede opvoeding, vaerdig gemaakt heeft; dat is, zoo hy hem lezen, schryven en rekenen heeft laten leeren, in zoo ver dat tot het werk, waer toe hy hem geschikt heeft, noodig zy: Vervolgens, na hy twaelf of der-

dertien jaren bereikt heeft, deszelfs genegenheden geleid vindt, om zich een handwerk, dat met zynen wil overeenstemt, te verkiezen; een handwerk, 't welk hy hem niet in het gebroken, maer in al deszelfs deelen kan laten leeren; dat hy, door middel van aansporinge, en het geluk dier geenen, die, door hunne bekwaemheden in hun beroep, zich onafhankelyk van anderen gemaakt hebben, te verheffen; hem eindelyk zoo ver gebragt ziet, dat hy, door zich zelve, in staet is, om met eere deze weereldt door te wandelen: Voeg hier by, dat hy hem, van jongs af, geleert heeft, niets voor hooger, noch beter dan zynen staet te achten, en zyn grootste heil te stellen in eene vergenoeging, die op deugdt gegrondt is: zoo hy hem een gezond oordeel ziet hebben, het welk (schoon het niet onderwezen is in de diepe geheimen der Landzaken, noch eene grondige kennis in Wiskundige wetenschappen heeft, geene doode, maer die Talen, welke in zyn beroep te stude komen, spreekt,) echter in staet is, om waer van valsch te onderscheiden, om door geen schynschoon her-

en derwaerts geflingert te worden, en om door zyn beroep, alles wat hy noodig heeft, zich en den zynen te bezorgen. Deze heeft zynen Zoon tot zulk eenen gelukftaet gebragt, als hem mogelijk is.

§. XLVIII. Het eerste 't welk een Kindt, in wat ftatet het ook geboren is, moet leeren, is het lezen en fchryven zyner Moedertael', en hier van mag men niet affcheiden, ten zy het eene goede vordering in dezelve gemaekt hebbe. Immers, wanneer men overweegt, dat andere Talen en Wetfchappen, door behulp van lezen en fchryven moeten geleert worden, kunnen wy dezelve aanmerken als Werktuigen, om het voorgenomene ter uitvoer te brengen, en de meerdere of mindere vordering in het zelve, als Werktuigen, die min of meer gewet, en ter behandeling' bekwaem gemaekt zyn.

§. XLIX. Men onderzoekt te recht of het wel nuttig zy, een Kindt in de openbare Scholen te zenden, ter oorzaak dat de Meesters, dikwerf door het

het groote getal Leerlingen overkroopt, niet in staet zyn de behoorlyke zorg voor hun te nemen; of om dat de Leerlingen fomtyds van hunne medemakkeren zien zulke wanbedryven, die, schoon zy kwaedt en de Zeden bedervende zyn, als iets fraeis van hun worden naergebootst; als daer is, de halstarrigheit, ongehoorzaemheit, het kwaedtspreken en liegen, enz. Eindelyk, om dat de Meesters somwyl de gebreken, uit eigen belang, in de Kinderen verschoonen, en maken, dat zy tot onoverwinnelyke kwalen; of, door onverstandt geleid, niet ter behoorlyker tydt en plaetse straffen. Deze schynten de redenen, die den verstandigen LOCKE bewogen hebben, om zyne vernuftige aenmerkingen voor geen anderen, dan zulken, die in staet zyn eenen Bestierer voor hunne Kinderen te nemen, te schryven. Doch ik oordeel, dat deze zwarigheden zullen verdwynen, indien de Ouders de voorzichtigheit hebben, van eenen Meester, die tot zynen post bekwaem is, te verkiezen. Deze zal met een naeuwkeurig oog de gebreken zyner Leerlingen bemerken, en verre van toe te

staen , dat iemand daer door bedorven zoude worden , zal hy die tegen gaen , op eene wyze , dat anderen daer door afgeschrikt worden , en het onbetamelijke van het kwaedt zullen zien , en leeren vermyden ; zoo zelfs , dat hunne ongeregelde makkers hun een spoor ter geregeldheit zullen worden. Voor het overige , eene billyke belooning , den naerftigen gegeven , in tegendeel eene betoonde kleinachting voor alle traegheit , zal , wanneer die bestendig in 't werk gestelt wordt , eene leerzame aensporing onder de Leerlingen verwekken , en den voortgang ten hoogste bevorderen. Dus zyn 'er weinige reden , waerom Ouders hunne Kinders niet in de openbare Scholen zouden brengen. Ook zyn 'er maer weinigen , welker middelen toereikende genoeg zyn , om in hun huis hunne Kinders in alles te laten onderwyzen. Veel minder zyn 'er , die , van de vroege jeugdt af , hunnen Kinderen éenen Bestierer kunnen geven. Echter blyft altoos de plicht van verstandige Ouderen , der Kinderen vordering naer te gaen , en , zoo veel hun tydt toelaet , met de Meesteren mede te werken.

§. L. Om dat elk mensch , in wat staet hy zy , deze eerste beginselen noodig heeft , behoort het gezegde tot allen. Doch nu zal ik eenen trap verder gaen , latende nothans den Ambachtsman de vryheit my met zynen Zoon te volgen , zoo hy myn vorig gezegde niet uit het oog verliest. Daer is geen tydt , waer in de Kinders voor het leeren van vreemde talen vatbaerer zyn , dan met het begin van dezen tydt , zoo hun die op eene wyze gelyk hunne Moeder spraek geleert worden. Zoo zy in *Londen* worden opgevoed , zullen zy de Engelsche , in *Madrid* de Spaensche , doch in *Parys* de Fransche tael volkomen wel spreken : Een onwraekbaer bewys , dat zy tot alles den tongval kunnen wennen , daer men zelden ziet , dat bejaerde Personen , schoen zy zich in een vreemd Landt ter neder zetten , de rechte uitspraak zullen magtig worden. Dus moet een Koopman , ja allen , welke nuttig oordeelen hunne Kinders in levende talen te laten onderwyzen , dezelve vroeg in de Scholen brengen. Indien een Kindt drie jaren in een Fransch , en een gelyk getal in een Engelsch School doorbrengt , en daer

daer niets anders hoort of spreken mag, zal het in dien tydt eenen goeden voortgang in die talen gemaekt hebben, en zoo het van geene vermogens ontbloot is, zal het dezelve vry wel spreken, en lezende vertalen. Indien men oordeelt, dat de Kinders het een of ander noodig hadden, om van buiten te leeren, om hun geheugen te versterken, zou men de Naambuigingen en Tydtvoegingen daer toe kunnen verkiesen: zoo om dat die in de uitgangen weinig veranderingen onderworpen zyn, als om dat men 'er van elke soort maer één wel te leeren heeft. Doch door dezelve dikwerf te laten schryven, wanneer de Kinders nalatig in hunnen plicht geweest zyn, zal men hen die volkomen kunnen doen magtig worden. Hier mede kan men dan een Kindt, tot het dertien of veertien jaren bereikt heeft, bezig houden.

§. LI. Met recht laten de Ouders in den ledigen tusschentydt nog het een of ander, dat tevens vermakelyk en nuttig is, hunnen Kinderen leeren. Tot oeffening van het ligchaem zou men den Dans, en tot die van den
geest

geeft de Teekenkonst kunnen verkiezen. De beginsels der Muzyk zullen tevens zeer nuttig zyn. Mogelyk zal men denken, waerom ik het Dansen, dat niet anders dan eene regelmatige oeffening der leden is, nuttig oordeele, om het verstandt en den geest te bestieren? Doch ik antwoord, dat men, om een Kindt gelukkig te maken, deszelfs geest niet alleen met Deugd en Godvrucht moet voorzien, maer tevens het lighaem alle bevalligheden byzetten, waer door het in deze weerdlt tot genoegen van zich zelve, en nut van zynen evenmensch kan wezen. Een verstandig Man, die bevallige gaven des ligchaems, met zielsvermogens paert, zal zynen tydtgenooten nuttiger zyn, dan hy, die door zyn styf en onbescheiden gedrag, zelfs eer hy spreekt, de gemoederen van anderen met tegenzin vervult. Het Dansen wordt hierom onder de deugden van EPAMINONDAS niet vergeten. Ja de Grieken hebben het als een voornaem deel der opvoeding' gehouden. Behalven dat alle maetkundige oeffeningen den geest slypen, en eene geregelde orde in de gedachten

te weeg brengen , die , in het beoordeelen der voorkomende dingen , voordeel toebrenge.

§. LII. De Rekenkunst is de eerste wetenschap , waer mede de geest van een Kindt , na het lezen en schryven geleert heeft , moet bezig gehouden worden. Deze is de grondt aller Wetenschappen , en kan als de Voedster aller anderen aangemerkt worden. Deze Wetenschap , die eertyds slechts als eene Konst wierd gehouden , maer nu eene aanzienelyke plaets onder den rei der Wiskundige Wetenschappen bekleedt , wordt meestentyds , zonder op de vermogens der Kinderen te letten , zeer vroeg geleert ; ja het schynt eene stalen wet te zyn , dezelve in alle Scholen den Kinderen zeer vroeg te laten onderwyzen. Wanneer men deze Wetenschap in deszelfs nuttigheit beschouwt , moet men bekennen , dat men van dezelve niet te vroeg eene grondige kennis kan opdoen. Doch overwegende , aen den anderen kant , dat alle onderwys , waer door men eenen afkeer voor het werk krygt , veel meer schadelyk dan voordeelig zy ;
kan

kan ik onbescroomt besluiten , dat het onderwijs , welk men in deze wetenschap geeft , voor dat de Kinders elf of twaelf jaren oudt zyn , meer verderffelyk dan goed zy : Wel te begrypen , dat ik hier spreke van het onderwijs , dat in de Scholen , en en geenszins van het geen aen vlugge verstanden , op eene Wiskundige wyze in het byzonder gegeven wordt : Want , ten opzichte van de laetsten , heb ik gezien , dat Kinders van dien ouderdom , reeds eenen goeden voortgang gemaakt hadden. Myne redenen steunen voornamelyk op het groot getal Leerlingen , het geen den Meesteren , (zoo zy , het welk zelden gebeurt , zelf eene Wiskundige kennis van die Wetenschap hebben ,) belet het behoorlyke onderwijs hunnen Leerlingen te geven ; waer door veroorzaekt wordt , dat zy deze Wetenschap , die , wanneer zy wel begrepen wordt , den yver vermeerdert , en naerftige Kinders maekt , met tegenzin behandelen , en hun niet zelden leert , alle listen in 't werk stellen , om hunne Meesters te bedriegen. Voeg hier by dat gemeenlyk alles , wat de Kinders
met

met zoo veel moeiten, en niet minder slagen, geleert hebben, wanneer zy op de Kantoren komen, van geene waerde verklaert wordt. Ook hebben zy aen de Talen, en het geen wy opgegeven hebben, genoeg te leeren; zoo dat hun geeft niet meer behoeft gepyngt te worden: Dewyl een bekwaem Meester hun, in een half jaer meer, dan in drie jaren in de Scholen, zal kunnen leeren.

§. LIII. In deze Wetenschap moet een Man, met middelen gezegent, zynen Zoon grondig laten onderwyzen, om dat door haer het verstandt niet weinig luisters bygezet wordt, en de Leerling, door eene vaerdige en niet opgeblazene kennis van dezelve, achting in de weereldt kan verkrygen, en in vervolg zyne zaken naeuwkeuriger in acht nemen. Indien de Vader hem voorziet van eenen bekwamen Man, die, benevens zyne grondige kennis in de Wetenschap, door zynen vermakelyken leertrant den lust in zynen Leerling kan aenzetten, zal de Knaep, in minder dan twee jaren, tot ver in de Stelkunde gevordert zyn.

Be-

Behalven het voordeel, dat de Wetenschap zal doen, zoo zal hy zynen Zoon de Kinderfpelen allengskens zien vaerwel zeggen, en deszelfs geeft met dingen van meerder nut bezig houden. Met de elf of twaelf jaren, naer de vermogens en gelegenheit het toelaten, kan men dus deze Wetenschap beginnen, en het Kindt dagelyksch een uur in zyn huis laten onderwyzen, en wanneer dit tot de veertien jaren geschiet, zynde het ook tot dien tydt, dat het zich met de Fransche en Engelsche Talen bezig houdt, behoeft men niet te twyfen, of het Knaepje zal in alles eenen goeden voortgang gemaekt hebben.

§. LIV. Grootelyks is te mispryzen het gedrag der geenen, die, in dezen ouderdom, de Kinders op het Koopkantoor zenden, daer zy van weinig nut kunnen zyn, en niets dan Brieven naer schryven, Wissels rekenen, en Boodschappen te doen hebben: Terwyl zy, aen haren kant, de Kinderschoenen denken uitgetogen te hebben, zich nu vermengen met Knaepen, waer van geen goeds te wachten

is, en met hun, niet zelden onder het bedriegen der Ouderen, de Herbergen, Koffyhuizen, ik zwyge van erger plaetzen, bywonen. Veel meer zyt gy, ô brave Ouders! te pryzen, die, liever dan uwe Kinders aen den omgang van dolende Jongelingen over te geven, wilt, dat hun geest met nutte Wetenschappen zal verfiert worden, en zy wapens in de handt hebben, om tegen eene gevaerlyke jongelingschap te stryden: Want Jongelingen, wier geest met nutte kennis verfiert is, zullen zelden tot losse ongebondenheit overhellen, en in tegendeel zulken, die oeffeningen hebben, daer het verstandt niet door aengekweekt wordt, liggen voor duizende gevaren bloot. Trouwens, het verstandt brengt, niet minder dan de deugdt, toe tot eenen goeden regel des levens, om dat onze reden de toetsteen van ons gedrag is. Men zal dan geen tydt spillen, om deze Jeugdelingen zich nog drie of vier jaren te laten oeffenen; terwyl zy zich, in dezen tydt, in de Talen, hun noodig, kunnen bekwaem maken. Ook geloof ik niet dat zy, om dat zy niet eer dan met de

de zeventien jaren op de Kantoren komen, minder bekwaem dan anderen zullen worden. Doch zy, die hunne Kinders by Kooplïeden doen, en geen middelen hebben, om na de zeventien jaren hunne Kinders nog eenigen tydt zonder winsten te laten doorbrengen, zullen beter doen, Ambachtslieden daer van te maken.

§. LV. Geerne beken ik, dat men van den Ambachtsman geenen geletterden, noch van den Koopman eenen Wiskonstenaer, veel minder Filozoof behoort te maken: - Echter is tot eene beschafde opvoeding noodig, dat een Jongeling van goeden huize, ten minste van het grootste gedeelte, zoo niet van alle Wetenschappen, zulk eene kennis hebbe, dat hy van dezelve kan spreken, om niet als een speelpop gehouden te worden van zulken, welker meeste bekwaemheit in ydel pogchen gelegen is. Het eerste, 't welk een Kindt, na het eenen goeden voortgang in de Cyferkunst gemaekt heeft, zal aenvatten, moet de Wiskonst zyn. Immers is het deze Wetenschap, die den mensch zaken met zaken leert ver-

F 2

gely-

gelyken , van de overeenstemming en niet overeenstemming der dingen leert redenkavelen , en het verftandt eene vaerdigheid toebrenge , waer door het valfche van ware vergelykingen leert onderfcheiden. Wat denkbeeldt zal men van de Aerdrykskunde maken , ten zy men door de Wiskunde den aert van eenen *Cirkel* geleert hebbe ? Ook is genoegzaam bekend , dat het Wiskundige deel dezer Wetenfchap niet minder dan het andere noodzakelyk is. Infgelyks is de Staetkunde zoodanig aan de Aerdrykskunde verknocht , dat men de eene zonder de andere nimmer volkomen magtig kan worden. Ja de Wiskunde heeft zulk eene betrekking , niet slechts op deze , maer op alle wetenfchappen , dat zy , met recht , vooraf moet gaen , om den weg voor andere wetenfchappen te banen. Gelyk de Stelkunde , in weinige jaren , niet alleen in groote Uitvindingen , maer ook in Beoeffenaers snelle voortgangen gemaekt heeft , zoo is infgelyks de Wiskunde fchielyk tot eenen hoogen trap gefteigert : want zoo men eenige jaren te rugge treedt , vindt men , dat zy by weinigen grondig be-
kent

kent was. Ook is het deze uitbreiding, die de liefhebbers gedurig aanspoort, om haer, hoe langer hoe klaarer, het vernuft voor te stellen. Hierom ziet men zoo vele korte en bondige opstellen, waer in alles, wat de beroemde EUCLIDES, in zyne beginselfen, verhandelt heeft, verklaert wordt. Echter dunkt my, dat men de orde van dien beroemden Wiskonstenaer, in het onderwyzen, best kan volgen; zoo om dat in dezelve eene byzondere aeneengeschakelde klaerheit te vinden is, als om dat men, op de Hooge Scholen, of in de Wiskundige Werken, die orde aengehaelt vindt. Zoo men eene kennis, die voordeel aenbrenghet, de Kinders wil doen verkrygen, moet men hun de zes eerste Boeken van den gemelden Wiskonstenaer grondig doen begrypen; en zoo men hen verder in deze Wetenschap wil doen vorderen, zal men het elfde en twaelfde Boek 'er by voegen. Wanneer zy van dezelve eene grondige kennis bekomen hebben, zullen zy in staet zyn, om de Meetkunde, Weegkunde, Natuurkunde, of andere Wetenschappen te beginnen: En men zal

hun deze , naer den aert van het beroep , dat men voor hun gekozen heeft , laten beginnen.

§. LVI. De Aerdrykskunde is eene Wetenschap , die in eene goede opvoeding niet kan gemist worden. Hoe gemaklyk deze valt eenen Jeugdeling' , die het opgenoemde onderwijs gehad heeft , is ligt te bevroeden. Na dat het Wiskundige deel van deze Wetenschap behandelt is , kan men de Geschiedenissen van elk Landt den Leerlingen voorhouden , en dus de Geschichtkunde tevens behandelen , voor zoo ver die betrekking tot de Aerdrykskunde heeft. Dus doende , zal men den arbeit ligt en vermakelyk maken , en de Leerling zal , naer mate hy vordert , liefde voor zyn werk krygen. Doch men moet zeer voorzichtig in dit onderwijs zyn , ten einde men den Leerling niet overkroppe , om hem geen verward denkbeeldt der zaken te doen krygen. De personen en zaken , die van eene byzondere aengelegenheit zyn , moeten voor zyne aendacht gedurig opengelegt worden ;

op

op dat hy zich dezelve eige maken , en 'er nut uit trekke.

§. LVII. Sommigen zyn van oordeel , dat de konst der Stuurlieden eenen Jongeling , die tot den Koophandel opgebracht wordt , nuttig zy ; gelijk deze ook in sommige Landen de Jeugdt onderwezen wordt. Echter kan ik niet zien , dat zy , in de koopmanschap of t'zamenleving , hem zeer dienstig zy , ten zy hy voornemens ware zyn leven voor het Vaderlandt ter zee te wagen : Wanneer wy zyne opvoeding onder die der Krygslieden trekken.

§. LVIII. Alreede heb ik van de Historiekennis , by het spreken van de Aerdrykskunde , eenig gewag gemaekt , waer by ik eenige zaken , de Staetkunde betreffende , had kunnen voegen , om dat deze drie wetenschappen vele dingen gemeen hebben. Echter zal noodig zyn , dat een Jongeling in beide breeder onderwezen wordt. Geenszins wil ik , dat men den Jeugdeling in diepe Staetkundige zaken zal laten indringen , of dat zyne jonge hersens

alle de gefchiedeniffen der weereld' zullen omvatten ; maer alleen dat hy zal verzamelen den voorraedt , om als geen weetniet in deze weereldt te verfchynen. Hierom moet hy niet onkundig zyn van het geen zyn Vaderlandt gebeurt is ; en voor zoo ver men van hem eenen Koopman tracht te maken , dient de Aerdrykskunde hem den aert , de gewaffen en voornaemite fteunfels van den handel der vreemde landen te leeren kennen. De Historiekennis onderwyft hem de gevallen der Volken ; en het geen hy van de Staetkunde moet weten , voltooit het werk , om hem in alles ervaren te maken. Ook zullen de kundigheden , die hy in deze drie Wetfchappen bekoint , hem , niet alleen eenen wel opgevoeden Jongeling , maer te gelyk , in het vervolg , tot eenen goeden Koopman maken. Ondertuffchen zal het niet ondientfig zyn , dat men hem eene grondige kennis van zyne Moedersprake doe krygen , het welk in dezen tydt gemaklyker , dan in vroeger jaren gefchiedt. Zie daer zyne bezigheden van de veertien tot de zeventien jaren , en ik twyffel geenszins , of een verftandig Koopman ziet zulk eenen

nen Jongeling met meer vermaek op zyn Kantoor treden , dan eenen , die zyne herfens met de talen der Geleerden vervult heeft.

§. LIX. Gemeenlyk onderscheidt men de Geletterden in drie deelen , te weten Godsgelerden , Rechtsgeleerden , en Geneesheeren : echter kan men daer onder brengen allen , die zich , door middel der Wetenschappen , een bestaen in de weereldt zoeken te verkrygen. Het onderscheidt tusschen het bestier van dezen en de voorgaenden , is geenszins in de Kindsheit , maer in de aenkomende Jongelingschap te vinden , en ziet alleen op het behandelen der Wetenschappen ; moettende deze weder geschikt zyn naer de Hoofdwetenschap , die men voor het Kindt ten beroepe verkooren heeft. Wel is waer , alle Wetenschappen bieden malkander onderling de handt , en deze dient meenigwerf tot volmaking van geene ; waerom zy onderling Gezusters genoemd worden. Doch de enge palen van het mensche-lyke vernuft laten niet toe , dat de Jeugdt zich op alle dingen toelegge , of zy loopt gevaer om getelt te worden

onder die geenen, waer van het spreekwoordt zegt: *Van alles wat, en van het geheel niets.* Immers is van den Rechtsgeleerden niet te vergen, dat hy eene volkome kennis van alle Wiskundige zaken heeft, noch aen den anderen kant van den Wiskonstenaer, dat hy in de Geschichtkunde, verder dan tot zyne Wetenschap noodig is, ervaren zy. Ook zal een Godgeleerden, die zich onophoudelyk met Staetkundige zaken bezig houdt, nimmer uitmuntende in zyn beroep zyn.

§. LX. Na dat men dan een vast besluit heeft gemaekt, welk eene Wetenschap de hoofdstudie van het Kindt zyn zal, moet men het al zyn vermogen doen inspannen, om in die Wetenschap ervaren te worden. Behalven dit, kan men letten op die dingen, welke zyne hoofdwetenschap sieraedt byzetten. By voorbeeldt, wie zynen Zoon tot de Godgeleerdheit zoekt op te brengen, zal behalven de eerste, en aen die wetenschap noodige oeffeningen, wel doen, hem de Redeneerkunde, Zeden-, en Bovennatuurkunde te laten onderwyzen, om dat de kennis dezer dingen
hem

hem eenen volmaekten Godgeleerden kunnen maken. Wie van zynen Zoon eenen Geneesheer wil doen worden, zal hem, behalven in de daer aen verknochte Wetenschappen, als daer is de Kruidkunde, Heelkunde, en anderen, ook in de Weegkunde, Natuurkunde, Lucht- en Waterweegkunde laten onderwyzen. En voor den Rechtsgeleerden zullen de Aerdrykskunde, Aloudheit- en Staetkunde, zynen naem en zyn werk goeden luister byzetten. Men zal my mogelyk te gemoet voeren, dat op de Hooge Scholen zoo veel van deze Wetenschappen geleert wordt, als tot versiering van elke hoofdwetenschap noodig zy; doch dit zal, verre van deze orde om ver te werpen, derzelver billykheit meer en meer bevestigen. Want, om het onderwys, dat op de Hooge Scholen gegeven wordt, den Jongelingen nuttig te doen worden, is 'er niets noodiger, dan dat zy vatbaer voor het zelve gemaekt worden, eer zy derwaerds gaen. Hoe meenigen zullen niet moeten bekennen, dat het gebrek van eenige gronden, of van een weinig onderwys, in vroeger tydt ontbroken, hun verscheidene lessen van

voornamen Hoogleeraren in Wetenschappen, tot volmaking hunner studien noodig, vruchteloos gemaakt heeft. Wat voordeel zal een Student van eenen Lector in de Wiskunde trekken, zoo hy de beginselen dier Wetenschap niet alvorens geleert heeft? Ja het verzuim eener nutte oefening, alvorens de Jeugd naer de Hooge Scholen gaet, is niet zelden de oorzaak, waerom 'er zoo vele ongebondene Lichtmissen onder de Studenten zyn. Want het hooren van lessen, die ze niet begrypen kunnen, verslapt hunnen moed, en doet ze eenen afkeer voor dezelve krygen; terwyl hunne geesten, die de krachten der driften beginnen te gevoelen, door ledigheid en duizende gelegenheden aengezet worden, en, onmogelyk de verleidingen kunnende bestryden, tot alle buitensporigheden uitspatten.

§. LXI. De wetenschap der Talen, wordt ten hoogsten in eenen Geletterden gevordert, en dus aangemerkt, schynt zy geene kleine hinderpael te zyn, om te beletten het geen den Jongelingen, eer zy naer de Hooge Scholen

len gaen , noodig is te weten. Doch wanneer den Kinderen dezelve op den bekwaemsten tydt onderwezen , en zy die op eenen aengenamen-trant kunnen leeren , zou deze hinderpael voor het grootste gedeelte uit den weg geruimt worden. Het geen wy noodig oordeelen een weinig nader te moeten overwegen. Zeker is het , dat , wanneer men met de Latynsche Tael , even gelyk met de Fransche of Engelsche , handelde , de moeiëlykste woord-uitingen , gelyk die der Moedertael , den Kinderen eigen zouden worden. In zulk een geval zou men kunnen zeggen , dat jonge Kinders , die zeer vroeg zouden kunnen leeren , en men zou zich niet moeten verwonderen , jonge knapen deze anders zoo moeiëlyke tael vry wel te hooren spreken. Gelyk de uitmuntende LOCKE in zyne *Opvoeding der Kinderen* , over dit stuk sprekende , genoeg gestaeft heeft. Doch , gemerkt men , in wederwil veler moeiten , nog zoo ver niet gevordert is , kan het niet dan ten uiterste nadeelig zyn voor de Kinderen , hun deze tael in de vroege jaren te laten onderwyzen. Echter schynt het eene

on-

onverbreeklyke wet te zyn , de jonge Kinders met de tien jaren , ja vroeger , naer de Latynsche Scholen te zenden : en de eer van het Kindt , in zyne vroege jeugd , eene opentlyke dankbetuiging in der Geleerden tael te hooren uitspreken , kittelt zoo zachtkens de verwaendheit der Ouderen , dat zy weinig acht geven op de moeiten , het verdriet , en nadeel , die het den Kinderen toegebracht heeft. Anderen zyn 'er nogthans , die dit gebrek wel merken , maer niet durven tegen gaen , uit vrees dat hunne Kinders voor botterikken , in het oog van zulken , zouden gehouden , en van hunne Meesteren , om hunne meerdere jaren , en mindre gevordertheit in die tael , met kleinachting zouden aengezien worden. Dat het den Kinderen nadeelig is , zoo vroeg zich in deze tael te laten oeffenen , blykt genoegzaam , als men overweegt , dat hier door de zaken , waer mede zy zich op deze jaren moesten oeffenen , verzuimt worden. Somtyds weten zy nog niet hunne Moedertael wel te lezen of schryven , veel minder hebben zy goede gronden in de Cyferkunde

ge-

gemaekt , daer , zonder tegenspraek , deze dingen moesten voorgaen , eer zy zich aen het oeffenen dezer tael' overgaven : ook behoorden zy ten minste ééne levende tael , behalven hunne Moederspraek te weten , naer-dien 'er weinig tydt meer overig blyft , om die te leeren , wanneer zy met de talen der Geleerden begonnen hebben. Voegt hier by , wat dezen Kinderen te leeren gegeven wordt , en vergelykt het met het geen ik over het geheugen gezegt heb , en men zal overtuigt worden , hoe schadelyk het den Kinderen is , wanneer zy voor de twaelf jaren deze tael beginnen te leeren. Nog meer wordt dit bevestigd , als men overweegt , voor welke moeië-lykheden de Jeugdt , in het gemeen onderwys van deze tael , bloot legt ; het geen ik kortelyk , en alleen voor zoo verre hier door eene opvoeding , die de Kinders gelukkig maken kan , gestremt wordt , zal overwegen.

§. LXII. Ik zoek hier geenszins op eene breedvoerige wyze aen te toonen , welke veranderingen , in het gewoon onderwys , genaekt dienden te

WOR-

worden , om het zelve , van alles wat den Kinderen nadeelig kan zyn , te zuiveren. Het is genoeg bekend , hoe de gedachten hier over verdeelt zyn , en met dit te ondernemen , zoude ik my in eene ruimte brengen , die der moeite dubbel waerdig zoude zyn , om 'er een volkomen vertoog van te fchryven. Alles wat ik 'er van zal bybrengen , heeft zyn opzicht op deze twee zaken , te weten : Het van buiten leeren van oneindig vele Regelen en Woorden ; en , Het overzetten uit onze tael , in die , welke men begeert te leeren.

§. LXIII. Ik stem geerne toe , dat alle onderwys , het welk redenkundig betoogt kan worden , het beste voor verftandige Wezens is , dat in alle Spraekkunften de regels der fpraek' moeten aangemerkt worden , als gemeene kundigheden , welke , om die tael wel te verftaen , behooren geweten te worden : Echter zoo , dat deze kundigheden , in haren oorfprong , willekeurig zyn , en voor het grootste gedeelte het gebruik , en de welluidenheit ten grondslag' hebben ; waer
uit

uit volgt , dat hy , die de regels eener tael' recht wil begrypen , alvorens eene goede kundigheid in die ſpraek moet hebben. Dit is de oorzaak , waerom niet alleen Kinderen , maer zelfs Perſonen , die tot mannelyke jaren gekomen zyn , wanneer zy eene andere tael willen leeren , in wederwil hunner oplettenheit , verſcheidene malen tegen de reeds geleerde regelen zullen zondigen ; daer zy in tegendeel weinig zullen miſtaften , in regels , die met de regelen eener tael' , die zy grondig verſtaen , overeenſtemmen. Wat voordeel zal het dan toebrengeu , dat men hunne jonge herffens vervult , met eene aeneenſchakeling van moeiëlyke regelen , waer van zy de redenen , noch de welluidenheit verſtaen ? Dit opgemerkt zynde , volgt ook van zelf , dat het vertalen uit onze tael' , in eene die wy willen leeren , een moeiëlyk en weinig nuttig werk is. Want , op zyn beſt genomen , is het vertalen niets anders , dan een gedurig herhalen der regelen , welke de Leerling nooit in zyn eigen kracht , of eigenaertig gebruik , verſtaet ; ten zy hy die van de beſte Schryveren ter rech-

ter plaets en tydt heeft leeren gebruiken; welke regels meesttyds zoo styf, en buiten het verbandt der zaken in de opstellen gelast zyn, dat zy bezwaerlyk kunnen erkent worden: ja meer dan eens ziet men, dat, om verscheidene regels in één opstel te brengen, de zaak zoo voorgesteld wordt, dat de Leerling, om wel te vertalen, ruim zoo veel tyds noodig heeft, om den zin van zyne Moedertael' recht te verstaen, als om die in eene andere tael over te brengen. Hier door krygen zy gemeenlyk tegenzin in het werk, want genoodzaekt zynde, eenen geruimen tydt met het zoeken naer woorden door te brengen, en vervolgens te moeten zien, dat zy kwalyk geslaegt zyn, doet hunnen moedt verslappen, beneemt den lust, en brengt eene vrees voort, die zeer nadeelig in de oeffeningen is. Mogelyk zal dit ook de oorzaak zyn, dat 'er zoo vele Geletterden gevonden worden, die geheele Boeken met opstellen vertaelt hebben, en door alle hunne moeite zoo ver niet gekomen zyn, dat zy zich in eene redenering durven inlaten, en eenen vloeibaren styl schryven kun-

kunnen ; ten minften dunkt het my de oorzaak te zyn , dat de Jongelingen zoo vele jaren noodig hebben eer zy de Latynfche tael volkomen magtig zyn. Niet dat ik oordeel , dat de Kinders de regels der tael niet zouden noodig hebben , en zy nimmer moesten vertalen. Geenzins , maer het fchynt my toe , dat de Leerlingen die beter zullen verftaen , en met meer vrucht leeren gebruiken , wanneer de Meesters hun die in de Schryveren doen opmerken , en zy dezelve leeren gebruiken , met die Schryveren in hunne tael over te brengen , en weder uit dezelve in de Latynfche , leerende hun dus den fpreektrant des Schryvers gebruiken , altoos van het gemaklyke tot het moeiëlykere overgaende , om eene evenredigheid tuffchen het werk en de vordering te houden. Wat weg men met de Kinderen , in het onderwyzen , ook inflaet , my dunkt , dat uit het gezegde genoegzaam blykt , dat het ten uiterfte nadeelig is , wanneer men hun deze tael , voor dat zy twaelf jaren hebben , laet onderwyzen.

§. LXIV. Wanneer nu een Kindt, met de twaelf jaren , zich in de Latynsche tael begint te oeffenen , en het vyf jaren in dezelve doorbrengt , geloof ik , dat men met recht van het zelve verwacht , dat het de lage Scholen zal doorgeloopt hebben ; ja zoo het bepaelt tot het leeren der talen gehouden is , zal het eenen goeden voortgang gemaakt hebben , en , wat de tael belangt , in ſtaet zyn om naer de Hooge Scholen gezonden te worden. Echter oordeel ik , dat hun nutter zyn zal , dat zy nog twee jaren onder het oog hunner Ouderen doorbrengen , om onderwezen te worden in de gronden dier Wetenschappen , welke het onderwerp hunner Letteroeffeningen op de Hooge Scholen zullen zyn ; ten einde zy de rechte vrucht uit de Leſſen der Hoogleeraren trekken. Men kan dan voor den Jongeling' eene verdeling des tyds maken , en hem aen dezelve gewennen , ſchikkende die een weinig naer de orde van die , welke op de Hooge Scholen het nuttigſte is.

§. LXV. Met recht dient hier eenig onderscheidt gemaakt te worden
met

met zulke Kinderen, die van eene hoo-
ge afkomst' zyn, en door groote Eer-
ampten ingewagt worden. Voor dezen
zoude ik eenen verstandigen Bestierer
noodig achten. Nochtans zyn zulken
de gelukkigsten, wier Ouders dezen
moeiëlyken post zelfs op zich nemen.
Een verstandig Vader, wiens tydt zulks
toelaet, moet niet ligt dit werk eenen
anderen overgeven: Want hy weet best
tot welke Ampten hy zynen Zoon wil
brengen, en heeft meenigmael by on-
dervinding, welke bekwaemheden in
die Ampten noodig zyn. Hy heeft,
gelyk eenen verstandigen Vader past,
van de Geboorte af het Kindt waer-
genomen, en, door zyn opmerkend
gedrag, deszelfs liefde meer en meer
gewonnen. Het Vaderlyke hart zal
met eene teedere liefde de gebreken
verschoonende verbeteren, en hoe meer
het kinderlyke verstandt aengroeit, zoo
veel beter zal het gewaer worden, dat
het de grootste verplichting heeft aen
iemandt, wien het, naest Godt, zyn
leven, ja alles, verschuldigt is. Wat
meer is, dit zal het te rug houden,
wanneer de verleidende weereldt, en
aenwassende driften, het iets onbetame-

lyk zoude doen verrichten. De herdenking, dat zyn beminnenswaardige Vader, tot wedervergelding voor alle zyne moeiten, vordert, dat het zyn gedrag zoo zal aenleggen, als het voorgeschreven is, om het gelukkig te doen worden, zal het Kindt te rug houden: en zoo gebeuren mogt, dat het, in wederwil van dit alles, van het rechte spoor geweken was, zal het gemaklyker wederkeeren, en zyn wezenlyk berouw zal het voor verdere afdwalingen bevryden; van welke dingen ik in den derden Tydtkring meer zeggen zal.

§. LXVI. Mogelyk zai men hier tegen inbrengen: Hoe een Vader zynen Zoon in zoo vele Wetenschappen kan onderwyzen, zonder zyne eige bezigheden te verzuimen. Doch dit is ook het werk van eenen Bestierer niet. Het is genoeg, dat hy in dezelve Wetenschappen ervaren zy, dat hy kan zien welke vorderingen zynen Voedsterling maekt, dat hy hem, nu en dan, in moeielyke wegen te recht brengt, hem zyne uren ten nutte leert besteden, en voor het overige zynen geest en zyn gedrag beftiert. Indien nu een Vader slechts een
ne

ne goede orde in alles betracht, en zich te gelyk gevreeft en geacht maken kan, zal dit werk gemaklyker, dan men zich voorftelt, zyn. Waerom het ook van verfcheidene, met middelen gezegende, Ouderen, ter uitvoer' gebragt wordt.

§. LXVII. Indien echter de tydt eens Vaders niet toeliet, of hy fchroomde dezen poft alleen op zich te nemen, zal hy wel doen eenen Bestierer voor zynen Zoon' te verkiezen. Ik reken buiten myn beftek te zyn aen te toonen, welke bekwaemheden eenen Bestierer moet bezitten, indien hy het Kindt tot nut zal zyn; alleen zeg ik, dat men zulken Bestierer vroeg moet verkiezen: Want, volgens het geen wy vorens betoogt hebben, zoo worden de gemoedsgestalteniffen in de eerfte Jeugd gevormt. Zal men dan aennemen eenen Man, die tegen dezelve waekt, dient men hem in ftaet te ftellen om de eerfte beginfelen te vormen: maer men moet hem niet roepen, gelyk dikwerf gefchiedt, als de kwade Zaden reeds wortelen gefchoten hebben; ook moet men hem een volkomen gezag overlaten, en zyne handel-

wyzen dienen in alles gebillykt te worden. Met geduldige oogen moeten Ouders aenzien , dat op eene verftandige handelwyze , van zulk eenen Bestierer , volgt , dat hy met hun in de achting en liefde der Kinderen gelykelyk deele ; ja dat een opmerkzaam Kindt voor hem meer toegeevenheit , vertrouwen en onderwerping , dan voor hun be-
toonnen zal. Het is zelfs de plicht der Ouderen , in alles de achting van hem op te houden , en niet naer te laten hem te onderschragen in deszelfs bevelen , die zy met de zelfde ftiptheit moeten doen naerkomen van hunne Kinderen , als of zy die zelfs bevolen hadden. Dit niet in acht nemende , zullen zy veroorzaken , dat de Zoon eene kleinachting voor den Bestierer opvatte , of dat deze zynen Voedfterling met weinig aendacht , en slechts om den broode , dient ; wanneer het beter zyn zou , het Kindt zonder Bestierer op te brengen.

§. LXVIII. Een Kindt , van een aenzienlyk Heer , dus onder het opzigt van eenen verftandigen Bestierer zynde , zal (naer ons oordeel) beter
doen ,

doen , de talen door byzondere Meesters , ten zynen huize , te léeren , dan in de openbare Scholen in dezelveu onderwezen te worden. Onder andere reden , die ik ter stavinge zoude kunnen te berde brengen , is : Dat een Meester met eenen enkelen Leerling , waer aen hy zyn vermogen te koste legt , meer zal vorderen ; om dat hy zyn onderwys naer de vermeerdering van de toeneming des Leerlings zal kunnen aanleggen , en niet genoodzaekt zyn te vertoeven , wanneer zyn Leerling eene zaak zal begrepen hebben , om naer anderen van deszelfs mede-Leerlingen , die ze niet begrypen , te wachten ; en om dat hy hem breedvooriger in den grondt der dingen kan onderwyzen , en deszelfs Bestierer tegenwoordig zynde , het gezegde den Leerling doen herhalen , en meer eigen maken. Ook zal de Bestierer hier door meer gelegenheit hebben , om de tyden en uren van zynen Voedsterling , naer zynen zin , te verdeelen ; en deszelfs voortgangen naer te oogen. Voeg hier by , dat somwyl Kinders van eene hooge Geboorte , in de openbare Scholen , al te onderscheiden gehandelt worden ,

G 5

den, waer door de hoogmoed niet weinig gekoestert wordt: Dat zy menigwerf verftrekken tot Werktuigen, waer door anderen hunne loopjes ter uitvoer brengen, om dat derzelver Geboorte eenig verlot tot het kwaedt fchynt te geven: Doch dit moet alleen gebragt worden tot Kinderen van zeer groote Geboorte, welker Ouders niet slechts in staet zyn hun eenen Bestierer te geven, maer ook zoo vele Meesters en andere medehelpers, als 'er noodig zyn, om eene opvoeding, naer hunnen staet geschikt, uittewerken; want anderzins worden de Kinders, in de Scholen, en vooral in de Latynsche, door den naeryver zeer wel tot leeren aengezet.

§. LXIX. Niemand twyfelt, of een jong Heer, onder het opzicht van zulk eenen Opziener opgevoed, zal, in zyne kindsheit, alle de noodige gronden leggen, zoo, met betrekking op de Wetenschappen, als het gedrag, zynen staet passende, en tevens geregeld naer den post, waer toe hy geschikt is. En wanneer het oog van zynen waekzamen Vader deszelfs vorderingen steeds
ver.

verzelt , zal zyne Geboorte door verstandt verfiert worden.

§. LXX. 'Er blyft nog over te spreken van zulken , die tot den Kryg worden opgetogen , welken , ter oorzaak van de verwachting' om grootere vorderingen te maken , van hunne eerfte jeugdt af de Wapenen toegewydt worden. Het is voor deze Kinderen geen klein voordeel , dat de meeste derzelven door hunne Nabestaenden , die het zelve beroep oeffenen , en deswegens hen gedurig onder het oog hebben , befiert worden. Anders leggen dezelve voor vele verleidingen bloot , naerdien zy dikwerf onder lieden van bedorvene zeden verkeeren , en ooggetuigen van losse gedragingen , en onbehoorlyke spreekwyzen zyn moeten. Deze Kinderen hebben boven alles noodig in de gronden eener goede opvoeding' onderwezen te worden. Van hunne vaerdigheid in het lezen , schryven en rekenen , gepaert met eenen zachten omgang , en eene liefdadige toegevenheit , hangt dikwerf hun uitwendig geluk veel af. Geenszins moet men denken hen tot onvertsaegden Krygslieden te maken ,

ken, door hun als onwondbaer te doen worden, en als wreedaerds alle elenden, zonder mededoogen, te leeren aenzien. De deugdt maekt Krygslieden; en het is meestentyds waer, dat deugdzame menschen dapper zyn. Maer Wreedaerds, die met hunnen mond alles denken te dwingen, zyn gemeenlyk lafhartigen. Krygslieden hebben byzonder noodig, in Wiskundige Wetenschappen geoeffent te worden. Wanneer hun de Boeken van EUCLIDES vroeg onderwezen worden, zullen zy eenen goeden grondt hebben, om in het vervolg de Werktuigkunde, Sterkte - Bouwkunde, ja zelfs Natuurkunde te beginnen. Hoe zeer de Hittorie - en Staetkunde hun noodig zyn, om Mannen te worden, die hun Vaderlandt van een onbeerlyk nut zyn, is ligt te bevroeden. De grootste zwarigheid ligt hier in, dat hunne Ouders meenigwerf geene midelen hebben, die toereikende genoeg zyn, om hunne Kinders in gemelde Wetenschappen te laten onderwyzen. Dit is zeker geene geringe hinderpael, en deswegens zoude te wenschen zyn, dat 'er, in alle Grensteden, Leermeesters,

ters , op 's Lands kosten , openbare Lessen over de eerste beginselen der Wiskunde gaven ; gelyk zulks voor de Zee-Officieren , in sommige Zeeplaetsen , geschiedt. Dit zou den yver opwekken , den lust tot Wetenschappen vermeederen , en der Jongelingen waerde , naer de mate van hun verstantd , doen ryzen. Voor het overige , wanneer Ouders recht begrypen , welke verplichting op hen legt , in welk eenen staet zy mogen geboren zyn , zullen zy hunnen post met geene onverschillige oogen aenzien ; ja dikwerf onder hunnen last gebogen gaen , en uit een liefderyk hart gaerne iets van hunne behoeftheden missen , om hunne Kinders tot gelukkige menschen te maken. Te meer , daer het geluk van rechtgeaerte Ouderen onafscheidbaer is van dat geen , welk zy hunnen Kinderen toebrenge. Om deze redenen , moet men in hoogachting houden zulke Ouders , die , om het welzyn hunner Kinderen , zich zelfs vaerdig maken , in de zaken , welken zy hunnen Zonen willen doen leeren.

§. LXXI. Hier mede zoude ik een einde van het tweede Tydperk kunnen maken , ten ware ik nog iets aengaende de Jonge Dochters meende te zeggen. Niemand zal van my vorderen , dat ik deze , gelyk de vorige , van jaer tot jaer , of van staet tot staet navolge ; om dat men met haer , ten opzichte der Wetenschappen , naer hare vermogens , zoo veel eene jonge Dochter noodig heeft , kan handelen ; en wat den geest betreft , kunnen zy ons , in den volgenden Tydkring , zoo wel als de Jongelingen , nagaen. Wy kunnen hier nogthans in het voorby gaen aenmerken ; dat , even gelyk de Voorzienigheid van eenen verstandigen Vader vordert , dat hy niet slechts de Beschermmer , maer ook de Voedsterheer van zynen Zoon zy , zoo heeft zy tevens gewilt , dat de Moeders zich byzonderlyk zouden belasten met de zorg over hare Dochters. Zy moeten van den vroegen morgen tot den latei avondt verzorgen , dat zy onder haer opzicht zyn ; zoo nogthans , dat zy op zulk eene wyze haer gedrag aenleggen , dat de Dochters in der Moe-
de

deren byzyn al heuren lust vinden , en alle hare vermaken weinig achten , ten zy zy die met hare beminnelyke Moeder mogen deelen. Zy moeten byzonder hare vorderingen ter harte nemen , zoo met betrekking tot het geen op de Scholen geleert wordt , als op zulke Handwerken , welke eene Dochter noodig heeft te weten. Ondertuffchen kunnen de Vaders zorgen , dat zy verftandige Juffers worden , geene hooggevoelige , die in de letteroeffeningen der Mannen zoo verre dringen , dat zy hare huishoudingen verzuimen ; maer zulke , die hare Kunne eer aendoen , en vermakelyke Gezellinnen van hare Mannen worden. Gelyk de Heer STEELE , in zyne *Boekzael der Jufferen* , hier voor den rechten weg aenwyft. Vooral moet 'er gezorgt worden , dat zy eene bevallige gefalte des ligchaems hebben , om dat dit veel tot haer geluk kan toebrengen. Zy moeten leeren spaerzaam in het fpreken zyn , en eene bevallige uiting van woorden te hebben : zedig moet haer gedrag , en de fchaemte haer wapen zyn. Zoo
zy

zy Godvruchtig zyn, zullen zy (ge-lyk SALOMON zegt) van elk geprezen worden; die verftandig en niet hovaerdig zyn, zullen het Sieraedt der Vrouwen wezen. Voor het overige, gy beminnelyke Moeders, die weet, hoe het hart en de genegenheit der Mannen, door een verftandig gedrag, te winnen zyn, kunt uwe Dochters de beste leffen daer omtrent infcherpen, en gy zult, zoo gy haer met omzichtigheit en oordeel opbrengt, uwe Dochters de vreugd' uwes levens, en de Dochters uwer Dochteren de steun uwes ouderdoms zien. Zulk een loon zal de moeite, die gy tot hare opvoeding' hebt aengewent, rykelyk vergelden.

Hier mede maken wy een einde van onzen tweeden Tydtkring.

DERDE TYDTRING.

§. LXXII. Gelyk ik in het afgehandelde Tydperk , nu en dan , ben verplicht geweest buiten de beperkte palen van het zelve te springen , om dat ik moest bepalen , hoe veel tyds tot het leeren van elke Wetenschap vereifcht wordt ; zoo zal ik in dit laafte deel , of perk , waer in ik my met het verfieren van den geest bezig houde , ook genoodzaekt zyn , om myn verhoog in geen en bajerdt van verwar- ring te doen verkeeren , aen te too- nen , hoe men met de Kinderen , van de eerfte jeugd af , moet handelen , ten einde men hunnen geest zoo wel met Deugd' en Godvrucht' , als hun verftandt met Wetenschappen begave , en wanneer ik hen weder tot de Jon- gelingschap gebragt heb , zal ik de be- fchaefde Jongelingen , zoo wel ten op- zichte van den geest , als van het ver- ftandt , tot het voorgestelde einde , in myne verdeeling gemeld , naeroo- gen.

§. LXXIII. De Hoofdzaak der Deugd' is gelegen in de betrachtting van onzen plicht omtrent Godt en onze Medemenschen (a): En hoewel'er onderscheidt gevonden wordt in de wyze, op welke de menschen hunnen plicht omtrent Godt betrachten, nogthans komen zy allen in dezen grondt der deugd' overeen. Ook heeft de wyze Schepper dien in de harten aller scephelen gelegt. Want werwaerds wy het gezicht slaen, de beschaefde Volken, en woefte Uitlanders houden de betrachtting dezer Hoofdgeboden, als den grondslag van den ganschen Godsdienst. Door deze bereikt Godt het einde, zich in het scephpen voorgestelt: Want terwyl hy, aen de eene zyde, wil, dat alle menschen hem als het hoogste goedt zullen vreezen, zoo vordert hy, dat zy, aen den anderen kant, den bandt der onderlinge liefde en eendragt' zullen bewaren, om elkanders staet te volmaken. Wie

(a) Men zou hier den plicht omtrent zich zelve, kunnen byvoegen, maer naerdien de Kinders, door het betrachten van hunnen plicht jegens Godt en den Naesten, hun eigen gelukstaet uitwerken; heb ik deze verdeeling gekozen.

derhalven dezen plicht betracht , volmaekt de Goddelyke orde , maer wie denzelve verwaerlooft , breekt die. De eerste moet door den aert der deugd' , in wederwil aller rampen , hier gelukkig zyn , en uit krachte der Goddelyke goedheit , na dit leven , den eeuwigen gelukstaet beërven. Doch de laetste , om dat hy nimmer eene gegronde vergenoegzaamheit in zich kan bevinden , is ongelukkig voor zich zelve , onnut voor anderen , en heeft namaels weinig goeds te hopen. Hier uit ontdekken wy dan den koers , die te zeilen is : dat is , wy moeten , benevens het verlichten van het verstandt der Kinderen , hun tevens de plichten omtrent Godt en hunne medemenschen leeren betrachten.

§. LXXIV. Geen mensch is 'er , ten ware hy een verachter van Godt en deszelfs geboden was , of hy zal toestemmen , dat men een Kindt de kennis van , en de liefde tot Godt niet te vroeg kan inprenten. Van Godt hebben wy alles ontvangen , en onze Kinderen , in welken wy , na onzen doodt nog wenschen te leven , zyn milde

geschenken , van zyne Vaderlyke liefde ons toegevoegt : Derhalven is het de hoogste billykheit , dat zy hem weder toegeheiligt worden : Welke verplichting verdubbelt wordt , wanneer wy overwegen , hoe zeer hun tydelyk en eeuwig geluk hier aen verknocht is. Maer , gelyk een verstandig Man , in alle zyne daden , zich den aert der zaken voorstelt , en het betamelyke nimmer van het nutte scheidt , zoo behoort ook een Vader dezen eersten en noodzakelyken plicht verstandig te betrachten. Hy moet zich voorstellen , niet alleen dat Godt moet gedient worden , maer tevens , dat dit moet geschieden op eene wyze der Hoogste Majesteit passende , en hoe in den Godsdienst het hart , maer geenszins eene blinde vertooning , en eenen uterlyken schyn vereischt wordt. Deze eerste opmerking zal hem leeren , op welk eene wyze hy zynen Zoon eerbiedt voor het geduchte Opperwezen zal inprenter ; naerdien de eerbied voor den Albestierer de eerste trap is , om waerlyk deugdzaam te worden. De blinde overweging , dat men de Kinders , van jongs af , tot het gebed moet gewennen , doet vele

le Ouders een gedrag met hunne Kinderen houden, dat, in plaets van hun de liefde tot Godt in te boezemen, veelyds de oorzaak is, dat zy, van de eerste jeugdt af, verkeerde begrippen van het Opperwezen krygen, en niet zelden eenen afkeer van alles wat Godsdiensf genoemt wordt. Immers ziet men vele menschen, die, van dat hunne Kinders beginnen te spreken, dezelve eene reeks van gebeden doen van buiten leeren, en zich inbeelden Gode eenen aengenamen dienst gedaen te hebben, wanneer zy die met vele moeite hunnen Kinderen geleert hebben; en hen zoo ver gebragt zien, dat zy die gebeden met eene brabbeltael vry oneerbiedig uiten kunnen. Welmeenende Ouders! is het niet met de uiterste billykheit, dat wy ons kanten tegen eene gewoonte, helaes! al te diep ingekankert? Zal Godt een welgevallen nemen in de gebeden uwer Kinderen, die van hun uitgesproken worden in woorden, waer van zy den zin niet begrypen, met gebaren, die genoegzaam aentoonen, hoe zeer zy naer het einde van hun gebedt haken. Of zullen zy Godt hier door leeren

kennen als waardig om gediend te worden , met eene kennis , die de grondt is , waer door de eerbiedt vermeerderd wordt. In tegendeel , wel overwogen zynde , zal het de oorzaak wezen , dat zy eenen afkeer voor het gebedt krygen , naerdien zy het als eenen last aenmerken , en ouder geworden zynde , mist het zelden , of zy naderen vry oneerbiediger tot Godt , dan tot eenen man van aenzien. Hier uit ontspruit ook , dat men zoo veel ongebondene Jongelingen ziet , die , zooras zy uit hunner Ouderen oogen zyn , de plichten van het gebedt niet alleen vergeten , maer zelfs spotten met zulken , die zoo ver van zeden niet verbaftert zyn ; ja in het deérlyk misbegrip raken , als of de ongodsdienstigheid een fieraedt der Jongelingschapp' ware. Het is onnoodig dit met voorbeelden te staven , onwraekbare getuigen zyn hier van zoo veel volwasene menschen , die zich inbeelden , zich genoeg van hunnen plicht gekweten te hebben , wanneer zy hunne gebeden gedaen , en den Godsdienst bygewoont hebben , daer hunne uiterlyke gestalte genoeg toont , in hoe ver het

het hart stemt in het geen zy met 'er daedt verrichten. Mogelyk zal men vragen: Hoe men dan den jongen wichten eenen eerbiedt voor Godt zal inprenten, indien dit door het gebedt niet geschiedt? Doch ik antwoord, gelyk ik elders gezegt heb, dat de daden der geenen, met welke de Kinders verkeerren, meer indruk op hun gemoedt, dan de woorden maken, dat derhalven, wanneer de Ouders willen, dat hunne Kinders het Opperwezen eerbiedt zullen toedragen, zy zelfs nimmer moeten verzuimen te toonen, dat zy Gode eene waere eerbiedt bewyzen. Geenszins moeten zy hunne Kinders het gebedt laten verzuimen, maer dezelve korte gebeden, welke van zaken en woorden, waer voor het kinderlyke begrip vatbaer is, zyn t'zamengestelt, laten opzeggen. Zy moeten hen vatbaer voor dit gebedt maken, en, zoo veel in hun is, de Kinders zien in te boezemen, dat een van de grootste geneugten, die een mensch op aerde hebben kan, is te mogen bidden om alles wat wy noodig hebben. Wanneer nu de jonge verstande voor deze teedere indruk-

felen vatbaer geworden zyn , zal het niet moeielyk vallen , om zelfs het nalaten van het gebedt hun als eene straf te doen aenmerken , het welk hun anders eene wonderfpreuk toefchynt. De Ouders moeten hunne gebeden in tegenwoordigheid der Kinderen niet te lang uitrekken ; want alles wat te langwylig is wordt laftig , en nimmer mist het , of wy krygen eenen afkeer van het zelve. Ook dient men vroeg te waken tegens de huichelary , den Kinderen zoo wel , als den meesten menfchen eigen. Want die op Kinderen gelet heeft , zal befpeurt hebben , dat zy zeer genegen zyn naer te bootfen zulke houdingen , waer mede zy denken te behagen den geenen , in welcher tegenwoordigheid zy zyn. Dit kwaedt , wanneer het wortelen fchiet , verwekt de ergfte gemoedsgeftektenis , die een menfch kan onderworpen wezen , om dat zulken by allen moeten gehaet zyn , naerdien zy heden zich voegen naer de geenen , met welken zy tegenwoordig zyn , en morgen weder met anderen , niet zelden de vorigen verachtende. Wanneer deze dingen vermyd , en de vorens genoemde be-

betracht worden, is 'er gegronde hoop om te denken, dat men in de jeugd de ware gronden zal leggen, om eene bestendige eerbiedt voor het Opperwezen te krygen. Eene eerbiedt, die, recht aengekweekt zynde, de grondslag tot een goed en Godvruchtig gedrag zyn zal.

§. LXXV. Voorzeker is het de plicht aller Ouderen, hunne Kinders op te brengen in dien Godsdienst, dien zy in gemoede oordeelen de beste te zyn. De grondbeginfels van denzelfen hun, van de teedere jeugd af, in te scherpen, is ten hoogste te pryzen, wanneer het de enge palen hunner kinderlyke begrippen niet te boven steigert. Ten dien einde moet men letten, voor eerst, op de hoegrootheit hunner zielsvermogens. Ten tweeden, op de zaken van den Godsdienst, welke het geschiktste voor de Kinderen zyn. Hoe zeer slaet men dan den bal mis, wanneer men de Kinders, in de prille jeugd, laet van buiten leeren gansche opstellen van den Godsdienst, waer in dingen zyn verre boven hun begrip, ja, dat

meer is , verborgenheden , voor den verstandigsten slechts het voorwerp des geloofs , en nimmer des verstands. Voeg hier by , dat geenszins vergeten wordt , andere gezinden met de hate-lykste verwen afteschilderen ; en dus worden de jonge verstanden , in plaats van door den Godsdienst menschli- vende te worden , door den zelve , yeroordeelers van elkanderen , en voe- den de eerste zaden tot de ziel en lig- chaem verdervende vooroordeelen ; waer van ik hier na breeder moet spre- ken. Wy , die voor ons zelve geer- ne in alles , zoo veel mogelyk is , de vryheit behouden , willen niemant meesterlyk wetten voorschryven , hoe hy zyn Kindt in den Godsdienst zal opbrengen ; echter dunkt my , dat de billykheit vereischt , dat men met een- voudige grondwaerheden begint , en , zoo veel doenlyk is , dezelve op de zeden en het gedrag der Kinderen be- trekkelyk make. Om hier in te sla- gen , zou men de twee Hoofdgronden van den Godsdienst kunnen verkie- zen ; te weten :

1. *Het beſtaen eener Godheit.*
2. *De onſterfelykheit der Ziele.*

Wat het eerſte aengaet , alle verſtandigen zullen met my toefſtemmen , dat men met de Kinderen niet diepzinnig moet onderzoeken , hoe Godt in zyn beſtaen is ; naerdien zy , hoe men ook met hun redenkavele , altoos verkeerde begrippen daer van maken zullen. Maer men moet hun Godt , om zoo te ſpreken , van achteren leeren kennen , dat is uit zyne werken , waer in te vinden zyn oneindige goedheden omtrent alle menſchen ; doch niet te min een ſcherpziende oog over derzelve doen en laten , eene gunſtige belooning over het goede , maer yverende ſtraf over het kwade : Welke laetſte ſtukken niet alleen in dit leven , maer byzonder na het zelve zullen plaets grypen , en dus hun opzicht hebben tot het tweede ſtuk ; namelyk , de onſterfelykheit der Ziele. Het is waer , deze dingen zyn niet zoo gemaklyk den Kinderen in te prenten , hierom moet ook voor dezelve in de eerſte jeugd ſlechts den grondt gelegd worden , doch in de kindsheit moeten zy daer van eene volkomene kundigheit

heit krygen , op dat hun geest , wanneer zy Jongelingen geworden zyn , met zulke beginfelen doorkneedt , door de gevaren , welke de Jongelingen verzellen , zoo ligt niet verlokt worde.

§. LXXVI. Benevens de liefde tot Godt , voegt de wyze Schepper , die van den naesten. Naerdien wy van de menschen geëert worden , naer mate wy hen eeren , kan dit stuk niet te vroeg noch te yverig behartigt worden. Door de naesten verstaet men , wel is waer , alle menschen ; maer de eerste en voor-naemste liefde van een Kindt moet tot zyne Ouders wezen. Gelyk de Alwysheit , om die reden , dezelve aen het hoofdt van het tweede deel zyners Wet plaetst.

Willen Ouders , dat hunne Kinders hun liefde zullen toedragen , zy moeten hunnen Kinderen eene rechteliefde bewyzen. Dit is geenszins gelegen in eene sterke uitlating onzer genegenheden omtrent de Kinders , maer in eene verstandige handelwyze met hun. De Kinders moeten de voorwerpen der ouderlyke zorge dag en nacht zyn in navolging van den Hemelschen Vader

moe-

moeten zy de belooning het goede, gelyk de ſchaduw het ligchaem doen volgen, en in tegendeel de ſtraf het kwaedt onaffcheidbaer doen verzellen. Den Kinderen by het opwaffen, naer mate van hun verſtandt, onder het oog te brengen, welke verplichting zy hebben aen hunne Ouderen, van wie zy, naeft Godt, al hun heil te wachten hebben, is een noodzakelyke plicht, maer een plicht, die beter door daden, dan woorden geſchiedt. De Kinders leeren deze opmerking uit onze daden trekken, wanneer wy die zoo aenleggen, dat nimmer ons eigen belang, maer goedheit, liefde en welmeenheit in al ons doen doorblinkt. Doch geſchiedt onze vermaning door woorden, dan wordt zy meeft in den windt geſlagen: Want in de eerſte jeugd zyn de Kinders onvatbaer voor dezelve; en de kindsheit belet hun de ſpeelzucht en dartelheit acht daer op te ſlaen; en de Jongelingen verbeelden zich alles der Ouderen plicht te zyn. Het is hier mede gelyk met bejaerde perſonen, wanneer zy vele weldaden ontvangen, en de weldoener hun gedurig hunne verplichting onder het oog brengt:

brengt : Want dan worden de weldaden tot eenen last , en maken zelden dankbare menschen ; doch zoekt de Weldoener , door eene edelmoedige stilzwygenheit , en onbaetzuchtige verplichting , onze erkentenis op te wekken , dan worden wy tot in de ziel , door zyne weldaden , getroffen. Een Vader wekt zelden de erkentenis van zynen Zoon , door scherpe verwytingen van deszelfs mislagen , op ; maer door teedere berispingen , die klare bewyzen geven , dat de misdaedt van zyn Kindt hem drukt , als of hy die zelf bedreven hadt. Dus moet hy geerne vergevende , maer nimmer lafhartig zyn.

§. LXXVII. Niets is 'er , waer door de liefde , die de Kinders hunnen Ouderen verschuldigt zyn , meer nadeel lydt , dan dat Vader en Moeder , het zy in hun huishouden , of in het bestier over hunne Kinders , oneens zyn. Moet een Kindt geen kleinachting voor zynen Vader krygen , wanneer de Moeder deszelfs bevelen onredelyk oordeelt ? En wat zal een Kindt van zyne Moeder denken , wanneer de Vader haer

haer gedurig hare malle liefde verwytt ? Gelyk ik in den eerſten Tydtkring alreede hier iets van gezegt heb. Uit dit gebrek , in de huishoudingen zoo gemeen , ſpruit de nalatigheit , verachting , en ongehoorzaemheit : En de liefde , die in de Kinderen het beweegradt tot alle goede daden moet zyn , wordt hier door van heuren beſten ſtut (dat is de achting) berooft. De liefde is het , waer door zy zonder tegenſporling hunnen plicht betrachten ; want is 'er geene liefde jegens de Ouders , zy zullen anderen weinig achten , en loopen gevaer , om tot alle kwaedt op te groeiën.

§. LXXVIII. Naest de liefde , die de Kinders hunnen Ouderen verſchuldigt zyn , moet volgen de liefde tot allen , die over hunne opvoeding zyn geſtelt. Dezen moeten , door een verſtandig gedrag , zich de liefde van het Kindt waerdig maken. Nimmer zullen zy met vrucht den Kinderen iets kunnen leeren , ten zy zy dezelve gewonnen hebben ; doch die verkregen hebbende , zullen zy , tot hun innig vermaek , alles van hun kunnen krygen.

gen. Om hen die liefde te doen verkrijgen, moeten de Ouders medewerken, nimmer kleinachting voor hun, noch hunne bevelen toonen, vooral niet in der Kinderen tegenwoordigheid. In tegendeel, moeten zy hun achting bewyzen: want indien zy die achting niet waerdig zyn, moesten zy andere Opzieners over hunne Kinders gekozen hebben. De Kinders moeten allen menschen, maer byzonder hunnen medemakkeren liefde toedragen. Indien zy verkeeren by knapen, die woest en onbescheiden zyn, die geene toegevenheit voor anderen hebben, zullen zy derzelve gewoontens naervolgen, en niemant de verschuldigde toegevenheit bewyzen. De toegevenheit voor hunne medgezellen, is van zoo veel grooter noodzakelykheit, als wy aenmerken, dat zy hier door, in het vervolg, meer of minder inschikkende zullen zyn, omtrent hunne tydgenooten. Zoo een Kindt eene onbedwongene eerbiedt voor Godt betoont, en inschikkelyk voor anderen is, zal het niet alleen voor alle onderwys vatbaer zyn, maer ook de toegenegenheit van allen naer zich trekken.

§. LXXIX. Naerdien , gelyk hier boven reeds gezegt is , uit een onberaden onderwys in den Godsdienst , de Vooroordeelen geboren worden , welke , in de kindsheit wortelen geschoten hebbende , de menschen meest tot het graf byblyven , zal het hier , nu ik de hoofdzaken van den Godsdienst , zoo als zy by trappen den Kinderen moeten voorgestelt worden , heb opgegeven , de beste plaets zyn van dezelve te spreken. Een Vooroordeel is eene dwaling in het oordeel , door verhaesting gevelt. Twee soorten van vooroordeelen zyn 'er , waer van de eersten steunen op het gezach , dat wy voor anderen hebben : de andere op het vertrouwen op ons zelve. Aen de eersten zyn de Kinders onderhevig , en naer mate hunne jaren klimmen , wortelt het gezach van anderen , en het vertrouwen , dat zy op het zelve stellen , zoo sterk , dat zy 'er even zoo weinig aen twyffelen , als of dat vertrouwen op hunne eigene ondervinding gegrond ware. Hier uit ontspruit , dat de vooroordeelen der Jeugd de gevaerlykste zyn ; en dat , naer de zaek van grooter of kleiner gewigt is , zy ,

met meerder of minder hevigheit staende worden gehouden. Waerom de Vooroordeelen, den Godsdienst betreffende, tot moordt en doodslag uitgestrekt worden. Dewyl nu ook het Vooroordeel een gebrek in het verstandt is, en naer mate het verstandt meer of minder verlicht wordt, het zelve lichter of zwaerer is te overwinnen; daerom zyn de Vooroordeelen van het gemeene volk de hardnekkigste, en kunnen niet gemaklyk overwonnen worden. Hoedanig wy ons ongelukkig maken, door te sterke Vooroordeelen te hebben, het zy die gaen over ons eigen doen of laten, of over dat van anderen, is ligt te bevroeden: Want wy moeten overwegen, dat elk mensch met den zelfden yver, en de eigene standvastigheit, zyne gevoelens vast houdt, als wy de onzen. Zoo wy nu zyne woorden of redenen onze aendacht niet waerdig oordeelen, maer dezelve onverhoort veroordeelen, zoo breken wy den bandt van onderlinge vriendschap, en trekken den haet van anderen tot ons, ja wy worden onverdraeglyk in het oog van onze medemenschen, en slaven van de gevoelens van anderen.

ren. Ook volgt zekerlyk, dat hy, die blindelings de gevoelens van anderen omhelst en staende houdt, ouder geworden zynde, zyne eigene inbeelding, schoon weinig gegrondt, hartnekkig zal staende houden, en des tot een dwaes en verachtelyk in de t'zamenleving zal worden. Om nu de Kinders, zoo veel mogelyk is, dit kwaedt te doen vermyden, zal noodig zyn, dat men, gelyk ik meermael gezegt heb, in alles wat hun geleert wordt, hun de ware reden der zaken onder het oog brengt, dat men hun nieuwsgierigheid tracht in te boezemen: Niet om hen gelyk te maken den zulken, die gedurig tot tegenspreken geneigt zyn, maer die bedaert overwegen, en niet rusten voor zy de waerheit der zaken verstaen hebben. Indien men de Kinders op eene diergelyke wyze, als ik opgegeven heb, onderwyft, en hun verstandt, naer hunne vatbaerheit, bestiert, zullen zy aen de vooroordeelen zoo hevig niet onderworpen zyn.

§. LXXX. In het eerste Tydperk heb ik van de inwendige neigingen of begeertens gewag gemaakt, in zoo ver

de driften uit de overmaat der begeerten geboren worden. Doch wel overwogen zynde , is 'er tuffchen de driften , en deze inwendige neigingen , een wezenlyk onderscheidt , het geen by het overwegen nader zal blyken. Deze neigingen zyn niet anders dan de bewegingen onzer zielé , waer door zy aengezet , gaende gemaekt , en tot het doen van het een of ander bewogen wordt , en welke , naer zy de grootheit of laegheit der ziele aentoonen , ons geluk of ongeluk uitmaken. Deze neigingen kunnen in drieërleie foorten onderscheiden worden.

1. *In zulken die natuurlyk zyn.*
2. *Die uit onze gevoelens , of de driften van 't hart komen.*
3. *Die uit den geest spruïten.*

Van dezen zyn de natuurlyke de gevaerlykste , en de opvoeding , in wederwil harer fcherpziende oogen , is zelden in ftaet , om derzelve kwaedt geheel te verbeteren. De Gierigaerdt zal , in fpyt aller vermaningen , zyn natuurlyk gebrek een geoorloofde zuinigheit noemen. De Welluftige gelooft zyne

zyne vermaken zoo schadelyk niet dan zy anderen toefchynen. Terwyl de Eerzuchtige zich inbeeldt, dat zyn gebrek met zynen ſtaet overeenſtemt. Die geenen, welke uit de gevoelens van het hart voortkomen, veranderen gedurig, naer mate onze jaren vermeerderen, en onze ſtaet en omſtandigheden veranderen, en hun grootſte gebrek ligt voornamelyk hier in, dat wy onze begeertens boven onze vermoogens en noodzakelykheden uitſtrekken. Eene goede opvoeding leert deze, voor het grootſte gedeelte, te boven komen. En de laetſten, welker onvoeglykheit beſtaet in ons zelve, en onze bekwaemheden hooger te verheffen dan zy zyn, met ons zulken toe te eigenen, die wy niet bezitten, worden inſgelyks door eene goede beſtïering van hare krachten berooft. Derhalven zal de goede opvoeding, om deze neigingen der Kinderen te beſtïeren, voornamelyk moeten zorgen, dat dezelve met de reden overeenſtemmen. Ten dien einde zullen wy ons eenige Kinderen, met byzondere neigingen geboren, voorſtellen.

§. LXXXI. Vooronderstelt , dat het voorwerp onzer opvoeding', in wederwil van de zorg , die wy nemen , om geene gelegenheit ter bedervinge van zynen aert te geven , zich met eenen heerschezuchtigen aert vertoont , zoo moet men , behalven het geen ik in het eerste Tydperk gezegt heb , deze geneigtheit tegen gaen , en gedurig zyn misnoegen over dezelve bewyzen. Men zal het Kindt , zoo veel deszelfs begrip toelaet , de schadelykheit van zulk een gedrag onder het oog brengen. Doch geen middel zal sterker werken , dan dat men het minder acht dan die geenen , waer over het trachtte te heerschen , en het eene schaemte poogt in te boezemen ; ja , om zyn heerschezucht , het voor een tydt doet onderworpen zyn , zelfs aen zyne minderen. Is het van eene trage en werkelooze gesteltheit ; dan moet men alle middelen in het werk stellen , om zynen geest vlugger te maken : hier toe zyn de uitspanningen en wandelingen zeer noodzakelyk. Ook kan men zynen geest door spelen , daer het oordeel in werken moet , aen den gang houden. Of wanneer het lust tot het een of ander

der heeft, kan men het, om dat deelachtig te worden, iets nuttigs doen verrichten. Is het onbezonnen, ligt ondernemende, al te roekeloos en onbedachtzaam in zyn doen? Wy moeten over zyne daden, wanneer zy op zulk eene wyze geschiedt zyn, al hadden zy eenen goeden uitflag, nimmer onze goedkeuring laten gaen; maer, zoo veel in ons is, het onder het oog brengen, dat 'er niets gevaerlyker, voor ziel en ligchaem, dan de onbedachtzaamheit zy. Brengt het zich eenig ongeluk, door zyne onbezonnenheit, toe, wel verre van het te beklagen, zullen wy ons houden zulks met vermaek te zien; naerdien het zeker is, dat het, door zich eens eenen goeden slag toe te brengen, meer afschrikt zal worden, dan door honderd berispingen en slagen, die het wegens zyne onbezonnenheit ontvangt. Ook zal de vermeerdering van jaren, of het voorbeeldt van bedaerde Jongelingen, somwyl veel tot de verbetering van dit gebrek toebrengen. Bevindt men in tegendeel, dat de geneigtheit van het Kindt is, om zaken te onderzoeken, dat het eene vlugheit van geest heeft,

en dus vaerdig in het begrypen der dingen is, hoewel men zelden deze teekens vroeg ontdekt; zal den zulken niets nutter zyn, dan dat men dezen yver tracht op te wekken, en vermeerderen. Men kan alles, wat men het Knaepje wil doen weten, als ter steels en trapswyze onder het oog brengen, het van zaken laten oordeelen, de gebreken van zyn begrip verbeteren, doch het nimmer om zyne mislagen belagchelyk maken. Door dit alles, moet men zynen lust tot nutte wetenschappen opwekken. De lust is het eenige middel, om door moeiëlyke zaken te dringen: ja, wanneer zelfs de vermogens gering zyn, is het de lust, die gelyk de gestadige drop door de harde keiën dringt, de geesten tot de wetenschappen vaerdig maekt. Om den lust in de Kinders te vermeerderen, gebruikt men gemeenlyk Aenmoedigingen en Tucht. Maer voor de Leerlingen, daer ik hier van spreke, is de tucht geenszins noodzakelyk, en de aenmoediging geschiedt vry beter, door de liefde en achting, die wy hun bewyzen, dan door het ophoopen van gedurige loftuitingen; dewyl door deze

laet-

laetsten de hovaerdy te veel gekoestert wordt: waerom men ook gemeenlyk ziet, dat deze ondeugdt leerzamen Kinderen, ja schranderen lieden zeer eigen is. Men vindt eindelyk ook nog Kinders, die van hunne kindsheit af eenen zachten en toegevendenaert doen zien. Dit de rechte teekens van eene goede hooop zynde, moet men omtrent dezen zorgvuldig letten, dat hunne toegevenheit in geene te groote onderwerping of slaverny verkeere. Om dat eene te groote toegevenheit, vooral in de Kinderen, niet veel van de achteloosheit verscheelt. In alle deze dingen moet de opvoeding de billykheit en reden in acht nemen. In de eerste Jeugdt worden slechts de eerste beginselen tot deze geneigheden gevonden, en de jaren, en de staet des levens, doen dezelve vermeerderen. Nademaal een verstandig Opvoeder moet acht geven, in hoe verre de neigingen geoorloft zyn, of niet, en de kwade neigingen in heur beginsel gemakkelyker kunnen tegengegaen worden, moet men dezelve niet alleen vroeg leeren kennen, maer ook tegengaen. Naerdien men nu, om de kwade neigingen

van den geest te verbeteren , dikwerf genoodzaekt is , tot de tucht zyne toevlucht te nemen , zal het hier de rechte plaets zyn , om van dezelve te handelen.

§. LXXXII. Alvorens wy aentoonen wanneer , en de wyze hoe de tucht moet aangewent worden , merk ik aen , dat zy geenszins tot verbetering van het verstandt , maer tot die van den geest behoort ; dat is , dat eene daedt , waer in geen kwade moedwil gevonden wordt , geenszins de tucht onderworpen zy. Ook zal zy , wanneer zy anders gebruikt wordt , het verderf , en niet de verbetering van het Kindt uitwerken. Hoe zeer is het te beklagen , dat deze aenmerking zoo weinig ter harte genomen wordt. Hoe meenigwerf worden de Kinders , in de Scholen , getuchtigt over zaken , waer in hun wil geen deel gehad heeft ? Hoe vele Kinders worden gestraft wegens ongelukken , welke by toeval hun overkomen ? Welke Ouders zyn bezadigt genoeg , om zonder gramschap hunne Kinders aen te zien , wanneer zy ongelukkig iets gebroken hebben ? Of ver-

verbeeldt men zich , dat zy , door deze strafheit , de voorzichtigheit leeren zullen ? Niets is ongegronder , om dat , door dezelve , de haet opgewekt wordt , en zy eenen afkeer voor zulke Bestiereren krygen. Ook zal een Kindt , buiten tegenspraek , eenen haet krygen voor eenen Meester , die het straft , om dat deszelfs verstandt eene voorgestelde zaek niet vlug genoeg begrypt. Zullen Kinders de gedachtenis van zulke Opzieneren tot na derzelver doodt in zegeninge houden ? Gansch niet. Dit is de oorzaak , waerom zoo vele Meesters en Opzieners , de voorwerpen van haet en verachting hunner Leerlingen zyn , en dat zoo vele Ouders nooit uit een waer beginsel van achting' en erkentenisse van hunne Kinderen bemint zyn. Voor zoo ver men in de tuchting de verbetering van den geest onder het oog heeft , zou men alles , wat tot dat einde geschikt is , tucht kunnen noemen , en hier onder zoo wel de berispingen en vermaningen , als de kastydingen moeten trekken. Echter zal ik hier voornamelyk de kastydingen onder het oog hebben.

§. LXXXIII. Het is moeiëlyk weten voor te fchryven , wanneer , en hoe de tucht moet aengewent worden ; naerdien elk Kindt , naer zynen aert , eene onderfcheidene behandeling fchynt te vereiffchen. Doch flaen wy gade , hoe de geaertheit , door middel der opvoeding gevormt wordt , zullen wy ontflagen zyn , om voor elk Kindt en geval byzondere regels voor te fchryven. De kastyding , die het laetfte middel moeft zyn , dat men tot verbetering der Kinderen aenwendt , is niet zelden het eerfte , en , naer mate men minder oordeel in het opvoeden gebruikt , wordt zy tot de geringfte daden uitgestrekt ; even als of de redelyke Mensch , gelyk het redenlooze Vee , moeft gehandelt worden. Te recht heeft de uitmuntende LOCKE geoordeelt , dat de fchaemte het beste middel is , om de Kinders te tuchtigen. Een Kindt , dat de fchaemte ontwaffen is , is in gevaer van voor alle tuchtigen onvatbaer te worden. Maer , gelyk wy door het gedurige gebruik van het zoetste zoet den fmaek verliezen , zoo wordt ook het wrange bitter van eene ftraff' , te dikwerf herhaelt , in 't laet-

laetste weggenomen. Het Kindt gewent zich aen de schaemte, wanneer zy te meenigvuldig herhaelt wordt. En de onbuigzaamheit der Kinderen heeft veelyds ten gronde, dat zy zich aen eene straf zoodanig gewent hebben, dat zy derzelve finert niet gevoelen. Om, zoo veel mogelyk zy, te maken, dat de tuchtigen den Kinderen nuttig worden, zal ik opgeven, wat men in het tuchtigen moet onder het oog houden.

1. Dat men nooit een Kindt kastydt, ten zy men by zich zelve overtuigt is, dat het de straf heeft verdient, en daer van zelfs overreed is. Want zoo de Kinders niet by zich zelve bewust zyn, dat zy de straf verdient hebben, zullen zy de geenen die hen straffen, voor onredelyk aanzien: en naer mate de jaren van het Kindt zyn, zal zyn haet voor de zulken groot zyn. Ik zoude met verscheidene voorbeelden kunnen staven, hoe Kinders, zelfs voor hunne Ouders, eene inwendige verachting opgevat hebben, om dat zy van hun meende gekastydt te zyn, zonder oorzaak. En wanneer een Kindt een en andermael gekastydt is, zonder bewust te

te zyn , van de straffe verdient te hebben , zal het voor billyke tuchtingen onvatbaer worden.

2. Dat men naeuwkeurig onderzoek , door welke straf zy best te leiden zyn. Dan zal men bevinden , dat sommigen eierzuchtig zyn , en dat anderen door de roede moeten getuchtigt worden ; doch dat het grootste gedeelte te bedwingen is , wanneer men hen die dingen onthoudt , waer aen zy het meeste gehecht zyn. Zoo zal het verbodt van spelen , haest voor alle Kinderen , vry harder straf zyn , dan de slagen der roede.

3. Dat de grootheit der straffe moet geschikt zyn naer die van de schuldt. Een ligt vergryp moet door eene zachte vermaning geboet worden ; in tegendeel , moet een groot kwaedt met geene ligte berisping worden afgedaen.

Wanneer in het straffen deze drie gronden in acht genomen worden , dan zullen de tuchtingen tot heil der Kinderen moeten strekken , en de onnoozele wichten zoo ligt het slagtoffer van vergramde Ouderen of Meesteren niet zyn : Dan zullen de Kinders , wanneer

neer zy Mannen geworden zyn, de gedachten hunner Ouderen met recht kunnen zegenen, en van hun zeggen: *Myne Ouders hebben my nooit ten onrechte gestraft, maer aen hunne wyze tuchtigen ben ik de beste gesteltenissen myner ziele verschuldigt.* Dan zult gy, ô Ouders! Kinders hebben, die u gehoorzaamheit en liefde zullen toedragen.

§. LXXXIV. Ik beken, 'er is veel verstands noodig, om, wanneer de Kinders een strenge straf verdient hebben, die, op eene heilzame wyze, ter uitvoer te brengen; naedien de weg elk wel even na, maer niet even gemaklyk valt. Nimmer moet men zich voor zyne Kinders als driftige en ligt oploopende menschen vertoonen, noch veel minder als lafhartigen, die het kwaedt niet durven tegengaen. Om tusschen deze twee klippen des onverhindert door te zeilen, zou men op de volgende wys met een Kindt, dat zich vergrepen hadt, kunnen handelen.

§. LXXXV. Wanneer de misdaedt van een Kindt eenen Vader of Opzieder

ner verplicht , het zelve door slagen te kastyden , zal hy veilig doen het Kindt een weinig tyds in eene kamer op te sluiten ; daer door zal hy aen zynen kant gelegenheit hebben , om alle opwellende gramfchap te dooven , en het Kindt zal kunnen overwegen , dat eene billyke kastyding het kwaedt moet volgen. By het Kindt gekomen zynde , zal hy het deszelfs misdaedt onder het oog brengen , de billykheit der straffe duidelyk aentoonen , om het in dezelve te doen instemmen. Vervolgens zal hy het , overeenkomstig deszelfs kwaedt , kastyden , en zich niet dikwerf door tranen laten omzetten ; naerdien de Kinders die meenigwerf met loosheit gebruiken , om dat zy bemerken , dat wy daer door van ons voornemen afgetrokken worden. Zulk eene straf zal de liefde door de kastydingen doen ryzen , en geenszins het Kindt verbitteren. Het zal hier door by zich leeren overwegen , wat gevolgen uit het kwaedt spruiten. Zoo het van eenen goeden aert is , zal het voor de overweging van het kwaedt benaewder zyn , dan voor de slagen , die het deswegens ontvangt. Deze kastyding zal

zal het in het toekomende te rug houden , en meer nut doen , dan honderd anderen , die onbezonnen , en met een vergramd gemoedt geschieden.

§. LXXXVI. Gelyk door den arbeid van het ligchaem de leden , zoo worden door het werk van het verstandt de vermogens van den geest vermoeit. De rust doet de verlorene krachten des ligchaems weder bekomen , en de uitspanningen zyn voor den geest ten uiterste noodzakelyk. Het is derhalven de plicht van eenen Opvoeder zorg te dragen , dat , terwyl hy het verstandt , door nutte Wetenschappen , verlicht , hy voor den geest verzorge zulke verkwikkingen , die het Kindt den arbeid zacht en gemaklyk maken. Om dat alles , wat onze zinnen streelt , ons vermaek aendoet , kunnen de geringste dingen somwyl grooter vermaek en uitspanningen geven , dan de kostbaerste , en het vermaek hangt dus enkel af van de waerde , die wy stellen in het een of ander te verrichten. Men moet dan den lust van het Kindt zoo zien te dwingen , dat het nutte voor schadelyke dingen tot uitspanningen verkieze.

IX. Deel, 4. Verh.   **K**   Ech-

Echter moeten de uitspanningen , ge-lyk de onderwyzingen , naer de vermogens en jaren der Kinderen geschikt zyn. Om deze oorzaak is het , dat ik de Kinderfpelen in de kindsheit geenszins zoude afkeuren , maer dezelve voor hun nutter zoude oordeelen , dan vermaken , waer toe meer oordeel gevordert wordt : te meer , daer alle gedwongene uitspanningen tot eenen last worden.

§. LXXXVII. Het lezen van vermakelyke boeken is eene uitspanning , die , wanneer het nutte boeken zyn , benevens het nutte , het aengename paert. Doch , men vindt weinig boeken , die naer de vatbaerheit der Kinderen geschikt zyn , en de Jongelingen zyn geneigt , om zich zulken , die meer verderffelyk voor de zeden zyn , dan om het verstandt aen te kweeken , uit te kiezen. Een Jongeling , wiens geest door nutte wetenschappen beschaeft is , zal zoo ligt zynen kostelyken tydt niet doorbrengen , met het doorbladeren van allerlei nuttelooze en schadelyke boeken. Ook zyn de Ouders dikwerf oorzaak , dat hunne Kinderders

ders voor het lezen van nutte boeken onvatbaar zyn , door hun , van dat zy beginnen te lezen , verscheidene grollen in de handt te stoppen. Hier onder zyn voornamelyk alle vertellingen van leugens , spreukjes van toveryen en spoken , onnutte en schadelÏke fabelen en *Romans* , door welke te lezen hunne denkbeelden verwart , de geesten beroert , en zy niet zelden vreesachtige bloodaerds worden ; welke zaden niet slechts in de Jeugd hun byblyven ; maer die hunnen gansch en leeftydt door , hen by avondt , voor het risselen der bladeren doet benaeuwt worden. Niet dat ik oordeel , dat 'er geene nutte *Romans* of fabelen gevonden worden ; in tegendeel , velen der zelve hebben het nutte en vermakelyke t'samen gevoegt , en kunnen zeer heilzame werktuigen zyn , om het verstandt en gedrag der Kinderen te hulp te komen. Maer niemant zal ontkennen , of 'er wordt meer dan een kinderlyk begrip vereischt , om in eenen *Roman* te onderscheiden het edelmoe-dige van het stoute , het geestige van het verwaende , het deugdzame van het schynschoone , het geen naer te

volgen van het geen te vermyden is. Ook kunnen de fabels den Kinderen zeer nuttig zyn, wanneer dezelve vatbaer daer voor gemaekt worden. Maer nimmer moeten zy als uitspanningen voor de Kinderen worden gebruikt. De vernuftige Werkjes van Mejufvrouw *le Prince de Beaumont*, (die den naem van het *Magazyn der Kinderen* dragen) hebben, benevens dat zy aengenaem zyn, ook hare byzondere nuttigheit; doch alle Ouders behoorden zich de moeite te geven, om hunnen Kinderen een recht begrip van dezelve te doen verkrygen: Want, schoon de zaken, in dezelve vervat, klaer voorgestelt, en vele naer de vatbaerheit der Kinderen geschikt zyn, nogthans behoort 'er eene byzondere duidelykheit, om den Kinderen de juiste meening van onze gezegdens te doen begrypen, dewyl zy steeds geneigt zullen zyn het vermakelyke te kiezen, en het nutte te laten varen; het welk ook deze Juffer, in de Voorrede van haer Werk, te recht aengemerkt heeft. Het blykt dan genoegzaam, dat 'er weinige Boeken zyn, die men den Kinderen in hunne kindsheit,

heit , met vrucht , kan laten lezen. Derhalven willen wy hun de vryheit geven , zich in dien tydt met Kinderſpelen te laten ophouden , wachtende dat zy, door het verſtandt met wetenſchappen te vermeederen , zich allengskens nuttere uitſpanningen zullen verzorgen. Indien wy nu de Kinders, behalven de beſtierung van het verſtandt , zoo ver gebragt hebben , dat zy eerbiedt voor het Opperwezen hebben , en eene behoorlyke achting, niet ſlechts voor hunne meerderen , maer ook voor die minder zyn ; zoo wy door deze gelegde gronden , de vooroordeelen te keer gegaen , en de zaden van menſchlieſde en zachtmoedigheid gezaeit hebben ; zullen wy niet behoeven te ſchrikken voor de gevaerlyke Jongelingschap , waer toe wy nu geraken.

§. LXXXVIII. Gelyk 'er , in de eerſte Jeugd , tegen eene drieſte onwetendheit , in de Kinderjaren tegen de ongebondene dertelheit ; zoo is 'er in de Jongelingschap tegen de ſterktoenemende driften , door duizende verleidingen verzelt , te waken. In de

Jongelingschap moeten verstandt en deugd zich te zamen vereenigen, om een gelukkig Man te maken, naerdien de ondervinding genoeg geleert heeft, dat verstandt zonder deugd de ongelukkigste menschen maekt. Om dat nu onze Jongelingen mogen leeren, met een deugdzaam hart', verstandig hunne daden te bestieren; zal ik my in dezen Tydtkring bevlytigen, om, alvorens te onderzoeken, het geen my ter verbetering' van het verstandt nog over blyft, op te geven en tegen te gaen de gevaren, zoo in- als uitwendig, waer aen de Jongelingschap onderworpen is.

§. LXXXIX. De eerste en natuurlykste drift van dien tydt is de Hoo-vaerdy. Deze heeft haren grondt in de Eigenliefde, en is „ Eene verhef-„sing van ons zelve boven anderen.” Inwendig zynde wordtze Hoogmoedt, uitwendig Grootheit genoemd. Hoe natuurlyk zy allen Jongelingen is, en hoe de opvoeding, tot dezelve niet weinig toebrenghet, zyn zaken, die by ieder bekent zyn. Hoe verscheiden de oorzaken zyn, waer uit de hoo-vaer-

vaerdy geboren wordt, is moeiëlyk op te geven, naerdien zy over zoo vele onderscheidene voorwerpen gaet, als de zinnelykheden zich tot verschillende zaken kunnen uitstrekken. Wy bepalen ons alleen tot die hoovaerdy, welke den meesten Jongelingen eigen is; te weten: „De lust om van elk „hooger dan anderen geacht te worden.”

Om dezen lust tegen te gaen, moet men hun onder het oog brengen:

1. Hoedanig een Jongeling zich moet gedragen, wil hy met recht de hoogachting van anderen verdienen.

2. Hoe een hoovaerdig Jongeling onwraekbaer de verachting van alle menschen zich moet op den hals halen.

Het eerste kan men op de volgende wyze hem voorstellen: betoogende, hoe wy onzen geest geenszins doen uitblinken, met te toonen van alles te weten; maer wanneer wy een woordt op zyn pas voortbrengen, en dat niemant achting voor onze daden zal hebben, ten zy die met deugd en nedrigheit verzelt gaen. Des moet men hun doen zien, waer in het we-

zenlyk onderscheidt der menschen gevonden wordt, en hun de ware kenmerken van deugd en verstandt voor oogen stellen; hoe een verstandig man, uit aenmerking van het gebrek, dat hy in zich zelve ziet, geneigt zal zyn een ander hooger dan zich zelve te schatten. Doch ten opzichte van het tweede, moet men aentoonen, welke gevolgen de hoovaerdy na zich sleept: dat, naerdien de trotschaert altoos eene kleinachting heeft voor het grootste gedeelte der menschen, dat zoo het grootste gedeelte hem met verachting behandelen moet. Ook dient men hem te doen zien, het onderscheidt, dat 'er is in eene nederige gediensftigheid, of slaefachtige onderwerping; op dat hy van het eene niet in het andere uiterste valle. Daer toe zal noodig zyn, dat men hem leere, zich onderworpen tegen zyne meerderen te gedragen, toegevende en bescheiden tegen zyn gelyken, vriendelyk en medegaende tegen zyne minderen: Dat men zynen geest vatbaer maeke, om over het gedrag van waenwyzen billyk te oordeelen: Dat men hem doe opmerken, welke schade en schande

de vele Jongelingen zich door de hoogmoedt op den hals gehaelt hebben : Eindelyk , dat men hem geenszins spare , maer het gevolg van dit kwaedt doe smaken , wanneer hy zich schuldig maekt. Om dat de hoogmoedt een ziel en ligchaem verdervend kwaedt is , allen menschen zoo natuurlyk eigen , zal het nuttig zyn , dat men hem , by de minste opwelling , daer van trachte te overtuigen , en dat men hem doe lezen zulke werken , waer in deze ondeugdt gestraft , en het schadelyke derzelve in het daglicht gestelt wordt ; waer in de nedrigheit , by Godt en menschen , belooning en gunst verkrygt ; op dat hy , door zulke schilderyen getroffen , voor zich zelve mag leeren vreezen , en deze groote les , van zoo over zich zelfs te oordeelen , als anderen over hem oordeelen , grondig te kennen. De hoovaerdy is het , die in onze eeuw zoo vele *Trotschaerts* , die men *Pedanten* noemt , broeit : want de pedantery is niet anders dan eene zekere kleinachting , die men in zyne woorden en houdingen toont , zoo niet voor alle menschen , ten minste voor het grootste

gedeelte. Het is derhalven van de uiterste aengelegenheit, dat wy onze Jongelingen het gevaerlyke van zulke houdingen voor oogen leggen, en hen de zoodanigen, die daer mede befmet zyn, als de pest der famenleving', doe vermyden.

§. XC. De Gramfchap mag te recht de Zuster der Hoovaerdy genoemt worden, om dat zy gemeenlyk gepaert gaen: want zelden kan men de hoovaerdy fnuiken, ten zy men de gramfchap gaende make; ja de hoovaerdy is eene zekere trap van gramfchap uit zich zelven. Des moeten wy hier van dezelve spreken. De gramfchap is eene droefheit, gepaert met haet, wegens het ongelyk, ons, of een ander, wiens welzyn wy ter harte nemen, aengedaen. In de gramfchap komen verfcheidene gemoedsdriften te famen, om welke oorzaak zy zoo wel voor de gezondheid des ligchaems, als voor het welzyn van den geest nadeelig is; waerom 'er geene ondeugdt is, waer tegen men meer waken moet, ten einde de Jongelingen nimmer aen dezelve onderworpen worden. Niet, dat

dat men de Jongelingen eene onverschilligheid moet inboezemen, wanneer hun beledigingen aengedaen worden: want het niet gevoelen eener belediging is een teeken van misverstandt; maer toornig te worden, en niet te zondigen, is een teeken van deugd en schrandtheit. Deze wyze van toornig te worden is het, die wy de Jongelingen moeten inprenten. Geenszins bestaet zy in de ligtgevoeligheit, die zoo vele menschen gemeen is; want deze heeft de duidelyke kenmerken van onbezonnenheit gestadig by zich, en kan ons in de grootste elenden dompelen. Meenigvuldige voorbeelden hier van moet men de Jongelingen onder het oog brengen; terwyl men tevens aentoont, hoe men zich door dezelve eenen altoosdurenden haet van zulken, die ons zeer nuttig kunnen zyn, op den hals kan halen. Veel minder is zy gelegen in de *Verdediging van het stuk van eer*, dat zoo meenig een, ten kosten van zyn bloedt, beschermt heeft; waer uit de yffelyke tweegevechten voortspruiten, die gemeenlyk de zielsmerten der Vaders, de kwynende doot der Moederen, het verderf van Huishoudens, en

en de onuitwisbare schandvlekken van het Geslacht zyn. Hier van moet men vooral de zulken , die door het reizen hunne opvoeding luister trachten by te zetten , naeuwkeurig onderhouden ; hun aentoonende , hoe uit de Schriften der Verstandigen blykt , dat men , dus handelende , zyn eer bevlekt , en geenszins verdedigt : hun voorts duidelyk betoogende , hoe een knagend naberouw den Overwinnaer gestaeg verzellen moet. Mogelyk zal de een of ander denken , moet men zich laten verachten , onteeren , en voor bloodaerds gehouden worden ? Geenszins , maer men moet de gelegenheden vermyden , daer aenleiding tot het kwaedt gegeven wordt , onze verkeerling maken met lieden , die zich op deugd en wysheit toeleggen , zich nimmer ligtvaerdig in een anders zaek inlaten , geen besliffier van twistzaken willen zyn , eens anders oordeel niet verwerpen , en hem voor anderen beschaemt maken , voorzichtig in het spreken zyn , zelden over zaken oordeelen , noch in kleeding , noch in verhevenheit van gedachten zich boven anderen verheffen , vriendelyk en gediensftig

stig zyn ; in één woordt, zoo met anderen handelen , als men wil dat met ons zal gehandelt worden. Met recht denk ik te mogen gelooven , dat een Jongeling van zulk een gedrag, in wat Landt hy verkeere , voor alle aenval- len van twistgierige menschen zal bevryd zyn. Nu zullen wy nader onder- zoeken , wat het zy gram te worden zonder zondigen.

§. XCI. In het kort kunnen wy dit zeggen te bestaen : In eenen billyken haet, die men gevoelt voor alle daden, die strydig zyn tegen de twee hoofd- geboden van den Godsdienst, waer van ik vorens gesproken heb. De oorzaak, waerom Jongelingen tot lichtmiffery geraken , is , dat zy zonder tegenzin kunnen aenhooren, dat Godt en deszelfs geboden veracht worden, ja dat zy ver- maek scheppen in het naervolgen van Jongelingen , die ruw in het spreken , en ongebonden in zeden zyn. Niet dat ik van hun vorder , dat zy , als scher- pe berispers , anderen zullen hekelen ; want zulks is geenszins het werk van Jongelingen , en brengt meer haet dan verbetering te weeg. Maer het goede
oor-

oordeel moet hun leeren , dat zulke gedragingen een teeken van eene opvoeding zyn , waer door men zich zelve en zyne Ouders onteert. De liefde voor het Opperwezen moet hun inprenten , dat het onbetamelyk is zulke daden naer te volgen. En hunne edelmoedige eigenliefde moet hun leeren , dat het billyk is zulke gezelschappen te vermyden. Hierom is het ten hoogften noodig , dat zy verkeeren met zulken , die , op eene zachte wyze , elkanderen berispen , die van elkanderen nayverig zyn , waer door de eene in deugd en wetenschappen boven den anderen tracht te geraken. De vriendschap aldus , en op zulke voorwaerden , in de Jongelingschap gemaekt , zullen niet voor den doot eindigen. In tegendeel , de vriendschap , die ongebondenheit ten steun heeft , moet in 't kort vervallen , om dat zy elkander mistrouwen zullen.

§. XCII. In de Jongelingschap worden de Wellusten geboren , en deze zyn meenigwerf niet minder nadeelig aen eene goede opvoeding , dan de Hoovaerdy en Gramschap , waer van
wy

wy gesproken hebben. Het is eene bekende zaak, dat de wellust grootelyks afhangt van het natuurlyk gestel der menschen, waerom van twee Broederen, die te samen opgevoed zyn, deze vry meer, dan geene, aen de wellusten zal onderworpen zyn: Doch het is niet minder waer, dat, door eene goede bestiering, de natuurlyke neigingen, waer uit de wellusten spruiten, gebogen en geleid worden, zoodanig zelf, dat zy, in plaets van na-deelig te zyn, tot heil kunnen strekken. De zorg van eenen Opvoeder moet derhalven met dezen tydt verdubbelen, op dat deze onheilen alle zyne zorgen niet om verre stooten, en zyne moeiten vruchteloos maken. *Kwade t' samensprekingen bederven goede zeden*, zegt het spreekwoord. Door dezelve is het ook, dat de lusten opgewekt, de begeerlykheden gaende gemaakt worden, en de driften kracht ontvangen. Men moet dan niet alleen zorgvuldig vermyden, in der Jongelingen tegenwoordigheit, te spreken van dingen, die onbetamelyke lusten in hun opwekken; maer van hun vervreemden allen, die noch in woorden, noch
in

in gebaren zedig zyn. Men moet in hun de edele schaemte , die thans zoo zelden by Jongelingen gevonden wordt, trachten standt te doen grypen ; op dat zy niet alleen schrikken voor onbeta-melyke dingen te spreken , maer zelfs van die aen te hooren. Ten dien einde moet men hun inboezemen , hoe het toegeven in driften niet alleen voor de ziele , maer ook voor het ligchaem scha-delyk is. Men zal hun op eene duide-lyke wyze onder het oog moeten bren-gen , hoe de een lust den anderen voort-brengt, en by voorbeelden aentoonen , hoe men niet eensklaps ten toppunt' aller ongebondenheit geraekt , maer al-lengskens , en als by trappen. Men moet hun de schakel van het kwaedt leeren begrypen , dat is , duidelyk be-toogen , hoe uit het eene kwaedt het ander moet voortvloeiën , hoe gevaer-lyk het deswegens is , zich eens aen eene kwade daedt schuldig te maken. Men kan hun nu uit de gewyde en on-gewyde Schriften aentoonen , hoe men-schen , anders met een goed oordeel begaeft , wanneer zy op den eersten trap van het kwaedt waren , van het eene tot het andere zyn overgegaen , waer door

door Huisgezinnen , Geslachten , ja geheele Volken ongelukkig geworden zyn. Hier van zyn , wel is waer , verscheidene Werken te vinden , vooral in de Zedekundige Schriften ; maer niemand kan ontkennen , dat de levendige stem , en duidelyke wyze van voorstellen , en de toepassing , die men den Jongelingen zelfs doet maken , veel sterker op hun gemoedt werken , dan het lezen van Schriften , daer ze somwyl verdriet in krygen , of , by gebrek van oordeel , het rechte besluit niet uit trekken. Dit verzuim in de Opvoeding brengt te weeg , dat wy zoo veel ongebondene Jongelingen hebben ; niet tegenstaende de Weereldt dagelyksch met Zedekundige Werken vermeerdert wordt. Wanneer men dezen weg , in de Opvoeding , inslaet , zal het niet moeielyk zyn , den Jongelingen een begrip te doen krygen van de Weereldt met derzelver Inwooneren ; het zal niet moeielyk zyn te doen zien , hoe de vleitaal van bedorvene Jongelingen niet anders strekt , dan om anderen te verleiden , en medemakkers in het kwaedt te hebben ; hoe sommigen , uit baet-

IX. Deel, 4. Verh. L zucht ,

zucht , de driften streelen ; welke de listen zyn , die Verleiders aenleggen , om anderen tot zich te trekken , en hoe men zich voor dezelve wachten moet. Niets is van grooter aengelenheit , dan duidelyk aen te wyzen , hoe de schaemte het kwaedt verzelt , en dat men , door het bedryven van kwade daden , zyne achting by alle braven verliezen moet ; hoe de Hoogmoedt haet , de Gramschap gevaer , en de Wellusten verachtigen voortbrengen. Onze meeste Jongelingen zyn in een verkeerd begrip , aengaende hun gedrag , de meeste wanen , als of , uit de opvolging hunner lusten , eene ware vergenoeging spruiten moest. Deze , om dat hy op zyn beurt van zich durft spreken , denkt dat hy dapper is ; geene verbeeld zich , dat de wellusten vry zyn voor eenen Jongeling , als of 'er geene brave Mannen konden zyn , ten zy ze wellustige Jongelingen geweest waren ; een derde gelooft , om dat hy van alle dingen mede durft spreken , dat elk zich over zyn verstandt verwondert , en wordt , in 't einde , zoo praetzuchtig , dat hy , by gebrek van reden , zyne toevlucht

tot

tot lafteren en liegen neemt. In een woordt , de onkunde , hoe zich te gedragen om by elk gunft te verkrygen , aen den eenen kant , en de ledigheit van geest aen den anderen , zyn de reden , waerom men zoo veel jonge Lichtmiffen ziet.

§. XCIII. Men zal mogelyk vragen : Is dan een Jongeling , welk een goed oordeel heeft , en ervaren is gemaekt in alles , wat tot eene goede Opvoeding vereifcht wordt , die de gevaren , der Jongelingschap eigen , kent , en niet onkundig is van de wegen , die hy moet inflaen om gelukkig te worden , geheel vry voor alle gevaren ? Kan de deugdzaamfte zelf niet ftruikefen , en , in wederwil , aller moeite , tot ongebondenheit overgaen ? Ik antwoord : gewiffelyk ja. Doch hy , wiens geest met de zaden van deugd en verftandt vervult is , zal niet bloot ftaen voor het tiende deel der gevaren , waer voor onkundige Jongelingen open leggen. Wie geproeft heeft , welk genoeg in 't betrachten der deugd , en wat vermaek in het beoeffenen van den geest

gelegen is, zal geen tydverdryf behoeven te zoeken, om zynen geest in nuttelooze gezelschappen te vermaken. Ook zal hy, gevallen zynde, door zyne eigene gemoedsbekwaemheden, tot de betrachtting der deugdt opgeleid worden, en, zoo hy eenmael in de vermaken, en ongebondenheden zich overgeeft, zal hy beter in staet zyn om te overwegen, welk het nuttigste en vermakelykst is. En naerdien het werk, hem ten laste gelegd, binnen het bereik zyner bekwaemheden zal zyn, zal hy niet genoodzaekt wezen ydele vermaken te zoeken, om dat hy verdriet in den arbeid vindt.

§. XCIV. Doch gestelt zynde, dat de een of andere drift de overhandt over hem mogte hebben, en onze Jongeling ongelukkig genoeg ware om eene drift, welke hy zelf niet goed keurt, op te volgen; laet ons zien, door welke middelen hy best tot zynen plicht te brengen zal zyn. Wie eenen afgedwaelden Jongeling zoekt te recht te brengen, met hem door eene harde bestiering onderworpen te maken, loopt

loopt gevaer om zyne strafheit met onbuigzaamheit beantwoord te zien. Want naerdien de Jongelingen geene Kinders meer zyn, zullen zy, wanneer zy de berispingen meer vreezen, dan zich schamen over het bedrevene kwaedt, geene middelen onbeproeft laten, om hunnen Bestierer te bedriegen. Ook zal de strafheit de oorzaak zyn, dat deszelfs tuchting veracht, en vruchteloos zal worden. Echter moet een Opvoeder, aen den anderen kant, den misflag des Jongelings niet laten ongemerkt voorby glippen, denkende, dat het slechts Jongelingen zyn, en dat hun goed oordeel hen, den eenen of anderen tydt, wel zal te recht brengen: Want dit maekt de Jongelingen verhard in het kwaedt, doet de geneigtheit tot het zelve aengroeiën, en leert hun zich aen het kwaedt gewennen; hier door denken zy, dat het eenen Jongelinge vry staet, zich nu en dan tot eene dwaesheit over te geven, ja dat 'er geene oude lieden gevonden worden, of zy hebben in hunne jeugdt deze of geene dwaesheden begaen. De middelmaat tusschen strengen lachhartigheit zal de beste weg zyn,

die men met hun zal inflaen; doch om in alles, zoo veel ons mogelyk is, de duidelykheit te betrachten, zullen wy eens veronderstellen, dat een Jongeling in alles eene opvoeding hadt, overeenkomstig het geen wy in het vorige gemeldt hebben; dat wy hem zagen evenaren in zielsvermogens den welopgevoeden van zynen tydt, doch dat hy, door de verleidingen der driften, of gezelschappen, voor eenen tydt, van deugdzaam in ongebonden, van eenen Voorstander der Wetenschappen in eenen Beminnaer van ydele vermaken verandert was. Laet ons zien, hoe wy dien Jongeling zullen te recht brengen.

§. XCV. Daer zyn menschen, ja zelfs Jongelingen, die groote wanbedryven verrichten, en by zich zelfs redenkavelen, als of hun dit geoorloft ware, ten minsten, of het zoo erg niet was, als men 'er van opgeeft. Doch de oorzaak van deze redenering vloeit of uit onkundigheit, of uit verharding in het kwaedt, en wy denken grondt te hebben, dat het kwaedt onze Jongelingen niet ligt zoo ver ver-
 voc-

voeren zal, dat zy ſchielyk in het zelve verharden zullen. In tegendeel durven wy ons vleiën, dat zy telkens, op de afwyking van het ſpoor, hun voorgelchreven, eene overtuiging by zich zullen gevoelen, welke min of meer in hun eene ſchaemte zal verwekken, zoo wel voor zich zelve, als voor hun, onder wier beſtier zy ſtaen. Deze ſchaemte, die inwendige overtuiging by zich zelfs, is het, die men in het verbeteren van zulk eenen Jongeling, moet aen het werk helpen, op dat hy zyne daden als met een anders oog moge leeren beſchouwen. Om dat 'er nu geene gunſten meer indruk op het gemoedt maken, dan die men geniet, wanneer wy ons die onwaerdig gemaakt hebben, zoo zullen de gunſten, die men eenen afgedwaelden Jongelinge bewyft, meer uitwerking op zyn gemoedt hebben, dan beſtraffingen, die men hem over zyn kwaedt doet; te meer, daer 'er in alle beſtraffingen of dreigementen iets ſcherps te vinden is, waer door de Jongelingen zich inbeelden, het voorledene kwaedt geboet te hebben. Wel verre dan van onze gunſten in te trekken, en hem als een on-

waerdig lid te behandelen, zullen wy, in welke omftandigheden hy ook mag gekomen zyn, niet minder betoonen dezelfs befchermer, hulp en toeverlaet te zyn, dan wy eertyds waren; op dat hy tot zyne Bestjerers, als tot zyne getrouwfte Vrienden, de toevlucht moog' nemen, en niet genoodzaekt zyn, zyne fchande aen vreemden toe te vertrouwen. Niet dat ik den Jongeling met geld zoude ondersteunen, wanneer hy zich aen lichtemifferyën overgegeven hadt; dit doende, zou men de oorzaak van dezelfs ongeluk, en niet van zyne verbetering zyn: noch dat ik door myne lafhartige onopmerkzaamheit hem zou toefchynen het misdryf gering te achten. In tegendeel, wilde ik hem op eene vriendelyke wyze, onder het oog brengen, welk een ongelyk hy zich zelve, wat verdriet hy my, en alle zyne vrienden, aengedaen heeft; ik wilde hem doen opmerken, of'er zoo veel meer vermaek in de ondeugdt, dan in de betrachtting van zynen plicht gelegen was, dat hy, om derzelve wil, zyn tydelyk en eeuwig onheil, boven zyn bestendig geluk zoude kiezen.

zen. Eindelyk , ik wilde hem doen zien , door een gedrag , eenen verftandigen Bestierer eigen , dat zyn misdryf my even ſterk aendeed , als of ik het zelf bedreven had. Voeg hier nu by , dat hy niet onbewuſt is , wat ontegenzeggelyk uit het kwaedt moet volgen , en wat vermaek in de betrachting van zynen plicht gelegen is. Zoude ik nu geen recht hebben , om te denken , zoo hy ſlechts van eenen middelmatigen goeden aert is , dat hy , door zulke teekens van onophoudelyke goedheden , by zich zelve zal beſchaemt worden , en dieper wonden zal dragen , dan of hy met de ſcherpſte verwytingen waer' geſtraft geworden ? Ja een Jongeling , wiens gemoedt , van jongs af , met de zaden van deugd bezaeit is , zal hier door gebragt worden , om aldus by zich te redenkavelen :

§. XCVI. Zal ik , aen wien noch arbeit , noch onkoſten geſpaert zyn , ten einde my , door middel eener goede opvoeding' , gelukkig te maken , die nimmer met onbarmhertige wreedheit behandelt ben , maer aen wien

L 5 zelfs

zelfs de strengste tuchtigingen geschied zyn , op eene wyze , waer in niets dan myn nut te vinden was , die nu nog , nu ik my zoo deerlyk misgrepen heb , op nieuw de blyken van die teederste liefde draeg ; zal ik , in wederwil van dit alles , nu de snoodste ondankbaerheit bewyzen ? Zal ik be-
toonen zoo veel van den aert van zulke liefdragende Ouderen te verschillen , en dat slechts om vermaken en driften naer te jagen , die by het licht der reden , my geschonken , beschouwt zynde , niet anders zyn dan nuttelooze dwaesheden , door knagend leetwezen verzelt ? Zal ik , door deze ydelheden , waer door ik my by alle brave en verstandige lieden gehaet maek , de hoop en verwachting myner Ouderen om verre werpen , en onderkruis en wederwaerdigheden , die zy in dit leven hebben , voor hun het zwaerste zyn , en (om de woorden van JUDAS te gebruiken) *de graeuwe hairen mynes Vaders ten grave doen nederdalen* ?

§. XCVII. Hier op zal men mogelijk zeggen , dat 'er weinig Jongel-

lin-

lingen, en vooral zulken, die van het spoor der deugd afgedwaelt zyn, gevonden worden, die op zulk eene wyze zullen redenkavelen; te meer, daer de driften der meeste Jongelingen zoo groot zyn, dat hun verstandt 'er door bedorven, en hunne reden geheel verdonkert wordt: Zoo dat zy, verre van overdenkingen te maken, zelfs niet vatbaer zyn voor overtuigende vermaningen en bestraffingen, en moedwillig bespotten die geenen, welke, met liefderyke redenen, hen vermanen. Voorzeker, bevestigt de ondervinding deze waerheit slechts al te veel; doch zoo wy de oorzaak hier van naerspeuren, zullen wy bevinden, dat het meer aen het gebrek eener goede opvoeding in de kindsheit te wyten is, dan aen de driften, die den Jongelingen natuurlyk eigen zyn. Immers de meeste Jongelingen zoeken de vermaken, om dat hun geest ledig is, en dat zy nimmer den smaek der deugd en wetenschappen geproeft hebben. Het grootste deel der Jongelingen bemint zyne Ouders, om dat het door hen het leven ontvangen heeft, maer niet met eene liefde van DAVID en Jo-

JONATAN, die spruit uit eene zuivre
 achting, op erkentenis gegrond, waer
 door zy de zinstreelende vermakelyk-
 heden kunnen laten varen, om in de
 hoogachting van zulke beminnenswaer-
 dige Ouderen te staen. Hoe zal men
 van eenen Jongeling, die, wanneer hy
 in gezelschap is, door elke redevoe-
 ring die hy doet, te kennen geeft wat
 lage denkbeelden hy heeft, hoe onbe-
 dreven hy in alle zaken is, hoe hy den
 tydt zyner jeugd doorgebracht heeft,
 en welke zyne opvoeding geweest is:
 hoe, zeg ik, zal men van hem ver-
 wagten, dat hy, wanneer hy zyn ei-
 gen bestier in handen heeft, onder
 het gezelschap van eene ry Jongelin-
 gen, niet wyzer dan hy, voorzien met
 eene goede beurs gelds, zich bemoeiën
 zal met de overdenking, hoe hy zyne
 gangen zal richten om een gelukkig
 mensch te worden; naerdien hy, tot
 nu toe, geen ander geluk gekent heeft,
 dan het geen in de voldoening zyner
 driften bestond? Niets is zekerer,
 wanneer het verstandt, van de eerste
 jeugd af, niet voor nutte overdenkin-
 gen vatbaer gemaakt is, dan dat men
 het in de Jongelingschap te vergeeffsch
 wacht.

wacht. Dit is de oorzaak, dat meenig Jongeling, daer hy door honderd oogen nagespeurt wordt, en het verstandig bestier van eenen geleerden Bestierer by zich heeft, in wederwil van dit alles, uitspat, en tot ongebondenheit zich overgeeft. Wie zou ook een geregeld gedrag verwachten van Jongelingen, die Mannen in boosheit, en Kinders in 't verstandt zyn? Ik beken, men ziet ook dat groote geesten tot lichtemissery overslaen; doch dit is een blyk, dat hunne geesten, met de heilryke gronden van Godsvrucht, niet doorkneed zyn, en geeft een klaer bewys, dat verstandt zonder deugd meer gevaerlyk, dan voordeelig is.

§. XCVIII. Uit het geen tot hier toe gezegt is, zal men ligt beseffen, hoedanig met de Jongelingen te handelen zy, ten einde hunnen geest op het heilryk padt der deugd te leiden, en wy zouden met een weinig hier by te voegen, het Werk kunnen eindigen, ten ware wy genoodzaekt waren, nog iets te zeggen ter bestiering' van het verstandt dier geenen, die tot be-
kwaem-

kwaemmaking in den post, welke zy zich voorgestelt hebben, tot de Hooge Scholen of elders moeten gezonden worden. Met welk een gerust hart kan een Vader zyn Kindt niet zien vertrekken naer die plaetsen, welke veeltyds de struikelpaetsen voor Jongelingen zyn; wanneer hy bewust is, dat zyn Zoon, behalven zyne kennis in de gronden der Wetenschappen, die op de Hooge Scholen moeten geleert worden, ervaren is in de grondbeginselen van ware deugd en Godvrucht; dat hy daerenboven verzekert is van deszelfs teedere liefde t'zynwaerds, en van deszelfs bekwaemheden, om zich door middel van eene oprechte hoogachting, zonder valsche vleierij, voor alle menschen, by ieder aengenaem te maken! Zulke Jongelingen zal ik op de Hooge Scholen verzellen.

§. XCIX. Ik behoef my niet in te laten, op welk eene wyze een jong Heer dagelyks zyne tyden op de Studiën zal doorbrengen, om in de zich voorgestelde zaken bekwaem te worden; dewyl dit voor het grootste gedeelte zal afhangen van de zaken, in wel-

welke hy zich begeert te oeffenen, of van de orde, die op de Hooge Scholen gehouden wordt. Het zal nutter zyn te overwegen, hoe Ouders zich moeten gedragen, om hunnen Zoon tot nut te zyn. Niets is noodzakelyker, dan dat een Vader, alvorens hy zynen Zoon van zich zendt, hem onder het oog brengt, welk einde hy zich met hem voorgestelt heeft, hoe zyn gansche doel, van het begin zynes levens tot nu toe, met hem geweest is, om in alles deszelfs geluk te betrachten, doch dat het hem onmogelyk is dit einde te bereiken, ten zy hy nu zelfs medewerke; van welke medewerking nu deszelfs geluk afhangt; een geluk, dat onafscheidbaer aen het zyne verknocht is. Hy kan hem voorstellen, hoe hy den tydt moet doorbrengen, ten einde hy rekenfchap moge geven, op welk eene wyze dezelve doorgebracht is. Of fchoon wy aengetoont hebben, dat het gedrag van den Jongeling veel zal afhangen van zyne eerfte opvoeding; evenwel is de plicht van eenen Vader zynen Zoon voor te fchryven, door welk een gedrag dezelve zich aengenaem zal maken, in de

ge-

gemoederen der geenen, met welke hy verkeert, en vooral by deszelfs Hoogleeraren, met aentooning hoe van derzelve gunst, deszelfs geluk voor het tydelyke zeer veel afhangt, naerdien zy, door hunne genegenheit, hem in de vorderingen der Studiën van byzonder nut kunnen zyn, en door hunne achting, in vervolg van tyden, tot zyn uitwendig heil veel zullen toebrengen; behalven dat de achting, die geleerde Mannen ons toedragen, onze achting in deze weereldt doet ryzen. Ook zal ten uiterste nuttig zyn, dat een Vader voor zynen Zoon eenen verstandigen Vrient weet te verwerven, bekwaem om zich in deszelfs vertrouwen en yriendſchap in te wikkelen; niet om een trouwe Tolk te zyn van alles wat de Zoon uityoert, maer om hem, door zyne wyze raedgevingen; door briefwiffeling, in alle gevallen tot byzonder nut te zyn: Want men ziet zelden, of een Jongeling verkieft zich eenen byzonderen Vrient. Indien hy nu eenen Boezemvriendt met bedorvene zeden verkieft, zal zulk een Vriendt meenigwerf de grootſte hinderpael in deszelfs geluk zyn. Men denkt mogelyk,

lyk, dat een Vader tevens die verstandige Vriendt moet zyn. Maer behalven dat 'er altydt, hoe liefdragend Ouders zich betoonen, een zeker ontzach en beschroomtheit plaets grypt, zoo schynt het in den aert aller menschen, en voornamelyk der Jongelingen te zyn, tot hunne innigste Vrienden te verkiezen zulke lieden, die in 't geheel niet, of van verre slechts van hunne verwantschap zyn. Hoe groot het gewin zal zyn, dat Ouders uit deze voorzichtige keuze zullen trekken, is ligt op te maken; zy zullen geruft kunnen zyn, dat hun Zoon, door de kwade raedgevingen van zynen Vriendt, niet zal bedorven worden; geruft kunnen zy vertrouwen, dat de deugd en het verstandt van hunnen Vriendt zullen medewerken, om hun Kindt gelukkig te maken, dat de geheimen van hunnen Zoon veilig aen dezen Vriendt zullen toevertrouwt zyn. Ook zal een Vader hier door zynen Zoon van verscheide- ne dingen onderrechten, die somtyds beter van eenen Boezemvriendt, dan van de Ouderen zelfs kunnen gezegt worden. Kan men insgelyks voor zynen Zoon goede en verstandige Vrien-

den verwerven , in die plaetsen , waer hy zyne Studiën volbrengt , zal het mede heilzaam voor hem zyn , uit aenmerking' dat alle zulke Vrienden alszoo vele keetenen zyn , waer door hy verbonden wordt zyn gedrag verantwoordelyk te maken. Door zulke Getuigen en Medehelpers omringt , ô Jongelingen ! verwachten wy van U , dat gy in alles U van uwen plicht zult kwytten , en U bekwaem maken , om met den tydt , tot vreugd' uwer Ouderen , tot genoeg en voor U zelve , en tot heil van uwen evenaesten te zyn.

§. C. Niet tegenstaende 'er hoop is , dat een Jongeling , welke , benevens zyne goede grondbeginselen , uit de opvoeding getrokken , door zulk een geleide , naer de Hooge Scholen gezonden wordt , aen de verwachting zyner Ouderen voldoen zal ; nogthans kan iemand , wiens middelen toereikende genoeg zyn , om dan eenen Bestierer of Medgezel voor zynen Zoon te kiezen , zulks tot verder volmaking van den Jongeling veilig doen. In den tweeden Tydtkring , heb ik aengetoont , hoe de Ouders zich jegens eenen Bestierer ,
aen

aen wien het Kindt geheel toevertrouwt is , moeten gedragen , en wat op de verstandige regering van zulk eenen Bestierer moest volgen ; waer uit af te leiden was , dat de Alwysheit , van elken Vader , in zynen post , zulke bekwaemheden vordert , als tot volmaking der opvoeding' zyner Kinderen noodig is. Doch aengemerkt de Jongelingen nu uit het oog hunner Ouderen gezonden worden , waer door dezelve buiten staet worden , die dagelyksche en byzynde zorg over hunne Kinders te nemen , kan niet veroordeelt worden , dat zy dan eenen verstandigen Man uitkiezen , die in dezen hunne plaets vervult : welke dan niet zoo zeer als een Bestierer , die het Kindt , naer zyne genegenheit , stiert , maer als een Medgezel en Vriendt verstrekt , die zorgt , dat de bevelen des Vaders in alles uitgevoerd worden , en zich voor het gedrag van den Jongeling verantwoordelyk stelt. Deze moet groote bekwaemheden bezitten ; hy moet zich weten geacht , gevreesst , bemint en ontzien te maken , niet alleen deugdzaam voor zich zelve , maer van een gedrag en houding zyn , dat anderen tot ware deugd opleidt.

Hy moet den post van getrouwen Vriend bekleeden, waer van vorens gesproken is, vooral moet hy de achting, eerbiedt en liefde, die de Jongelingen hunnen Ouderen verschuldigt zyn, weten aen te kweeken, en zyn grootste heil in de bevordering der ziel en lichaems vermogens van den Jongeling te stellen.

§. CI. Het reizen door de weereldt is een noodzakelyk deel eener goede opvoedinge, wanneer de Ouders genoegzame middelen hebben, om dit hunne Kinders, op eene behoorlyke wyze, te laten verrichten. Nimmer is 'er een verstandig Bestierer of Medgezel noodiger dan in het reizen, en Ouders, die het vermogen niet hebben, om dien hunnen Kinderen mede te geven, zouden beter doen hunne Kinders niet te laten reizen, dewyl de Jongelingen gevaer loopen, om, in plaets van de deugden en zeden der Uitlanderren, hunne ondeugden en gebreken te leeren. Deze Bestierer moet den toevertrouwen Jongeling gedurig doen opmerken, welke het einde zy, dat deszelfs Ouders zich met dit reizen voorstellen, wel-

welke zeden te pryzen , welke te laken zyn. Hy zal hem het merkwaerdigste van alle zaken aentoonen , hem doen opteekenen , het geen dubbeld zyne aendacht waerdig is ; met één woordt , hy zal hem door het reizen , de proef geven van alles , waer van hy te vooren , door middel der wetenschappen , een flaeuwer denkbeeldt hadt ; op dat hy hier door de weereldt , derzelder inwooners , zeden , gewoontens , deugden en ondeugden volmaektelyk leere kennen , om van dit alles , voor zich zelve en zyne medemenschen , een nuttig gebruik te maken. Hoe zeer eene aenzienelyke geboorte , door dit reizen , luister bygezet wordt , is ligt te bevroeden , hoe de Krygsheldt uit het beschouwen van den aert , en het gedrag der vreemde volken , de heilzame lessen trekt , om een dapper man , en zyn Vaderlandt tot wezenlyk nut te zyn , behoef ik niet te betoogen. Welke honigraten de Zoon eenes ryken Koopmans puurt , uit het beschouwen der Landen , en derzelder heilbronnen , is genoegzaam bekend. Het is derhalven niet zonder reden , dat wy het reizen , als eene onvermydelyke noodza-

kelykheit rekenen , voor lieden , die genoegzame middelen hebben , om dit op de vorensgenoemde wyze ter uitvoer te brengen.

§. CII. Wanneer wy alle de regels , door ons opgegeven , met aendacht overwegen , denk ik op goede gronden te mogen oordeelen , dat men de Kinderen , die ik nu tot naby het einde der Jongelingschap gebracht heb , voor zoo verre het door uitwendige middelen mogelyk zy , tot gelukkige en nutte menschen zal maken : Want beschouwen wy den Ambachtsman , wy hebben getracht hem bekwaem te maken , om door zyn beroep , zoo veel mogelyk is , onafhankelyk van anderen , voor zich en de zyne het noodige te winnen ; terwyl zyn geeft door de gronden van den Godsdienst , mede opgegeven , begaeft kan worden met deugden , die zyn geluk in dit en het toekomende leven kunnen voortbrengen. Wenden wy het gezicht naer den Koopman , onze opvoeding leert hem , hoe eenen voorraedt van kundigheden te verzamelen , waer door hy in de weerelt als een verftandig man kan verkeeren ; niet
 ZOO

zoo zeer pogende eenen overvloedt van goederen te verzamelen , als wel om door zynen koophandel zyn geslacht aenzienelyk te maken , en de steun van zyn Vaderlandt te zyn ; terwyl zyne godvruchte ziel gestadig de schatkamer harer liefde openzet , den Bouwman de vrucht zyner akkeren vergeldende , den Ambachtsman vermakelyk doende arbeiden , hunnen maeiëren bevelende , om , onder het inzamelen der ryke oogsten , met eene onbekrompe handt , de voren met granen op te vullen , op dat hunne arme medeburgers , hen zegenende , die granen mogen oplezen. Die zich in Konsten en Wetenschappen oeffenen , hebben wy getracht voor te schryven , hoe zy , de opgeblazenheit hatende , achting by de weereldt kunnen verkrygen , en eenen naem , die hen , en hun nageslacht in eere houdt , verwerven ; en hoe zy de luister hunner Geboorteplaets , ja van hun Vaderlandt kunnen zyn : Terwyl de gronden van Godsdiensst hun leeren kunnen , hoe de vermeerdering van wetenschappen , tot eer' des Schepers , en onderlinge steun en liefde van alle menschen moeten strekken. Ook

zullen onze gelegde gronden kunnen dienen , om den Geneesheer , met eene ervarenere handt , en mededoogende ziel , tegen de verwoede kwalen , die het menschelyke leven drukken , onvermoeid te doen waken , en allen tot heil te zyn : Om den Verdediger van recht en gerechtigheit zyn edel en eerwaerdig beroep met eene vrome ziele , en genoegzame vermogens , onbekwaem om door onnutte winsten omgezet te worden , waertenemen. Om den Godsgeleerden , met een godvruchtig hart , niet opgevult met schadelyke vooroordeelen , maer met verstandt en deugdt , de godvrucht in de harten zynner tydgenooten te leeren zaeiën ; terwyl hy door een wys gedrag zich zelve , en zyne woorden , aengenaem in de gemoederen der menschen maakt. Ook zal de Krygsman zyne achting op zyne bekwaemheit , en zyne dapperheit in de deugdt gegrond vinden , en hy zal bevinden , dat hy , om gelukkig en nuttig in de weereldt te leven , benevens een Beschermmer des Lands , een beminnaer van deugdt en wetenschappen moet zyn. Eindelyk , wie twyffelt , of de Edelen des Lands
 zul-

zullen , na zy den loop eener opvoeding , die op verftandt en deugdt gegrond is , genoten hebben , door de aenzienelyke Ampten ingewacht worden ? Hunne minderen zullen hen als de Befchermers hunner vryheit te gemoet zien : hunne wysheit zal de fteun , hunne goedheit de bandt van onderlinge liefde , en hunne deugdt de baek van ware godvrucht zyn , en zy zullen niet flechts gelukkig regeren , maer ook hunnen Onderdanen alle heil toebrengen. Hier zoude ik eindigen , ten ware ik , my de woorden der Heilige Schrift errinnerende , gedachtig ware , *Dat het niet goedt is dat de mensch alleen zy.* Het is ook zeker , dat ons geluk eene groote volkomenheit bekomt , wanneer wy het met eene beminnellyke Wederhelft mogen deelen : met welke overweging ik myn Antwoordt zal fluiten.

§. CIII. Een der grootfte gunften , welke de Algoedheit den mensch bewyft , is , hem eene deugdzame en verftandige Huisvrouw te geven ; waerom deze te recht als eene gift des Heeren , het fieraedt des Mans , en de fteun van

M 5

haer

haer Króoft aengemerkt wordt. Het is derhalven van de uiterfte aengelegenheit, dat een Jongeling, in het uitkiezen van eene Bedgenoot, die hem in voor- en tegenheden verzellen moet, met de uiterfte omzichtigheit te werk ga: want men heeft meenigwerf gezien, dat een gelukkig Jongeling, door eene onwaardige Huisvrouw, in alle elenden werd ingewikkelt; in tegendeel, dat een Jongeling, aen ongebondenheden overgegeven, door eene deugdzame Vrouw, een groot toppunt van heil beklommen heeft: Waer uit alle Ouders zeer duidelyk bespeuren kunnen, hoe zy, zoo veel in hunne vermogens is, moeten medewerken in deze gewichtige zaek, om hunne Kinders tot gelukkige menschen te maken. Doch is de omzichtigheit, in alle deelen der opvoeding, van eene volstrekte noodzakelykheit; in dit stuk wordt zy, op eene byzondere wys, gevordert; naerdien 'er meenige Jongelingen, door middel van gedwongene huwelyken tot de grootste rampen gekomen zyn; hoe dikwerf heeft men niet bespeurt, dat Jongelingen van groote hoop op deze klip schipbreuk geleden hebben, en dat

dat het huwelyk , dat Godt heeft gefchikt om 's menfchen heilftaet te volmaken , dat het laetfte is om een Jongeling gelukkig te maken , de oorzaak is , waer door alle vorige zorg en moeite om ver gefloten wordt. Om deze oorzaak reken ik het eene onvermydelijke noodzakelykheit te zyn , daer wy de middelen , om Jongelingen gelukkig te maken , trachten aen te toonen , dit ftuk nader te overwegen.

§. CIV. My dunkt , ik hoor my vragen : of niet alle Ouders het hoogfte recht hebben , om voor hunne Kinderen eene wederhelft te kiezen , overeenkomftig hunne geboorte ; eene keuze , waer door zy , in deze weereldt , minder afhankelyk van anderen zullen worden , waer door zy haer geflacht tot grooter aenzien zullen brengen , en hunne Kindskinderen de hoogfte trappen van eere mogen doen beklimmen ; te meer , daer zy al hun vermogen te kosten gelegd hebben , om hun welzyn te bevorderen , en dit doende , geen ander oogmerk vormen , dan in alles hun eer en aenzien te vergrooten , en hen en derzelve Kinders gelukkig te ma-

maken? Mogen, ja kunnen Kinders twyfelen, of hunne Ouders, die hen, van de teedere jeugd af, met de grootste genegenheit en liefde behandelt hebben, toonen hier ook de laetste blyk hunner goedheit, met hun eene *Ega* voor te stellen, bekwaem om hun uitwendig heil in alles te volmaken, en geven hier door nieuwe blyken hunner verbintenis, van alles in het toekomende te zullen doen, wat tot behoud hunner Kinderen zal noodig zyn? Voorzeker, zoo wy recht overwegen, hoe groot de verplichting van een Kindt aen zyne Ouderen is, en hoe een deugdzzaam Jongeling zyn grootste vermaek schept, in de bevelen zynier Ouderen te gehoorzamen, welker wederliefde een groot deel van zyn inwendig genoegen uitmaekt, krygt der Ouderen eisch niet weinig klem. Ook ziet men dikwerf, dat Jongelingen de drift van de liefde niet wel weten te onderscheiden, en dat zy, door een al te styfzinnig gedrag, of verhaesting in het huwelyk, ongelukkige menschen geworden zyn. Doch de zaak, die wy thans overwegen, is teeder, het is een onveranderlyke keus, eene keus, waer in

in alle naberouw te laet is, en die, wel overwogen, veel meer van de huwbare personen, dan van derzelve Ouderen afhangt. Ten dien einde dienen alle Ouders hier in op eene voorzichtige wyze te handelen, en nimmer hun hart te stellen op eene keuze, die van den wil der wyze Voorzienigheid geheel afhangt. En den geenen, die mogten denken, dat hun recht hier door te veel besnoeit zoude worden, zou men kunnen vragen: Of zy zich, in het opvoeden hunner Kinderen, een ander einde hebben voorgestelt, dan die gelukkig te maken? Zoo neen, men kan hun antwoorden: Dat hy, die een ander tracht gelukkig te maken, geene middelen moet ontzien, om tot dat einde te geraken, al moest hy hier door zyne eigen genegenheit en genoeggen verzaken. Zou een Vader onbarmhertig genoeg zyn, om zyn Zoons gehoorzaamheit, ten koste van deszelfs geluk, te beproeven, daer 'er zoo meenige bewyzen zyn, dat Jongelingen ongelukkig zyn geworden, om dat zy onberaden, slechts om tot mannen staet te raken, of uit enkele gehoor-

hoorzaemheit aen hunne Ouderen , zich in den Echt begeven hebben ? Het valt voorzeker hart , te zien , dat Kinders zich van groote Erffenissen versteken zien , om dat zy den wil onzer nabestaenden in het Huwelyk niet opvolgen. Maer aen den anderen kant is het zeer onbillyk , onzen nabestaenden zulke bewyzen onzer goedheit te geven , om dat zy , in een stuk van zulk gewicht , hunnen wil verzaken , om den onzen op te volgen. Echter begeer ik geenszins , dat Ouders zullen toestaen , dat hunne Kinders zich vereenigen met personen , waer door hun geslacht onteert wordt , en met dewelken men duidelyk ziet , dat hunne Kinders ongelukkig zullen worden.

§. CV. Op dat Ouders hier in met voorzichtigheit mogen te werk gaen , moeten zy letten , van welke natuurlyke neigingen hunne Kinders zyn , dat is , of zy behooren onder die géenen , die , door opkomende driften , zeer ver vervoert kunnen worden , gelyk 'er zeer vele Jongelingen gevonden worden , zelfs deugdzame niet uitgezondert ;

dert; en of hun Zoon de gaef van onthouding heeft, gelyk weder de een merkelyk van den ander hier in verſcheelt. Naer ondervinding hier van, kunnen zy hunne maetregelen nemen. Een Jongeling, wien het trouwen noodzakelyk is, van het Huwelyk af te houden, zou oorzaak kunnen zyn, dat hy zich tot ligte gezelfchappen begaf, en töt ongebondenheit liet vervoeren. In tegendeel, een ander, die nog voor geene Huwelyksliefde vatbaer is, onophoudelyk tot het zelve aen te zetten, zou oorzaak kunnen zyn, dat hy, zonder rechte liefde te hebben, tot dien ſtaet geraekte, en in den zelve ongelukkig ware. Naer alle deze omſtandigheden moeten Ouders zich wyfelyk ſchikken, en 'er is eene voorname plicht, die alle Ouders, omtrent hunne Kinders, wanneer zy tot huwbare jaren gekomen zyn, moeten betrachten: Dat is, dat zy hun den aert van het huwelyk moeten voorſtellen, betoonende, dat een huwelyk op deugd en inwendige overeenſtemmingen der gemoederen moet gegrond zyn, welke de teekens zyn van eene Echtge-

genooten , die het geluk haers Mans , en de bevordering haers Huisgezins kan te weeg brengen. Hoedanige plichten te betrachten zyn , zoo aen de zyde des Mans , als aen die der Vrouwe , wil men met grondt den Goddelyken bystandt en zegen , over zich en zyne Huisgenooten verwachten. Wanneer dan een Jongeling gehad heeft eene opvoeding , die deugd en verstandt ten grondslag hadt , en zyne Ouders hem , op zulk eene , naer den aert der zake geschikte , wyze , over een Huwelyk , dat in Gods gunst volbragt wordt , onderhouden , behoeft men niet te duchten , of de Jongeling zal zich wachten , van op eene ligtvaardige wyze tot het Huwelyk over te gaen : ja ik durf my verzekeren , dat hy , naer de les van den wyzen SALOMON , *eene Vrouwe van den Heere begeren zal.* Naerdien ik my , in dit gansche Vertoog , voorgestelt hebbe elk Kindt , in die orde , waer in het geboren was , benevens het noodige verstandt , tot het geen de Alwysheit hem opgelegd heeft , ook de gronden van ware deugd in zyne
ziel

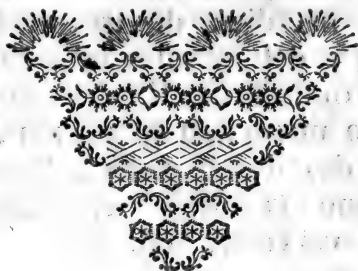
ziel te prenten , durf ik op goede gronden hopen , dat men dezen weg , aengaende het Huwelyk met de Jongelingen inflaende , bevinden zal , dat het Huwelyk niet weinig ter bevordering van hun geluk zal dienen , en dat hunne Ouders met verlangen zullen te gemoet zien , dat hunne welopgevoede Kinders , op hunne beurt , de Voedsterheeren hunner Kindskinderen zyn. Ten minste zal geen knagend naberouw hun verzellen ; naerdien de trooftryke herdenking , dat zy alles hebben aengewent , om hunne Kinders gelukkige en nutte menfchen te maken , tot in de ure des doods zelfs , hunne ziel met eene gegronde en aengename vreugd' vervullen zal.

§. CVI. Hier mede denk ik de Vraag : *Hoe moet men het Verftand en het Hart van een Kindt beftieren , om het te eeniger tydt , een Gelukkig en Nuttig Menfch te doen worden ?* zoo kort my doenelyk fcheen , beantwoort te hebben. Gewis had ik alles in het breede willen uithalen , en door verfcheidene

IX Deel, 4. Verh. N voor-

voorbeelden staven , myn Antwoordt zou de behoorlyke palen te verre te buiten getreden zyn. In hope , dat de Maetschappy lang de bevordering van het menschelyke geslacht zal behartigen , schryven wy

ARTE PROBUS, PROBITATE PIUS,
PIETATE BEATUS.

(V.)

VERHANDELING
OVER DE
V R A A G E :

HOE MOET MEN HET VERSTAND , EN
HET HART VAN EEN KIND BESTIE-
REN , OM HET , TEN EENIGEN TYDE ,
EEN NUTTIG EN GELUKKIG MENSCH
TE DOEN WORDEN ?

Voorgesteld door de

HOLLANDSCHE MAATSCHAP-
PYE DER WEETENSCHAP-
PEN TE HAARLEM ,

Den 24. van Bloecimaand , 1763.

ONDER DE ZINSPREUK :

*Quo semel est inbuta recens , servabit
odoram , testa diu.*

IX. Deel, V. Verh. A

THE HANDBOOK

OF THE

AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN
THE HANDBOOK OF THE AMERICAN
THE HANDBOOK OF THE AMERICAN
THE HANDBOOK OF THE AMERICAN
THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

THE HANDBOOK OF THE AMERICAN

A N T W O O R D
 O P D E
 V R A A G E,

Voorgefeld door de

HOLLANDSCHE MAATSCHAP-
 PYE DER WEETENSCHAP-
 PEN TE HAARLEM,

Den 24. van Bloemaand, 1763.

I N L E I D I N G.

Hoewel de bevordering der gezond-
 heid, en het lang leeven der
 menschen, een zaak van het grootste
 gewigt is, aller naspooring en over-
 weeging waardig; is het nogthans te
 gelyk van de hoogste noodzaake-
 lykheid, dat te onderzoeken, het
 welk ter verbetering van de zedelyke
 gesteldheid in een denkend weezen

voordeelig is , op dat het zelve te meer boven de redenlooze Schepfelen uitmunte , welke door eene verborge drift van zelfs weeten en zoeken het geen tot hun dierlyk leeven nuttig en noodig is.

Zulk eene onderzoeking is te meer noodzaakelyk , om dat eene algemeene onkunde of verwaarloozing van het geene tot beschaaving , en verbetering van verstand en wil vereifcht wordt , de overhand heeft , boven het verzuim des lighaamelyken welstands , schoon dit min schandelyke en schandelyke wrugten voortbrengt.

Veele voortreffelyke Zedekundigen hebben het daarom by allerlei beschaafde Volkeren van hun pligt geagt , allen den geenen , welken het opzigt en bestier van het jongere gedeelte des menschedoms toebetrouwd wordt , te onderrichten , en tot hunnen pligt op te wekken : Evenwel denke niemant , dat alle verdere arbeid in deezen opzigte vrugteloos is ; het werk , dat hier te verrigten valt , is van eene verbaazende uitgestrektheid , wegens de verscheide geaardheden der Kinderen , en de verschillende omstandigheden en

jaa-

jaaren des leevens , welke men heeft in agt te neemen : Zommigen der Zedeschryveren hebben zich in hunne Verhandelingen meer op het burgerlyke of zedelyke , anderen op het Godsdiensftige deel der opvoeding byna alleen toegelegd : de geduurige verandering van gewoontens , en doorbrekende dwaasheden en wanbedryven , vereifchen fomtyds nieuwe regelen en waarfchuwingen : behalven dat dezelfde zaak , in een nieuw licht gefield zynde , dikwils by toeval komt onder de aandagt van zulken , welke 'er anders niet op gelet zouden hebben , zich niet verwaardigende de Schriften van vroeger tyd uit het ftof op te zoeken.

Geen wonder dan , dat de Agtbaare Leden van de *Ed. Maatschappye der Weetenschappen* op alles lettende , wat tot nut en welzyn van het menfchelyk geflagt dienen kan , ook deeze Vraag ter beantwoording hebben voorgefteld : *Op wat wyze men het Verftand en het Hart van een Kind beftieren moet , om het te eeniger tyd een nuttig en gelukkig Menfch te doen worden ?*

De keurigheid van dit onderwerp ; de uitgestrekte invloed en nuttigheid van het zelve , hebben my door eene onweerstaanbaare neiging aangefpoort , om , in weerwil van veele beletzelen , eenige uuren ter overdenking van het zelve te besteeden , om daar door niet alleen anderen , maar ook my zelven te herinneren en optewekken in onzen Vaderlyken pligt.

‘Twee Regelen zal ik my over het algemeen , naar het oogmerk der Ed. Heeren Leden , voorstellen ; dat ik , hoewel mogelyk niets zeggende , dan het geen reeds meermaalen gezegd is , evenwel dit boven anderen /zoeke te bereiken , dat de voornaamste regelen der opvoeding in een kort bestek , ook voor de eenvoudigsten bevatte-lyk , worden voorgehouden : en dat ik , ten anderen , tragte myne aanmerkingen zoo onderscheiden interigten , dat zy op de gezaamentlyke Jeugd , van *Nederland* byzonder , toepasselyk zyn , zonder uitzondering van Sexe , rang , of verschillende belydenis van den Christelyken Godsdienst ; terwyl de Dogters niet min dan de Zoonen , de Armen zoo wel als de Ryken , beide

de Roomſchen en Onroomſchen, eene goede opvoeding noodig hebben, om nuttig voor het lieve Vaderland, en de menſchelyke Maatſchappye, en gelukkig voor zich zelve te worden.

EERSTE AFDEELING.

Voorbehoedzelen en Vroegſte Beginzelen der Opvoeding.

Gevoegelykſt oordeelende, dat wy naar de drie onderscheide Tydperken der Jeugd, aantoonen, wat tot de beginzelen, verderen voortgang, en voltooiing der opvoeding vereiſcht wordt, waar van het eerſte tot de drie of vier eerſte jaaren des levens, het tweede tot de zeven of negen volgende, en het derde tot de agt of tien laaſte jaaren der Jeugd ongevaer behoort: komt ons by het aanvaarden van ons werk aanſtonds bedenkelyk voor, van welk een tydſtip eigentlyk de Voorschriften moeten begonnen

worden? Hebben zy, die op eenen uitneemenden voet de regelen der lighaamelyke opvoeding voorstellen, al eenen aanvang genomen van de levenswyze der Ouderen, vooral der Moeder, voor de geboorte van het Kind; ik kan niet zien, waarom een Zedekundige laateren aanvang zoude behoeven te nemen.

Het wordt voor en tegen betwist, of de inbeelding en aandoening der Moeder ook veroorzaaken de lidteekens en gebreeken, welke meermaalen aan de lighaamelyke deelen der vrugt haares buiks bespeurd worden: Maar is het door de ondervinding ontegenzeggelyk, dat dezelve heerschende gebreeken, welke in de Ouderen bespeurd worden; ook zeer dikwils in de Kinderen plaats hebben; ik oordeel raadzaamst te zyn, dat men tot het aangaan van een huwelyk naar iemand van eene gelukkige gemoedsgesteldheid, en geregelde levenswyze omzie, niet alleen om voor zich zelve een vreedzaam en een gelukkig leeven te mogen leiden, maar ook om het menschelyk geslagt, zoo veel in ons is, te bevryden van haatelyke en schadelyke voortzet-

zetzels : Bovendien is het om deezer oorzaake betaamelyk voor de Ouderen , dat zy hunne heerschende zonden en gebreken zoo veel tegen gaan als immer geschieden kan ; — dat de Moeders vooral meer naauwkeurig zyn in het beteugelen van booze driften , en in het vermyden van ongeregelde wellusten , dat zy zich behooren te wagten van alle ontzettingen , en zwaare spyzen geduurende haare zwangerheid. Al konden wy het juiste verband tusschen de oorzaak en de uitwerkzelen in deezen niet wiskunstig betoogen , daar de waarfchynlykheid 'er egter gevonden wordt , is het noodig de grootfte voorzigtigheid te gebruiken , en de veiligfte zyde te kiezen in een zaak , welke buiten dit opzigt tog de eeuwige verpligting der Ouderen uitmaakt. En dit zelfde is het ook , dat na de verlossing dient in agt genomen te worden , ten tyde wannער de Zuigeling nog voor geene onderrigting vatbaar is. Alle Natuur- en Zedekundigen stemmen daar in genoegzaam overeen , dat het de pligt is van de Moeder , haar eigen Kind te zoogen , met het vogt , dat de wyze

en zorgdraagende Schepper haar geeft, om onder anderen te verhoeden, dat de Jonggeboorne met het vreemde zog eener onbekende geen lighaams en ziels gebreken van haar overerve, welke laatste niet zelden de zulke rykelyk aankleeven, die zich daar toe laten gebruiken (a). Maar heeft dit gevaar plaats in eene Minne, waarom zoude het zelfde niet te dugten zyn in eene Moeder, die haar eigen Kind aan hare borsten zoogt? Niet alleen in de dagen der zwangerheid, maar ook van het zuigen, dient de Moeder alle ingetoogenheid en onthouding in agt te neemen, ten beste van haar eigen vleesch en bloed, met finerte en gevaer ter waereld gebragt. Ondertusfchen blykt hier uit te meer de noodzaakelykheid, dat het Kind met de melk van zyn Moeder worde opgekweekt, zoo de gelegenheid het eenigzints toelaat, dewyl eene vreemde zulk een belang in het welzyn van aanbetrouwde Kinderen niet kunnen-
de

(a) In zulke Steden byzonder, daar men het verft van de eenvoudige levenswyze onzer Voorouderen afwykt.

de stellen, daarom met te minder vrugt de zedelyke onthouding haar zal voorgeschreeven worden. Ik voeg hier by, dat de wederzydsche liefde tusschen Moeder en Kind geen gering voorvereifchte zynde, om eene goede bestiering met alle langmoedigheid te geeven, en met alle bereidwilligheid te ontvangen, het even daarom ook te noodiger is, dat eene Moeder haaren Zuigeling de borsten niet onthoudt, om nu van andere redenen niet te melden, welke tot myn tegenwoordig bestek niet behooren, en ook zoo dikwils met zoo veel aandrang zyn voorgesteld, dat het te verwonderen is, hoe eenige Vrouwen tot die onnatuurlyke daad vervallen kunnen, van hunne Kinderen aan anderen ter opkweeking over te geeven, wanneer zy zelve het vermogen hebben, om hen te voeden met de Moedermelk. Gebeurt het egter door eenig toeval (*b*), dat haar dit voorregt volstrekt geweigerd wordt; het was te wenschen, dat men

(*b*) Dat zulke toevallen, nu gemeener dan vooreen, veelal door eene verkeerde opvoeding en levenswyze der Vrouwen veroorzaakt worden, is ontegenzeggelyk.

in zulk eene ongelegenheid , niet alleen des kundigen raadpleegde over de hoedaanigheid van het zog , niet alleen de lighaamelyke gesteldheid van het voorwerp , dat men , om de plaats der Moeder te vervullen , verkiest , in aanmerking nam ; maar vooral agt gaf op het gedrag van zoodaanig eene , aan dewelke men de dierbaarste panden zal toevertrouwen , om geene andere te neemen , dan die een goed getuigenis mag weg draagen , terwyl men haaren pligt ernstig voorgehouden hebbende , naarstig behoorde te letten op haar wyze van leeven , het zy de Minne in het huis der Ouderen haar verblyf heeft , dat verre het beste is , indien de gelegenheid zulks toelaat , het zy dezelve eene andere wooning beslaat , wanneer eene meerdere oplettendheid vereischt wordt.

Hoewel de Ouderen dus voor zich zelve behoren toetezien , of op die geene agt te geeven , welke een gedeelte van haar plaats bekleeden , blyft het noodig het bestier op de Kinderen zelfs over te brengen , zoo draa het eenigzints voegzaam is. Eene nette tyd kan hier in 't algemeen niet aan-
ge-

geweezen worden; dewyl de vermogens zich in den eenen wat vroeger, in den anderen wat laater, beginnen te ontwikkelen; maar dit is zeker, dat het beter is een weinig te vroeg vergeeffche moeite te hebben aangewend, dan door te lang uitstel te neemen, de verkeerdheid ongevoelig te laten voortspruiten in het herte der Jeugd. Doorgaans maakt men te laat een begin van de oeffening der tugt, om dat men te geringe gedagten maakt van de kinderlyke bevatting, en te goeden vertrouwen voedt van de inwendige gesteldheid der tedere spruiten; daar men naauwlyks eenige maanden behoeft te wagten, of zy beginnen reeds onderscheid te toonen tusschen het geen hun aangenaam of onaangenaam voorkomt, en op te merken wat hunne Opvoeders goed, wat zy kwaad keuren. Zy weeten schielyk door tekenen te kennen geeven, waar zy op gezet zyn, en dwingen tot zy het magtig worden, of laten blyken van ongenoegen bespeuren, welke dikwils hooggaande zyn. Gelyk men dan de teere lootjes vroeg begint te leiden, wanneer zy buigen kunnen, eer zy

door

door de veroudering styf worden en breeken , zoude men dan niet alzoo handelen met de jonge Spruiten van het menschelyk geslagt ; welke ongemerkt eene hebbelykheid tot het goede , of het kwaade ontvangen , na dat dezelve met eene aanhoudende nauwkeurigheid vroeg gebogen , of door eene zorgelooze sloffigheid lang verwaarloosd worden. Indien men de jonge wigten in alles onverhinderd laat begaan , hun in alles toegeeft , en den zin opvolgt , indien men alles , dat voor hun bedekt behoorde te blyven , doet , en zegt in hunne tegenwoordigheid , zullen zy zeer schielyk in het wilde opwassen , en ongezegglyk worden , waar door het veel moeite zal in hebben , en den Kinderen zelve meer verdriet zal baaren , hun naderhand onder een goede tugt te willen brengen. Indien het hert van een Kind moest aangemerkt worden als schoon papier , op het welke niets goeds noch kwaads te vinden was , schoon voor beide even vatbaar zynde ; was het dan niet heilzaam , by de eerste gelegenheid met goede indrukzelen en denkbeelden , de vooroordeelen , valsche begrippen en kwaade

de hebbelykheden voortekomen, eer zy het veld inkrygen? Maar van hoe veel grooter noodzaakelykheid is dit, nu de evenaar der verdorve neigingen tot de verkeerdheid overheld, en deeze van natuure in het herte gevonden worden, 'er is geen andere weg open, dan door de gewoonte; die als eene tweede natuur te regt wordt aangemerkt, alle mogelyke verbetering aan de neigingen en hebbelykheden van den beginne af toetebrengen, en het kwaade door het goede te overwinnen. Schynt het hard, voor eene Moeder vooral, aan de traanen van haaren zuigeling iets te ontzeggen, of het teder schepzeltje, in gevalle van eigenzinnigheid of boosaartigheid, met ernst tegen te gaan, zy moet haare zwakheid hier in veroordeelen en te boven komen, over haare hertstogten moet zy zegepraalen, wanneer de reden leert, dat het waare voordeel van haaren lieveling daar door bevorderd, of deszelfs nadeel afgeweerd wordt, in welke beide opzigten de waare en verstandige liefde van regtgeaarde Ouderen eigentlyk moet blyken.

Wat

Wat de verkeerde neigingen en indrukzelen betreft, terwyl dezelve zoo veel meer invloed hebben op het herte der Jeugd, dan men vermoeden zoude, kan ik niet nalaaten nogmaals te herinneren, dat men tegen dezelve alle mogelyke behoedzaamheid hebbe in agt te neemen, daar men onbedagtzaam genoeg, de hoogmoed, de vrees, de wraakzugt, en dergelyke, in de Jeugd te meermaalen als met overleg gewoon is in te planten. De hoogmoed, by voorbeeld, wanneer men het Kind zyne mooie kleederen aanwyft, en leert aanwyzen aan anderen; de vrees, wanneer men het bang maakt voor ik weet niet welke bullebakken, en bedreigt met deezen en geenen, die hun kwaad zullen doen; de wraakzugt, wanneer men den een of anderen slaat om de Kinderen, wanneer zy te onvreden zyn te stillen, of dat geen, waar over zy gevallen zyn, smyt, om hen de smert te doen vergeeten: hoe veel beter was het, dat men deeze en diergelyke daadelykheden den Kinderen onbekend liet, en de blyken van dezelve zich evenwel van zelfs te veel in hun ontdekkende, onderdrukte, om hun gene-

negenheid en werkzaamheid in tegen-
 deel te vestigen , op het geen eerlyk
 is , lieflyk is , en wel luidt De lief-
 de , de goedwilligheid , de mededeel-
 zaamheid , de gezelligheid met allerlei
 menschen , moet hen door geduurige
 aanspooring in de geringste gelegenhe-
 den als eigen gemaakt , en het ontzag
 in hun geduurig aangekweekt worden
 voor hunne Ouderen , en anderen , die
 over hun gesteld zyn , zonder hen ee-
 nigzins door geduurige bedreigingen van
 dezelve afkeerig te maaken. De eer-
 bied voor het Opperweezen , en de
 dienstvaardy aan Hem te bewyzen , be-
 hooren ook al vroeg de Jeugd te wor-
 den ingescherpt , op dat zy van de lei-
 ding hunner Ouderen nog geheel afhan-
 gende , eene van zelfsheid verkrygen
 moogen in dat geen , waar van zy na-
 derhand de hoogste betaamelykheid be-
 grypen kunnen. Dit moet niet alleen
 bevorderd worden , door hun by het
 eeten of drinken , of te bedde gaan ,
 by tyds een kort en kinderlyk gebed
 voor te zeggen , maar ook door een
 betaamenden eerbied te betoonen , zoo
 dikwils men van God spreekt , of zy-
 nen dienst verrigt , het welk een onge-

voeligen indruk van het hooge en heerlyke van dat oneindig Weezen veroorzaaken zal in de denkbeelden der Kinderkens. Deeze zyn de voornaamste zaaken, welke men aan de tedere kindsheid kan in 't werk stellen: zoo veel te minder, als zy nog voor onze behandeling vatbaar zyn, zoo veel te meer behoort men God om de vroege invloeden zyner genade, met eenen ABRAHAM en MONICA, en andere Godvreezende Ouderen, te bidden, die alleen onmiddelyk op den geest werken kan, op dat men dus met ernst toone de Kinderen, die men van Hem ontvangen heeft, ook aan Hem, die als God een onbepaalden eisch op zyne schepzelen heeft, vooral over de welke zyn Naam aangeropen wordt, te willen toewyen.

TWEEDE AFDEELING.

Verdere Voortzetting der Opvoeding.

Zoo dra nu de verstandige vermoogens der Kinderen beginnen toeteneemen, en zy voor onderwyzing bekwaamer worden, moeten de eerste beginzelen der Weetenſchappen hun worden ingeſcherpt. De gevoelens zyn wel verſchillende omtrent den juuſten tyd, welke daar toe moet gebruikt worden: zommigen omtrend de drie, anderen met de zes of zeven jaaren eerſt willende beginnen, uit vreeze, dat het anders den groei en bloei der tengere Spruiten zoude nadeel doen: maar hier voor behoeft men geen vreeze te hebben, wanneer men maar zorge draagt, dat het leeren den Kinderen als geen laſt tegen wil en dank wordt opgelegd, maar dat het by hen als een tydverdrijf en voorregt worde aangezien. Zoo moet men zich vooral gedraagen omtrent de letteren, die het *abc* uitmaa-

ken , welke op onderscheide bordpapieren stukjes geplakt , den Kinderen als speelgoed kunnen gegeven , of op andere wyze , kennelyk gemaakt , zoo dat hun die als eene vergunning worden toegestaan , en geenszins met hardigheid , veel min by wyze van bedreiging , worden opgedrongen. Het zal dus noodig zyn , dat men hier in geduld oeffene , en de goede luimen der Kinderen zich ten nutte maake , geduurig aanhoudende zonder verdrietig te worden , en wel zorg draagende , dat de Kinderen geen tegenzin opvatten , wanneer zy aanstonds een afkeer beginnen te krygen van alles wat naar letteren gelykt.

Ter bevordering van deezen leerlust zal het niet kwaad zyn , dat Kinderen van gelyken of eenigen meerderen ouderdom , zomtyds by elkanderen gevoegd worden , zich onderling met de letteren vermaaken , en al speelende daar in de een den anderen onderwyzen ; waar toe zy niet ongeneegen zullen zyn , wanneer zy op denzelfden voet worden opgebracht.

Wenschelyk was het , dat de Kinderfchooltjes op deeze wyze waren in-
(ge-

gerigt , maar terwyl 'er doorgaans door de ongefchiktheid , en eigen wysheid der meeste Leermeestereffen het tegendeel plaats heeft , is het beter , dat de Ouderen hunne Kinderen in huis de letteren leeren , het welk hun , zoo ze niet zelve volftrekt onkundig zyn , of hun dagelyks beroep buiten 's huis hebben , ligtelyk te doen is.

Ontbreekt het den Ouderen anders aan geen overleg , geduld of liefde voor hun Krooft , zy zullen het zelve op even gemakkelyken voet eerst de letteren , en vervolgens de lettergreepen kunnen leeren te zaamen brengen , om in de spel- en leeskunft ervaren te worden , ten minften de beginzelen daarvan te bevatten : het zy datze alle de letteren op verfchillende wyzen voor hunne oogen te zaamen voegen , of wanneer zy de letteren kennen uit het hoofd hun geduurig voorfpelden , beginnende met korte woorden , en naamen van zaaken en perzoonen , welke hun bekendft zyn , en dus allengskens voorttegaan : onder anderen kan men zich met vrugt van deze wyze bedienen , wanneer de Kinderen ergens om vraagende , men hen het verzogte eerst

laat bescpelden , als men voorneemens is het te geeven.

Ondertusschen moeten de allereerste beginzelen der Christelyke waarheden , en de voornaamste geschiedenissen des Bybels , die te gelyk de voornaamste gevallen des waerelds behelzen , door eene geduurige herhaaling het geheugen der Kinderkens ingeprent worden , om vervolgens tot meer aaneengeschakelde voorstellingen van het allervolmaakste Gebed , het Geloof , en de Tien Geboden overtegaan. Nuttig is het , den Kinderen bekwaame Prenteboeken te geeven , met nevensgaande verklaringen , welke eerst voor hun moeten uitgelegd worden , tot dat zy in staat zyn die zelve te leezen : Zoo zullen zy ongemerkt tot de kennisse van veele gebeurtenissen geraaken , beter begrip van zaaken verkrygen , de leeslust en opmerkzaamheid opgewakkerd , en het oordeel goeoffend worden , wanneer men hen het goede en het kwaade , het voortreffelyke en veragtelyke , dat in de gevallen doorstraalt , allengskens leert onderscheiden. Op deeze wyze heb ik gezien , dat Kinderen van nauwelijks vier jaaren in staat waren gesteld , om

om eenige Hoofdstukken in den Bybel te leezen , en verscheide Prentverbeeldingen der Heilige Geschiedenissen aartig uitleggen , terwyl anderen nog eerst een aanvang van alles in den leeftyd van zes of zeven jaaren moeten maaken , waar uit meer dan een ongemak spruit ; want de zinnen der Jeugd , zoo lange aan ledigheid , of bezigheden van een gansch andere natuur gewoon , is zy niet wel aan het zitten , en verleenen van een stillen aandagt te krygen ; zy looplen daarenboven gevaar , om dat zy ondertusschen tydkorting moesten hebben , om tot woestheid en kwaade bedryven te vervallen , terwyl de hand aan hun niet gehouden is , nog zy aan eene nutte bezigheid gewend zyn. Alerschedelykst is bovendien de al te spaarnde onderwyzing by die geenen , daar zy ondertusschen het meest gevonden wordt ; Handwerkers , Arbeiders , en andere luiden van geringe middelen in de Steden en ten platten lande , welker Kinderen tot eene zekere grootte en ouderdom gekomen zynde , hunne Ouderen moeten bystaan in den arbeid en in het winnen van hun brood , waar door de meesten laat aan de letteren ge-

komen , en maar zeer middelmatig onderweezen zynde , of geheel onweztend , of ten halven geleerd , aan het werk moeten , vergeetende door geringe oefening eerlang het voornaamfte.

Zoo lang dit gebrek heerfcht , en de luiden van eenen middelmatig en geringen ftaat ver het grootfte getal uitmaaken , is het onnoodig in het algemeen te onderzoeken , wat beft zy , dat de Ouderen den Kinderen zelve onderwyzen , na datze de allereerfte beginzelen gelegd hebben , waar van de meefte Ouderen nog meer of min kundig zyn , dan dezelve tot meerdere voltooiing in het leeren , en tot onderrioting in het fchryven en cyfferen aan de zorg en het onderwys van Schoolmeefteren toetevertrouwen De onbekwaamheid van deezen , de drukke bezigheden van anderen , maaken dit laafte volftrekt noodzaakelyk ; fchoon ik anders fterk in twyffel zoude ftaan , of de leevendigheid , de gezelligheid , en de aanfpooring des yvers in de openbaare Schoolen kunnen opweegen tegen de boosheid , welke de jonge Knaapen elkanderen leeren , terwylze in onordentelykheden en guitestukken zoeken uittefteeken , en door het zien en

navolgen van kwaade voorbeelden , de poogingen van eene goede opvoeding niet zelden geheel verydelen. Ik weet daarom niet of ik de Schoolen , in zich zelf zoo nuttig , naar de gesteldheid van zaaken zoo wenschelyk , wegens het verval , niet onder de noodzaakelyke kwaaden tellen moet.

Heuchelyk zoude het zyn , indien de goede instellingen van onze Voorouderen , in het oprigten en opzigt neemen over de Schoolen en Schoolmeesteren , beter konden en mogten ter uitvoer gebragt worden : — indien in de Steden niet een iegelyk , wien het luste , dit gewigtig werk mogt aanvaarden , of blyven waarneemen , schoon zich onbekwaam maakende : — indien 'er ten laatsten op de Dorpen , daar meest maar één Schoolmeester gevonden wordt , dewelke een grooten invloed op de kennis en beschaaving van een gansch geslagt , door hem onderweezen , kan hebben ; indien 'er op de Dorpen vooral gezien wierde , niet alleen naar de zulken , die den Kerken dienst wel verrigten , en in het schryven en cyfferen bekwaame handleiding geeven konden , maar die daarenboven

van een voorbeeldig levensgedrag waren, en van dewelke men vertrouwen mogt, dat het belang hunnes ampts hun op het herte lag; en dat zy zich voorstelden, niet alleen aan de Ouderen, maar ook aan den Richter van Hemel en Aarde, verantwoording te moeten doen, van de Panden, hun toevertrouwd. Ondertusschen kunnen de Ouderen veel tot vermindering van het gevaarlyke, dat in het schoolgaan is toebrengen, wanneer zy hunne Kinderen aan der Meesteren opzigt, onderwyzing en tugt op het ernstigste aanbevolen hebbende, het evenwel op dezelve niet alleen laten staan, maar naar de vordering, en het gedrag van van hunne Kinderen, geduurig onderzoek doen, den Meesteren zoo veel zy kunnen de behulpzaame hand biedende. Het is tog de onzinnigheid zelve, wanneer de Meesters met ernst zich op de vorderingen der Jongheid toeleggen, of dezelve om hunne onwilligheid of wederspanningheid, naar verdiensten kastyden, dat de Ouders de klagten der Kinderen aanstonds gehoor geevende, dezelve tegen hunne Meesters opzetten, of de Kinderen
hun

hun ontnemen, waar door de lust aan de Schoolmeesteren benoomen, en hunne handen gebonden worden. Gebeurt het, dat 'er waarlyk blyken van eenzydigheid of hardheid in hunne handelingen zich ontdekken, het is best, dat de Ouderen hier van niets aan hunne Kinderen te kennen geeven, maar den Meesteren zelve daar over onderhouden, en naar bevind van zaaken handelen. Het gezag van allen de geenen, onder dewelken de Kinderen gesteld zyn, moet tog vooral gehandhaaft, en het ontzag voor hun gekoesterd worden, zonder dat men immer met hun spotte of veragtelyk van hun spreekte in de tegenwoordigheid der Kinderen: zynze inderdaad in een of ander opzigt te veragten, het is best een bekwaamer voorwerp voor hun te verkiezen, waar toe in de Steden doorgaans gelegenheid gevonden wordt; en is de verandering van leerwys somtyds nadeelig voor de nieuwsbeginnende Jeugd, men dient van stonden aan om te zien, niet naar zulken, die voor de minste prys leeren, welke niet zelden broddelaars zyn, maar naar die geenen, die de allerbeste zyn in bekwaamheid en bestier, zoo

zy door een te groot getal van Kinderen niet buiten staat gesteld zyn , om ieder zyn bescheiden deel te geeven.

Is de verleiding der Schoolmakkeren gevaarlykst , wanneer zy naar school gaande , of naar huis keerende , zonder opzigt zyn ; het is best , indien de gelegenheid het eenigzints toelaat , dat de Kinderen telkens door iemand gehaald en gebragt worden , aan denwelken zy toetevertrouwen zyn ; of dat menze ten minsten van den Meester , zoo ras mogelijk , onder zyn oog zoeke te krygen , zonder toetelaaten , dat zy op straat zich ophouden en speelen. Ook zouden de openbaare baldaadigheden der Jeugd ligtelyk voorgekomen worden , indien een ieder medeburger zich het toezigt over dezelve wilde en durfde aanmaatigen : Zoo handelden die van *Lacedæmon* , en ik bedriege my , zoo wy als menschen , en als Belyders van het Christendom , hier toe geene dubbele verpligting hebben. Verkeerd is het derhalven , wanneer men in de buitentpoorigheden der Jeugd somtyds genoeg neemt , somtyds hun aanhitst , of , ten besten , laat geworden , als of men 'er geen de minste betrekking op had :

had : bemoeit 'er zich iemant mée , en straft hy de Jongens op heeter daad , om hun van vloeken , schelden , veggeryen , of baldaadigheden te doen afstaan , de Ouderen neemen het kwalyk , en vatten het voor hunne Kinderen op , waar door deezen stout geworden zynde , meenen , dat 'er geen verbeuren aan is.

Ten laafsten zoude de voortspruiting van het bederf in de Schoolen veel verhinderd kunnen worden door de Meesteren zelve , wanneer zy goede order hielden , en behoorlyke tugt oefenden ; altoos toeziende op de Leerlingen , zonder uit hunne Schoolen te wyken ; en oplettende , dat zy nooit ledig zyn , of met elkanderen praaten en speelen , maar zich geduurig bezig houden met dat geen , waar toe zy zich op die plaats bevinden ; hun het werk aangenaam maakende door geduurige verandering , door dezulken openlyk te pryzen , en eenige voorregten of geschenkjes te geeven , welke yverig hun best doen : terwyl het beter is den onwilligen door veragting beschaamd en naaryverig te maaken , dan door strenge en geduurige kastyding het School
en

en het leeren nog onaangenaamer te doen zyn : ik zeg den onwilligen , van dewelken genoegzaame blyken zyn , dat zy hunne vermogens niet in het werk stellen tegen alle opwekkingen aan , waar onder derhalven niet te tellen zyn , die zwak of traag van begrip zyn , welke door geduurige en gepaste aanspooringen liever moeten aangespoord , dan door eenige foort van straffen nedergedrukt worden . Op deeze wyze moet een Meester , gelyk een Herder agter Schaapen , zich weeten te schikken naar den gang des werks ; hy moet in alle langmoedigheid naar de onderscheide vatbaarheden en geaardheden der Jeugd zich gedragen , die zoekende te doorgronden , zoo dra ze onder zyn bestel gekomen zyn : Hy moet zich wagten van geduurig op te stuiven , en in harde woorden of eenige scheldnaamen uit te vaaren ; veel nieer van zyn euvelmoed door slagen voldoening te geeven , wanneer hem het hoofd niet wel staat , het welk hem veragtelyk maakt , de Leerlingen verhardt , en een tegenzin tegen de letteren doet opvatten : kan hy zyne driften niet intoomen , kan hy zyn ziel in lydzaamheid niet bezitten ,

ten, hy is gansch onbekwaam tot dit werk.

Schoon nu Schryf en Cyfferkunde de voornaame zaaken zyn, waar in de Jeugd in de Schoolen moet onderwezen worden, het is geenzins het eenigste; de beschaaving der Leerlingen, en de onderrigting in het geen zy aan God, aan hunne naaften en zich zelve schuldig zyn, behoorde niet minder de bezigheid der Schoolmeesteren uittemaaken, hoewel het in deezen gansch anders gesteld is, en verre de meesten oordeelen, dat hun taak loffelyk volbragt is, wanneer zy iets tot verbetering van het verstand hebben toegebracht, schoon het hert verwilderd en verbafterd is geworden.

De beschaaving der Jeugd, in houding en ommegang, of de welgemaanerdheid, ik beken, het wordt min of meer in zulke Schoolen bevorderd, daar men de Fransche taal onderwyft, en hier door grootdeels door Franschen: maar waarom, bidde ik, moet zulks alleen in dergelyke Schoolen plaats vinden? moeten dan de Kinderen der Burgeren en der Landluiden, die zich met de Duitsche Schoolen behelpen, vreemde-

delingen van alle beschaafdheid blyven , en de ongemaniërdheid van geflagt tot geflagt worden voortgeplant onder deeze mindere rangen van onze Vaderlanderē ? Is de beschaafdheid alleen een voorregt voor den geenen weggelegd , die Fransch leeren ? moet de Jeugd in het denkbeeld worden gebragt , dat Fransch te verstaan en wellevend te zyn het zelfde is , en dat de Franschen alleen de welgemaniërdheid verstaan , en een iegelyk zich daarom met eene blinde gehoorzaamheid aan hunne voorschriften , welke dikwils uit eene buitenspoorige grilligheid voortkomen , moet onderwerpen ? waar door 'er geen geringe kleinagting voor hun moedertaal , ja voor de zeden , voortbrengzels , konsten en handwerken hunner Vaderlanderē in hunne denkbeelden opryft , welke te dikwils gekoesterd wordt door hunne Fransche Meesteren of Meesteressen , wanneerze op de zeden en het gedrag der Nederlanderē , als plomp en bot , geduurig laag vallen , waarom het zelden raadzaam is , zich van Uitlanderē tot Oppermeesters in de Scholen te bedienen , als dewelken de hoogagting en liefde voor
het

het Vaderland , de edelste beginselen en beweegraden in het hert der Ingezetenen , welke men hun als met de melk ingeeven moet , zoo zy dezelve al niet uitbluffchen , immers niet zullen zoeken aantekweeken.

Is het dan betaamelyk , dat de beschaaving der Zeden in de Duitsche Schoolen behertigd worde ; het was te wenschen , dat dezulken , welke tot dit ampt worden opgeleid , (want van die reeds in bediening zyn , is weinig verandering te hoopen ,) zelve beschaafd , en in de gemeene regelen der welleevendheid onderweezen wierden , waar toe het zoo zeer niet noodig is een groot aantal van pligtpleegingen (*Complimenten*) te leeren , in dewelke de zoogenaamde Meesters der beschaafde zeden het voornaamelyk , zoo niet eeniglyk , stellen. Neen , de welleevendheid is allermeest in de zedigheid en bevalligheid van houding , eene gepaste vriendelykheid van woorden , en bescheidenheid van gebeerden en daaden gelegen , waar door men even vry van wufte losheid , als van boersche styfheid , een ygelyk , die agting , eerbied en goedwilligheid bewyft , welke men

hem schuldig is, zich wagtende van den geringsten te beleedigen. Zulk eene welleevendheid, schoon in eenige uiterlykheden verschillende, wordt by alle beschaafde Volkeren gevonden, zonder aan *Vrankryk* of een ander landschap alleen bepaald te zyn: zy blyft in alle tyden ook dezelfde; waarom zich niemand vreemd houde, wanneer wy zeggen, dat de voortreffelykste blyken van dezelve in de aloude geschiedenissen der H. Schrift te ontdekken, en de doorlugtigste Heiligen ons daarin voorgegaan zyn.

Daarenboven is het billyk, dat de Godsdienst en Zedekunde in haare gronden, als voornaame onderwerpen ter onderwyzing en beoeffening der Jeugd in de Schoolen worden aangemerkt: wie durft dit ontkennen? maar wie kan te gelyk lochenen, dat hier het grootste gebrek gevonden wordt, ook in die Schoolen, daar men den naam heeft van zich op de beschaaving der zeden toeteleggen? Het is waar, men begint en eindigt doorgaans in de Schoolen met Gebed en Dankzegging tot God; men laat de Kinderen uit de Vraageboekjes ook iets van buiten leeren,

ren , dat de gronden van het geloof behelst ; maar of het niet meer geschiedt om den ouden slenter agteloos te volgen , dan met een waar oogmerk , om de jeugd in de kennis en de vreeze des Heeren op te voeden , laat ik de gewiffens der Onderwyzeren zelve oordeelen. Bilyk was het , dat zy , en niet hunne Leerlingen , na alvorens dezelve tot ftilte en eerbied opgewekt te hebben , telkens met een gepast Gebed en Dankzegging hunne lessen openen en flooten , nu en dan met eenige verandering , ten minften in de woorden en in de fchikking , op dat men altoos het zelfde zeggende , de aandacht niet verminderd worde. De Vraagen , welke van buiten geleerd waren uit verfcheide opftellen , naar de jaaren en de vatbaarheid der Jeugd gefchikt , waar in overvloedige gelegenheid van keuze is , moesten hun op eene eenvoudige wyze worden uitgelegd , en daar by worden aangetoond de gevolgen uit de waarheden voortvloeiende , ten opzigt van de beoeffening , welke hun ernftig en gemoedelyk behoorden aanbevoelen te worden : geduurig moest men hun infcherpen , hoe de Hoogheid

Gods onze eerbied , zyne Goedertierenheid onze liefde , zyne Rechtveerdigheid ons berouw en afkeer van de zonden , zyne Barmhertigheid in Jezus Christus ons geloove , eindelyk , hoe zyne Heiligheid onze gelykformigheid aan Hem vorderdt in de oeffening van allerlei Christelyke deugden : Zoo konden zy van zelve tot de liefde des Naastens , en alle de beminnyke verplichtingen , welke behalven de burgerlyke wellevendheid daar uit voortvloeijen , worden opgeleid : waarin het te beklagen is , dat meest alle de opstellen der Christelyke Waarheden zich niet of naauwlyks uitbreiden , als of het geen weezenlyk deel van 's menschen pligt uitmaakte , als of de liefde en vreeze Gods ook niet geoeffend en betoond moest worden in vrede , liefde , barmhertigheid , weldadigheid , getrouwheid , regtveerdigheid , en andere deugden na te jaagen. Ten einde hunne kinderlyke gemoederen daartoe te sterker over te haalen , kan men zich met vrugt bedienen van de eigenliefde , hun allen ingeschapen , welke niet uitgedoofd , maar aangekweekt , maar geregeld , en tot het regte einde gebruikt moest

moest worden : al vroeg betaamt het den Kinderen kundig te maaken van hun wezenlyk en eeuwig belang , en daartoe van de onsterffelykheid der ziele , en den verschillenden staat na dit leeven alle mogelyke bevatting en indruk te geeven. Dit alles behoorde men hun met geduurige herhaaling voor te houden , de ondeugd in haare dwaasheid en verfoejelykheid , de deugd in tegendeel in haare beminnellykheid , schoonheid , en nuttigheid leevendig voor oogen stellende , het welk alles gevoegelyk met voorbeelden uit gewyde en ongewyde Geschiedenissen kan opgehelderd en bevestigd worden , welke de Jeugd gaarne hoort , best onthoudt , en gereedelykft opvolgt ; zonder zich ooit te bedienen van spreukjes van deezen of geenen , die dus of zoo gevaaren , of van den Duivel gehaald zyn , welke , wanneer de Kinderen tot jaaren van meer onderscheid komen , bespottelyk wordende , niet zelden kleinagting byzetten aan de Waarheden , welke daar mede waren aangedrongen.

Indien de Meesters zich dus geduurig van hunnen pligt kweeten , indien

zy daarenboven , vooral by 't uitgaan der Schoolen , de zedigheid ernstig aanbevoelen , op het gedrag der Leerlingen buiten het School agt gaven , en de wanbedryven daar begaan , ruim zoo scherp straffen , de zulken , die na alle aangewende moeite wederspannig en baldaadig bleeven , als belhamels van de menigte afzonderende , of wegjaagende ; ik twyffel niet , of het bederf der Schoolen zoude , zoo niet geheel weggenoomen , ten minsten grootelyks verminderd worden.

Wordt den Schoolmeesteren een groot deel der Opvoeding , ten minsten een groot gedeelte van den tyd , daar toe bestemd , overgegeeven van byna alle de Ouderen van ons Vaderland , niemant zal het , hope ik , onder U Ed. Agtb. Heeren , te onpas oordeelen , dat wy omtrend dezelve eenige aanmerkingen gemaakt hebben , hoewel wy te gelyk gelooven , dat ook in dit tydftip het voornaamste tot de Ouderen behoort.

Het is doch eer te wenschen , dan te verwagten , dat 'er in die plaats , waar van wy gesproken hebben , zulk eene algemeene verbetering in de opvoe-

voeding der Kinderen van beider *Sexe* zal plaats grypen , ten zy van hooger hand , daar in met ernst voorzien worde . Ondertuffchen al vindt dit eenigzins plaats , geen Vader nog Moeder mag zich ontslagen rekenen van de zorg der opvoeding , op dat niet dat geen uitgewischt en uitergeroeid worde , terwyl de Kinderen zyn onder het opzigt van hun , die 'er de naaste betrekking op houden , en het grootste gezag over behooren te oeffenen ; het welk zy by vreemden , met een geleend gezag bekleed , geleerd hadden . Indien Ouders en Meesters te zaamen op het verstand , en het hart van hunne Kinderen en Leerlingen , werken , zullen zy elkanders lasten veel verligten , en de beste uitwerkfelen van hun zorg en arbeid bespeuren .

De Ouders behooren dan zelve , zoo veel hun vermogen en de omftandigheden toelaaten , de onderwyzing en verbetering hunner Kinderen op zich te neemen , waar toe de zulken de meefte gelegenheid hebben , welke hunne Kinderen geduurende de eerste tien jaaren in huis houden ; het zy zy hun zelve alleen onderrigten , of door een ander

laaten onderrigten , het welk noodig is , indien de Ouderen maar eene gebrekelyke kennis hebben in dat geen , het welk tot de gronden der Wetenschap behoort , waar van wy boven spraken.

In allen gevalle is de Wet Gods , en het kennelyke van Hem ons allen zonder onderscheid met de reden ingeschapen ; hebben wy daarenboven allen gelegenheid om nadere opheldering en uitbreiding van deeze ingeschape denkbeelden uit de openbaaring te ontvangen ; niemant , wie hy zy , of tot welk een geringen staat of drukke bezigheden hy gebragt zy , kan zich in 't stuk der zedelyke opvoeding zynere Kinderen met eenigen schyn van reden verontschuldigen , en zich derzelve geheel onttrekken. Hebben veele Ouderen eene ongelukkige opvoeding gehad , zynze in alle opzichten verwaarloosd , zy zyn te beklaagen ; maar wat ik hun bidden mag , laaten zy de verderfelyke uitwerkselen der nalaatigheid hunner Ouderen in zich zelve verfoeijen , in plaats van ze natevolgen , en hunne Kinderen tot onnozele slagtoffers eener redenlooze sloffigheid te stellen. Zuiveren de Bouwlieden hunne Akkers van steenen en

on-

onkruid , omze na een behoorlyke be-
ploeging tot het ontyangen van het
zaad , en het voortbrengen van een
overvloedig gewas te bereiden. Be-
fnoeijen de Hoveniers de Vrugtboomen
van het al te weelig hout , omze te mil-
der te doen geeven ; zoudt gy , Ou-
ders , niet even het zelfde op eene re-
delyke wys aan uwe Kinderen in het
werk stellen , om rykelyk de aangena-
me vrugten eener geschikte opvoeding
te kunnen inoogsten , waar door gy
niet alleen een innerlyk genoegen zult
gewaar worden , maar ook u zelfs , en
uwe Kinderen zult bevryden van een
zwaar oordeel , dat anders in deezen
opzigt over u komen zal van Hem ,
by wien de geringe zich met de lasten
der armoede , nog de ryke zich met
de menigte der afleidingen , der be-
zoeken of gezelschappen , welke zy
moesten geeven of ontvangen , zullen
kunnen verontschuldigen.

Gy ziet , hoe de Beesten hunne jon-
gen niet alleen voeden , maar ook oef-
fenen in het geen hun nuttig is tot hun
dierlyk leeven en geluk : wat doet gy
boven deezen , indien gy behalven het
voedsel en onderhoud niets toebrengt

tot het weezendlyk geluk van die geenen, die het leeven uit u ontfangen hebben? alles met elkanderen vergeleken zynde, zoude u het redenlooze Vee verre overtreffen.

Vergeef my deeze uitweiding! de hoogste billykheid der zaake vervoert 'er my toe: zy zy genoeg om zulke Ouderen te overtuigen, welke wel meenen aan hunne natuurlyke betrekking, aan Gods uitdrukkelyke bevelen, en hun eigen beloften voldaan te hebben, wanneer zy het verstand hunner Kinderen door anderen wat laten beoeffenen, terwyl zy 'er de hand geheel aftrekken. Legt u dan, wie gy zyn moogt, in tegendeel met ernst op hunne bestiering toe, wanneer men gewoon is hun te onderwyzen; in de eerste kundigheden: hebt gy in vroeger leeftyd, gelyk wy te vooren zagen, hen behooren voortebereiden, nu vooral dient de liefde tot God, en alle zyne inzettingen in het *ciment* gelegd te worden, eer uwe Kinderen zich meer in de waereld beginnende te vertoonen, door de begerlykheid der jongheid, en de kragt der verleidingen, als door den aanval van een sterken storm worden aangeval-

len

len en weggevoerd. Bedient u dan , gy Ouders , van de meerdere onderscheiding , en 't begrip uwer Kinderen , om geduurig dezelve opteleiden , terwyl gy by hen zyt , niet weetende , wanneer u uwe Maaker zal opeifchen. Zoektze te gewinnen aan den dienft van dien God , voor wien wy wenfchen , dat gy hen al vroeger eerbied zult hebben zoeken inteplanten : neemt ze met u naar den openbaaren Godsdienft , doet het hen als een eer en groot geluk aanmerken , dat zy in het huis van den Koning der Koningen mogen ingaan , en dat Hy zich verwaardigt van hun gediend te worden. Zoekt hun betaamelyke indrukken te geeven van Gods Alomtegenwoordigheid en Alweetendheid , voor wiens oog ook de binnenfte fchuilhoeken hunner herten niet verborgen zyn , onder wiens dienft en woord zy derhalven ftil en aandachtig behooren te zyn , niet alleen uiterlyk , maar ook inwendig Hem alle eerbied en ontzag toonende : Vraagt uwe Kinderen , te huis gekomen zynde , naar het geen gy denkt , dat zy zouden hebben kunnen onthouden ; herhaalt hun het een en ander ; en zet
 'er

'er u toe , om met uw huisgezin den dag , ter openbaare Godsdienstoeffening boven anderen geschikt , in ernstige gesprekken door te brengen , denzelven hen doende beschouwen als zulk eenen , welke door den goedertieren God geschikt is , om uit het gewoel des wærelds en dagelyksche bezoldingen tot eenige bedaaring , en inkeer te komen , en het belang eener onsterfelyke ziele te overweegen , dat te veel onder de tydelyke bezigheden verwaarloosd wordt. Verzuim des 'smiddags , des 'smorgens , of des 'savonds uwe gebeden niet , noch andere gedeeltens der huisgodsdienstoeffening ; laaten uwe Kinderen u daarin steeds gezelschap houden ; zoo zult gy ondervinden , wat het zeggen van den wyften der Koningen in heeft ; *Leert den Jongeling den eisch zynes wegs , wanneer hy oud geworden is , zal hy daar van niet afwyken.* Als de H. Schrift uwen Kinderen voorgelezen wordt , of zy dezelve leezen , verkiest dat geen , het welk 't klaarft en bevattelykft voor hun is , fomtyds geschikt naar gelegenheid van tyd en zaaken : onderzoekt , of zy eenig algemeen begrip van den inhoud in hun gehe-

heu.

heugen bewaard hebben , en zoo het eenigzins in uw vermogen is , legt hun het een en ander uit , dat geleezen is. Gaat op dezelfde wyze te werk omtrent een zamenstel van Geloofsbelydenis , dat gy uwen Kinderen , zelve nog geen vermogens van verkiezing te maaken , bezittende , behoort inteprenten , en met redenen en bewyzen naar hunne bevatting optehelderen en te bevestigen , ten dien einde tragtede behoorlyke kennis te hebben , en rekenschap te kunnen geeven van uw geloof.

Behalven het geen zy aan het Opperweezen schuldig zyn , leert hen wat zy verpligt zyn aan hunne Ouderen , Meesteren , Bloedverwanten , Overheden , en allerlei soorten van menschen. Herhaalt het hun telkens , en by kleine deelen teffens , u eerst van kinderlyke woorden en gelykenissen bedienende , en vervolgens by trappen voortgaande , zonder hun geheugen te overladen , of hunne denkbeelden te verzwaaren door , hun als nog , onbegrypelyke zaaken , wanneer alle arbeid vergeefs , ja ligt schadelyk zoude worden. Herinnert hen telkens , want de herinnering is ons in dit geval ten hoogsten noodig ,
dat

dat zy een redelyke en onsterfelyke ziel als de voortreffelykste gave van hunnen Schepper ontvangen hebbende , ook verplicht zyn die in waarde te houden , en daar voor zoo wel als voor het lighaam te zorgen , maar op eene gansch andere wyze als met de voortreffelykheid en geestelykheid van dit ons beste deel overeenkomt : leert hen , dat het lighaamelyk genoeg en tydelyk voordeel altoos voor het geestelyke en eeuwige wyken moet , wanneer zy beiden niet kunnen vereenigd worden , en vernieuwt ten dien einde geduurig de gedagtenisse des doods , der naderende eeuwigheid , en des toekomenden oordeels , daar in byzonder u kwytende , wanneer zy in eenige onpaffelykheid of ziekte mogten vervallen. Onderrigt op deeze wyze uwe Kinderen , hoe men behoort maatig , eerbaar , naarstig , zedig , voorzigtig , opregt , en nedrig te zyn ; hoe men zich regtvaardig , weldadig , ondergeschikt en bescheiden behoore te gedraagen , en vooral ootmoedig en godzalig te wandelen voor den Heere. De beminnelykheid van zulke hoedanigheden , de betaamelykheid van zulke deugden den Kinderen geduurig
aan-

aantepryzen , en smaakelyk te maaken ; hun daarin voor te gaan ; wanneer zy wel doen , zyn genoegen en goedkeuring daar over te kennen te geeven , hen pryzende , en fomtyds met kleine giften , zonder dat zy daar aan gewennen , en de Ouderen altoos naar de handen zien , verder opwekkende , of tot voorbeelden aan Broertjes en Zusjes voorstellende ; dit is het dog alles , dat de Ouders kunnen te werk stellen op het hert hunner Kinderen , van natuure een onvrugtbaare en onbeboude grond. Hebben zy het zaad uitgestrooid , zy moeten met den Landman den regen en zegen van den Hemel ootmoedig afbidden , en langmoedig inwagten over het werk hunner handen : Beantwoordde uitkomst niet in allen deele aan hunne verwagting , zy hebben zich gekweeten en hunne zielen bevryd ; een gerust gewiffen is in deezen de loon van hunnen arbeid ; behalven dat hunne Kinderen buiten twyffel nog erger zouden zyn , indien zy door een goede opvoeding niet waren aangefpoord tot hunnen pligt : daarenboven , wat weet men , of niet na verloop van veele jaaren , dat geen zal beginnen uittefpriiten ,

ten, het welk nu, door de menigte en weeligen wasdom van veelerlei onkruid, wordt onderdrukt.

En dit onkruid, waar door gy ligtelyk begrypt, dat ik de gebreken en ondeugden verftaa; dit is het, waar van wy voornaamelyk fpreeken moeten, om dat dit van zelfs in het hert der Jongheid weelig waft, ook aler 'er eenige uiterlyke aanzetting of navolging plaats heeft; en het zelve door geduurig zich openbaarende blyken veel meer het voorwerp uwer naarftigheid met eenigen merkelyken uitflag is, dan de tegengeftelde deugden; even gelyk de Landman veel gemakkelyker de Diftelen en Doornen uit zyn Land kan uittrekken, dan het zelve goed gewas doen voortbrengen.

Geeft dan naauwkeurig agt op de woorden en daaden uwer Kinderen, om de eerft zich vertoonende gebreken te onderdrukken, den aanwas en toeneeming naar buiten te beletten; zonder hun iets om eenige reden, zelfs niet in ziekte, toeteegeeven, wanneer zy fchielyk hooger op zouden fchieten, en te meerder moeite zouden kosten. Merkt gy dan iets, dat u niet aanftaat, geeft 'er

'er uwe aanmerkingen over , by het verbieden of weigeren zoo wel , als by het beveelen , doorgaans de redenen van uwe handelwyze voegende , wanneer vermoedelyk de Kinderen het billyke of onbillyke der zaak nog niet bezeffen , op dat gy niet fchynen moogt eigengoeddunkelyk te handelen ; zoo dit niet helpt , houdt u bedroeft en onvergenoegt over hunne handelwys , en fpreekt hen ernstiger aan : indien zy ook hier na niet luifteen , beneemt , of belet hen iets , dat hun aangenaam is , of doet hen iets ondergaan , dat ze tot fchaamte kan brengen , op dat de vreeze voor fchande en vernedering hen beteugele , en van het kwaad af fchrikke , gelyk de lof hun in tegendeel tot een fpoor en prikkel behoort te zyn. Op dat zy hier te meer vatbaar voor mogen weezen , gaat alle laagheartigheid en ongevoelige onverfchilligheid in hen tegen ; hoewel niet minder waakende tegen de inbeelding en trötsheid , welke fchielyk vuur vat op de minfte aanblaazing , en hen wrevelig en ftug zoude maaken : eene maathoudende eergierigheid dient 'er alleen plaats te grypen , welke tuffchen de evengemelde uiterftens regt

doorgaat. Maar is het Kind zich niet genoeg bekommerende over eenige aangedaane schande, of overschreeuwen zyne driften dezelve, 'er moeten gevoeliger middelen gebruikt worden, welke tegen de ingebeelde bekoorlykheid van het kwaade merkelyk kunnen opweegen, en de kragt der driften met nadruk tegengaan, door het veroorzaken van smerte met de roede der kastydinge, welke wegens de dwaasheid, in het herte der Jeugd gebonden, zoo noodzaakelyk is geworden, dat zulk een ligt onder verdenking zoude vallen van zyn pligt als Ouder niet te weeten, of te betragten, die dezelve geheel inhoudt: het gepast gebruik der roede wordt als het werk van een getrouw en liefhebbend Vader aangemerkt, waarom God, die de Liefde en Barmhertigheid zelve is, zich van geen gewoener zinnebeeld in zyne behandeling omtrend struikelende Gunstgenooten bedient, dan even dit: zoo ver is het 'er van daan, dat de kastyding met de Vaderlyke liefde of Moederlyke tederheid zoude strydig zyn. Ontziet u dan niet, ô Ouders! van de kastyding u te bedienen, wanneer het vervallen in de-

dezelfde misdaad na het beproeven van zagter middelen , u geenen anderen weg heeft open gelaaten , op dat het kwaad niet ineete als de kanker. Of is 'er eene openlyke kleinagting uwer beveelen ? is 'er eene grootere baldaadigheid bedreeven , waar van de onbetamelykheid het Kind niet onbekend was ? zyn 'er blyken van wrevel en hardnekkigheid ? laat de roede aanstonds voor den dag komen ; de aart der ziekte eischt een spoediger en nadrukkelyker Geneesmiddel ; vooral , wanneer gy , meer Kinderen hebbende , het kwaade voorbeeld hen ligtelyk tot navolging zoude kunnen doen vervallen , waar door 'er eene gansche wanorder in uw huis zoude veroorzaakt worden.

Maar het zy gy bestraft met of zonder bedreiging , het zy gy kastyd , laat het toch met maate en beleid geschieden. Onthoudt u met zorgvuldigheid van alle driftige uitvaaringen , smaaden scheldwoorden tegen uwe Kinderen , vooral , wanneer het zaaken zyn van klein gewigt : uwe oploopende buijen moogen de Kinderen verschrikken , uwe smaadwoorden hen verbitteren , zy zullenze niet verbeteren , maar

ligtelyk navolgers maaken van uwe zwakheid ; bekyft gy hen dagelyks, en om elke beuzeling , zy zullen 'er aan gewoon worden , zich verharden , en ook uwe vermaaning , ter regter tyd gefchied , in den wind flaan. Laat de bedagtzaamheid dan over uwe zielen de wagt houden , en de bedaardheid uwe lippen beftieren , wanneer gy beftraft: vindt gy het noodig , 'er bedreiging van ftraffe by te voegen , in gevalle van ongehoorzaamheid , kom dezelve ook getrouwelyk na , zonder u telkens te laten verbidden , op dat niet uwe bedreigingen haare kragt verliezen ; daar zy anders , als uwe Kinderen weten , dat gy uw woord houdt , de plaats van kastyding meermaalen kunnen vervullen.

Moet hier in zoo veel voorzigtigheid gebruikt worden , hoe veel te meer , wanneer de noodzaakelykheid u dringt , tot daadelyke ftrafoeffening te komen , laat het toch nimmer , dan uit nood , gefchieden : wanneer gy uwe Kinderen ftaat , om elke beuzeling en onbedagte daad , vooral , wanneer uw hoofd niet wel ftaat , en het u fchynt te ontbreken aan voorwerpen , om
uwen

uwen moed te koelen , zoo zult gy uwe Kinderen , die ligt onderscheiden kunnen , of zy uit wrevel , dan naar verdienſte geſtraft worden , van u verwyderen : de ſlaafſche zal in plaats van de kinderlyke vreeze en liefde in hun gemoed plaats grypen ; zy zullen u meer aanmerken als een Tyran , dan als een welmeenend Ouder ; en ſlegts dat geen laaten , dat tot uwe kennis zoude kunnen komen uit ſchrik , daar zy anders veel meer kwaads zouden vermyden , en uit beter beginſel , vreezende u te zullen miſhaagen ; of zy zullen weerbarſtig en ongevoelig worden voor alle tugt.

Doet in tegendeel uwe Kinderen begrypen , dat gy ze niet ſlaat , dan gedwongen door hunne eigen ongehoorzaamheid ; dat niet alleen God en de natuur , maar hun eigen welzyn 'er u toe verplicht : toont dat de ſlagen uwe ziele treffen zoo wel , als zy het lighaam van uw Kind ſmerten : kattyden dus uit welmeenendheid met een Vaderlyke tederheid en medelyden tot zynen nutte , zoo zullen uwe handelingen bedagtzaam en gemaatigd worden , naar den aart en zwaarte der miſdaad

geschikt ; daar mede aanhoudende , tot dat gy het kwaade hebt kunnen in-teugelen , of geheel overwinnen , ter-wyl gy het te vroeg opgeevende , de kwaal zoudt verergeren , en uwe vorige strafoeffening onnut maaken. Vordert de misdaad een plegtiger en zwaarder kastyding , laat dezelve volbragt worden in tegenwoordigheid der andere Kinderen , die gy hebben mogt ; stelt de leelykheid der daad , en de noodzaakelykheid der straffe voor , God overluid biddende , dat hy de kastyding heilige aan die ze gevoelt , en die ze aanschouwen ; laat de gestrafte ook na de kastyding , wanneer hy nog niet regt verootmoedigd mogt zyn geworden , uw afkeer en ongenoegen over het kwaad gevoelen , tot dat hy , vermurwd wordende , tot inkeer kome , zyn schuld belyde , en beterschap beloove ; by welke gelegenheid het nuttig is , hem nogmaals de leelykheid der misdaad , en den snooden aart van alle zonden onder het oog te houden , tot de verkeerde gesteldheid des herten zyn aandagt opteleiden , voor de gevaarlykheid der verleidinge te waarschuwen , en te vermaanen , dat hy God , wien hy eerst
be-

beledigd heeft , om vergiffenis bidde in den Middelaar J. Christus , en smeekke , dat hy hem gelieve te bewaaren , en tot het volbrengen van zyne gedaane beloften in staat te stellen ; hem eerst in het gebed voorgaande.

Zoekt op deeze wyze alle , en allerlei gebreken en zonden in uwe Kinderen te besnoeijen en tegen te gaan : u noch door eene verkeerde barmhertigheid , welke gevaarlykft is , wanneer de Kinderen weten te smeeken en te koozen ; nog door eene gulzieke dwaasheid , wanneer de Kinderen aardig zynde , hunne kwinkslagen vooral dan onder het kwaad weten te vermengen , als zy merken hunne Ouderen daar door te kunnen vermaaken , van het regte spoor aftetrekken : lagt nimmer om iets dat kwaad is , scheidt 'er veel min eenig genoeg in , want het zoude u daarna smerte en traanen baaren. Neemt onder dit alles de verscheide aart uwer Kinderen in aanmerking , en bevindt gy , datge van den eenen met zagtheid verkrygen kunt , het geen ge van den anderen met hardheid haalen moet , laat het u 't zelfde zyn , op welk eene wyze gy uw oogmerk bereikt : anderzins

zins moet de gelykformigheid in de behandeling , voornaamelyk in het bestraffen en kastyden der Kinderen , naauwkeurig worden in agt genomen : bemerkten zy , dat gy hetzelfde in hunne Broertjes of Zusjes door de vingeren ziet , het welk gy in hen niet ongemerkt laat doorgaan ; zy zullen met reden verdrietig en moedeloos worden ; of tot jaloezy en nydigheid vervallen , en waanen , dat het kwaad geen kwaad was , dat zy begaan : laten uwe Kinderen dan nimmer merken , dat gy eenig onderscheid tusschen hen maakt , waar door de droevigste huiskrakkeelen , en doodelykste gevolgen van Broederhaat , zyn veroorzaakt geworden : uwe Kinderen zyn u tog allen even na ; is de een wat aardiger , schooner , of schranderer , dan den ander , zy hebben het niet van zich zelve ontvangen.

Gebeurt het , dat uwe Kinderen liegen om de gevreesde straffe te ontwyken , doet hen begrypen , dat zy even daarom zullen gestraft of dubbel gestraft worden : bekennen zy in tegendeel hun misdryf openhertig , laten zy , ter aanmoediging der opregtheid , daar-

daarom , zoo het eenigzins zyn kan , fomtyds vry met eene bestraffing en bedreiging , ten minften laat het tot vermindering der kastyding dienen : boezemt hun toch een afgryzen in tegen alle leugentaal en bedrog , welke zoo verfoeijelyk , en tevens zoo gemeen is in de Jeugd ; laatze nimmer ongestraft doorgaan , vooral , wanneer dezelve buiten eenige noodzaakelykheid , uit een lust tot liegen , voortkomt.

Wy zouden zoo van zelve ingeleid worden in nadere aanmerkingen over verscheide gebreken en wanbedryven , welke in de kindsheid gewoon en gevaarlyk zyn , waar omtrent de toezigt der Ouderen vooral noodig is , indien de kortheid van ons bestek het toeliet.

Waakt toch (om het een en ander aan te roeren) : Waakt toch in uwe Kinderen tegen alle onmatigheid , en overdaad in spyze en drank , welke zoo gevaarlyk is voor de ziel , als schadelyk voor 't lighaam : laat hen niet toe keurig en op hun smaak gezet te zyn , op dat ze niet weeldrig en lekker worden : maar leertze alles eeten , wat hun voorgesteld wordt , ten zy'er hunne natuur

regelregt tegen ftryde, leert hen te vrede zyn met eene geringe fpys, waar mede het lighaam kan gevoed worden, fchoon uw vermogen toeliet hen lekkernyen te geeven, op datze voor onvergenoegdheid mogen bewaard worden, wanneer hun deel zoo rykelyk niet is: gewent uwe Kinderen dus in allerlei behoefkens zich te behelpen; gewen hen zelfs aan ongemakken, niet weetende, tot welke ongelegenheden, of geringheid zy vervallen kunnen, op dat zy zich vroeg naar den tyd mogen fchikken.

Stelt u in allen opzigte tegen de eizinnigheid der Kinderen, welke alerzorgelykft is, wanneer zy eenigen tyd een fukkelend leeven leiden: volgt hun dwingluft niet op, noch in den beginne, noch in den verderen voortgang, wanneer zy u altoos zouden laftig vallen, en 'er meer en meer eene hebbelykheid van krygen. Vraagen zy iets, dat zy waarlyk noodig hebben, op eene befcheide wyze, weigert het niet, is het anders in uw vermogen; maar laaten zy leeren in zaaken, die zy missen kunnen, het van uwe zorge en goedheid aftewagten: zyn zy met

te

te veel drift ergens op gezet , al is het onverschillig en geoorloofd , onthoudt het hun ten minsten voor dien tyd , om de begeerlykheid tegen te gaan. Gaat zoo te werk , wanneer zy met u aan tafel zitten , op dat ze zich wagten mogen van alles te vraagen ; veel meer van de hand eerst in de schotel te steeken.

Schoon uwe Kinderen mogen gekleed worden naar uwen staat , geeft nooit aanleiding , dat zy 'er trots op zyn , maar gaat de blyken van hoogmoed zorgvuldig tegen , hun een indruk geëvende , dat in de rykdommen , nog cieraadye der kleeding geene weezenlyke verdiensten in 't minste liggen ; dat zy in zich zelfs niet beter zyn , dan andere Kinderen , welke met een slegt rokje gekleed gaan , ja dat deeze zelfs beter zyn , dan zy , indien ze hen in het leeren en gehoorzaamen overtreffen , op dat zy nedrig en minzaam mogen worden tegen den minsten.

De rust en slaap is uwen Kinderen noodig , vooral in de eerste jeugd , wanneer de natuur de leden vormt en sterkt , maar wederhoudt hen van alle bedryveloosheid en luiheid , welke de vrugtbare

baare moeder van alle boosheid is , en een bron van allerlei gebrek en onheil : zynze tot traagheid genegen , spoortze geduurig aan , nu zoetelyk dan ernstiger , met vermaaningen , met beloften , met belooningen , met voorbeelden van anderen : zoekt het op deezen voet te overwinnen , op dat zy met gewilligheid en lust , en niet gedwongen aan het werk mogen gaan.

Is het ook buiten tegenspraak , dat uwe Kinderen dagelyks eene uitspanning moeten hebben , op dat de aanhoudende bezigheid en inspanning op dezelve zaak hun gezondheid niet benadeele , de geesten uitdoove , en een affchrik tegen alle wetenschap doe verkrygen , waar door veelen , die anders zeer geschikt waren tot de letteroeffeningen , eene onoverwinnelyke weerzin tegen dezelve gekregen , en die geheel verlaaten hebben , wanneer ze niet langer onder het bedwang hunner Ouderen stonden ; komt dit door gepaste verademingen en uitspanningen voor ; maar waakt aan de andere zyde tegen de speelziekte , tot dewelke de Kinderen doorgaans vervallen , en waar door hun lust en aandacht van het leezen wordt af-

afgetrokken. Zoekt ze op eene zoete wys daar voor te bewaaren , en te gewinnen aan eenen zekeren tyd tot het kinderspel geschikt , somtyds verheugd wordende , wanneer zy wel hebben opgepatt : of bevindt gy uw Kind door eene sterke begeerte tot een of ander soort van spel gedreeven , welke het niet weerstaan kan , volgt dezelve voor een tyd op , laat hem van den morgen tot den avond speelen zonder tusschenpoozen , geduurig oplettende , dat hy bezig blyve ; ik twyffel niet , of het zal hem eerlang tot een last worden , wanneer hy verzadigd is.

Anderfins kan men het misbruik der uitspanningen veel voorkomen , wanneer men dien weg vroeg heeft ingeslagen , en gehouden , dat men het leeren den Kinderen als een spel , en als een voorregt doe aanmerken : wat zy ouder worden , wat zy meer verandering , en daar door meer nieuwe soorten van vermaaken zullen vinden in het leeren , aan zulk een spel van tyd tot tyd gewooner wordende. Geeft hun , zoo gy 't bekostigen kunt , nu andere en betere Prentverbeeldingen der Heilige en andere Geschiedenissen : laat hun

hun de afbeeldfels van allerhande voorwerpen beschouwen , en zulke boekjes leezen , welke hen op eene eenvoudige wyze een nuttig en aangenaam onderhoud geeven , het zy datze leerzaame fabelen , of waare gebeurteniffen behelzen : laaten zy u die verhaalen , als of gy ze niet wift , en doet hen aanmerkingen maaken over het berispelyke en pryffelyke , dat in dezelve gevonden wordt , op dat gy beide hun geheugen en oordeel oeffenen moogt. Op dat zy hier te meer genoeg in mogen neemen , wekt hunne nieuwsgierigheid op , en hoort mer alle langmoedigheid de vraagen welke zy doen , dezelve beantwoordende zoo veel gy kunt en moogt , zonder hen immer te misleiden of voor het hoofd te ftooten : maar draag ook teffens zorge hunne nieuwsgierigheid naar de regte voorwerpen te bestieren , en in het buitenspoorige te beteugelen ; veele zaaken zyn 'er tog , welke in een ryper ouderdom eerst behooren geweeten te worden : veele die geen voordeel , en nog meer die groote fchade kunnen toebrengen , en welke te wenschen was , dat in eene eeuwige vergeetelheid konden begraaven

WOR-

worden ; waarom zoudt gy door onvoorzigtige toelaating of sloffigheid het geheugen uwer Kinderen buiten noodzaake overlaaden , of door het verbodene de plaats laten inneemen , welke het nuttige en eerlyke alleen toebehoort ? waarom de boosheid in hun herte opwekken of vermenigvuldigen laten ? onthoudt hun dan alle ongeschikte of onzedige en eerlooze afbeeldingen , vertooningen of gefchriften , welke nergens toe kunnen dienen (c) , en bestraft hen ernstig , wanneer zy uwe oplettendheid mogten in eenig geval te leur gesteld hebben.

Draagt ook zorge , dat uwe Kinderen in kundigheid toeneemende , niet neuswys worden , in tegenwoordigheid van Ouden het hoogste woord voeren , hun in de reden vallen , of hardnekkig tegenspreken , waar toe zy anders ligtelyk vervallen , wanneer de Ouders

(c) Hier toe behooren de Levensbeschryvingen van een zoogenaamden *Uilenspiegel* , *Fonker van der Moezel* , de *Haagsche Ligtmis* , vuile Liederen en Vertelselen , welke men agter *Almanakken* en elders geplaatst vindt , en soortgelyke ergerlyke zotternyen meer , die men te zorgeloos onder de oogen der Jeugd laat komen.

ders , met de gaauwheid hunner Kinderen ingenomen , dit niet in de beginselen tegen gaan.

Houdt uw Kind te rug van alle roekelooze bedryven , en worden zy tot dezelve dikwils door eene verkeerde eerzucht onder hunne makkers aangeprikkeld , doet hen verstaan , dat het waarlyk oneer voor hun is , zich aan de woefte Dieren , die geen reden bezitten , gelyk te stellen ; dat het dollemans werk is zich te waagen daar geene noodzaakelykheid is. Maar waakt niet minder tegen alle vreesagtigheid , welke lighaam en ziel beide nadeel toebrengt , en tegen bedeesdheid , welke hun geeft in alle onderneemingen zoude onderdrukken , en beletten hun staat in deze waereld te verbeteren : mydt zorgvuldig alles wat hen zoude kunnen beangst maaken , en hunne gedagten verbyfteren ; laten alle vertelfeltjes van spookten , toveraaren , moordenaaren , en diergelyken zorgvuldig van hen geweerd , en zy daar tegen gewapend worden : gewent hen vroeg alleen in huis en op straat zich te begeeven om eenige zaaken te verrigten ; — alleen , en in den duister te slaapen : betoogt hen ,

hen , dat God , die nimmer fluumert , en overal is , hen bewaard , dat 'er buiten zyne toelaating niets geschieden kan , en dat de bevreesdheid een eigenschap is van een kwaad gewiffen , door veelè misdaden bezoeteld. Laat de moed , zoo noodzaakelyk in alle ver- rigtingen , dan nimmer uitgeblufcht , maar altoos gekoesterd en opgewekt worden : verhaalt hen , of doet hen leezen de wakkere daaden van onze heldhaftige Voorouderen , welke geen bergen van zwaarigheden hebben kunnen affchrikken van hun grootmoedig opzet ; of de voorbeelden van zulke byzondere perzoonen , die tegen wind en froom in de waereld door hun naarftigheid , beleid , deugd , kloekmoedigheid en onderneemenden aart , groot geworden zyn , het welk , ik weet niet welk eene opbeuring des harten , en verhevenheid van gedagten in hun veroorzaaken zal.

Draagt alle mogelyke zorg , dat zy niemant , ook hunne Schoolmakers en Broeders of Zufters , niets heimelyk of met geweld ontnemen : gaat hunne kinderlyke bezittingen geduurig na , en zoo gy iets bevindt , waaromtrend gy

IX. Deel, 5. Verh.   *E*   niet

niet weet, hoe zy 'er aangekomen zyn, onderzoekt het, en laat het zelve wedergeeven zoo zy 't iemand ontvreemd hebben, hen daarenboven straffende naar bevind van zaaken, ten minsten iets van het hunne voor een tyd beneemende, wanneer zy het kwaad nog zoo zeer niet mogten ingezien hebben: houdt hen geduurig den verfoeijelyken aart en verkeerde uitwerkselen van bedrog en arglistigheid voor ooggen, benevens de doodelyke gevolgen van alle onregtvaerdigheid en dievery, door welke veelen op eene schandelyke wyze hun leeven hebben moeten eindigen, die mogelyk in hun jeugd getrouw behandeld zynde, op het bed van eere zouden gestorven zyn. Gaat ook alle blyken van gierigheid en schraapzugt in de Kinderen tegen, en doet hen begrypen, dat het geld nergens anders toe dient, dan om de behoefstigheden des leevens op eene gemakkelyke wyze deelagtig te worden, maar het anders van geen waarde zoude zyn. Indien het u niet krenkt, geeft hun eenig geld, zoo draa het hun betrouwd is, op dat zy langzaam aan de behandeling van het zelve mogen

gen gewennen, geduurig nagaande wat zy 'er mede verrigten, of zy het alleen bewaaren, dan uitgeeven. Wordt het op eene goede wyze van hun befteed, laat hen geworden: maar wordt het onnut verkwift, beftraft hen met voorftelling van de fchadelyke gevolgen der verkwifting, en laat het gewoone geld hun voor een tyd onthouden worden.

Verfoeit in de Jeugd alle blyken van wreedheid, welke dikwils door het martelen van Vliegen, Vorfchen, Honden en Katten 'er in gelegd, of gekoefterd wordt: maar laat de weekhartigheid omtrend zich zelyven, en anderen ook geen wortelen fchieten, hardt hen veel liever tegen finerte, zoekende alleen eene gemaatigde gevoeligheid in hun aantekweeken.

Zynze in gefchil met hunne fpeelgenooten of anderen geraakt, fcheidt hen zoo dra gy het bemerkt, en laat hy, die aanleiding gaf tot de twift, uwe gevoeligheid ondervinden: waarfchouwt hen ernftig tegen alle haat en bitterheid, tegen nydigheid, toorn en wraakzugt; vermaantze in tegendeel tot onderlinge verzoening, liefde en

eendragt , den zulken geduurig betu-
gelende en nederdrukkende , welke
van een waragtigen , heerschezugtigen
en oploopenden aart zyn.

Gaat op deeze en dergelyke wyzen
allerlei foort van gebreken in uwe Kin-
deren tegen , naar hun verschillenden
aart , en naar de verschillendheid van
het kwaad ; u dan van deeze , dan van
geene hulpmiddelen bedienende , waar
van wy reeds gesproken hebben , by-
zonder in de behandeling der huishou-
ding , welke in de Schoolen diende
plaats te grypen , in het weezendlyke
niet moettende verschillen van de wy-
ze van opvoeding by de Ouderen zel-
ve waargenomen , waarom wy alles wat
daar gezegd is , van de onderwyzing ,
beschaaving en bestiering der Jeugd ,
ook tot hen willen betrekkelyk gemaakt
hebben : alleen zal ik 'er nog byvoe-
gen , dat de Ouders zich zeer gevoeg-
lyk bedienen kunnen van spreekende
voorbeelden , die voor handen zyn :
ik zeg spreekende voorbeelden , wel-
ke geen twyffel overlaaten , op dat
men de Kinderen niet leere liefdeloos
en ligtvaerdig van bunne naasten te
oordeelen. Is 'er anders hier of daar
een

een Dronkaard , welke tot yders spot op waggelende beenen langs straat zwiert ? Is 'er een Doorbrenger , welke zyn Vaderlyk erfgoed baldaadig verfpild hebbende , zich naakt op den dyk zet ? Is 'er een Luijaard , die met gefcheurde kleederen loopt ? of een Gierigaard , die zich zelve van koude en gebrek laat vergaan , terwyl zyne fchatkiften volgepropt zyn ? Zyn 'er andere diergelyke onwederfpreekelyke voorbeelden ? ftelt ze uwen Kinderen voor oogen , op dat zy daarin bevestigd mogen zien , het geen hun door uwe vermaaning was ingefcherpt. Zynze door hun ouderdom in ftat , laat hen tomwyl de openbaare straffen der misdaadigen bywoonen , hun een indruk geevende , dat de wortels van allerlei boosheid in aller menfchen herten gevonden worden , dat de zonde van trap tot trap voortgaat , wanneer men tegen het licht en waarfchuwingen des gewiffens de beginfelen der ongerechtigheid niet heeft wederftaan , tot dat zy den hoogften top bereikt hebbende , den ongelukkigen zondaar ftort in zyn verderf en ondergang , waar tegen men derhalven

waaken en bidden moet : op dat zy te meer affchrik van het kwaade mogen hebben , bedagtzaam worden , en wel verre van zich wegens eenige voortreffelykheid boven hunne naaften tegen God te verheffen , kleingevoelende en dankbaar mogen zyn voor de zorgvuldige bewaaring en bestiering van zyn Goddelyke hand.

Edog , het is de pligt der Ouderen niet alleen den groey van het kwaade in hunne Kinderen te beletten , maar ook , op dat deeze zorg niet verydeld worde daar op toe te zien , dat zy geen verkeerde indrukfelen ontvangen door kwaade voorbeelden ; bederven kwaade zamenfprekingen en bedryven de goede zeden zelfs in Ouden , hoe veel te meer in Kinderen.

Onthoudt hun daarom , zoo veel in u is , alle verkeerung met menfchen van kwaade zeden en geartheden , zoo ouden als jongen : moeten zy eenige verkeerung houden , vooral met die van gelyke jaaren zyn , allermeeft wanneer zy nog niet in de Schoolen onderweezen worden , of het eenigfte Kind in den huize zyn , om alle ftugheid en fchroom voor menfchen te

ver-

verhoeden , gezelligheid te leeren , en gelegenheid te krygen tot eenige oefening van die pligten , welke tot de zamenleeving behooren : maakt de verkiezing uit zulke speelmakkertjes , die niet te zeer boven hen in staat en rykdom uitmunten , maar meerendeels aan hun gelyk zyn ; voegt hen vooral by Kinderen , welke een goede opvoeding genietende , beschaafd , vriendelyk , zedig en naarstig zyn : alle woefte Kinderen , alle vloekers , krakkeelers , en andere onhebbelyken in woorden en gedrag , al waren ze ook van hunne bloedverwanten , vermydende als de Pest.

Geeft daarenboven naauwkeurig agt op uwe Dienstboden en Huisgenooten , welke gy hebben mogt , die veel beletfel aan een goede opvoeding , door ongeschikte redenen en bedryven , in tegenwoordigheid uwer Kinderen kunnen te weeg brengen : zoekt naarstig naar de zoodaanigen , die zedig en eerbaar zyn , uit geschikte huizen oorspronkelyk , scherpt hun geduurig in , hoe ze met uwe Kinderen zullen hebben om te gaan ; dat zy het kwaade in hun geenzins zullen door de vingeren

E 4 zien ,

zien , maar bestraffen , en des noods u bekend maaken , zonder dat zy hen ooit of ooit met zwarte mannen , spookken , nagtwakers , en diergelyke , die hen zouden haalen en kwaad doen , bevreesd maaken , veel min in kelders of andere hun akelig gemaakte plaatzen opsluiten om ze te beangstigen. Laaten zy ook nimmer de Kinderen van u gekastyd , troosten en styven in het kwaade , maar in tegendeel zeggen , dat zy naar verdienste behandeld zyn , op dat zy geen harde gedagten van u leeren maaken , nog de tugt verydeld werde : houdt op uwe Dienstboden , en hun gedrag ten dien einde naauwkeurig het oog , bevindt gy , dat ze zich aan onbehoorlykheden in woorden of gedrag schuldig maaken , en onvoorzigtigheden omtrend uwe Kinderen begaan , laat hen , na herhaalde bestraffingen onverbeterlyk blyvende , liever heenen gaan , hoe bekwaam zy anders voor hun werk wezen mogen , behoudende voorts uwe Kinderen onder uw geduurig opzigt.

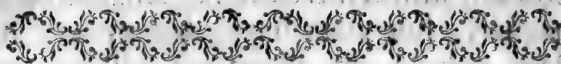
Nu komt het eindelyk tot u zelfs toe , Vaders en Moeders ! Zullen uwe

uwe Kinderen onder uw geduurig opzigt zyn, op datze door kwaade voorbeelden van anderen niet verleid worden; zy dienenze vooral in u niet te verneemen, die zy het gereedste van allen navolgen. Wy bidden u dan, gelyk gy voor u zelveu verplicht zyt, dat gy alzoo om uwer Kinderen wil u onthoudt van alle ongodsdienstigheid, ontheiliging van Gods naam, overdaad, dronkenschap, dartzelheid in taal en gebaarden, trotsheid, veragting, en harde behandeling uwes naastens, twist en krakkelingen, vooral met uwe Egtgenooten, in tegenwoordigheid uwer Kinderen, en met een woordt, van alles, wat gy hen verbiedt, en ongaarn in hun bespeuren zoudt: zy zullen anders uwe vermaaningen niets agten, ja zich dikwils met uw voorbeeld verontschuldigen. Neemt gezaamenlyk dit in agt, elkanderen in de onderwyzing en bestiering uwer Kinderen gereedelyk de hand biedende, en nimmer door eene dwaaze toegeevendheid of malle barmhertigheid dat afbreekende, het geen uwe Ega heeft zoeken opterigten: zoo ver is

het 'er van daan , dat wanneer de Vader het Kind kastyd , of zoekt te kastyden , het zelve voortpraak , toevlugt of beſcherming by de Moeder zoude mogen vinden , of de een den ander daarom met harde woorden zoude mogen bejegenen.

Tot dus verre hebben wy in 't gemeen afgehandeld , het geen in de opvoeding beide van Zoonen en Dogteren , zoo wel van geringen , als van ryken , is in agt te neemen , tot dat zy den ouderdom van 10 of 12 jaaren meer of min , naar hun onderſcheide toeneeming in vermogens , bereiken.

Tot een meer gevorderden leeftyd overgaande , zullen wy ons meer in byzonderheden , aan verſchillenden rang en ſexe voegende , moeten inlaaten.

DERDE AFDEELING.

Voltooiing der Opvoeding.

In dit derde en laatste Tydperk der Jeugd, in het welk de laatste hand aan haare opvoeding geslagen wordt, maar op eene thans onderscheide wyze, naar dat de Voorzienigheid de Kinderen in hunne geboorte heeft gelieven te onderscheiden, zullen wy telkens met die van laageren rang beginnen, eerst van de Dogteren, daarna van de Zoonen spreekende, dewelke tot Winkeliers, Ambagtslieden, Veehoeders of Arbeiders zullen worden opgeleid, of geschikt om anderen te dienen.

Voor de Vrouwelyke Sexe is onder deezen zeer weinig verscheidenheid van keuze omtrend de middelen, door dewelke zy zich een eerlyk levensonderhoud zouden kunnen bezorgen: geene handwerken zyn 'er byna, van dewelke zy een behoorlyk bestaan

ZOU-

zouden kunnen trekken , behalven het naaijen , het welk haar , het zyze zich daar geheel en alleen op willen toelleggen , het zyze tot de neering of eenig ander bedryf overgaan , altoos van de uiterfte noodzaakelykheid is , waarom het best is , na datze bekwaame onderrigting in het leezen , fchryven en cyfferen ontvangen hebben , haar dit in genoegzaame volkomenheid te laaten leeren , wanneerze tot alles zullen gefchikt zyn. Dit wordt ook doorgaans van de Moederen als noodzaakelyk aangemerkt , die hunne Dogteren eenige gefchikte opvoeding geeven : maar jammer is 't , dat het voorvereifchte , het geen tot de grondlegging van kennis en weetenfchap behoort , zoo zeer verwaarloosd wordt , als of het de Vrouwelyke Sexe eene fchande , ten minften nimmer nuttig of noodig was vaerdig te leezen , wel te fpelden , eene goede pen te voeren , en de beginzelen der Rekenkunde te verftaan , waar door de meeften naauwlyks ten halven van het een en ander iets geleerd hebbende , dat door verwaarloozing ras vergeeten wordt , onbekwaam zyn om haare eige zaaken te be-

bestieren , of iets tot verryking van haar verstand met ernst toetebrengen : Zy zyn boven dien hier door buiten staat , wanneer zy Moeders geworden zyn , iets van belang tot de onderwyzing van haare Kinderen toetebrengen , terwyl haare Mannen door hun beroep worden afgetrokken : Men behoorde dan meer werks te maaken van de beschaaving der Dogteren van minderen staat en rykdom , om haar nuttig en bekwaam voor zich zelfs , en voor anderen te maaken , hoewel 'er aan de opvoeding van aanzienlyker Jonkvrouwen ook veelal de noodigste zaaken ontbreken. Men spaart minder moeite en kosten , om haar te laten onderwyzen , waar toe zy aanstonds , of na alvoorens in het leezen en schryven eenige onderrigting genooten te hebben , naar de zoogenaamde *Franfche Mademoiselles* worden gezonden , welke het werk der opvoeding in de juiste order , en tot de vereifchte volkomenheid zullen brengen : Zy worden 'er , ik beken het , voor 't uiterlyke beschaafd , zy worden 'er in eenige zaaken , en vooral in de Franfche Taal , en Vrouwelyke Kunstwerken ,
die

die meestal ter voldoening van een kiefchen smaak en noodelooze pragt zyn uitgevonden , onderweezen : Ik zal niet wraaken , dat de kundigheid in deeze zaaken een Jongvrouw van geboorte eenigen fieraad byzet , en zoe- te bezigheid verschaft , waarom zy daarin mag onderrigt worden , indien haar tyd en vermogens niet gespaard moeten worden tot zaaken van meer gewigt : maar is dit het noodigste of het eenigste , dat hier in aanmerking moet komen ? Is dit het eigentlyk , waar door het verstand en het hart van eene Dogter van Geboorte moet beschaafd en verbeterd worden , op dat zy te eeniger tyd een nuttig en gelukkig lid van de menschelyke zamenleving , en burgerlyke maatschappye zoude mogen worden ? Men leert haar de Fransche Taal op zulk een voet , als of dezelve eene weezenlyke tak der waare wysheid , ten minsten een noodzaakelyk voorvereifchte tot dezelve was , die zy , van het School gekomen zynde , of aanstonds zal vergeeten , of wel ligt zal gebruiken om haar tyd met het leezen van eenige Fransche *Romans* , en met het leeren van
Fran-

Fransche *Airtjes*, te verkwisten; of haare gedagten op eene *Coquette* wyze in *Galanteryen* en op *Assemblées* uittedrukken, waar toe men de Boersche Moedertaal niet geschikt agt.

Men onderrigt haar in konsten, die alleen tot verçiering en tydverdryf geschikt zyn, en men laat haar onervaren in zulke zaaken, die eene regte Huisvrouw en Huismoeder zouden paffen. Men maakt haar ervaren in eenige gewoontens en pligtpleegingen, terwyl menze in de waare welleevendheid, waar van wy te voren spraken, vreemdelingen laat blyven. Ik geeve in bedenking, of het niet geschikter zoude zyn, haar voor alle dingen in de kennis van haare Moederspraak, en in het schryven van brieven en andere opstellen zoo te onderwyzen, dat zy in staat raakten, niet alleen om wel te spellen, maar ook om haare gedagten op eene geschikte wyze uittedrukken, het welk een vrouw van geboorte de grootste sieraad byzet? — Of het niet nutter zoude zyn, haar met opzet in de voornaamste Waarheden van den Christelyken Godsdienst, en Zedekunde der Christenen te onderwy-

wyzen, en te gelyk eenige onderrigting te geeven in veele nutte wetenschappen, als in de Cyfferkunde, de Aardryksbeschryving, (waar van by sommigen reeds eenig werk gemaakt wordt) en Historiekunde, vooral betreffende ons Vaderland, en in de Wysbegeerte, op dat zy daar door ten minsten eenigen smaak en kundigheid in deeze aangename en noodige takken der Geleerdheid verkrygende, vatbaar mogen worden voor gesprekken van dien aart niet alleen, maar ook in staat mogen zyn om zich zelve met het leezen van goede boeken, en elkanderen met aangename waarneemingen en zamenpraaken te onderhouden, zonder tot de speeltafel, of laage en zondige redenen in haare gezelschappen telkens de toevlugt te neemen.

Eindelyk meen ik, dat het beter zoude zyn, haar in zulke handwerken eenen genoegzaame bedrevenheid voor alles te bezorgen, welke op de noodzakelyke kleeding hunne betrekking hebben; op dat zy, al wilden of konden ze, naar de wyze der aanzienlykste Vrouwen van den ouden tyd, haare Huisgenooten zelve de noodige gewaaden

den niet bereiden , evenwel in ſtaat mogten' zyn een gedeelte daar van te vervaardigen , en op het overige eene behoorlyke order en toezigt te houden : Maar niet minder noodig zoude het zyn , dat zy in het bereiden der ſpyzen , en andere deelen der huishouding-kunſt wel ervaren gemaakt wierden , op dat zy zich van haare Dienſtboden naar derzelve welgevallen niet hoefden te laaten beregten ; waar toe de gunſtigſte gelegenheid is in de huizen der Ouderen. Wanneer de Moeders haare Dogters gewennen wilden , de handen aan het werk te ſlaan , en nu het eene , dan het andere gedeelte van het huisbeſtier waar te neemen , zulks by beurten verwiffelende , indien 'er meer Dogters gevonden worden , op dat zy tot den egt bevorderd worden , zouden mogen beantwoorden aan die voortreffelyke hoedaanigheden , welke door de Koninglyke Moeder van eene braave Huisvrouw worden opgeteld , *Spr. XXXI.*

Wat de Zoonen belangt : zy die tot eenige neering of handwerk geſchikt worden , behooren niet eerder tot de-
IX. Deel, 5. Verh. F zelve

zelve over te gaan , dan voor en aleeer zy betaamelyke onderwyzing genooten hebben in die noodzaakelyke kundigheden , waar van wy te vooren spraken : Kunnen zy door hunne onvatbaarheid den zelfden spoed niet maaken als anderen , men dient meer naar hunne vordering , dan naar zekere jaaren zich te schikken , waarin de Ouders dikwils gansch verkeerd te werk gaan . De Jongen is zoo oud en zoo groot , hy moet op een winkel , of aan het werk , daar hy mogelyk nog naauwlyks te halver weg in de eerste beginselen gevorderd zynde , wordt bloot gesteld om alles te vergeeten , en voor altoos een dommerik te blyven , welke weinig in de waereld voort kan . Het voordeel , dat de Ouderen 'er van trekken , wanneer hunne Kinderen een jaar of twee vroeger aan de winst geraaken , is niet te vergelyken by het nadeel , dat zy hunne Kinderen aandoen ; een nadeel , dat meest onherstelbaar is , terwyl zy geene gronden gelegd hebbende , noch lust noch gelegenheid bezitten , om hun verstand eenige weezenlyke oefening te geeven , wanneer zy aan den lighaamelyken arbeid geraakt zyn .

Dit

Dit vooraf aangemerkt , en den Ouderen herinnerd zynde , dat zy in de onderrigting en het beftier van hunne Kinderen niet behooren te verdraagen , ook wanneer zy van het School zyn , zal ik alleen twee zaaken voorftellen , welke dienen te worden in agt genomen , wanneer het de bekwaame tyd geworden is , om de Zoonen dat te laaten leeren , waar mede zy hun brood zullen moeten winnen.

Het eerfte is , dat de Ouders in dit geval niet naar hun willekeurig begrip mogen te werk gaan , maar zich moeten fchikken naar de heerfchende neiging , en de bekwaamheden hunner Kinderen , zoo veel met hun ftaat overeenkomt.

De *Lacedaemoniers* waren daarom gewoon allerhande fpeelgoed en gereedschap op de markt zamen te brengen , en te letten , wat de Kinderen daar uit zouden verkiefen , om zich daar naar te fchikken : en het zoude niet kwaad zyn zich om deeze reden te bedienen van den raad eenes Wysgeers , dat men de Kinderen , een weinig in jaaren gevorderd zynde , hun fpeelgoed zelve moest laaten vervaardigen , waar uit men

hunne natuurlyke neiging en kunstvermogen zoude kunnen ontdekken. Wilt gy anders hen onverzettelyk in uw beroep opbrengen , of iets anders laten leeren , dat gy verkieft , zonder dat zy 'er eenige lust of geschiktheid toe hebben , het staat te vreezen , dat zy altoos gebrekkelyk blyven zullen , daar zy waarfchynlyk in andere bezigheden naar hunne neiging opgeleid zynde , uitneemende voortgangen zouden gemaakt , en hun werk met genoegten zouden verrigt hebben.

Het andere , dat wy voor te stellen hebben , is , dat de Ouders zelve hunne Kinderen in het verkoozen beroep niet naar behooren kunnende opleiden , daar toe zulke Meesters moeten verkiezen , welke voor hun werk de bekwaamste zyn , zonder na eenige meerdere winst te zien , welke daarna op verlies zoude uitloopen. Dit is van zelfs klaar , en wordt ook dikwils in het oog gehouden , zonder dat men egter op een ander vereifchte behoorlyk agt geeft , het welk niet minder van gewigt is. Dat namenlyk zulk een Meester of Werkbaas zelve van geen onbetaamelyk gedrag zynde , een waakend
toe-

toezigt houdt op zyne Jongens en Knechten , zonder eenige onordentlykheden in woorden of werken toetelaaten , terwyl anders de kwaade voorbeelden van de Meesteren , of de verleidingen der Makkeren , in een tyd , wanneer dezelve het allergevaarlykft zyn , veel fchade zouden kunnen doen , en de goede indrukkelen zouden kunnen verdooven of verdelgen in het herte van den jongen Knaap : Maar kunnen deeze beide zaaken niet vereenigd gevonden worden , is de grootfte in bekwaamheid , gelyk meer dan te veel gebeurt , de ruwfte in gedrag , dewyl het redelyk belang altoos behoort boven te dryven , is het veiliger een van minder bekwaamheid , maar meer gefchiktheid te verkiezen , by wien de beginfelen gelegd zynde , 'er altoos gelegenheid is , in een meerderen ouderdom altoos naar iemand om te zien , by wien de Jongeling tot verdere voltoojing zoude kunnen geraaken : gelyk het tog nimmer af te keuren is , dat vooral in handwerken van eenig belang iemand zich van meer dan eenen baas bediene , om de verfcheide handgreepen des te beeter te leeren , en van yder dat geene af te

zien, waarin hy het verft gevorderd is, niet eer hem begeevende, voor en al eer hy hen zoo naby gekomen is, als hy kan.

Dit zelfde voorbehoedfel, raakende het goed gedrag en de gefchikte order, diende men ook in agt te nemen, wanneer de Kinderen tot den dienstbaaren ftaat worden overgegeeven, op dat zy tot Knechten of Maagden verhuurd wordende, dat geen niet veragteren mag, maar veel eer bevorderd worden, het welk zy in hunner Ouderen huis behooren geleerd te hebben.

Zoo zyn wy tot het laafte maar geenzins min voornaamfte ftuk van onze Verhandeling gekomen, waar in wy byzonder moeten fpreeken, van het geen 'er tot de verdere opvoeding der Zoonen van goeden huize behoort, wanneer ze tot dat tydftip gekomen zyn, waar van wy tegenwoordig fpreeken.

Wy vooronderftellen, dat zy allen tot hier toe op eenerlei wyze in het leezen, fchryven en cyfferen zyn onderrigt, en in houding en gedrag naar hunne vatbaarheid zyn befchaafd geworden.

worden. Het wordt tyd , dat 'er nu eene verdere ſchikking gemaakt worde over den poſt , welke de Jongeling in de waereld eens bekleeden zal , waarin men buiten tegenſpraak geen anderen voet behoort te houden , dan omtrend Kinderen van minderen rang is aange- weezen : in tegendeel zyn de poſten , die zy bekleeden zullen , van meer gewigt , moeten zy 't meeft door zielsver- mogens uitgevoerd worden ; 'er is ee- ne dubbele noodzaakelykheid , dat men hen niet dwinge tot iets , dat tegen hun zin en boven hun vermogens is. Zyn de Kinderen nog te jong , kunt gy nog tot geene vaſte bepaaling geraaken ? laatze toch niet leeg loopen , tot dat 'er zich eene of andere gelegenheid op- doe , als waar door zy ligt met 'er tyd tot alles onbekwaam zouden worden , tot buitenſpoorige bedryven door ge- brek van bezigheid vervallen , en ten laaftten nog geheel hun oogmerk miſſen zouden. Houdt en gewent hen ſteeds aan het werk , zoo in het herhaalen en verder voltooijen van het geen zy reeds geleerd hebben , als in het beoeffenen van zulke zaaken , welke hun , tot welk eene zoort van bediening zy zich

ook overgeeven , van nut kunnen zyn. Ik zoude hun kunnen aanraaden het Latyn te leeren , het welk , naar de aanmerking van LOKKE , eene algemeene gewoonte in *Engeland* is , ook ten opzigt van dezulken , die men nimmer denkt tot de Studiën aanteleggen : maar wanneer ik zie op den tyd , welke hier toe gemeenlyk vereifcht wordt , is dezelve te lang in tegenftelling van het geringe nut , dat zy 'er uit trekken kunnen , indien de keuze zoo niet valle , dat men deeze soort van taalkunde verder voortzetten , en 'er gebruik van maaken kan. Langs korter weg , en met meer nut zoude men , verkiezende om in deezen tyd van onzekerheid behalven de Nederduitsche , welke in alle gevallen den voorrang moet behouden en beoeffend worden , hun vreemde taalen te laten leeren , daar toe de leevendige kunnen neemen , vooral der Franfchen , der Engelschen en Hoogduitschen , welke hun in den koophandel noodzaakelyk , in de wetenfchappen niet te onpas , en in veele voorvallen des leevens te ftade zullen komen. Ondertuffchen behoeft men alleen tot de taalen zyn toevlugt niet te
nee-

neemen om de Jeugd bezigheid te verschaffen : Kunnen de Aardryksbeschryving, de Historie - en Natuurkunde eene Jonkvrouw versieren , zy zullen althans den Jongeling voegen , en in alle gelegenheden te passe komen , by dewelke men nog met vrugt zoude kunnen voegen de Wis- en Redeneerkunde welke , behalven andere nuttigheden , ook hier toe strekken , dat men zyne gedagten wel in order brenge , goede besluiten vorme , en zyne denkbeelden op eene voegzaame wyze aan anderen mededeele.

Indien de Koophandel verkoren wordt , of de Ouders hunnen Zoon tot de Studiën naar zyne genegenheid schikken , of hem met 'er tyd tot de Regeering hoopen bevorderd te zien , zy zullen , voor het grootste gedeelte , zich genoodzaakt vinden , om hem van zich weg te zenden , en aan zyn eigen bestier meerendeels over te geeven : men zende hem dan naar de meest geschikte plaatzen ter onderwyzing by de bekwaamste Mannen in hun soort , zonder door een verkeerde geneigdheid hem tot zyne schade liever het dichtste by zich te willen houden , wanneer hy

daar geene goede gelegenheid heeft om handleiding te ontfangen. Edog, zyn zulke Steden, daar de beste gelegenheid voor den Koophandel en de Weetenschappen is, niet zelden gevaarlykft voor de Jeugd, vooral, wanneer zy wat ver uit het oog van hunne Ouderen zyn; het is zeer veilig, wanneer deeze het vermogen hebben, en zich daar toe de gelegenheid aanbiedt, dat zy hunne Kinderen, nog jong en niet gewoon op hunne wieken te dryven, onder het opzigt van iemant ftellen, aan wien zy toetevertrouwen zyn; het zy dat hy als een *Pædagog* of *Gouverneur* den Jongeling overal verzelle, of als een goed vriend, het oog op zyn gedrag, vordering en verkeerung houde: maar in de verkiezing van zulk eenen moet alle zorgvuldigheid gebruikt worden: Is de Leidsman der Jeugd onbeschaafd, ongeoeffend in kennis, los van levenswys, dan is hy niet alleen ongeschikt voor zynen post, maar eer in staat om uw Zoon te verderven dan te verbeteren: Is uw Vriend te veel afgetrokken door bezigheden; stelt hy te weinig belang in uwe zaaken; of is hy van natuure te zagt en te toegeevend,

vend , gy zoudt u te meer omtrend uwen Zoon kunnen bedrogen vinden , wanneer gy u onbezorgder op uwen Vriend verliet. Al gelukt het u in het een en ander geval wel te slaagen , laat toch een zaak van zoo veel gewigt , welke niemant zwaarder dan u behoort op het hert te weegen , alleen op geen anderen staan : zoekt geduurig naar gelegenheid , om by den een en den anderen naar het gedrag van uw Zoon , buiten zyn weten , te verneemen , altoos een oog in het zeil houdende , terwyl hy zich op deeze gevaarlyke plaatsen bevindt , alwaar duizenden fchipsbreuk geleden hebben : maakt ook uw werk om van zyn naarftigheid en voortgang verzekering te ontvangen , ten dien einde by tyd en wyle hem zelf onderzoekende ; of zo u deeze kundigheden vreemd zyn , als by toeval in uwe tegenwoordigheid of afweezen door eenen anderen latende onderzoeken , op dat het niet geheel buiten uwe gisfing gaa , wanneer de tyd verftreeken zynde , gy uwen Zoon , als een bekwaam Jongeling , zoudt te huis verwagten , om de vrugt van uwe kosten te zien. Zulk eene zorgvuldigheid ,
moet

moet niet alleen in agt genomen worden omtrend de zoodaanigen, welke uit de gevolgen van hun vlyt en kundigheid, eens hun bestaan zullen moeten hebben, maar ook wel degelyk van hun, welke door hun aanzien en rykdom, buiten dat, meenen door de waereld te zullen komen: want, behalven dat de goederen van het geluk zeer wankelbaar zyn, en het verlies van dezelve den ledigganger gansch overstaag werpt, is het de grootste fchande voor zulk een, die door zyn rykdom de beste gelegenheid had, om in alle kundigheden de gereedste middelen ter vordering te verkiesen en te gebruiken, die alle verwaarloosd te hebben, en zich te vreden te houden, dat hy pronken mag met een eernaam, tot dewelke hy weinig meer recht heeft, dan een langgeoorde Ezel: maar wat zal het zyn, wanneer den zoodaanigen alleen door hun geboorte of rykdom, de regeering der goederen niet alleen, maar de uitspraak over het leeven en de dood der ingezetenen wordt toebetrouwd?

In de manier van onderwyzing, van welke men in laage en hooge Schoolen gewoon is zich te bedienen, zal ik my

my zoo min inlaaten , als in de hand-
 leiding op verscheide Kkoopmans *Comp-
 toiren* gebruikelyk : alle de takken van
 den handel hebben iets byzonders , zoo
 ook de verschillende soorten van Wee-
 tenschappen. Aantewyzen wat in de
 Taalkunde , wat in de Godgeleerdheid ,
 Rechts- of Geneeskunde meest nuttig
 en noodig is , zoude ons te ver doen
 uitweiden , en is het werk van byzon-
 dere verhandelingen , van zoodaanige
 Mannen opgesteld , die in elk een dee-
 zer Hoofdweetenschappen doorgeleerd
 zyn. Alleen zy het my geoorlofd van
 herten te wenschen , dat het geen men
 nog in de Duitfche Schoolen ten opzigt
 der voorkoming van het verderf in de
 Jeugd voor het grootste gedeelte yer-
 langt , in de openbaare zoo laagere I a-
 tynsche , als hoogere Schoolen niet ge-
 heel verwaarloosd wierdt , waar door
 dezelve anders zoo noodzaakelyk , ver-
 basteren in allerglibberigste plaatzen ,
 waar op de Jeugd menigmaal ten val
 raakt , en van dewelke zy niet , dan door
 een wonder , ongeschonden te rug keert :
 indien alles , wat valsche begrippen , en
 onkuifche denkbeelden in de Jongheid
 vormen konde , van haar geweerd , in-
 dien

dien zy ten opzigt van haar zedelyk gedrag onder een naauwkeuriger opzigt en beter bestier van haare Leeraaren , als in veele andere Landen gehouden wierdt ; indien den baldaadigen en roekeloozen , in plaats van door het opleggen van geldboetens , de Ouders voor hun te straffen , naar maate der grootheid en herhaaling der misdaden zelfs eenige schande wierde aangedaan , in het heimelyk , en des noods in het openbaar , zy zouden mogelyk zoo dikwils geen eer in schandelyke bedryven zoeken , noch tot uitgieting van allerlei ongeregtige bedryven zich overgeven.

Van de verscheide beroepen en bedryven der menschen in 't gemeen gesproken hebbende , kunnen wy niet wel van ons verkrygen dit te besluiten zonder eenige aanmerking gemaakt te hebben op het Krygsleeven en de Zeevaart ; schoon wy met anderen dit stuk stilzwygende zouden kunnen voorbygaan , om dat de verkiezingen der Ouderen met reden op deeze beide zoo niet vallen , ten zy dat 'er geen andere weg open zy , of de overheerschende neiging der Jeugd daar toe by aanhoudend-

dendheid blyft overhellen , in welke gevallen alleen (ten zy de nood van 't lieve Vaderland het anders vereifchte , wanneer men niet ontzien moet zich zelve , en alles wat ons dierbaarft is , voor dezelfs befcherming op te offeren) ik den Ouderen zoude durven raaden , hunne Kinderen tot deeze poften overtegeeven , welke de gevaarlykfte zyn naar ziel en lighaam beide , fchoon in zich zelfs noodzaakelyk. Niets anders kunnen de Ouders , behalven eene genoegzaame onderwyzing in 't geen in 't algemeen ter befchaaving van de Jeugd vereifcht wordt , en 't geen in 't byzonder tot de kundigheden van een braaf Krygsman of goed Zeeheld behoort , verrigten in dit geval , dan de voorfchriften van een Chriftelyk gedrag hunne Zoonen telkens op het hert te drukken , voor het gevaar dier gladde plaatzen , waar op zy zich begeeven , met traanen en gebeden te waarfchouwen , en met nadruk aantoonen , hoe zy , die meer dan anderen hunne zielen dagelyks in hun hand draagen , zich boven anderen tot het fterven behooren te bereiden en bezadigd te zyn : hen voorts aan de Godlyke

lyke bewaaring en bestiering overgeevende.

Ondertuffchen, terwyl de Kinderen dus, een yder naar zyn staat, bekwaamheid en fexe, geoeffend en kundig gemaakt worden, in het geene hen tot nuttige Leden en Cieraaden der Maatschappye kan bevorderen, blyft de zedelyke bestiering hunner herten, waar mede zich vreemden dan nog minder bemoeijen zullen, schoon 'er in deeze leeftyd de grootfte oplettendheid nog toe vereifcht wordt, den Ouderen even ernftig aanbevolen. Zulks zal nu te ligter vallen, indien al vroeger de gebreken en zonden in hun getrouwelyk tegengegaan, en de Christelyke deugden hun kennelyk en beminnyk zyn gemaakt: alles wat tot de Godsdienst en Zedekunde behoort, dient niet alleen geduurig herhaald, maar ook nader aangedrongen, en naar de meerderre vatbaarheid der Zoonen en Dogteren meer in byzonderheden uitgebreid te worden, op dat de verhevenfte waarheden van dezelve hun allengskens mogen worden voorgehouden.

Het is nu ook de tyd, om de Jeugd, altoos nog op het toezigt en de leiding van

van anderen zich hebbende kunnen verlaaten, te onderrigten, hoe zy zich gedraagen zullen, wanneer zy in het openbaar zullen moeten verschynen, en voor zich zelfs zullen zorgen: men moet hun de waereld leeren kennen in haar waaren aart en tegenwoordige gesteldheid, op dat zy door de opmerking en onderhouding der ouden, buiten hunne schade en schande, zich voor verleiding en bedrog mogen leeren wagten: ook moeten zy nader onderwezen worden in de pligten, welke in het gezellig leeven der burgerlyke maatschappye vooral te passe komen: welke stukken veele braave Ouders van zoo veel gewigt gerekend hebben, dat zy hunne schriftelyke raadgevingen daar omtrend opgesteld, en hunnen Kinderen tot bestendige leidlieden overgegeeven hebben; waar onder de *Werkjes van DU TOUR en COLBE van Wartemberg* uitmunten.

Geen korter wel gepaster raad kan hun, mynes bedunkens, gegeeven worden, dan de wyze Heiland aan zyne Kinderen, zyne eenvoudige *Discipelen*, gaf, toen zy zich in de waereld zouden gaan vertoonen, hier in

IX. Deel, 5. Verh. G be

bestaande: *Zyt voorzigtig gelyk de Slangen, en opregt gelyk de Duiven.*

Vermaant hen tog opregt te handelen voor God en voor menschen: voor God in het stuk van den Godsdienst en Geloofsbelydenis; zonder dezelve anders dan met volle overreding des gewissens te doen, of te veranderen, en te verlaten, uit vrees van eenige schade en smerte; of dat nog erger is, uit begeerte naar eenig voordeel: zulke Weiffelaars zyn te regt voorwerpen van algemeene kleinagting en wantrouwen, als gerekend wordende tot alles in staat te zyn, na dat zy uit zoodaanige verkeerde beginselen deezzen stap gedaan hebben.

Voor de menschen betaamt het hen allezins opregt te zyn in woorden en daaden, zonder zich immer te bedienen van eenige geveinsdheid, of laag bedrog, dat tog verkeerd ten laatsten uitvald, en den bedrieger schade en schande veroorzaakt, terwyl God en mensch van hem een afkeer heeft; daar de opregtheid, schoon veel tegenstand ontmoet hebbende, in 't einde zegepraalt, en behalven de agting van allerlei, zelfs van de snoodste men-

menschen , de onwaardeerlyke schat van een goed gewissen voortbrengt.

Maar op dat zy bedagtzaam mogen worden , waarschouwt hen , dat schoon zy opregt , eerlyk en billyk met hunne naaften zoeken te handelen , zy niet verwagten moeten van allen met dezelfde munt te zullen worden betaald , daar zy in tegendeel anderen naar zich zelfs afmeetende , en de gewoone listen der bedriegeren niet kennde , in hunne verderflyke strikken zouden vervallen. Waarschouwt hen dan voor dezelve , toonende hoe voorwendzels van opregtheid en eerlykheid niet alleen tot dekmantels van baatzugt en bedrog verstreken , maar hoe ook de Godsdienst zelve , en de vertooning van Godzaligheid , daar toe niet zelden misbruikt worden. Leert hen zulke Monsters kennen , die het Wolfen hert , en de Griffioenen klaauw onder zulke Schaapsklederen bedekken , maar vermaant hen tevens , dat zy daarom allen , die in Godsdienst en zedigheid uitsteeken , voor geene huichelaars en bedriegers moeten aanzien , op dat zy het goud niet om het schuim mogen verwerpen , maar de

waare Vroomen om hunne zeldzaamheid hoogagten, om hunne heiligheid liefhebben, en om hun voorbeeldig leeven naarvolgen.

Laaten zy zich niet onvoorzigtig in byzondere gefchillen in de zamenleeving inmengen, op dat zy niet zyn als iemand, die een Hond by de ooren grypt; veel minder in openbaare twiften en partyfchappen in den Godsdienft en Burgerftaat zich roekeloos inwikkelen. Doet hen begrypen, dat geenzins allen, die met hun van eene belydenis zyn, waare Christenen, of die anders gevoelen, Kettters en Verdoemelingen zyn: Dat verfchillende partyen doorgaans elkanderen haatelyker gedagten aanwryven, dan zy inderdaad hebben, en zoo iemand waarlyk een fchadelyk gevoelen omhelst, hy meer ons medelyden, dan onze veragting verdient, en wy wel verre van hem te vervloeken of te vervolgen, in tegendeel voor hem behooren te bidden, en met den geeft van zagmoedigheid te regt te brengen.

Laaten zy eene diergelyke gemaatigdheid in Staatsgefchillen in agt nemen, dezelve als doodelyk voor het
alge-

algemeene welzyn , liever zoekende , ware het mogelyk te vernietigen , dan uit baatzugt of bevooroordeelde driftigheid aantestooken : nimmer vergeetende de Mannen van verdiensten , welke aan de eene en andere kant uitgemunt hebben , te erkennen , en een ongeveinsde hoogagting toe te draagen.

Hoewel het hart der Kinderen voor de vriendschap vatbaar behoort te blyven , moeten zy te gelyk onderrigt worden , dat maar weinigen onder hun gelyken hunne vriendschap zullen waardig zyn , en op dewelken zy volkomen moeten kunnen betrouwen , dat zy daarom eerst door den tyd hunne vrienden moeten leeren kennen , en door de ondervinding beproeven , eer zy hun hert aan hun openleggen , terwyl zy gelukkig zullen zyn , zo zy een eenigen vriend kunnen aantreffen , welke dien naam verdient in alle betrekkingen.

Maar is de Egt van nog meer gewigt dan de vriendschap , geeft hun te verstaan , wanneer hunne jaaren het mede brengen , (want onnoodig en onvoorzigtig is 't , Kinderen in hunne vroe-

ge jeugd hier over te onderhouden , hier mede te kwellen , waar door veel en , gelyk men zegt , verdrinken eer zy water kennen ;) geeft uwe Zoonen en Dogteren te verstaan , wanneer zy tot huwbaare jaaren beginnen te komen , dat zy zich wagten moeten van alle ontydige verkeering , en plaatzen der verleiding , om niet in de netten te geraaken , welke voor perzoonen van beider Sexe , maar vooral van de Vrouwelyke , gespannen worden , wanneer de Dogters schoon en ryk zyn , zonder dat de eenvoudigheid , of de betoverende kragt der liefde hun toelaaten dezelve te zien ; vermaantze toch de kuisheid als de grootste cie-raad , en dierbaarste schat ; en het huwelyk als de grootste stap in 's menschen leeven , waar van zyn bestendig geluk en vergenoegen , of onherstelbaare rampspoedigheid afhangt , aantemerken , op dat zy daar in niet te los mogen te werk gaan , maar zich zelfs dan het meest mogen wantrouwen , daarom God en hunne Ouders , of die derzelve plaats vervullen , ernstig raadpleegende.

Op

Op dat uwe Kinderen in zaaken van die natuur, en anderen van eenig belang zonder schroom en agterhouding u mogen kennis geeven, en uw goedvinden vraagen, poogt de vertrouwelÏkheid tusschen u en hen te doen stand grypen, op dat zy hunne Ouders als hunne voornaamste vrienden mogen aanmerken, wanneer gy meer op uwe Kinderen zult vermogen, dan wanneer gy enkel door afgetrokkenheid en gestrengheid uw gezag zagt staande te houden.

Indien deeze en soortgelyke vermaaningen van de Jeugd wel begreepen, en in het hert ingedrukt zyn, zynze geschikt om in de waereld zich te vertoonē, en gewapend tegen het gevaar, dat in dezelve is, zoo veel het vermogen der Ouderen toelaat. Dan, en niet vroeger, zoo ik meen, is het de tyd, om de Zoonen van goeden huize, eer zy zich daadelyk nederzetten, een reisje te laten onderneemen naar vreemde Gewesten, waar van ik buiten den Koophandel de noodzaakelykheid of onnoodigheid niet betoogen zal; het gevaar staat hier rykelyk tegen het nut over: terwyl ik dit open-

Iyk durf beweeren , dat de meeste reizen vrugteloos uitvallen , of wegens de jongheid , of wegens de onervarenheid en losheid der Jonkertjes , welke van een goed gezelschap op hun reize beroofd , zich dan wel meenen uitgesloofd te hebben , wanneer zy door zwaare uitgiften zich hebben doen uitmunten , wanneer zy kennis gemaakt , en hun tyd doorgebracht hebben in de verkeerung met eenige luiden van de groote waereld , van dewelke zy zommige gebruiken nageaapt , en nog meer verkeerde denkbeelden en zeden overgeërfd hebbende , flimmer in hun Vaderland keeren , dan zy uit hetzelfde waaren uit gaan.

Is het iemand waarlyk te doen , om niet alleen ongedwongenheid van zeden te leeren , maar ook by andere Volkeren de zeldzaamheden zoo van natuur als van kunst na te spooren ; hunne geleerden te zien en te spreken , en op de byzonderheden van hunne gewoontens en aart te letten , het welk voor een Geleerden en een Regent van veel nut kan zyn : laaten zy eerst eene noodige voorraad van beschou-

schouwende kennis opleggen in de taalen en geschiedenissen der Volkeren , en verscheide takken der geleerdheid , het welk hen opmerkzaam zal doen zyn , en vrugt van het reizen zal doen trekken : daarenboven , is het dat de Jongeling zyn werk nog altoos onder het opzigt van een *Gouverneur* heeft verrigt , het is noodig , dat zulk een hem nu vooral medegegeeven worde , op dat hy voor veel gevaar en bedrog beveiligd , en de gelukkige uitkomst der reize te meer verzekerd worde : maar al was het , dat men hem te voren geen Bestierder gegeven had , hy heeft , zoo ver van onder het oog zynner Ouderen in een onbekend Land trekkende , ten minsten iemand noodig , voor denwelken hy eenig ontzag heeft , en die eene genoegzaame kundigheid van de waereld bezit , om den jongen Reiziger tot leidsman te verstrekken , en hem dat geen te doen opmerken , het welk anders zyne aandagt ligtelyk zoude kunnen ontsnappen.

Eindelyk zyn wy gekomen tot de uitspanningen , welke de Jeugd in deeze leeftyd zoo wel als in de voorige

noodzaakelyk zyn , maar dewelke tefens van een anderen aart behoorende te zyn , meer oplettendheid vereifchen. Het is gewis , dat zelfs naar het verſchil der Sexe , en der byzondere bezigheden , tot dewelke de Jeugd van verſchillenden ſtaat wordt opgeleid , hunne uitſpanningen verſcheide zyn in eenige opzigten : de Mannelyke Sexe heeft meer verſchot , en hunne tyd-kortingen zyn woelagtiger , dan die der Vrouwen : het vermogen en de omſtandigheden van Winkeliers en Ambagtslieden , lyden niet hun Kinderen zoo veele uitſpanningen te geeven , dan anderen : en , om de waarheid te zeggen , terwyl de uitſpanningen voornaamelyk zyn voor een werkzaamen geeft , hebben zulke Kinderen weinig of geene derzelve nodig , die altoos een lighaamelyken arbeid verrigten ; de geduurige verandering in dezelve zal hun voor eene uitſpanning kunnen verſtrekken , indien men maar zorg draagt , dat hunne lighaamen de behoorlyke tuſſchenpoozing en ruſt genieten , en het werk niet boven hunne kragten gaa , waar door niet alleen de groei en ſterkte des lighaams belet ,
 12001 2 10 12001 12001
 maar

maar ook de luft zoude benomen worden. Wy zullen dan voornaamelyk moeten ſpreken van de uitſpanningen , welke men Jongelingen van goeden huize , die met hunne herſenen geduurig werken moeten , gewoon is te geeven : uit onze aanmerkingen over de maate , het voordeel of gevaar van dezelve zal men ligt tot eene andere Sexe en rang kunnen beſluiten.

Het gezelfchap is een van de eerſte en gemeenſte uitſpanningen der Jeugd , welke zy niet enkel dienen te houden , met menſchen van jaaren , hunne Ouders by dezelve verzellende , om met de waereld te leeren omgaan en menſchen te kennen ; maar ook moeten zy verkeerung hebben met makkers van hun jaaren en foort , met dewelke zy beſt overeenſtemmende , het meeſte genoeg en zullen hebben. Dog hier dienen de Ouders voorzigtig te zyn , dat de gezelfchappen niet te dikwils herhaald worden , noch te lang duuren : dat hunne Kinderen zich onthouden van allen , die van geen goed gedrag zyn , om door dezelve niet befmet te worden : maar dat zy dezulken alleen tot hunne metgezellen hebben ,

ben', door dewelke zy in de ontvangen lessen gesterkt , en de liefde tot wysheid en deugd in hun opgewakkerd worde , dewyl de goede of kwaade voorbeelden van ongelooflyk veel uitwerking zyn op 't leidelyk hert der Jeugd. Het zal dan niet alleen van zelfs volgen , dat men hen van alle jonge Ligtmissen , Vloekers en Straatsflypers zorgvuldig moet afhouden , maar dat men hen ook moet weeren van alle gezelschappen , daar de groote menigte , en het ontydig verblyf tot middernagt of den morgenstond onordentlykheid veroorzaakt ; daar men in eeten en drinken de maat te buiten gaat ; ergerlyke gesprekken houdt ; naar de bedorve eeuwe deezer waereld zich buitenspoorig gedraagt ; en enkel met speelen of dansen , of met beide , den tyd doorbrengt ; wyl het herte van de Jeugd , daar geene geschikte uitspanning geniet , om met lust tot hunnen arbeid wedertekeeren , maar eer vermoeid en verwilderd wordt .

Maar ligt zal een groote menigte my als een te gestrengen Zedemeester aanzien , wanneer ik het speelen en dansen schyn te veroordeelen : dat ik op
 kaart

kaart en dobbelſpel zie, welke 't meeft in zwang gaan, zal men gemakkelyk begrypen, en hier van wilde ik, dat de Ouders hunne Kinderen zoo veel mogelyk afhielden, wegens de groote kragt van verleiding, welke in dezelve is, en het beklaglyk misbruik, dat 'er by ouden en jongen van gemaakt wordt, tot verkwifting van het geld tot noodige behoefkens, of edelmoe- dige uitgiften gefchikt; en van den nog veel dierbaarderen tyd, welke op alle wyzen behoorde bezuinigd te worden tot afmaking van het groote en veelvuldige werk, dat ons hier op aarde gegeven is te doen: dit alleen, dunkt my, moet voor Ouderen, welke het op het weezentlyk en beftendig geluk van hunne Kinderen in alle opzigten toeleggen, genoeg zyn, om hen daar van af te houden; om van andere redenen niet te melden, welke voor en tegen betwift worden: kan ik iemants gewiffen niet overreden, dat 'er iets zondigs in den aart van dit ſpel gelegen is; ik meen het egter overtuigelyk te zyn, dat telkens tot kaart en dobbelſteen zich te moeten begeeven, om de avonduuren met zyne

ne vrienden genoeglyk te flyten, eene blykbaare armoede van geest, of bedorvenheid van smaak te kennen geeft, en voor een redelyk wezen, tot zulke verheve eindens geschapen, beide laag en schandelyk is.

Op dezelfde wyze is het byna met het danffen gelegen, dat mogelyk nog eenig voordeel, en voor de gezondheid, en voor de houding des lighaams zoude kunnen toebrengeu; maar zie ik op het gevaar, dat 'er mede gepaard gaat, wanneer de Jeugd, zelden maat houdende, 'er op verslingerd wordt tot verwildering van de zinnen, tot verwekking van ontydige lusten, en meermaalen tot schade van de gezondheid, wanneer men, door het danffen verhit zynde geworden, door de avond of nagtlugt onder het naar huis gaan bevangen wordt. Indien ik dan het een tegen het ander dus in de weegschaal leg, haalt het gevaar, en de schade het verre over boven het nut en voordeel, waarom de voorzigtigheid en waare Oudren-liefde raadt, om zulk een tydverdryf liever na te laten, te meer, daar dezelfde oogmerken op andere wyzen kunnen bereikt worden. Men beroept zich op het voordeel

deel der gezondheid, maar lieve! is het daar toe noodig het danffen naar de regelen der kunft te leeren? is het huppelen en springen der Jeugd van natuure ingefchapen, maar ook der jeugd alleen voegende, daar toe niet genoeg? dewyl de beweging des lighaams het hier alleen doet, waarom dit dan in een kunft veranderd, en aan veele regelen onderworpen, op dat de Kinderen zich niet fchaamen zouden zo wel in den ouden dag, als in hunne jongheid te danffen? Men zal my niet ligt overreden, dat de Knaapen, die zich vergevoegen met zomtyds in het veld lugtig omtespringen, zoo als de natuur het hun leerde, daar door minder fterkte en gezondheid bezitten dan de Stedelijke. Maar, zal men zeggen, de houding is ook een vrugt van het dansfen naar de konft geleerd, dit zy zoo, dog ik moet nader vraagen, is de houding des lighaams van zulk eene hooge noodzaakelykheid, dat de redelyke gefchiktheid der ziel 'er aangewaagd moet worden? zyn 'er geene andere middelen om een goede houding te verkrygen? of is dit alleen een eigenfchap van hun, die in hun jeugd het danffen geleerd

leerd hebben? zullen wy ons verbeelden, dat de *Oosterlingen*, dat de *Romeinen*, by dewelke het danffen, voor dat de welluft de overhand had, in weinig gebruik was, allen van een goede houding ontbloot zyn geweest? Blyft men nogthans aan deezen waan vasthouden, zich beroepende misschien op het oordeel van deftige, ook van Godvrugtige Mannen, onder de *Engelschen* en *Franfchen*; (hoewel de aart en zeden des Volks zoo veel verschil baart, dat het geen te *Athenen* wel staat, te *Romen* meermaalen, als het werk van dronke luiden, met groote ergernis wordt aangezien,) dat men dan de Kinderen op geen anderen voet, en niet verder, ten minften het danffen liet leeren, dan voor zoo ver het tot verbetering van houding moest verftrekken: hun te gelyk een gezadigen indruk geevende, dat het Kinderen werk zynde, belagchelyk staat, voor Mannen en Vrouwen van jaaren en agtbaarheid.

Vraagt men my nu, welke speelen en oeffeningen tot een geschikt tydverdrijf en beweging des lighaams, boven de speelen, daar alleen geluk, of daar geluk en kunst beide plaats hebben, en
bo-

boven het danffen zouden te verkiezen zyn ? Ik oordeel , dat tot het eene foort behooren het Dam- en Schaakſpel , en tot het andere foort het ſpeelen met de Palet en Kaatsbal ; in de eerſte wordt het verſtandt , in de tweede het lighaam onder het neemen van een uitſpanning geoeffend , en tot eene ſnelle en vaardige beweging over alle zyden gewoon gemaakt. Het Kolven en Biljardſpeelen , hoewel in zich zelfs niets kwaads in hebbende , durve ik niet aanraaden om de aanlokkelykheid , en het gevaar van aftrekking en geldverkwifting.

Uit het geen ik van de *Bals* , *Aſſembles* , en dergelyke byeenkomſten aangemerkt heb , zal men mogelyk opmaaken , dat ik ook niet ben voor het bezoeken van den Schouwburg , en met reden : hoe veel men ook mag zwetzen van het voordeel , dat dezelve by ouden en jongen kunnen te weeg brengen in het ten toon ſtellen van de menſchelyke bedryven en dwaasheden , in het kweeken van edelmoedige beginfels en diergelyke ; ik heb altoos aan de waarheid hier van getwyffeld , en wenschte wel door de Voorſtanders der Schouwſpeelen overtuigd te kunnen worden uit de voorbeelden van hun , die yverigſt

den Schouwburg bezoeken, of deeze heilzaame uitwerking maar in eenigen hunner door dit middel is uitgewerkt; maar zoo lang de grootste Ligtmiffen (*d*) de yverigste Schouwburgloopers zyn, zoo lang zy onder het volharden hier in dezelfde blyven; dog tot inkeer en verbetering van hun gedrag komende, feldzaam of nooit zich in deeze plaatzen laaten zien, zal ik ongeloovig blyven: my is niet onbewuft, dat groote Mannen de zaak voor het toonneel opgevat, en de Minnaars van het zelve niet weinig geftyfd hebben, maar ik weet te gelyk, dat zy het niet verdedigd hebben, zoo als het in der daad is, maar zoo als het behoorde te weezen: wie, die een weinig indruk van den Godsdienst, die eenige beginzelen van zedigheid en eerbaarheid bezit, zal de tegenwoordige verdorve gefteeldheid der fchouwfpelen durven goedkeuren? wie, van de verleidende geaardheid der Jeugd, geduurig naar het verbodene tragtende, overreed, zal hun het bywoonen van deeze vertooningen kunnen aanraaden, en ge-
loo-

(*d*) Dit, en het geen'er meer van de Schouwburgen gezegd wordt, heeft eigentlyk zyne betrekking op zulke Steden, daar deeze foort van vertooningen gewoonlyk plaats hebben, welke by geluk niet veel zyn in ons Land.

looven , dat zy uit dezelve geschikte vorming hunner zeeden , en verbetering van hun hert zullen wegdraagen ? Zyn de meeste Treurspelen hier toe geschikt ? zyn de Blyspelen daar toe ingerigt ? welke wel de gierigheid en eigenzinnigheid , en andere gebreken van Ouderen en Voogden doorstryken ; maar te gelyk veragting voor veelen derzelve inboezemen , welke men met hunne zwakheden eeren ; maar bedriegeryen aanwyzzen , omtrend dezulken in het werk te stellen , welke men alle trouwe bewyzen moest : worden 'er sommige dwaasheden bespot ; grove fouten en misdaden , vooral van onkuisheid en egtbreuk , worden 'er als beuzelingen en aartigheden voorgesteld : heeft men eenige weinige Treurspelen , dewelke stigende , en nog weiniger Blyspelen , die geheel zuiver van ergerlykheden zyn , om te kunnen vertoonen , alles wordt weder omver geworpen en verydeld door een ontugtige Dans of vuile Klugt , welke men zich niet schaamt na het speelen van gewyde rollen zelfs te laten volgen. Zoo lang deeze misbruiken niet weggenomen zyn , zoude ik den Ouderen raaden , hunne Kinderen van den Schouwburg af te houden ; of ten hoogsten ,

gelyk HERVEY, in het voorbeeld van zynen *Camillus*, niet ongevoegelyk fchynt te oordeelen, hen dezelve een en andermaal te laten bezoeken, om de nieuwsgierigheid te verminderen, en te doen zien wat 'er omgaat.

Is men ondertuffchen begeerig, om de waereld te leeren kennen; en de dwaasheden der menschen in een belagchelyk, de goede bedryven in een be-minnelyk licht vertoond te zien, men kan het met minder gevaar door het leezen van uitgezogte Treur en Blyfpelen erlangen; anders zich nog ruim zoo wel bedienen van de *Speſiatoriaale Schriften* van STEELE en ADDISON onder de *Engelfchen*; en van VAN EFFEN onder de *Nederlanders*, waar by men de *Deenſche Brieven* en *Duitſchen Zedemeester* kan voegen: andere Schriften van deezen aart durve ik der Jongheid niet wel aanpryzen, nog geen genoegzaam vermogen hebbende om alles wel te onderscheiden, en alleen het goede te behouden: sommigen zyn bekend voor prulſchriften; sommigen der geen, die ik doorbladerd heb, bevinde ik niet dan laffe herhaalers en gebrekkelyke uitbreiders van de evengemelde groote Mannen; sommigen eindelyk met valſche

fche denkbeelden befmet , of met ftekelyke vertoogen en uitdrukkingen vervuld. Bovendien kan men zich bedienen tot deeze gemelde einden van het leezen van *Romans* ; maar indien er gens , behoort men hier de grootfte voorzigtigheid te gebruiken in de verkiezing ; want onder het zeer groot getal deezer Schriften , waarmede de waereld overlaaden wordt , zyn maar weinigen wel en eerbaar met een goed oogmerk opgefteld ; weinigen tot verbetering van verftand en hert dienende ; waar onder men voornaamlyk de *Grandifon* , en de *Clariffe* tellen moet , om van de *Robinfon Crusoë* , de *Pamela* , de *Amelia* , de *Befchryving van Milleniumhof* , onlangs onder ons vertaald , en anderen niet te melden : een en ander van deeze Boeken is genoeg voor deezen tyd ; want van dezelve moet zoo min als van de *Speftators* een hoofdwerk gemaakt worden : alleen by tuffchenpoozing , en tot verluftiging moeten dezelve met maate van de Jeugd worden gebruikt.

Behalven deezen kan de Muzyk en Schilderkunft aan beide Sexen als aangename en geoorloofde tydverdryven op de regte wyze gebruikt , aangepreezen worden : door de eene worden de

zenuwen ontspannen , de doffe geeften opgebeurd , de droefheid verzagt , de hertstogten bedaard , ja niet zelden edele aandoeningen in de ziel verwekt , wanneer de Muzyk wel ingerigt is : door de andere verkrygt men een meerdere juistheid van oog en van gedagten : men wordt 'er door in staat gesteld , om iets dat men ziet af te beelden ; om het voor eige gedagtenis te bewaaren , en aan anderen 'er een denkbeeld van te kunnen geeven.

Veele Jongelingen van geboorte worden ook in het Schermen en te Paard ryden onderweezen ; het laatste is nuttig voor een yder , die het gebeuren mag om zich in voorkomende gelegenheden van te bedienen : maar voor het Schermen zoude ik uit zorg voor roekelooze bedryven , liever het worstelen naar de wyze der Ouden met **LOKKE** verkiezen , (zoo men een deezer oeffeningen noodig heeft) dat meer sterkte en vlugheid aan het lighaam byzet. Ook vinde ik goed , dat de Jongelingschap om nimmer ledig te zyn , en altoos zoo veel mogelijk , het nut met 't vermaak te paaren , naar de wyze veeler *Oosterlingen* onderweezen wordt in een of ander handwerk , daar de verkiezing op valt , als het Yvoir draai-

draaijen , Glaaze flypen , Timmeren en Hovenieren , welk laafte het natuurlykfte handwerk en fchuldelloofte tydverdryf is , dat wel gelukkende , een onbegrypelyk genoeg uitlevert , behalven de bevordering der gezondheid , en niet zelden tot erkentenis van de zorg , wyfheid en goedheid des Scheppers het aandagtig gemoed opleidt , waarom het by de grootfte Mannen fteeds in veel agting geweest is.

Tot befluit van deeze aanmerkingen over de uitfpanningen der Jeugd , en van deeze gansche Verhandeling , zal ik nog herinneren , dat indien van den beginne de onderwyzing en beftiering der Jeugd op zulk een voet is ingerigt als wy voorftelden , de uitfpanningen dan veel minder in zoort en getal behoeven te zyn : de verandering alleen in hunne verrigttingen zal hun dikwils genoegzaame uitfpanning geeven , dikwils zal men hen in de Wysbegeerte , in de Aardryks - of Hemelkunde , in de Historien , in het leezen van goede Boeken , of in het houden van leerzaame en nuttige Gefprekken hun tydverdryf zien neemen , het welk andere als weezenlyke en vermoeiende bezigheden zouden aanmerken , zoo dat een enkelde wandeling als de een-

voudigste uitspanning, hun meermaalen zal vergenoegen, om zich geheel te herstellen. Ten anderen, hoewel de Ouders hunne Kinderen geoorloofde tydverdryven behooren te vergunnen, moeten zy hen te gelyk doen bezeffen, dat het uitspanningen zyn, en geen bezigheden, waar aan zy zich te veel, nog minder geheel mogen overgeeven, dat zy alleen moeten dienen, om hun het voorname werk met meer genoegen, en voorspoed te doen verrigten, op dat alles in de order blyve, en tot zyn einde diene: zy moeten hun de onwaardeerlykheid des tyds, de kortheid en onzekerheid des leevens geduurig voorstellen, en aantoonen, hoe dezelve als kostelyke kleinnoodien ons toegemeld zynde, van ons zullen moeten verantwoord worden by den Heere van leeven en dood, welke dezelve ons in zyne voorzienigheid vergunt, op dat wy Hem dienen, de menschelyke Maatschappye bevoordeelen, en te gelyk ons waar geluk voor tyd en Eeuwigheid in zyne mogentheden uitwerken zouden.

